

Ο ΓΕΡΩΝ
ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

Β΄.

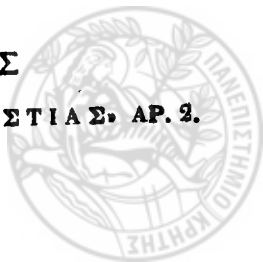
Ο ΓΕΡΩΝ
ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΣΥΜΒΑΝΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΥΛΗΣ. ΡΗΤΑ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ.
ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΩΝ

ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΣ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ
ΕΠΕΞΕΙΡΓΑΣΜΕΝΗΣ ΥΠΟ Ν. ΔΥΤΡΑ.

ΤΟΜΟΣ Β΄

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ. ΑΡ. 2.
1889

Ὁ Καραϊσκάκης ἀφοῦ ἐβγήκε εἰς τὴν Ῥούμελη ἔγραψε καὶ ἐζητοῦσε βοήθειαν, καὶ τότε ἐκίνησαν οἱ ὀπλαρχηγοὶ Ῥουμελιῶται, καὶ ὁ Γιάννης Νοταρᾶς ἦλθε εἰς τὸν Φαληρέα. Ὁ Ἰμπρατῆς ἔκαψε ὄλα τὰ χωριὰ τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ Πραστοῦ, (ὁ λαὸς ἐγλύτωσε εἰς τὸ Λενίδι), καὶ ἐπῆγε ἕως τὸ Μιστρά καίοντας καὶ ἐγύρισε εἰς τὴν Τριπολιτσα. Ὁ Γενναῖος, Νικήτας, Κολιόπουλος, δὲν ἔλειπαν νὰ πηγαίνουν ἀπὸ κοντὰ μὲ ἀκροβολισμοὺς πολεμοῦντές τον. Ὁ Γενναῖος ἦλθε εἰς τὰ χωριὰ τῆς Κορίνθου, καὶ ὁ Κολιόπουλος τοὺς ἔστειλα πάλιν ὀπίσω. Ἐπῆγε εἰς τὴν Ἀλωνίσταινα ἦτον ἐκεῖ καὶ ὁ Μελετόπουλος καὶ ὁ Νικολάκης Πετιμεζᾶς, ἔκαμαν ἓνα καλὸν ἀκροβολισμὸν καὶ ἐσκοτώθηκαν ἀρκετοὶ Τούρκοι. Ὁ Κολιόπουλος ἔπιασε τὸν Ἀτσιγῶλον, κοντὰ εἰς τὴν χώρα Καρύταινα, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Τούρκους νὰ ὑπάγουν κατὰ ταῖς Λιοδώρας. Ἐγὼ ἐκράτησα τὸν Νικήτα καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄργος, ἔστειλα τοῦ Ἀλμέϊδα ὁποῦ ἦτον ἀρχηγὸς τακτικῶν καβαλλαραίων ἕως 90, χωριστὰ οἱ 50 ἄτακτοι. Ἐπῆγα μὲ αὐτοὺς εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρο, ἐσύναξα Ἀγιοπετρίταις, Τσακῶνους, Μιστριώταις, Τριπολιτσιώταις ἕως δύο χιλιάδες.

Οἱ Τούρκοι ὁποῦ ἦτον εἰς τὴν Τριπολιτσα εἶχαν συνήθειαν κάθε ἡμέραν κατὰ ταῖς ῥίζαις καὶ ἐθέριζαν καὶ ἐμάζευαν καὶ χορτάρι. Ἐστειλα καταπατητάδες καὶ ἐπαρᾶτήρησαν. Σηκῶνομαι διὰ νυχτός, χωρίζω τὴν ἄτακτη καβαλλαρία, ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Χατζῆ Μιχαήλης, καὶ παγαίνει μὲ τὸν Νικητὰ μὲ 1000, νὰ πά-

γουν νὰ χωσασθοῦν κρυφά, καὶ ὁ Παναγιωτάκης Γιατράκος μὲ ἄλλους 1000 καὶ μὲ τὴν τακτικὴν καβαλλαρίαν, ἀρχηγὸς Ἀλμείδας. Ἐγὼ ἐβάσταξα τέσσαρους καὶ ἔμεινα εἰς τὸ κέντρο, μὲ συμφωνίαν νὰ ἰδῶ τοὺς Τούρκους καὶ ἅμα τοὺς κάμω σινιάλο νὰ ἐβγοῦν ἀπὸ ταῖς χωσαῖς νὰ περιζώσουν τοὺς Τούρκους.

Ἐκείνην τὴν ἡμέραν δὲν ἤλθαν οἱ Τοῦρκοὶ ἐκεῖ ὅπου τοὺς προσμέναμεν. Οἱ Τοῦρκοὶ ἔβγαλαν 300 τακτικούς καραμπινιέριδες μὲ σκοπὸν νὰ περιφέρωνται εἰς τὰ χωριά νὰ κυτάζουν μήπως οἱ Ἕλληνες εἶναι χωσασμένοι καὶ πειράξουν τοὺς πολλοὺς Τούρκους, ὅπου ἐθέριζαν εἰς τοὺς κάμπους· διατὶ οἱ Ἕλληνες ἔκαμναν χωσιαῖς κάθε ἡμέραν καὶ ἐσκοτώνοντο πέντε ἕξ τὴν ἡμέρα, καὶ ἔδιδαν εἰς κάθε Ἕλληνα ὅπου μοῦ ἔφερνε ἀπὸ ἓνα κεφάλι καὶ ἓνα τουφέκι, ἢ ζωντανὸν ἀπὸ ἓνα τάλλαρο. Ἐκίνησαν διὰ νὰ περιέλθουν· ἤλθαν εἰς ἓνα χωριὸ Μειμέταγα ὀνομαζόμενδον· ἦτον ἐκεῖ ἓνας πύργος καὶ διὰ νὰ μὴν κλεισθοῦν ἐκεῖ δὲν ἔκαμα τὸ σινιάλο, παρὰ ἀφοῦ τοὺς ἄφησα καὶ ἐβγήκανε ἀπὸ τὸ χωριὸ κάμποσο· τοὺς κάμνω τὸ σημεῖον καὶ εὐθὺς πετάεται ἡ καβαλλαρία ὅπου ἦτον μὲ τὸν Νικήτα καὶ ἀπαντοῦται ἕξαφνα μὲ τοὺς Τούρκους. Οἱ Τοῦρκοὶ ἐδοκίμασαν νὰ σταθοῦν εἰς τὸν κάμπον κάμνοντες τετράγωνον, ὅμως βλέποντες τὴν καβαλλαρία καὶ τὸ πεζικὸ ὅπου τοὺς ἐπλάκωσε ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, ἐγύρισαν εἰς τὸ χωριό· δὲν ἐμπόρεσαν νὰ πιάσουν τὸν πύργον· εἰς μισὴ ὥρα μόνον τέσσαρες ἐγλύτωσαν ἀπὸ 300, τέτοιο σκότωμα δὲν εἶδα ποτέ μου. Ὅλοι οἱ καβαλλαραῖοι Τοῦρκοὶ ἤκουσαν τὸν πόλεμον καὶ ἤλθαν πρὸς βοήθειαν, ἀλλὰ δὲν ἐκατάφθασαν κανένα ζωντανόν. Τοὺς εἶχα εἰπῆ ἀπὸ τὸ βράδυ ὅτι ἂν ἰδῶ στρατεύματα νὰ ἔρχωνται τούρκικα σὰς κάμω σινιάλο καὶ τραβιέσθε κατὰ τὸ μέρος ὅπου ἤμουν· τοὺς ἔκαμα τὸ σημεῖον·

ὁ Νικήτας δὲν ἀκολούθησε καθὼς τοῦ εἶχε εἶπῃ, οἱ Τοῦρκοι τοὺς πηγαίνουν ἀπὸ κοντὰ ἕως τὸ βράδυ, ὁ Νικήτας ἐστάθηκε μὲ μιὰ τριανταριά, ἐσχότωσεν ἕνα σημαντικό Τοῦρκο καὶ ἔτσι ἐγύρισαν οἱ Τοῦρκοι καὶ ἡμεῖς ἀνταμώθημεν ὅλοι ὑγιεῖς εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρο· τὰ μουσκέτα καὶ τὰ ταμποῦρλα τὰ ἔστειλα εἰς τὸ Ναύπλιον.

Ἐπῆγα εἰς τὸ Ναύπλιον διὰ νὰ πάρω πολεμοφόδια καὶ νὰ ἐπιστρέψω ὀπίσω διὰ νὰ κάμνω ἀπὸ αὐταῖς ταῖς χωσιαῖς· οἱ Ἕλληνες ἐθάρρουν καὶ ἐκατέβαιναν εἰς τὸν κάμπον, ὅταν εἶχαμεν καθαλλαρία. Εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον ἐφέρθησαν ὅλοι μὲ ἀνδρεία, ὁ Θεοδωρῆς Ζαχαρόπουλος διακρίθηκε περισσότερο· διότι ἔπεσε μέσα εἰς ἕνα σπῖτι ὅπου ἦτον εἴκοσι Τοῦρκοι καὶ τοὺς ἐχάλασε· ὁ Σταμάτης Μήτσας ἐλαβώθηκε εἰς τὸ ποδάρι ἀπὸ μπαγιονέτα. Ἡ καθαλλαρία ἢ τακτικὴ ἐπῆγε εἰς τὴν Ἄρεια· ὁ Ἀλμεΐδας μὲ ὑποσχέθηκε ὅτι ἐπιστρέφει, καὶ αὐτὸς ἔλαβε διαταγὴ καὶ ἐπῆγε εἰς τοῦ Δαμαλά.

Ὁ Ἰμπρατμης ἐτραβήχθηκε εἰς τὴν Μεσσηνίαν· ἦλθε ὁ Σεπτέμβριος μῆνας, καὶ εἰς τὸν Ὀκτώβριον ἐπῆγα εἰς τὸ Ἀνάπλι διὰ νὰ ὀμιλήσωμιν διὰ τὴν Συνέλευσιν. Εἶπα τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Συνελεύσεως νὰ συναχθοῦν νὰ τοὺς εἰπῶ μιὰν ὀμιλίαν· ἐσυνάχθησαν καὶ ἐπαρησιασθήκα εἰς τὴν Συνέλευσιν τοὺς καὶ ἐπῆγα καὶ καὶ ἐγὼ καὶ τοὺς ὠμίλησα τοιούτως, ὅτι: «Τώρα εἶναι καιρὸς νὰ προκηρῦξετε, ὡς ἐπιτροπὴ τῆς Συνελεύσεως, νὰ συναχθοῦν οἱ πληρεξούσιοι ὅπου ἦτον γνωρισμένοι, νὰ τελειώσωμεν τὴν Συνέλευσιν τοῦ ἀπερασμένου Ἀπριλίου καὶ θέλει χασωμερίσωμε· τώρα εἶναι καιρὸς, εἶναι χειμῶνας καὶ οὔτε ἡμεῖς πολεμοῦμε, οὔτε ὁ Ἰμπρατμης.» Ἐκεῖνοι μοῦ ἀποκρίθηκαν: «Ποῦ νὰ γένη ἡ Συνέλευσις;» καὶ ἐγὼ τοὺς εἶπα: «Ἀπάνω ἔστην Πι-

λοπόννησον νὰ γένη ἡ Συνέλευσις, νὰ ἔχωμε καὶ ἔγνοι-
 αν τὸν Ἰμπραϊμὴ ὁποῦ νὰ δίνωμε εἰς τὸ στρατιωτικὸ
 βοήθειαν εἰς κάθε ἀνάγκη, διότι ἔχομε τὸν ἐχθρὸν εἰς
 τὴν πόρτα μας.» Καὶ εὐτοῦνοι μὲ ἀπεκρίθησαν: «Ποῦ
 νὰ κάμωμε συνέλευσιν εἰς σίγουρον τόπον», καὶ τοὺς
 ἀπεκρίθηκα: «Εἶναι τὸ Λενίδι, εἶναι τὸ Κρανίδι, εἶναι
 τὸ Καστρί, εἶναι καὶ ἡ Πιάδα, ἀπὸ τοὺς τέσσερους
 τόπους ὅποιον θέλετε ἐκλέχτε.» Μὲ ἀπεκρίθησαν: «Νὰ
 ρωτήσωμεν καὶ τὴν διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν.» Καὶ ἀν-
 ταμώσαμεν, καὶ ὠμίλησαν τὰ δύο σώματα, καὶ ἀπο-
 φάσισαν μὲ δόλο, ἢ εἰς τὸν Πόρο, ἢ εἰς τὴν Αἴγινα,
 διὰ νὰ κάμουν τὴν Συνέλευσιν κατὰ θέλησίν τους, ὅ-
 ποιον πληρεξούσιον θέλουν νὰ ἐμβάζουν, ὅποιον δὲν
 θέλουν νὰ μὴ τὸν δέχωνται εἰς τὸ νησί. Καὶ μοῦ ἀπο-
 κρίθηκε ἡ ἐπιτροπὴ τὴν ὁμιλίαν ὁποῦ ἔκαμε μὲ τὸ
 ἄλλο σῶμα τὸ Κυβερνητικὸ, ὅτι νὰ γένη ἡ Συνέλευ-
 σις εἰς τὸν Πόρο, ἢ εἰς τὴν Αἴγινα. Καὶ ἐγὼ δὲν τὸ
 ἐδέχθηκα, καὶ τοὺς ἐπροφασίσθηκα ὅτι: «Ἐγὼ εἰς τὸ
 γιαιλὸ δὲν ἐμπαίνω γιατί ἔκαμα ὄρκο ὅταν μὲ εἶχαν
 εἰς τὴν Ὑδρα, καὶ δὲν μπαίνω πλιὸ ἔς τὸ πέλαγο· ἐὰν
 δὲν ἦμαι εἰς τὴν Συνέλευσιν ἐγὼ ποῦ ἤμουν ἓνα ἄτομο
 δὲν ἔβλαβε· ὅμως εἶχα πολλοὺς ψήφους, καὶ ἀπὸ τὰ
 ἄρματα καὶ πολιτικούς, εἶχα καὶ ἄλλους ποῦ δὲν ἤ-
 θελαν νὰ πᾶνε.»

Καὶ μὲ αὐτὸ ἐσηκώθηκα καὶ ἐπῆγα εἰς τοῦ κῦρ
 Ἄνδρέα νὰ τοῦ ὁμιλήσω περὶ τοῦ τόπου τῆς Συνε-
 λεύσεως· ἦτον πρόεδρος τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς,
 καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ σπίτι του καὶ ἀρχίνισα τὴν ὁμιλίαν,
 καὶ τοῦ ἔλεγα: «Ἡ συνέλευσις εἰς τὰ νησιά δὲν εἶναι
 εὐλόγο διὰ τὴν Πελοπόννησο, οὔτε δι' ὅλο τὸ ἔθνος·
 διότι ἀλαργεύοντες ἡμεῖς ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο, ἡ
 Πελοπόννησος κρυώνει· καὶ ὅσο εἴμεθα εἰς τὴν ξηρὰ
 τοὺς ἐμψυχώνουμε.» Ὁ κῦρ Ἄνδρέας ἐκάθουσαν εἰς τὸ

παράθυρο και έκύταζε έξω και όχι ἐμέ· ἐκούνειε και τὸ πόδι. Τότες γυρίζω: «Κῦρ Ἀνδρέα, ἐγὼ σοῦ κουβεντιάζω και σὺ κυτᾶς ἀλλοῦθε· ὑγείαινε, ἀδελφέ, και πλέον δὲν σοῦ ὀμιλῶ δι' αὐτὴν τὴν ὑπόθεση.» Καὶ τῆς εὐθύς ἐπῆγα εἰς τὸ σπίτι μου και ἐκαβάλληκα και ἐπῆρα και τὸν Τσώκη με διακοσίους ἀνθρώπους και τὸν Νικολάκη Πονηρὸ και Ἀναγνωστάκο, ἀνήμερα τοῦ Ἀγίου Δημητρίου· και ὅσο νὰ πάγω ἔστην Ἐρμιόνη ἐσύναξα τετρακοσίους. Καὶ μαθαίνοντας ὅτι ἐγὼ πάω ἔστην Ἐρμιόνη σηκώθηκα και αἱ δύο ἐπιτροπαὶ και ἐπῆγαν εἰς τὴν Αἴγινα και ἐπροκῆρυξαν τὴν συνέλευσιν. Καὶ ἐπροκῆρυξα και ἐγὼ νὰ μαζωχθοῦν νὰ κάμωμε τὴν συνέλευσιν ἔστην Ἐρμιόνη. Ἔστειλα τὸν Νικολάκη Πονηρὸ εἰς τὴν Ὑδρα, εἰς τὸν κῦρ Γεώργη και λοιποὺς Ὑδραίους και ἦλθον οἱ Ὑδραῖοι και ἡ Συνέλευσις ἡ ἐδικὴ μας ἦτον ὡς ἐνενηντα πληρεξούσιοι και εἰς τὴν Αἴγινα ἦτον πενήντα με ταῖς δύο ἐπιτροπαῖς

Ἡ διαίρεσις ἀκολουθοῦσε τρεῖς μῆνας. Ὁ Ἀμιλτων εὐρισκότουνε τὸν τότε καιρὸ ἐκεῖ, ἐπῆγαινε και εἰς τὴν Αἴγινα και ἔρχονταν και εἰς ἡμᾶς νὰ μᾶς ἐνώση νὰ κάμωμε τὴν συνέλευσιν μας, και ἡμεῖς ἐλέγαμε: «Ἄς ἔλθουν ἐδῶ οἱ Αἰγινῆται, ποῦ εἴμεθα πλειότεροι και τοὺς δεχόμεστε.» ἐκεῖνοι ἔλεγον τὸ ἴδιο. Καὶ ἐφιλονεικοῦνταν τὸ πρᾶγμα και ἔγραφαν εἰς τὸν μινίστρο Κάνιγγ ὡς ἐπιτροπὴ, και ἐγὼ ἔγραφα ἀτομικῶς. Καὶ ἐλάβαιναν και ἐκεῖνοι ἀπόκρισι. ἐλάβαινα και ἐγὼ. Ἐγείνε ἓνας καυγᾶς εἰς τὴν Ὑδρα με τὸν Ἀμιλτων και ἐσκοτώθηκα, και ὁ Ἀμιλτων ἦτον ἐνοχλισμένος με τοὺς Ὑδραίους.

Ἦλθε μία ἡμέρα ὁ Ἀμιλτων εἰς τὸ κονάκι ὅπου ἐκρατοῦσα εἰς τὴν Ἐρμιόνη και πάντα εἶχα διερμηνευτὴ τὸν κόντε Ἀνδρέα Μεταξᾶ, μὴν ἠξεύροντας τὴν

γλώσσα. Μοῦ λέγει μία ἡμέρα ὁ "Αμιλτον: «Ἐμαθα ὅτι ἡ δική σας συνέλευσις ἔχει γνώμη νὰ καλέσῃ τὸν Καποδίστρια.» καὶ ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθηκα: «Ὁποῖος σὲ τὸ εἶπε σὲ ἐγέλασε· διατι ὁ Καποδίστριας ἦτον μινίστρος τῆς Ῥωσσίας καὶ δὲν μὰς δίδει χέρι κατὰ ὥρας νὰ προσκαλέσωμεν τοιοῦτον ἄνθρωπον, καὶ ὁ καιρὸς θέλει μὰς ὀδηγήσῃ· διατι κρεμιώμαστε ἀπὸ τὴν Ἀγγλία ποῦ ὑπεσχέθη τὴν διαφέντεψί μας». Καὶ ἔτσι ἀναχώρησε ὁ "Αμιλτον.

Καὶ ἡμεῖς τὸν Μάρτιον μῆνα, σὰν ἐγινήκαμε πλήρεις ἐνενηθῆντα, ἀρχίσαμεν ταῖς ἐργασίαις μας καὶ ἐβάλαμεν πρόεδρον τὸν Σισίγην. Τότενες ἔφθασε καὶ ὁ Κόχραν καὶ τὸν ἐψηφίσαμεν ἀρχιθαλάσσιον εἰς ταῖς τρεῖς μοίραις Σπετσῶν, Ὑδραίων καὶ Ψαρῶν. Εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν ἦλθε καὶ ὁ Τσοῦρτς· διατι ἔλεγε ἡ συνέλευσις τῆς Αἰγίνης, ὅτι ὁ Κολοκοτρῶνης γυρεύει πάντα νὰ γείνη ἀρχιστράτηγος τῆς Ἑλλάδος κ' ἐγὼ ἀποφάσισα, διὰ νὰ μὴν εὐρίσκουν αὐτὴν τὴν πρόφασιν, ἔρρηξα τὴν φιλοτιμία μου κάτω διὰ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος, καὶ ἔρρηξαν κάτω τὴν φιλοτιμίαν τους καὶ αἱ τρεῖς νῆσοι· καὶ ὑπόγραψαν ἀρχιθαλάσσιον τὸν Κόχραν.

Καὶ ἐρχόμενος ὁ Κόχραν εἰς τὸν Πόρον, ἐπήρα τὸν Μεταξᾶ νὰ τὸν ἀνταμώσω εἰς τὸ καράβι καὶ ὠμιλήσαμεν τὰ ὅσα ἀπεφάσισε ἡ συνέλευσις μας. Αὐτὸς ἐζήτησε τὴν ἔνωση καὶ ἡμεῖς ἐλέγαμεν τὴν ἴδιαν ὀμιλίαν: «Ἄς ἔλθῃ ἡ συνέλευσις τῆς Αἰγίνας καὶ ἐμεῖς τὴν δεχόμεθα». Καὶ εἶδα εἰς τὴν ὀμιλίαν του τὴν φαντασίαν ὅπου εἶχε ὁ Κόχραν καὶ ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθηκα, ὡς Ἕλλην, φαντασμένα. Βγαίνοντας ἀναχωρήσαμεν καὶ ἐπήγαμεν πίσω εἰς τὴν Ἐρμιόνη καὶ ἐκρατήσαμε καὶ τὸ γκενεράλη Τσοῦρτς εἰς τὴν Ἐρμιόνη καὶ τότε ἔσμιξε ὁ Κόχραν μὲ τὸν Τσοῦρτς καὶ ἔγειναν μία γνώμη διὰ νὰ μὰς συμβιβάσουν.

Ἐκείναις ταῖς ὥραις ἔγραφαν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ὅτι εἶναι στενοχωρημένοι ἀπὸ στρατεύματα, καὶ τότε ἡ συνέλευσις μ' ἐπεφόρτισε νὰ στείλω στρατεύματα, καὶ διέταξα τὸν Γενναῖον καὶ ὄλαις ταῖς ἐπαρχίαις, καὶ σὲ εἴκοσι ἡμέραις ἔγεινε μὲ τρεῖς χιλιάδες, καὶ μὲ ὑποσχέθηκε ἡ συνέλευσις ὅτι νὰ τοὺς πληρώσῃ ἡ συνέλευσις, τὸ ἔθνος, τοὺς λουφέδες, καὶ ἔτσι ἐμείναμε ἡσυχοί. Τότες ἤθελαν οἱ δύο ἀρχηγοὶ τῆς θαλάσσης καὶ ξηρᾶς νὰ μᾶς ἐνώσουν, καὶ νὰ εὕρουν ἓνα τρίτον τόπον, διὰ νὰ τελειώσουν τὴν συνέλευσιν, καὶ ὁ τρίτος τόπος ἦτον ἡ Τροιζήνα, λεγόμενῃ Δαμαλά. Ὅμως ἀποκριθῆκαμεν τῶν ἀρχηγῶν: «Ἡμεῖς πηγαίνομεν, ὅσα πρακτικὰ ἔχομεν κάμῃ νὰ ἦναι ἐπικυρωμένα ἀπὸ τὴν συνέλευσιν, ἢ φρουρὰ νὰ μείνῃ ἡ ἰδία (τὸν Νικητὰρὰ εἶχαμεν) καὶ ἂν στερχθοῦν ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν Τροιζήνα.» Καὶ ἔτσι ἐστέρχθησαν οἱ Αἰγινήταις. Καὶ ἐσηκώθημεν καὶ τὰ δύο μέρη καὶ ἐσμίξαμεν εἰς τὴν Τροιζήνα καὶ ἐνώμενοι εἰς τὴν Τροιζήνα, ἀρχίσαμεν τὰ πρακτικὰ (ὅσα εἶχαμεν κάμωμένα ἡμεῖς ἔμειναν ἀσάλευτα) καὶ ἀρχίσαμεν ἐμπρός. Ἀπεφασίσαμε νὰ ψηφίσωμεν τρία ἄτομα ἐπιτροπὴ κυβερνητικὴ διὰ νὰ τηρᾷ τὰ στρατεύματα, δεκαπέντε τόσα ἄτομα διὰ τὸ Βουλευτικόν· καὶ ἐψηφοφορήσαμεν καὶ οἱ πλεόν ψῆφοι ἔπεσαν εἰς τὸν Γεωργάκη Μαυρομιχάλη, Μαρκῆ καὶ Νάκο· νὰ ἦναι ἐπιτροπὴ προσωρινή, ὅσο νὰ ἐκλέξωμε πρόεδρο. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐσηκώθηκε καὶ ὑπῆγε εἰς τὸν Πόρο, καὶ ἔμεινε ἡ συνέλευσις νὰ τελειώσῃ τὰ πρακτικὰ τῆς.

Ἡμεῖς εἶχαμεν γνώμην νὰ προβάλωμε τὸν Καποδίστριαν (1827)· ὅλοι ἐδοκιμάσθησαν ἑσταῖς Κυβέρνησας, καὶ ὅλο εἰς τὸ χειρότερο ἐπηγαίναμεν τὸ ἔθνος ἀπὸ ταῖς διχόνοιαις μας· τότε ἐξεφώνησα καὶ εἶπα: «Ἡμεῖς τὰ ἄρματα ἐρρήξαμεν τὴν φιλοτιμίαν μας, καὶ ἔβαλαν τὸν Τσοῦρτς Ἀγγλον, καὶ οἱ ἀνδρεῖοι θα-

λασσινοί μας τὸν Κόχραν, τώρα, καὶ οἱ πολιτικοὶ πρέπει νὰ ρῆξτε καὶ ἐσεῖς τὴν φιλοτιμίαν σας, νὰ ἐκλέξωμεν ἕναν Πρόεδρον νὰ μᾶς κυβερνήσῃ νὰ ἰδοῦμεν οἱ Ἄγγλοι ὅπου ὑποσχέθηκαν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν μας.»

Μία τῶν ἡμερῶν ἔβλεπαν ὅτι ἤθελαν νὰ προσκαλέσουν τὸν Καποδίστριαν εἰς τὸ ἔθνος, καὶ ἐκίνησαν ὠπλισμένοι νὰ ἐλθοῦν ἂν ἤμπορέσουν καὶ μᾶς φοβίσουν νὰ πάρουν τὰ πρακτικά· (ἦτον γραμματικὸς ὁ Σπηλιάδης) κ' ἐγὼ τοὺς ἐκατάλαβα μὲ τί σκοπὸν ἦλθαν. Καὶ ἔκαμαν συνέλευσιν εἰς τοῦ Μαυρομιχάλη τὸ σπίτι· ἐπροσκάλεσαν κ' ἐμένα, καὶ ἐπῆγα μόνος μου· καὶ ἀρχίνησαν νὰ μὲ ὀμιλήσουν περὶ τῆς συνελεύσεως, ὅτι δὲν βλέπουν καλὰ πράγματα εἰς τὴν συνέλευσιν. Ἐγὼ ἀποκρίθηκα μὲ πείσμα, ὅτι τὸ ἔθνος αὐτὸ θέλει, καὶ ὅποιος δὲν τοῦ ἀρέσῃ ἄς τὸ χαλάσῃ ἂν ἤμπορέσῃ, καὶ ἐβγήκα χωρὶς ἄλλον λόγον ἔξω. Βλέποντας ὅτι δὲν εἶχαν δύναμιν, καὶ ἂν εἶχαν δοκιμάσῃ ἤθελε ἐντροπιασθοῦν, ἐδιαλύθησαν.

Σὲ δύο ἡμέραις ἐκάμαμεν συνέλευσιν καὶ ἀποφασίσσαμεν τὴν αὐγὴν, ὅτι τὸ ἀπόγευμα νὰ ὑπογράψωμεν τὸν Καποδίστριαν· καὶ ἔτσι ἐπῆγα εἰς τὸ κονάκι μου, ἔφαγα ψωμί καὶ ἔπεσα νὰ κοιμηθῶ. Βλέπω καὶ ἦλθε ὁ κύρ Γεώργης Κουντουριώτης καὶ Καρακατσάνης Σπετσιώτης καὶ Μαρκῆς Ψαριανὸς νὰ μοῦ ὀμιλήσουν διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Καποδίστρια, ὅπου θέλει ἀπογράψωμεν ἀπομεσήμερα. Μοῦ λένε, ὅτι: «Τὸ ἀπομεσήμερον θὰ ὑπογράψωμεν διὰ τὸν Καποδίστριαν.» — «Τί μ' ἐρωτᾶτε ἐμένα, ἐγὼ δὲν εἶμαι Πρόεδρος, οὐδὲ ἔθνος· ἔτσι ἀποφασίσανε τὴν αὐγὴν ὁ Πρόεδρος Σισίνης καὶ τὸ ἔθνος.» Μοῦ ἀπεκρίθησαν ὅτι: «Εἶναι καλὸ νὰ στείλωμεν νὰ πάρωμεν γνώμην ἀπὸ τὸν Ἀμιλτον ἀραμένον εἰς τὸν Πόρον, ὅτι ἦτον φερμένος ἀπὸ τὴν Σμύρ-

νην.» «Τί, νὰ στείλωμεν κανένα τυχοδιώκτην νὰ λέγη, ἄλλα καὶ ἄλλα νὰ μᾶς λέγη, καὶ νὰ χαλάσῃ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἔθνους· ποῖον εὐρίσκετε εὐλογον νὰ στείλωμεν· ἂν ἐμπιστεύεσθε εἰς ἐμένα νὰ πάγω ἐγὼ ὁ ἴδιος.» «Σ' ἐμπιστευόμεθα τρεῖς φοραῖς, μὲ εἶπαν: σ' ἐμπιστευόμεθα.» Ὁ Κουντουριώτης ἦτον μὲ μίαν γνώμην, ὅτι εἶχα εἰπῆ τοῦ Ἀμιλτον, ὅτι δὲν θὰ ἐκλέξωμεν τὸν Καποδίστριαν, καὶ ἐνόμιζε ὅτι θὰ εὖρω ἀντίστασιν ἀπὸ τὸν Ἀμιλτον. Καὶ τότενες τοῦ εἶπα: «Σύρτε εἰς τὸ καλό.»

Καὶ ἐσηκώθηκα καὶ ἔκραξα τὸν Μεταξᾶν, καὶ ἐπῆρα καὶ δέκα νομάτους τὸ μεσημέρι, καὶ δὲν ἤξευρε ἄλλος κανένας ποῦ ὑπάγω, μόνον τὸν Νικηταρὰν ἔκραξα, καὶ τοῦ εἶπα νὰ ἔχη τὴν ἔγνοιαν, νὰ μὴ γείνη κανένα σκάνδαλον, ἕως ὅπου νὰ ἔλθω· ἢ συνέλευσις τῆς ἤρχετο θαῦμα, μὴν ἠξέυροντας ποῦ ὑπάγω. Καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ ποτάμι τοῦ Πόρου, καὶ οἱ βάρκαις τοῦ Ἀμιλτον ἔκαναν νερό, καὶ ἐμπήκαμεν εἰς μίαν βάρκα, καὶ ἐπήγαμεν ἐπάνω ἑστὴν φεργάδα. Μᾶς ἐδέχθηκε ὁ Ἀμιλτον καὶ ἐκάτσαμεν εἰς ὀμιλίαν. Τοῦ λέγω: «Πῶς σοῦ φαίνεται τῶρα, ποῦ ἐνώθηκε ἡ Συνέλευσις καὶ κοντεύει νὰ τελειώσῃ;» — «Χαίρομαι τὴν ἔνωσίν σας, ἐκάμετε πολλὰ καλά.» Τοῦ εἶπα: «Καπιτὰν Ἀμιλτον, ἤλθαμεν νὰ πάρωμεν τὴν συμβουλήν σου, ὡς μᾶς συμβούλευες πάντοτε διὰ τὴν ἐλευθερίαν μας, σὲ γνωρίζομεν ὡς ἕναν εὐεργέτην ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους καλλίτερον.» Μᾶς εἶπε: «Πέστε τὴν γνώμην σας, καὶ ἂν δύνωμαι κ' ἐγὼ νὰ σας ἀποκριθῶ εἰς τὴν γνώμην σας.» — «Στοχαζομαι, καπετὰν Ἀμιλτον, ὅτι τοὺς γνωρίζεις τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ ἐδῶ καὶ τόσους χρόνους· τοὺς βάλαμεν ὅλους νὰ μᾶς κυβερνήσουν, καὶ ποτὲ δὲν μᾶς κυβέρνησαν καθὼς ἔπρεπε, καὶ βλέποντας ὅτι δὲν ἔχομεν ἄνθρωπον πολιτικὸν νὰ μᾶς κυβερνήσῃ ἤλ-

θαμεν νὰ σὲ πάρωμεν εἰς γνώμην· διατὶ ἐκεῖνο ὅπου ἤρχετο τῆς Συνελεύσεως ἀπὸ τὸ χέρι τῆς, τὸ διωρθώσαμεν, ἔβαλε τὸν Κόχοαν ἀρχιθαλάσσιον, τὸν Τσοῦρτζ ἀρχιστράτηγον, τὴν ἀρχὴν χρειαζόμεθα ἕναν πολιτικόν· τάχα δὲν μᾶς δίδει ἡ Ἀγγλία ἕνα πρόεδρον, ἕνα Βασιλέα;» Μᾶς ἀποκρίθηκε: «Ὁχι, ποτὲ δὲν γίνεται.» — «Δὲν μᾶς δίδει ἡ Φράντζα;» — «Ὁμοίως» μᾶς ἀποκρίθη — «Ἡ Ρουσία;» — «Ὁχι.» — «Ἡ Προυσία;» — «Ὁχι.» — «Ἡ Ἀνάπολι;» — «Ὁχι.» — «Ἡ Ἰσπανία;» — «Ὁχι, δὲν γίνεται.» Ἀφοῦ ἐμελέτησα ὅλα τὰ βασιλεία. — «Σὰν δὲν μᾶς δίδουν τούταις οἱ αὐλαῖς, τί θὰ γείνωμεν ἡμεῖς;» — Μᾶς ἀπεκρίθηκε, ὅτι: «Τηράτε νὰ εὔρητε κανέναν Ἕλληνα.» — «Ἡμεῖς ἄλλον Ἕλληνα ἀξιώτερον δὲν ἔχομεν, μόνον νὰ ἐκλέξωμεν τὸν Καποδίστριαν.»

Ἐγύρισε καὶ μ' ἐκύτταξε ἀκούοντας τὸ ὄνομα Καποδίστρια, καὶ μοῦ εἶπε: «Δὲν ἦσουν ἐσὺ ποῦ μοῦ εἶπες δὲν τὸν δεχόμεθα τὸν Καποδίστρια, διατὶ εἶναι τῆς Ρουσίας μινίστρος;» «Ναί, ἐγὼ τοῦ εἶπα ἄλλος καιρὸς ἦτον τότε, καὶ ἄλλος τὴν Ἀγγλίαν ποῦ ἔχομεν ὑπεράσπισιν, τὸ δεξιὸ χέρι τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ θάλασσα, καὶ ἐβάλαμεν Ἄγγλον ἐπὶ κεφαλῆς· καὶ τὸ ζερβὶ χέρι Ἄγγλον, ὅπου εἶναι ἡ δύναμις τῆς ξηρᾶς· καὶ ἂν μᾶς ἔδιδε ἡ Ἀγγλία καὶ ἕναν πολιτικόν, καὶ ἐκεῖνον τὸν ἐβάνκαμεν καὶ δὲν ἐτσάκιζαμεν τὸ κεφάλι μᾶς ἔς τὸν ἕναν καὶ ἔς τὸν ἄλλον, καὶ δι' αὐτό, ὡς μοῦ λές, δὲν γίνεται· πρέπει νὰ καλέσωμεν τὸν Καποδίστρια.» Μοῦ ἀποκρίθηκε ἐκ καρδίας: «Πάρτε τὸν Καποδίστρια ἢ ὅποιον διάβολον θέλετε, διατὶ ἐχαθήκατε.»

Αὐτὸ ἤθελα νὰ ἀκούσω ἀπὸ τὸ στόμα του, τὸ ἀκουσα, καὶ ἀπέκει ἐτελείωσε ἡ ὀμιλία μᾶς, καὶ τῆς εὐθὺς ἀνεχώρησα. Ἐχασομέρησα πολὺ εἰς τὴν φρε-

γάδα, και τὸ ταμποῦρλο τῆς Συνελεύσεως ἀρχίναε νὰ κτυπᾷ. Ἀκούοντας τὸ ταμποῦρλο οἱ πληρεξούσιοι τῶν τριῶν νησιῶν ἀνεχώρησαν, και ἐτράβηξαν και ἐπῆγαν κοντὰ εἰς τὴν Παναγίαν διὰ νὰ πᾶνε εἰς τὸν Ἄμιλτον· και ὁ Ἄμιλτον τοὺς εἶδε μὲ τὸ κιάλε, και ἐμπῆκε εἰς τὴν φελοῦκα, και ἦλθε εἰς τὴν Παναγίαν. Και ἐπῆγαν οἱ πληρεξούσιοι τῶν νήσων διὰ νὰ τὸν ἐρωτήσουν, και ὁ Ἄμιλτον τοὺς ἠρώτησε: «Πῶς ἐφύγατε ἀπὸ τὴν Συνέλευσιν;» — «Ἦλθαμεν νὰ σὲ πάρωμεν διὰ μίαν γνώμην.» Και αὐτὸς τοὺς ἀποκρίθηκε, «Ἐγὼ τὴν γνώμην τὴν ἔδωσα τοῦ Κολοκοτρῶνη, και κάμετε ὅτι σᾶς εἶπῃ», και ἀνεχώρησε κατὰ τὴν φρεγάδαν.

Μισὴ ὥρα ἦτον μακρὰν ἡ Παναγιὰ ἀπὸ τὴν συνέλευσιν, οἱ Ὑδραῖοι γυρίζουν. Ἐστειλαν και μὲ ἔκραξαν, και τοὺς ἐδιηγῆθηκα ὅτι εἶπα. Τὴν αὐγὴν ἐσυναχθήκαμεν και ὑπογράψαμεν διὰ τὸν Καποδίστρια. Ἄρχησαν και ἔκαμαν τὰ γράμματα τῆς προσκλήσεως, τὰ ἔστειλαν ἀπὸ τρία μέρη, και ἔτσι ἐτελείωσε ἐκεῖνη ἡ ὑπόθεσις. Ἐσυναχθημεν τὴν ἄλλην ἡμέραν, ν' ἀποφασίσωμεν πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ, νὰ ψηφηφορηθοῦν τὰ ἄτομα διὰ τὴν προεδρείαν. Ἐπετάονταν ἔς τὴν Συνέλευσιν τὴν ἄλλην ἡμέραν, τὸν Ζαῖμη, ἄλλος τὸν Μπαρλᾶ, ἄλλος τὸν Κουντουριώτη, ἄλλος τὸν Πρασᾶ ἀπὸ τὴν Ἀνδρούσα, και ἔγεινε χασμωδία. Τὴν ἄλλην ἡμέρα πάλιν τὸ ἴδιο, εἴκοσι νὰ ψηφηφορήσουν, τὴν ἄλλην δεκάξη. Εἶδα τὴν χασμωδίαν και τὸ παράξενο τοῦ κόσμου. Ἐσηκώθηκα ὀλόρθος: «Σεβαστὴ Συνέλευσις, ἡμεῖς καθήμεσθε και φιλονεικοῦμεν διὰ Πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ, και ἡ πατρίς μας κινδυνεύει νὰ χαθῆ και ἔχομεν συνέλευσιν ἐπτὰ μῆνες, και πρόεδρος εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα εἶναι ὁ Κιουταχῆς, και πρόεδρος τῆς Πελοποννήσου ὁ Ἴμπρατμης, και ἡμεῖς καθήμεθα και φιλονεικοῦμεν, και

τώρα ἦλθε ὁ Μάις, καὶ ἡ Ἀθήνα κινδυνεύει καὶ ἡ Πελοπόννησος κινδυνεύει· ἐχάθηκεν ἓνας ἀπὸ τόσους Ἕλληνας πληρεξούσιους νὰ κάμωμεν Πρόεδρον; ὅμως καθήμεθα καὶ φιλονεικοῦμεν;» Ἐκύταξα τριγύρω μου, καὶ εἶδα ἓνα γεροντάκι, καὶ ἐκάθητο μὲ τοὺς Κρητικούς, ἀλλ' οὔτε τὸ ὄνομά του ἐγνώριζα, οὔτε τὸν εἶδα καὶ πηδάω μέσα ἀπὸ τὴν συνέλευσι, καὶ τὸν ἀρπάχνω, καὶ τὸν πηγαίνω εἰς τὸ κάθισμα τοῦ Προέδρου Σισίνη, καὶ τὸν ἀθήσαστο σκαραμπί. Εἶπα: «Τοῦτος δὲν εἶναι ἀξιός;» καὶ ὅλη ἡ Συνέλευσις ἔβαλε τὴν ρωνήν: «Ἄξιός, ἀξιός», καὶ ἐχειροκρότησε, καὶ ἐτελείωσε. Τὸν πατέρα μου συγχωροῦσαν. Ὁ Ρενιέρης σὰν νὰ ἐφοβήθηκε. Ἔτσι διελύθηκε ἡ συνέλευσις.

Μιά φορὰ ἐπὶ Κουντουριώτῃ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἀνάπλι, καὶ εἶπα τῆς Κυβερνήσεως, ὅτι: «Οἱ Ρουμελιώταις πληρώνονται, καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἐγδύθησαν ἀπὸ τὸν Ἰμπραϊμῆ, καὶ δὲν ἔχουν ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει, δὲν τοὺς πληρώνετε ὅπου ἐχάθησαν;» Καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κάμουν 12000 πρακτικούς, καὶ ὁ ἀριθμὸς νὰ εἶναι διὰ 15000, ὅπου τὸ περιπλέον νὰ γίνονται ἀναλογία διὰ νὰ τοὺς ἔρχονται 30 γρόσια τὸν μῆνα. Μοῦ εἶπανε, νὰ δουλεύουν τρεῖς μῆνες, καὶ εἰς τρεῖς μῆνες νὰ ἔλθουν νὰ πάρουν τὰ μηνιαῖα. Ἦλθανε τρεῖς μῆνες, καὶ ἔστειλα νὰ πάρω τὸ μηνιαῖο· μοῦ ἀποκρίθησαν, ὅτι: «Μία μικρὴ δόσις ἦλθε ἀπὸ δυὸ μιση μιλλιούνια, καὶ ἡ Κυβέρνησις εἶχε ἀλλὰς ἀναγκαίαις ὑπόθεσας, καὶ ἐδόθησαν· ἡ ἐμπειρία σου ὅμως θὰ καταπραύνη τοὺς στρατιώτας νὰ λάβουν ὑπαμονήν».

Ἡ ἐπανάστασις ἡ ἐδική μας δὲν ὁμοιάζει μὲ καμμὴν ἀπ' ὅσας γίνονται τὴν σήμερον εἰς τὴν Εὐρώπην. Τῆς Εὐρώπης αἱ ἐπαναστάσεις ἐναντίον τῶν δι-

οικήσεών των εἶναι ἐμφύλιος πόλεμος· ὁ ἐδικός μας πόλεμος ἦτον ὁ πλέον δίκαιος, ἦτον ἔθνος μὲ ἄλλο ἔθνος, ἦτον μὲ ἓνα λαὸν ὅπου ποτὲ δὲν ἠθέλησε νὰ ἀναγνωρισθῆ ὡς τοιοῦτος, οὔτε νὰ ὀρκισθῆ, παρὰ μόνον ὅτι ἔκαμνε ἡ βία· οὔτε ὁ Σουλτάνος ἠθέλησέ ποτε νὰ θεωρήσῃ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ὡς λαόν, ἀλλ' ὡς σκλάβους. Μιὰν φοράν, ὅταν ἐπήραμεν τὸ Ναύπλιον ἦλθε ὁ Ἄμιλτον νὰ μὲ ἰδῆ· μου εἶπε ὅτι: «Πρέπει οἱ Ἕλληνες νὰ ζητήσουν συμβιβασμόν, καὶ ἡ Ἀγγλία νὰ μεσιτεύσῃ.» Ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθηκα, ὅτι: «Αὐτὸ δὲν γίνεται ποτέ, ἐλευθερία ἢ θάνατος· ἐμεῖς καπετὰν Ἄμιλτον ποτὲ συμβιβασμόν δὲν ἐκάμαμεν μὲ τοὺς Τούρκους· ἄλλους ἔκοψε, ἄλλους ἐσκλάβωσε μὲ τὸ σπαθί καὶ ἄλλοι καθὼς ἐμεῖς, ἐζούσαμεν ἐλεύθεροι ἀπὸ γενεὰ εἰς γενεὰ· ὁ βασιλεὺς μας ἐσκοτώθη, καμμία συνθήκη δὲν ἔκαμε· ἡ φρουρά του εἶχε παντοτεινὸν πόλεμον μὲ τοὺς Τούρκους καὶ δύο φρούρια ἦτον πάντοτε ἀνυπότακτα». Μὲ εἶπε: «Ποῖα εἶναι ἡ βασιλικὴ φρουρά του, ποῖα εἶναι τὰ φρούρια;» — «Ἡ φρουρά τοῦ Βασιλέως μας εἶνε οἱ λεγόμενοι Κλέφται, τὰ φρούρια ἡ Μάνη καὶ τὸ Σούλι καὶ τὰ βουνά.» Ἔτσι δὲν μὲ ὠμίλησε πλέον.

Ὁ κόσμος μᾶς ἔλεγε τρελλούς· ἡμεῖς ἂν δὲν εἴμεθα τρελλοί, δὲν ἐκάναμεν τὴν ἐπανάστασιν, διατὶ ἠθέλαμεν συλλογισθῆ πρῶτον διὰ πολεμοφῶδια, καθάλλαρια μας, πυροβολικό μας, πυριτοθήκαις μας, τὰ μαγαζιά μας, ἠθέλαμεν λογαριάσῃ τὴν δύναμιν τὴν ἐδικὴν μας, τὴν τούρκικη δύναμη. Τώρα ὅπου ἐνικήσαμεν, ὅπου ἐτελειώσαμεν μὲ καλὸ τὸν πόλεμό μας, μακαριζόμεθα, ἐπαινῶμεθα· ἂν δὲν εὐτυχούσαμεν ἠθέλαμεν τρώγη κατάραις, ἀναθέματα. Ὅμοιάζαμεν σὰν νὰ εἶναι εἰς ἓνα λιμένα πενήντα ἐξήντα καράβια φορτωμένα, ἓνα ἀπὸ αὐτὰ ξεκόβει, κάνει πανιά, πηγαίνει εἰς τὴν δου-

λειά του με μιὰ μεγάλη φορτούνα, με μεγάλο άνεμο, πηγαίνει, πουλεί, κερδίζει, γυρίζει όπισω σών· τότε άκουσ όλα τά επίλοιπα καράβια και λέγουν: «Ίδου άνθρωπος, ίδου παλληκάρια, ίδου φρόνιμος και όχι σαν έμεις όπου καθόμεθα έτσι δειλοί, χαϊμένοι,» και κατηγορούνται οι καπεταναύτοι ως ανάξιτοι. "Αν δέν εύδοκιμούσε τó καράβι ήθελε είπουν: «Μά τί τρελλός να σηκωθί με τέτοια φορτούνα, με τέτοιον άνεμο, να χαθί ό παληάνθρωπος, έπήρε τόν κόσμο εις τó λαιμό του».

Η άρχηγία ένός στρατεύματος έλληνικού ήτον μία τυραννία, διατι έκαμνε και τόν άρχηγό, και τόν κριτή, και τόν φροντιστή, και να τού φεύγουν κάθε ήμέρα και πάλιν να έρχονται· να βαστάη ένα στρατόπεδον με ψέμματα, με κολακείαις, με παραμύθια· να τού λείπουν και ζωοτροφίαις και πολεμοφόδια, και να μην άκουν και να φωνάζη ό άρχηγός· ένω εις την Εύρώπην ό άρχιστράτηγος διατάττει τούς στρατηγούς, οι στρατηγοί τούς συνταγματάρχας, οι συνταγματάρχαι τούς ταγματάρχας και ούτω καθεξής· έκανε τó σχέδιόν του και έξεμπερδευε. Να μου δώση ό Βελιγκτών 40000 στρατευμα τó έδιοικούσα, άλλ' αύτουνοϋ να τού δώσουν 500 "Έλληνας δέν είμποροϋτε οϋτε μία ώρα να τούς διοικήση. Κάθε "Έλληνας είχε τά καπρίτσια του, τó θεό του, και έπρεπε να κάμη κανείς δουλειά με αύτούς, άλλον να φοβερίζει, άλλον να κολακεύη, κατά τούς άνθρώπους.

ΙΑ΄.

Εις τούς 1826 Νοέμβριον, σαν έκatéθηκα έγώ εις την Έρμιόνην για τήν Συνέλευσιν, είχα τόν Γενναϊον

πίσω ἀφειμένον διὰ νὰ ἐμποδάῃ τοῦ Ἰμρατμη τὴν καταδρομὴν. Τότε ἡ ἐπαρχία τῆς Καρύταινας, καπεταναῖοι καὶ πρόκριτοι, τοῦ λένε ὅτι: «Ἄν ἡμπορῆς νὰ ἔφκειανες τὸ κάστρο τῆς Καρύταινας, Γενναῖτε, ἡμπόρεια νὰ φυλαχθῇ τριγύρω ἡ Καρύταινα, τὸ Φανάρι καὶ ὄλαις οἱ μεσόγειαις ἐπαρχίαις.» Τὸν ἐκατάπεισαν τὸν Γενναῖον, καὶ εἶπε: «Νὰ στείλω τοῦ Πατέρα μου νὰ πάρω τὴν γνώμην καὶ νὰ ἰδοῦμε τί λέγει.» Καὶ μοῦ ἔστειλε πεζὸν διὰ τοῦ κάστρου τὴν ὑπόθεσιν, καὶ τοῦ ἔδωσα τὴν ἀδειαν νὰ τὸ φτειάσῃ. Λαμβάνοντας τὴν ἀδειαν, ἔβαλε τῆς εὐθὺς καὶ ἐπλήρωσε τοὺς καμιναραίους διὰ χορήγι καὶ τοῦ ἔβγαλαν τέσσαρα καμίνια χορήγι, καὶ ἔστειλε καὶ ἔφερε καὶ μαστόρους, καὶ ἀρχίνησε καὶ τό φτειανε· καὶ ἐκεῖ ποῦ ἀρχίνησε νὰ τὸ φτειάσῃ ἤυρε τέσσαρα πέντε μάσκουλα καὶ τὰ ἐγέμιζε μπαρούτι καὶ τὰ ἔρρηχνε, καὶ εἰπώθη ἠύρηκε κανόνια, καὶ ἡ φήμη οὕτω διεδίδετο. Κανέναν ἀνεγνώριμον δὲν ἄφινε ν' ἀνέβῃ ἀπάνω διατὶ ἦτον ὁ κόσμος προδότης. Καὶ ἀκούοντας ὁ Ἰμπρατμης ὅτι εὔρε κανόνια καὶ τὰ ἔρρηχνε καθημερούσιον, δὲν ἐκίνησε νὰ πάῃ, διατὶ ἐστοχάζετο ὅτι κανόνια ἦτον. Ἐφκειασε πρῶτα ταῖς πύρταις, ἔφκειασε ταῖς στέρναις, καὶ ἀρχινῶντας ἔφτειασε καὶ ἀπὸ τὸ κάστρο ὅπου ἦτον ἀδύνατο κατὰ ὥρας, καὶ τότενες ἔβαλε φούρνους καὶ ἔκαμε καὶ παξιμάδι, καὶ ἔστειλε καὶ εἰς τὴν Δημιτσάνα καὶ ἐπῆρε καὶ τρία τέσσαρα φορτώματα μπαρούτι· μολύβι ἔστρωντας καὶ δὲν εὐρίσκονταν, ἔστειλε εἰς τὴν Ζάκυνθο καὶ ἀγόρασε πέντε ἕξ καντάρια μολύβι, καὶ ἀγόρασε καὶ δύο κανόνια, καὶ τὰ ἐκουβάλητε. Καὶ ἤφερε μαστόρους καὶ ἔφκειασε τὰ λέτα, καὶ τὰ ἔβαλε ἀπάνω ἔς τὸ κάστρο.

Καὶ τότε δυναμώνοντας τὸ κάστρο, ἡ ἐπαρχία Φαναριουῦ καὶ Καρύταινας ἤφεραν τὰ πράγματά τους, καὶ

τὰ ἔβαλαν μέσα διὰ φύλαξιν· καὶ ἐδούλευσε ὄλο τὸν χειμῶνα ἕως τὸν Ἀπρίλιον, καὶ ἔφθειασε τρεῖς καζάρμες μέσα, καὶ τὸ ἐτελείωσε τὸ μέσα. Καὶ εἰς τὸν καιρὸν, εἰς τὸν πόλεμον τοῦ Λάλα, εἶχαν δύο κανόνια φερμένα ἀπὸ τὴν Κεφαλλονιά, ἦτον καρφωμένα εἰς ἓνα τόπο, τὰ ἤφεραν μὲ πολλὰ ἔξοδα, καὶ τὰ ἔβαλε εἰς τὸ κάστρο. Τότενες ἔβανε φρουρὰ διακοσίους στρατιώτας.—εἶναι ἀνάμεσα σὲ δύο ποταμούς—εὐρέθησαν περικεφαλαίαις τῶν σταυροφόρων.—Εἶχε βάρδια εἰς ἓνα βουνὸ εἰς τὴν Τριπολιτσά κοντὰ, καὶ ὄντας ἔβγαιναν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν Τριπολιτσάν, ὁποῦ ἐπήγαιναν πανταχοῦ λεηλατῶντας εἰς τὴν Μεσσηνίαν, ξάφνου ἐσκλάβωναν—ἦτον τότε βάρδιες, ἂν ἔβγαιναν Τοῦρκοι, ἔδιδαν σημεῖον. Τὸ κάστρο ἔδιδε σημεῖον καὶ ὀλόγυρα οἱ φαμελιαῖς, τὰ ζῶα ἔπεφταν κατὰ τὸ κάστρο· καὶ πάλιν εἶχε βάρδια εἰς τὸ Ντερβένι τοῦ Λεονταριοῦ, καὶ ὅταν ἔκαναν φανὸ εἰς τὸ βουνό, ἔρρηχναν δύο κανόνια, καὶ ἤξευραν ὅτι ἔρχονται ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν οἱ Τοῦρκοι. Καὶ ἔτσι ἐφυλάονταν ὁ λαός· διατι ἐπήγαιναν γεωργοὶ καὶ ἐγεωργοῦσαν τὰ χωράφια, ὅτι εἶναι φύλαγμένοι ἀπὸ τὴν περίστασιν αἰφνίδιαν τοῦ ἐχθροῦ· διατι ἀπέθανον ἀπὸ τὴν πείναν· ὅτι οἱ γεωργοί, ἂν εἶχαν καὶ κἀνένα βόδι, δὲν ἐτολμοῦσαν νὰ κατέβουν νὰ τοὺς βοηθήσουν, καὶ τότε κατέβαιναν μὲ τὴν προφύλαξιν τοῦ κάστρου· καὶ αἱ βάρδιας ἡμέρα νύκτα ἦτο παντοῦ διὰ νὰ κάμουν φανούς, καὶ ἔκτοτε δὲν ἐλεηλάτησε διόλου αὐταῖς ταῖς ἐπαρχίαις, καὶ ἐμψύχωσε τὸν λαὸν πολὺ, καὶ ὀλοένα ἐδούλευαν μέσα οἱ μαστόροι, καὶ τότενες ἕως τὸν Ἀπρίλιον ἐδούλεφε· τότε κατὰ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον ἔλαβε τὴν διαταγὴν καὶ ἐπῆγε ἔς τὴν Ἀθήνα.

Ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Συνελεύσεως τῆς Τροιζῆνος τοῦ ἐστείλαμεν τοῦ Καραϊσκάκη εἰκοσιπέντε χιλιάδες γρό-

σια και καθαλλοχρία τον Χατζή Μιχάλη με 120 αλογα· του έγραφα όταν ήμουν εις την Τροιζήνα: «Κατά ταίς σέδραις που κάνεις με τους όπλαρχηγούς, ή τους όπλαρχηγούς θα φξς, ή το κεφάλι σου »

Τόν Μάϊον μήνα έλευθερώθηκα και εγώ από την Συνέλευσι και έβγήκα από το Άργος και διελύθη το στρατόπεδο των Άθηνων, και εγύρισαν τα στρατεύματα τα πελοποννησιακά. Σάν έβγήκα εις το Άργος, έστειλα διαταγαίς εις όλαις ταίς έπαρχίαις, όσαις δέν ειχαν Τούρκους. Εις την Μεσσηνίαν δέν έστειλα, διατι ήταν τα τρία φρούρια και πάντοτε έμποδοϋσαν τα άρματα τα μεσσηνιακά τους έχθρους. Εις την Τριπολιτσά άφησα τα γειτονικά άρματα από φόβον του Μπραίμη. Έστειλα διαταγήν εις τον Μιστρζ, διατι δέν ειχαν φόβον από τον Ίμπραίμην όπου ήτον εις την Πάτρα· και έστειλα εις τον Άγιον Πέτρον εις Μονεμβασιάν, και μου άπεκρίθησαν ότι να φθειάσω στρατόπεδον και τότε να τους διατάξω και έρχονται. Έγώ ετράβηξα κατά την Κόρινθον. Ο Γρίβας ήτον 'στο Άνάπλι φρουρά, και όλοι οι λοιποι Ρουμελιώταις, και δέν εκίνησαν· και εις την Κόρινθον ήτον ο Νικολός Τζαβέλας, και εκράτουν και εκείνοι τα κάστρα, την Κόρινθον, και δέν έβγαιναν από το κάστρο, — εκαμαν τα κάστρα κληρονομικά. Και εγώ ευρέθηκα εις τον λόγγο (Άϊ Γιώργι) τής Κορίνθου με 250 σωματοφύλακας μου, και ο Ζαίμης ειχε και στρατευμα, ο Παναγιώτης ο Νοταρζς, και εκύταζαν να πολεμήσουν με τους ευρισκομένους εις την Κόρινθον. Έγώ του ειπα: «Άφης τους να κάθωνται, μόνε να συνάξωμεν στρατευμα να βοηθήσωμεν την πατριδα». Την ιδίαν ωραν έβγαινε ο Ίμπραίμης από την Πάτρα και εκράξε τον Νενέκο, και ο Νενέκος έπροσκύνησε, και τον έβαλε όμπροστά να κάμη να προσκυνήσουν,

καὶ ἐπροσκύνησαν τὰ δύο μέρη τῶν Καλαβρύτων, καὶ ἡ Πάτρα ὅλη, καὶ μέρη Βοστίτσας, καὶ ἦλθε τὸ προσκύνημα ἕως τὰ Καλάβρυτα, δύο ὥραις ἀπ' ἐξω ἀπὸ τὰ Καλάβρυτα τὴν μητρόπολιν.

Ὁ Ἰμπρατῆς τόσο ἔλκυσε πολὺ τὸν λαόν. Τοῦρκος δὲν ἐκόταε οὔτε ἀστάχυ νὰ κόψη, καὶ ὅλα μὲ τὸν παρὰ, καὶ τοὺς ἔδιδε προσκυνοχάρτια καὶ μέρος. Καὶ ἐπροσκύνησαν ὅλοι οἱ καπεταναῖοι — καὶ ἐπροσκύνησαν οἱ καπεταναῖοι τῶν ἀρχόντων. Οἱ Πετιμεζαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι ἐπῆγαν καὶ ἐσωματώθηκαν, καὶ ὁ λαὸς ὁ ἀπροσκύνητος ἐπῆγαν εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον, καὶ ἄλλοι ἔς τὰ βουνά, καὶ ἐκλείσθησαν μέσα. Τότενες, σὰν ἦταν ἀδύνατοι, ἐπῆγαν μίαν νύκτα καὶ ἐπρόδοσαν τὸν Βασίλη Πετιμεζᾶ, καὶ μόλις ἐγλύτωσε. Τότε ἔστειλε τὸν Νικολάκη τὸν ἀδελφὸ του καὶ ἦλθε καὶ μὲ εὔρηκε εἰς τῆς Κόρθος τὰ χωριά καὶ μοῦ εἶπε: «Τρέξε νὰ πάμε εἰς τὸ Σπήλαιον, γιατί τότε παραδίδεται τὸ Σπήλαιον καὶ χάνεται ὅλη ἡ ἐπαρχία.» Τότενες ἀποφάσισα τὸν Φῶτο ἀγιουτάντε μου, καὶ τὸν μπαϊραχτάρη μου Καραχάλιο, καὶ τοὺς ἔδωσα τοῦ Νικολάκη τοῦ Πετιμεζᾶ νὰ πάνε εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον. Ἐγὼ ἐμάζωνα τὰ Κορινθιακὰ στρατεύματα. Ἐκεῖνοι ἐμπῆκαν εἰς τὸ μοναστήρι.

Διὰ τρεῖς ἡμέρας ἔμασα 1500 καὶ τοὺς ἔστειλα τὸν Παναγιώτη καὶ Γεωργάκη Χελιώτη, μὲ τοὺς καπεταναίους τους, νὰ πάνε ἔς τῆς Βοστίτσας τὰ χωριά, καὶ ἐγὼ ἐπῆγα ἔς τὸν Ἅγιον Γεώργιον, ἔς τοῦ Φονιά, καὶ ἀκόμα δὲν ἤμεθα ζυγωμένοι κοντά, καὶ τὰ στρατεύματα τὰ προσκυνημένα ἐπῆραν καὶ Τοῦρκους καὶ ἐπῆγαν καὶ ἐχάλασαν τὸ Διακοφτὸ καὶ ἐπῆραν σκλάβους καὶ πράγματα ἀρκετά. Καὶ εἰς τὸ γύρισμα ἐβγῆκαν ἀπὸ τὸ μοναστήρι, τοὺς κτύπησαν καὶ ἐσκότωσαν καμμιά σαρανταριά Τοῦρκους καὶ ἐπῆγαν πίσω ἔς τὸ

ορδί, ἔστα Καλάβρυτα, καὶ ὁ Μπραίμης ἐπῆρε καμμιὰ πενηνταριά καθάλλαραίους καὶ ἀγνάντευε τὸ μοναστήρι· τὸ θεώρησε μὲ τὸ κιάλε· εἶδε πῶς δὲν ἤμπορεῖ νὰ τὸ πολιορκήσῃ διατὶ ἦτον τόπος κακός, καὶ ἐγύρισε πῶ. — Ἀπὸ τοὺς σκλάβους κακοπαθήσαμεν ἔστην Πελοπόννησον· εἰς τὸ Χελμὸ Τούρκοι ἐπρόδοσαν τοὺς Πετιμεζαίους.

Ἐγὼ ὄντας ἐβγῆκα εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον, ἔγραψα γράμματα εἰς τὸν Γενναῖον καὶ εἰς τὸν Κολιόπουλον, ὁποῦ ἦτον συναγμένοι, καὶ ἐπετάχθησαν εἰς τὸ Λιβάρτζι, τὴν ἐπαρχία τὴν προσκυνημένη (Καλαβρύτων) καὶ τοὺς διέταττα: «Τσεκούρι καὶ φωτιά ἔστους προσκυνημένους.» Καὶ ἔτσι ἐπέρασαν εἰς τὸ Λιβάρτζι. Τότε ἔστειλεν ὁ Μπραίμης καταπατητάδες νὰ ἰδῆ ποῦ εἶμαι καὶ τί ἀσκέρι ἔχω, καὶ ἔδωσε ἐνὸς ῥωμιοῦ 300 μπαρμπούτια διὰ νὰ μάθῃ ποῦ εἶμαι νὰ μοῦ ῥηχθῇ ἐπάνω· καὶ ἐγὼ τὸν ἔπιασα καὶ ἔστειλα εἰς τὴν δημοσιὰ καὶ τὸν ἐκρέμασα, εἰς τὰ Καλάβρυτα, δύο ὥραις ἀπ' ἔξω· τὸν ἐκρέμασα μὲ ἓνα χαρτί ποῦ ἔλεγε τὸ φταιξιμὸ του «προδότης τοῦ Ἔθνους» καὶ τοὺς ἄλλους δύο τοὺς ἔστειλα εἰς τὸ μοναστήρι, εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον, διότι δὲν ἦτον βεβαιωμένοι προδόταις, καὶ ἐπῆγα καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Σπήλαιον.

Καὶ μαθαίνοντας ὁ Μπραίμης ὅτι ἦλθαν στρατεύματα εἰς τὸ Λιβάρτζι, ὡς πέντε χιλιάδες, καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος μὲ δύο χιλιάδες, καὶ τὸ Σπήλαιο μακρὰ ἀπὸ τὰ Καλάβρυτα ὁποῦ ἦτον δύο ὥραις, καὶ τέσσερες ὥραις ἦτον ὁ Κολιόπουλος μὲ τὸν Γενναῖον, τὸ ἄλλο στρατεύμα. Μανθάνοντας ὁ Μπραίμης ὅτι ἦλθαν τὰ στρατεύματα τὰ Καρυτινά, ἐτράβηξε διὰ Τριπολιτσὰ καὶ Καρύταινα τὰ στρατεύματά του, καὶ ἔστειλε τὸν Ντελὴ Ἀχμέτ Πασάν, καὶ ἐτραβήχθηκε ἔστην Πάτρα μὲ τοὺς προσκυνημένους, καὶ εἰς τὸν δρόμον ὁποῦ ἀπέρανε

εύρηκε τὸν κρεμασμένον, καὶ ἔβαλε καὶ ἐδιάβασε τὸ χαρτί ποῦ τοῦ εἶχαμε ἔσταῖς πλάταις καὶ εἰς τὸ στήθος, καὶ ἔπιασε τὰ γένεια του καὶ ἐφοβέρισε τὴν Καρυταίνα, καὶ ἐχώρισε ὀκτῶ χιλιάδες καθαλλαραίους καὶ πεζούς, διαλεχτὸ στράτευμα, διὰ νὰ περάσῃ ἔσταῖς Ἄκοβες καὶ Λαγκάδια, νὰ κάψῃ ταῖς χώραις Δημητσάνα, Ζυγοβίσι καὶ Στεμνίτσα, ὅτι, ἔλεγε, οἱ Ἕλληνες εἶναι τραβηγμένοι μὲ τὸν Γενναῖον. Καὶ μαθαίνοντας ὁ Γενναῖος καὶ ὁ Κολιόπουλος ὅτι ἀνεχώρησε ὁ Ντελὴ Ἀχμέτ Πασᾶς καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν Πάτρα, καὶ ὁ Μπραϊμης τραβάει κατὰ τὴν Τριπολιτσαίαν, ἐγύρισαν μὲ τὸ στράτευμά τους πίσω καὶ ἔφθασαν τὴν μπροστέλα τοῦ Μπραϊμη, καὶ ἔκαμαν ἕναν ἀκροβολισμόν καὶ ἐσκότωσαν καμμιά δεκαπενταριά.

Καὶ ὁ Μπραϊμης ἐτράβηξε διὰ τὴν Τριπολιτσαίαν, καὶ τὸ στράτευμα τοῦ εἶχε στελμένο ἔσταῖς Ἄκοβες καὶ ἔστα Λαγκάδια διὰ ταῖς χώραις — ἢ Ἄκοβες καὶ τὰ Λαγκάδια ἦτον καϊμέναις, καὶ ὅτι ἦτον ἀκόμη τὸ ἀπόκαψε — καὶ ἐβγήκε τὸ τούρκικο στράτευμα εἰς τῆς Δημητσαίνας τὸν κάμπο· καὶ ὁ Γενναῖος καὶ ὁ Κολιόπουλος μὴν εἰξεύροντας ποῦ εἶχε νὰ τραβήξῃ, ἐγύρισε ὁ Κολιόπουλος καὶ ἐπῆγε τὴν Ἡλιοδώρα, καὶ ὁ Γενναῖος ἐτράβηξε διὰ νυκτός, καὶ ἔπιασε μὲ πεντακοσίους μόνον τὴν Δημητσάνα, καὶ ἔκτισε ταμπούρια διὰ νὰ πολεμήσῃ, καὶ τὸ λοιπὸν στράτευμα Καρυτινὸν διεσκορπίσθη εἰς τὰ βουνά, ὅπου ἦτον οἱ φαμελιαῖς, πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν φαμελιῶν. Καὶ οἱ Τούρκοι ἐπῆγαν, ἐπέρασαν ἀπὸ ταῖς φαμιλιαῖς καὶ ἐνύκτωσαν εἰς τῆς Δημητσαίνας τὸν κάμπο. Οἱ στρατιώταις κατόπι τοὺς ἐπῆραν νὰ τοὺς κλέψουν, νὰ τοὺς τουφεκίσουν, — οἱ στρατιώταις ποῦ ἔταν εἰς τὰ βουνά — καὶ νὰ πάνε μεῖτάτι εἰς τὸν Γενναῖον ἢ εἰς τὸν Κολιόπουλον. Καὶ ὁ Γενναῖος μὴν εἰξεύροντας ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶναι τριγύρω εἰς

τούς Τούρκους, βλέποντας τούς Τούρκους εἰς τὸν κάμφο, ἀποφάσισε διὰ νυκτὸς νὰ τούς κτυπήσῃ μὲ τούς πεντακοσίους, καὶ ἔτσι ἐκίνησε, καὶ ἐπῆγε διὰ νυκτὸς εἰς τὸν κάμφο, καὶ ἐζύγωσε κοντὰ εἰς τὸ στρατεύμα τὸ τούρκικο, καὶ τούς ἔρρηξε μιὰ μπαταριά τουφέκια, καὶ βλέποντας οἱ Ἕλληνες τὴν μπαταριά τὸ πείκασαν ὅτι εἶναι ὁ Γενναῖος, καὶ τότε ἔρρηξε ὁ πᾶσα Ἕλληνας τὴν μπαταριά του, ἀπ' ὅπου καὶ ἂν εὐρέθη ἀγνάντια εἰς τούς Τούρκους· καὶ τότε οἱ Τοῦρκοι ἀκούοντας ὅτι εἶναι περιτριγυρισμένοι, ἐσυνάχθησαν εἰς τὸν κάμφο, ἔβαλαν βάρδιας τὴν καβαλλαρία καὶ ἐξενύκτησαν εἰς τὸ πόδι, — οἱ Τοῦρκοι ὀκτὼ χιλιάδες. — Ἐτραβήχθη ὁ Γενναῖος καὶ ἔπιασε τὸν δρόμον ὅπου εἶναι κατὰ τὴν Δημητσάνα, διὰ νὰ ξημερώσῃ νὰ ἰδῇ ποῦθεν θὰ πᾶνε οἱ Τοῦρκοι, καὶ ἂν ἔρθουν κατὰ τὴν χώρα νὰ ἴμπῃ μέσα, ὅπου εἶχε τὰ ταμπούρια φθειασμένα, διὰ νὰ πολεμήσῃ.

Οἱ Τοῦρκοι βλέποντας τὴν μπαταριά τῶν Ἑλλήνων, ἐπείκασαν ὅτι εἶναι τὰ στρατεύματα ποῦ ἔτον μὲ τὸν Γενναῖον καὶ Κολιοπούλον. Ἐφοβήθησαν καὶ γύρισαν πίσω κατὰ τὴν Τριπολιτσά. Ὁ Γενναῖος μὲ τούς Ἕλληνας τούς ἔπεσε ἀπὸ κοντὰ καὶ ἐτραβήξαν οἱ Τοῦρκοι εἰς τὸ διάσελο τῆς Ἀλωνίσταινας διὰ νὰ περάσουν. Οἱ Ἀλωνιστιώταις ἐβγήκαν ἔμπροστὰ εἰς τὸ διάσελο καὶ τούς πεισοδρόμησαν εἰς ἄλλον δρόμον, καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐπέρασαν κοντὰ εἰς τὸ Ἀρκουδόρεμμα, καὶ οἱ Ἕλληνες τούς πῆγαν ἀπὸ κοντὰ, καὶ τούς ἐπῆγαν ἴσια εἰς τὰ Τρίκορφα· εἰς ἐκεῖνον τὸν κυνηγημὸν ἐσκοτώθησαν μερικοὶ Τοῦρκοι, καὶ τούς πῆραν καὶ ἄλλα, καὶ ἐμπῆκαν εἰς τὴν Τριπολιτσά οἱ Τοῦρκοι.

Σὰν ἐσυνάχθη ὅλο του τὸ ἀσκέρι εἰς τὴν Τριπολιτσά, ἐτραβήξεν νὰ πάγῃ εἰς τὰ κάστρα τῆς Μεσσηνίας, καὶ ὁ Γενναῖος μὲ 4000 Καρυτινοὺς τούς ἐπῆρε

ἕως εἰς τὴν Μεσσηνίαν διὰ νὰ μὴ σκλαβώσουν κόσμο εἰς τὸ πέραμά τους, καὶ ὁ Γενναῖος ἐπῆγε ἴσια μὲ τὰ Φρουτζαλοκάμαρα, ἀπὸ τὴν Καλαμάτα δύο ὧραις, καὶ ἔκαμε στάσι. Ἐγὼ μαθαίνοντας ὅτι ὁ Ἰμπρατμης ἀνεχώρησε διὰ τὴν Τριπολιτσά, ἐτράβηξα κατὰ τοῦ Καλαβρύτου τὰ χωριά, ὅπου ἦτον προσκυνημένα, καὶ ἔστειλα τὸν Βασίλη τὸν Πετιμεζᾶ κατὰ τὸν Ἅγιον Βλάση, τὰ χωριά τὰ προσκυνημένα, μὲ 1500, διὰ νὰ πάρῃ τὰ προσκυνοχάρτια καὶ νὰ στείλῃ τοὺς προὔχοντας καὶ νὰ τοὺς δώσω προσκυνοχάρτι τοῦ γένους. Τὴν ἴδιαν ὥραν ἦλθαν καὶ 500 Ἀργεῖοι, καὶ τοὺς ἔστειλα ἔς τὸν Βασίλη Πετιμεζᾶ· κεφαλὴ αὐτῶν εἶχε ὁ Τσώκρης τὸν Νέζον καὶ τὸν γυναικαδελφόν του. Καὶ ἔπιασε τὸν Ἅγιο Βλάση καὶ μοῦ ἔστειλε τὰ προσκυνοχάρτια.

Τότενες εἴμεθα εἰς τὸ Σπήλαιον ἐγὼ, ὁ Λόντος, οἱ Πετιμεζαῖοι ὅλοι, Λεχουρίτης, Σωτῆρ Θεοχαρόπολος, καὶ Μπενιζέλος Ροῦφος. Ἦτο καὶ τὸ χηρεύαμενον γρατεῦμα τοῦ Γιάννη Νοταρᾶ μὲ τὸν Λόντο. Τοὺς εἶπα: «Ἄιτεστε νὰ πάμε εἰς τὰ προσκυνημένα χωριά, καὶ νὰ τραβήξωμεν κατὰ τὴν Πάτρα.» Αὐτοὶ μοῦ εἶπαν, ὅτι: «Τράβα ἐμπρὸς καὶ αὔριον ἐρχόμεθα», καὶ ἔμειναν ἕως 400 εἰς τὸ μοναστήρι. Ἐγὼ ἐπῆρα τοὺς ἐδικούς μου καὶ ὁ Γκολφίνος Πετιμεζᾶς 400 καὶ ἐπήγαμε εἰς ἓνα χωριὸ λεγόμενον Πατζάκους. Ἐστειλα εἰς τὰ προσκυνημένα χωριά νὰ μοῦ στείλουν τὰ προσκυνοχάρτια τῶν Τούρκων καὶ νὰ τοὺς δώσω τοῦ Ἔθνους. Πρὶν νὰ κινήσω διὰ τὰ προσκυνημένα χωριά, ὅπου ἦμουν εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον, ἔγραψα ἓνα γράμμα εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τῆς ἔλεγα: «Νὰ μὲ στείλουν στρατεύματα, πολεμοφόδια, διατι ἡ πατρίς κινδυνεύει ἀπὸ τὸ προσκύνημα, καὶ ἂν εἰξεύρετε καμμιά μηχανὴ νὰ τρέφονται μὲ τὸν ἀέρα τὰ στρατεύματα, σὰς παρα-

καλῶ νὰ μοῦ τὴν στείλετε. Ἄν ἤξεύρετε ὅτι εἶναι καμμιά μηχανὴ νὰ κάνη τὸ χῶμα μπαρούτι καὶ ταῖς πέτραις μολύβι, στείλετέ μου τὸν μηχανικὸν διὰ νὰ τὸ κάμωμεν· ἐπειδὴ καὶ ἀκόμη τέτοια ἐφεύρεσι δὲν τὴν ἔκαμαν οἱ ἄνθρωποι, σὰς λέγω στείλετέ μου ὅλα αὐτά».

Τὸ γράμμα τὸ ἔδωσα ἐνὸς καλογῆρου καὶ τὸν ἐπιφόρτισα νὰ ὀμιλήσῃ εἰς τὴν Κυβέρνησι διὰ τὸν κίνδυνον τῆς Πατρίδος. Ὁ καλόγερος ἐπῆγε εἰς τὸ Ἀνάπλι καὶ τοὺς εἶπε νὰ συναχθοῦν εἰς τὸ Βουλευτικὸ νὰ τοὺς διαβάσῃ ὅσα ἦτον ἐπιφορτισμένοι νὰ τοὺς εἰπῇ ἀπὸ μέρος μου. Ἔτσι ἐσυνάχθησαν, ἐδιάβασαν τὸ γράμμα, τοὺς εἶπε ὅσα τοῦ εἶχα παραγγολῆ νὰ εἰπῇ στοματικῶς. Ἐνας βουλευτῆς εἶπε: «Τί τὰ θέλει τὰ πολεμοφόδια, αὐτὸς ἔχει πενήντα ἀνθρώπους». Ὁ καλόγερος τοὺς ἐβεβαίωσεν ὅτι ἔχω 4000, πλὴν δὲν τὸν ἐπίστευσαν. Ἔστειλε τὸ Βουλευτικὸ τὸν Ἀναγνώστη Ζαφειρόπουλον ἀπὸ τὸ Ζυγοβίσι καὶ τὸν Ἀναγνώστη Παπαγιαννακόπουλον διὰ νὰ ἴδωυν τὴν κατάστασιν τῶν στρατευμάτων καὶ τῶν ἐπαρχιῶν· αὐτοὶ ἦλθαν εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον· τοὺς εἶπα ὅτι: «Ἡ Πατρίς μας κινδυνεύει»· μὲ εἶπαν τὰ ὅσα ἦτον ἐπιφορτισμένοι νὰ μοῦ εἰποῦν: «Νὰ κατέβω εἰς τὸ Ἄργος νὰ ἐνωθοῦμεν καὶ ἔπειτα νὰ κινήσουν ὅλοι πνυστρατιᾶ». Ἐγὼ ἂν τοὺς ἤκουα καὶ ἐπήγαινα εἰς τὸ Ἄργος, ἡ Πατρίς ἐχάνετο· διατὶ αἱ περισσότεραις ἐπαρχίαις ἤθελαν προσκυνήσῃ ἀκούοντες ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης πάει κατὰ τὸ Ἄργος. Τοὺς εἶπα: «Νὰ πάτε πίσω νὰ τοὺς εἰπῆτε στοματικῶς, καὶ τὸ κάμνω καὶ διαγράφου· ὅτι νὰ κινήθωυν ὅσοι βαστοῦν ἄρματα καὶ πιστεύουν Χριστὸ καὶ ἀγαποῦν τὴν Πατρίδα· Κρήτες, Ἀἰθαλιώταις, ὅτι εἶδος στρατεύματα καὶ ἂν ἦτον, καὶ ἄς ἐλθοῦν νὰ ἀπαντήσωμεν καὶ αὐτὸν τὸν μεγάλον

κίνδυνον, καὶ ἐγὼ γίνομαι μικρότερος ἀπὸ ὅλους· νὰ μοῦ στείλουν καὶ πολεμοφόδια καὶ διὰ ζωοτροφίαις θὰ κάμω ὅ τι εἰμπορέσω· μὲ νερὸ καὶ μὲ τὰ λείψανα τῶν προβάτων εἰμποροῦμεν νὰ περάσωμεν». — Ἐπῆγαν καὶ οὔτε ἀπόκρισιν μοῦ ἔδωσαν, οὔτε ζωοτροφίαις, οὔτε πολεμοφόδια, οὔτε χαρτὶ νὰ γράφω διαταγαῖς, οὔτε τοῦλάχιστον ἓνα παρηγορητικὸ γράμμα δὲν ἔστειλαν εἰς ταῖς ἐπαρχίαις, καὶ ἀμπαντονάρησαν καὶ ἐμένα καὶ τὸν λαὸν τῆς Πελοποννήσου. Σὰν εἶδα αὐτὴ τους τὴν ἀδιαφορίαν ἐκίνησα διὰ τὸ Μέγα Σπήλαιον καὶ ἐνέργησα ὅσα εἶπα προτῆτερα.

Ὁ Ντελὴ Ἀχμέτ πασᾶς ἀπὸ τὴν Πάτρα ἐβγήκε, ἐπλάκωσε μὲ τὰ προσκυνημένα στρατεύματα τοὺς Κορινθίους καὶ μέρος ἀπροσκυνήτων Βοσπιτσάνων εἰς τὴν Ἀγίαν Παρασκευή, καὶ ἐσκότωσε περίπου τῶν 100 Ἑλλήνων — οἱ περισσότεροι ἀπὸ τὴν Κόρινθον, ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Χελιώτης — ἐσκοτώθηκαν καὶ δύο καπετανάχοι καλοί· ὁ πασᾶς ἐγύρισε εἰς τὴν Πάτρα. Ὅταν ἐβγήκα εἰς τοὺς Πετζάκους, ἐπῆγαν εἰς τὴν Πάτρα οἱ προσκυνημένοι καὶ εἶπαν τοῦ Πασᾶ, ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης ἔχει ὀλίγους στρατιώταις καὶ ὁ Βασίλης Πετιμεζᾶς, καὶ νὰ ἔλθουν νὰ μᾶς χαλάσουν. Ὁ Ντελὴ Ἀχμέτ Πασᾶς ἐδέχθη τὴν γνώμην τους, ἐκίνησε μὲ 6000 Τούρκους, καὶ ὁ Νενέκος μὲ 2000 προσκυνημένους Ἑλληνας. Ἦλθαν εἰς ταῖς Λάπατες, τρεῖς ὥραις μακρὰ ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου ἦτο ὁ Πετιμεζᾶς, καὶ μία ὥρα ἀπὸ ἐμένα. Εἶχα γράψῃ εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον νὰ ἔλθοῦν ὁ Λόντος, Σ. Θεοχαρόπουλος, Ν. Πετιμεζᾶς, Λεχουρίτης, καὶ μοῦ ἔλεγον σήμερον αὔριον, καὶ ἀκόμα δὲν ἦτον φερμένοι. Ἐνας καπετάνιος ἀπὸ τοὺς προσκυνημένους ἐκίνησε ἀπὸ τὸ ἴδιο χωριὸ πού ἤμουν ἐγὼ, ἀπὸ τοὺς Πετζάκους, ἐπῆγε εἰς τοὺς Τούρκους· εἶπεν ὅτι : «Ὁ Κολοκοτρώνης εὐρίσκεται μὲ μόνον 400

εἰς τοὺς Πετζάκους καὶ νὰ πᾶμε νὰ τὸν κτυπήσωμεν». Ἀκούοντας ὁ Πασᾶς τοῦ καπετάνιου τὰ λόγια εὐθύς τὸ βράδου ἐσύναξε ὅλους τοὺς καπεταναίους νὰ κάμουν συμβούλιον διὰ νὰ ἐλθοῦν νὰ μὲ βαρέσουν. Ἐκεῖ ὅπου ἐσυναχθήκαν ὠμίλησε ὁ Πασᾶς καὶ τοὺς εἶπε ὅτι: «Μοῦ ἦλθε εἶδησις ὅτι ὁ Κόλοκοτρῶνης εἶναι εἰς τοὺς Πετζάκους μὲ 400 καὶ νὰ πᾶμε νὰ τὸν κτυπήσωμεν». Ἐνας καπετάνιος προσκυνημένος λεγόμενος Σταμάτης Μποτιώτης εἶπε: «Δὲν πᾶμε εἰς τοὺς Πετζάκους· ἐμεῖς ἓνα βασιλέα ἔχομε δὲν πᾶμε νὰ τὸν χαλάσωμε καὶ αὐτόν». Τοῦ τὸ εἶπαν τοῦ Πασᾶ καὶ ὁ Πασᾶς ἐγέλασε, καὶ τοὺς εἶπε: «Ποῦ θέλετε λοιπὸν νὰ πᾶμε νὰ βαρέσωμε;» Ὁ ἴδιος καπετάνιος ἀποκρίθηκε, ὅτι: «Νὰ πᾶμε νὰ κτυπήσωμεν τὸν Πετιμεζᾶν ὅπου εὐρίσκεται μὲ 2000 εἰς τὸν Ἅγιον Βλάση». Ἔτσι ἔμειναν μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ πᾶν νὰ κτυπήσουν τὴν νύκτα τὸν Β. Πετιμεζᾶ.

Δύο ἀδελφία ἀπὸ τοὺς προσκυνημένους κόβουν καὶ μοῦ λέγουν, ὅτι: «Θὰ ἔλθουν ἐπάνω σου». Ἐγώ, καὶ δὲν τὸ εἶπα τῶν Ἑλλήνων, ἀφίνω τὸν ἀγιουτάντε μου καὶ Οἰκονομόπουλον ἀπὸ Στεμνίτσαν καὶ τὸν Καραχάλιο μπαϊρακτάρη μου, καὶ τοὺς ἄφηκα εἰς τὸ χωριό, καὶ τοὺς εἶπα, βγαίνω ἔξω νὰ κοιμηθῶ,—καὶ τὸ χωριό ἦτον δυνατὸ νὰ πολεμήσῃ—μὲ τὸν στοχασμό· ἂν ἡμαί ἔξω τοὺς βγάνω, ἂν δὲν ἡμαί δὲν ἔρχονται εἰς βοήθειάν μου. Καὶ ἔτσι ἐβγήκα εἰς τὸ κεφάλι τοῦ χωριοῦ, εἰς ἓνα καταρράχι, καὶ ἐστάθηκα караули, βάρδια, ὅλη τὴν νύκτα μὲ δέκα νομάτους· καὶ οἱ Τούρκοι ἐξημερώθησαν ἔς τὸν Ἅγιον Βλάση, ἔς τὸν Βασίλη τὸν Πετιμεζᾶ, καὶ εἰς τοὺς Ἀργεῖους, καὶ ἔκαμαν ὀλίγον ἀκροβολισμόν, καὶ ἀνεχώρησαν οἱ δικοί μας. Αἵματα δὲν ἐχύθησαν εἴτε ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος εἴτε ἀπὸ τὸ ἄλλο. Καὶ οἱ Ἀργεῖοι ἀνεχώρησαν διὰ τὸ Ἅργος.

ὁ Βασίλης Πετιμεζάς δὲν τοὺς εἶδε· οὔτε ἐγώ. Ἔτσι ὁ Βασίλης ἔμεινε εἰς ταῖς θέσαις, Ἅγιον Βλάση, καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐπίστρεψαν εἰς τὴν Πάτρην μ' ὄλους τοὺς προσκυνημένους.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἦλθεν ὁ Λόντος, ὁ Νικολάκης ὁ Πετιμεζάς, ὁ Θεοχαρόπουλος, ὁ Ῥούφος, ὁ Λεχουρίτης μὲ τοὺς τετρακοσίους ποῦτον εἰς τὸ μοναστήρι, καὶ ἐγὼ ὀρδινιαζόμενα ἀπὸ τοὺς Πετσάκους νὰ φύγω γιὰτὶ δὲν εἶξευρα ποῖτοι οἱ προσκυνημένοι καὶ ποῖτοι ὄχι, καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Κερπινὴ ποῦ ἔναι δυνατώτερος ὁ τόπος· καὶ ὁ Λόντος μοῦ εἶπε μὲ τοὺς ἄλλους: «Γέροντά μου, νὰ κάτσωμε ἐδῶ». Τοὺς εἶπα: «Εἰσθε ὄλοι ἄπιστοι καὶ δὲν ἤξεύρω τί νὰ κάμω· ἐγὼ ἀναχωρῶ νὰ κάμω στρατεύμα ἐδικό μου, καὶ σεῖς μείνετε εἰς τὴν θέσιν τὴν ἐδικὴν μου». Πηγαίνόμενος ἔς τὴν Κερπινὴ, ἔστειλα τὸν ἀγιουτάντε μου τὸν Φωτάκο, καὶ ἐπῆγε γυρεύοντας διὰ νὰ φθάσῃ ὁ Γενναῖος καὶ ὁ Κολιόπουλος. Καὶ ὁ Γενναῖος ἦτο εἰς τοῦ Φρετζάλη, καὶ ὁ Κολιόπουλος ἐσύναξε στρατεύματα καὶ σὲ πέντε ἡμέραις ἔφθασαν μὲ πέντε χιλιάδες.

Μαθαίνοντας ὁ Λόντος καὶ ἡ συντροφιά του, ὅτι ἔφθασαν τὰ στρατεύματα τὰ ἐδικά μου, ἀναχώρησαν διὰ τὸ Ἄργος, καὶ ὄχι ὅτι ἔφθασαν τὰ στρατεύματα τὰ ἐδικά μου, ἀλλ' ἔμαθαν ὅτι ὁ Ντελὴ Ἀχιμέτ Πασάς ἐπῆγαινε νὰ συνάξῃ τὴν σταφίδα· ἀφοῦ ἀπελπίσθησαν νὰ συνάξουν αὐτοὶ τὴν σταφίδα τότε ἀνεχώρησαν, ἐπειδὴ δι' αὐτὸ ἐκεῖ ἐκάθοντο. Ἄπλωσα τὰ στρατεύματα εἰς τὰ προσκυνημένα χωριά, καὶ ἔκαμα διαταγαῖς· ὅτι ὅγιο χωριὸ δὲν γυρίσῃ πίσω εἶναι τὰ σπίτια του καϊμένα, τὰ ἀμπέλια τους καϊμένα, θὰ τοὺς ἀφανίσω ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς καὶ ὅτι ἂν ἐπιστρέψῃ, τὸ ἔθνος θὰ τοὺς συγχωρήσῃ, καὶ ἄλλα περισσά, φοβέρας. «Ἐὰν στοχασθῆτε ὅτι ὁ Ἱμπραῖ-

μης θὰ σὰς δώσῃ ἀπὸ 500 νὰ φυλάτε τὰ χωριά σας εἰσθε γελασμένοι, διατὶ δὲν ἔχει τόσο στράτευμα, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος θὰ φεύγουν ἐκεῖνοι καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο θὰ ἐρχόμεθα ἡμεῖς νὰ καίμε, καὶ νὰ σκοτώνουμε». — Λαμβάνοντας ταῖς προσταγαῖς, ταῖς ἔδειξαν τοῦ Ἱμπραίμη, καὶ εἶπε, ὅτι: «Ἐγὼ θὰ δείξω πόλεμον τοῦ Κολοκοτρώνη.» Καὶ ἔτσι ἐγύρισαν ὀπίσω τὰ χωριά, ὅπου ἦτον προσκυνημένα, καὶ ἐπαίρναμε ὀπίσω τὰ προσκυνοχάρτια, καὶ τοὺς δίδαμε τοῦ ἔθνους. Καὶ ἔτσι ἐγύρισαν ὀπίσω εἰς τὰ χωριά τους διὰ νὰ μὴ τοὺς κάψουν τὰ σπίτια τους.

Καὶ ἐτράβηξα μὲ 8000, καὶ ἐτράβηξαμε κατὰ τὴν Βοστίτσα, καὶ βγαίνοντας ἔστην Βοστίτσα ἀγνάντια ἔστὰ ψηλώματα, ἐβγάλαμε ἀνθρώπους νὰ τοὺς πλανέσωμε διὰ νὰ ἐβγοῦν εἰς πόλεμον. Οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχον σκοπὸν νὰ πολεμήσουν, ἀλλὰ νὰ τρυγήσουν καὶ εἰς τὴν ἄκρη τοῦ κάμπου εἶχαν τὴν καβάλλαρία τους διὰ νὰ μὴν κατεβαίνουμε. Καὶ ἐκαθήσαμεν δύο ἡμέρας καὶ ἐπροκάλεσα, καὶ αὐτοὶ δὲν εἶχαν τὸν νοῦν τους διὰ πόλεμον· βλέποντας ὅτι ἡμεθα ἄχρηστοι καὶ δὲν ἔχομε καὶ προβιζιόνες νὰ σταθοῦμε ἐκεῖ, ἐπῆρα τὸν Γενναῖον μὲ τὸ μισὸ στράτευμα, καὶ ἐτράβηξα εἰς τὸν Ἅγιον Βλάση, καὶ τὸν Κολιόπουλον, Μελετόπουλον, Πετιμεζάδες, τοὺς ἄφηκα Πάτρας καὶ Βοστίτσας χωριά.

Πηγαινάμενος εἰς τὸν Ἅγιον Βλάση, λαβαίνοντας ἓνα γράμμα ἀπὸ τὸ φρούριο τῆς Καρύταινας, καὶ λέγει ὅτι: «Ἡ Μεσσηνία πραγματεύεται νὰ προσκυνήσῃ — τὸν Νικητὰ εἶχα ἀφίση ἔστην Μεσσηνία μὲ στράτευμα καὶ οἱ στρατιώταις τοῦ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν πείναν — μόνον νὰ φθάσετε τὸ γληγορώτερον νὰ μὴ πάθουμε καμμία». Ἄφηκα τὸν Γενναῖον, καὶ ἐπαράγγειλα καὶ τοῦ Κολιόπουλου νὰ σταθοῦν νὰ παρατηροῦν τὰ κι-

νήματα τοῦ Ντελῆ Ἀχμέτ πασᾶ, καὶ τὸ προσκύνημα, ποῦ ἀρχίνησαν εἰς τὴν Γαστούνη καὶ Πύργον, καὶ καὶ ἐγὼ ἀνεχώρησα μὲ διακοσίους σωματοφύλακας.— Ὁ πασᾶς ἀπὸ τὴν Πάτρα συνάζει τὰ στρατεύματα, καὶ τοὺς προσκυνημένους, καὶ πάει κατὰ τὸν Κολιόπουλο εἰς τὴν Καυκαριάν, δυνατὸς τόπος—μόνον ἓνα ἔκαμε ὁ Κολιόπουλος, ὁποῦ δὲν ἔδωσε εἶδησιν τοῦ Γενναίου, ποῦ ἔξῃ ὥραιο μακρὰ· πλὴν ὁ Κολιόπουλος δὲν ἐνόμισε ὅτι πᾶνε ἀπάνω του οἱ Τοῦρκοι — καὶ ὡς ἐπήγαιναν ἀπάνου του ἔκαμε ἓναν πόλεμον δυνατὸν. Ἐσκοτώθηκαν ὡς 150 Τοῦρκοι, καὶ ἀπὸ τοὺς ἴδικούς μας δὲν ἔπαθε κανεὶς τίποτε. Ἦτον μὲ τὸν Κολιόπουλον ὁ Χρῆστος Φωτομάρας, ὁ Μελετόπουλος, ὁ Νικ. Πετιμεζᾶς, καὶ ἄλλοι, ἦτον 2000, καὶ οἱ Τοῦρκοι 8000· καὶ ἔτσι ἐτράβηξε πάλιν ὁ πασᾶς Ντελῆ Ἀχμέτης καὶ ἐκατέβη εἰς τὴν Πάτραν καὶ εἰς τὴν Γαστούνην, ἔκαμε κατὰ τὴν Δίβρην, ἀμέσως καὶ ἡ Δίβρη καὶ τᾶλλα χωριὰ ἐπροσκύνησαν.

Ἀφοῦ ἔμαθεν ὁ Γενναῖος, ποῦ ἦτον εἰς τὸ Λιβάρτζι ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ τῶν προσκυνημένων, καὶ ἐστρατοπεδεύθη εἰς τοὺς Παραλόγγους, ἀπέναντι τοῦ στρατοπέδου τοῦ Τούρκου μίαν ὥραν. Μαζὶ ἦτον καὶ ὁ Χρῦσανθος τὸ Σισινόπουλο καὶ ὁ Θάν. Κουμανιώτης· βλέποντας οἱ Τοῦρκοι τὸν Γενναῖον σηκώθηκαν καὶ ἐτράβηξαν κατὰ τοῦ Λάλα. Ἐστειλεν ὁ Γενναῖος κοντὰ τοὺς διάφορα σώματα καὶ ἐκτυπιῶνταν, καὶ ἐβάρησαν τὴν πισινέλα τοῦ Τούρκου, καθὼς ἐκτυπήθηκε καὶ μ' ἓνα μπουλούκι εἰς τὸ γεφύρι τῆς Νεμούδας. Εἰς αὐτὸν τὸν ἀκροβολισμὸν ἐσκοτώθηκαν 40 Τοῦρκοι, πέντε ἐπιάσθηκαν, καὶ τρεῖς Ἕλληνες ἐσκοτώθηκαν. Ἐτράβηξεν ἐκεῖ ὁ Πασᾶς βιάτως ἀπὸ Γαστούνην καὶ Πάτρα, ὁ δὲ Γενναῖος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Δίβρην διὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς προσκυνημένους καὶ νὰ

τοὺς γυρίσῃ εἰς τὸ ῥωμαϊκόν, καθὼς καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸ ἔθνος καὶ αὐτοὶ καὶ ὅλα τὰ περίξ χωρία. Ἐπροσκύνησε καὶ ὁ Πύργος καὶ τοὺς ἔγραψε δύο γράμματα ὁ Γενναῖος, καὶ ὄχι μόνον δὲν ἤκουσαν, ἀλλ' ἐπροσκάλεσαν καὶ τοὺς ἐπαρχιώτας τοῦ Φαναριοῦ νὰ προσκυνήσουν καὶ αὐτοί. "Ὅθεν ἐβιάσθη ὁ Γενναῖος διὰ νὰ πάγῃ νὰ κάμῃ μερικαῖς ζημίαις, ἔκαψε σπίτια διὰ νὰ παραδειγματισθοῦν καὶ ἄλλοι πρὸς σωφρονισμόν.

Ἐγὼ ἐτράβηξα, ὡς εἶπα, καὶ ἐπέρασα τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρύτου, Καρύταινας καὶ Λεονταριοῦ καὶ ἐπέρασα ἔς τὴν Μεσσηνίαν, ὅπου ἦτον ὁ Νικήτας, εἰς τὸ χωριὸν Ζαβάζικα, κάτω εἰς τὰ καλύβια, ἔστην Καλαμάτα δύο ὥραις. Καὶ εἰς τὸν πηγαιμὸ μου ἐμάζευα στρατεύματα καὶ ἐγινήκαμε ὡς χίλιοι Ἀρκαδιανοί, Ἀνδρουσανοί, ἢ ἠμλακιώταις· διὰ τρεῖς ἡμέραις χίλιοι τροφαῖς δὲν εἶχα, ἐδιάταξα τὰ χωριά καὶ ἐπῆρα διακόσια πινάκια γέννημα καὶ χίλια σφαχτὰ διὰ τὸ στρατεύμα. Οἱ Πατραῖοι, οἱ Καλαβρυτινοὶ καὶ μέρος Φαναρίταις, ὅπου ἦτον προσκυνημένοι, γράφουν τοῦ Ἱμπρατῆ νὰ μὴ μᾶς τυραννῆ ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος ἡμεῖς ἀπὸ τὸ ἄλλο ἢ Καρύταινα· ὅσο ἢ Καρύταινα ζωντανὴ δὲν ἠσυχάζομεν· τὸ προσκύνημά μας δὲν ὠφελεῖ.

Ὁ Ἱμπρατῆς ἐπῆρε ἕνα μέτρο, καὶ ἔστειλε τὸν Κεχαγιά του μὲ χιλίους μὲ τσεκούρια καὶ μὲ ἄρματα καὶ ἔστειλε ἔς τὴν Μεσσηνίαν νὰ βάλουν φωτιά καὶ τσεκούρι· ὅσα δὲν ἐκαίονταν νὰ βάνῃ τσεκούρι, ἐλαιῶνες, συκαῖς, μουριαῖς· ἔστειλε καὶ πέντε χιλιάδες καθάλλαραίους γιὰ νὰ στέκουν εἰς τὴν ἄκρην, ἔστους κάμπους νὰ μὴν καταβαινούν οἱ Ἕλληνες καὶ τοὺς πολεμοῦν. «Καὶ ἡ ζωὴ σου, ἔλεγε ἔς τὸν Κεχαγιά, θὰ μὲ πληρώσῃ τὴν ζωὴν ὅποιοιδήποτε φονευθῇ· διότι δὲν σὲ στέλνω νὰ πολεμήσῃς, ἀλλὰ νὰ καύσῃς.» Καὶ ἐκεῖνος ἐσύναξε τὸ στρατεύμα καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν Ζα-

χάρω, τὸ λοιπὸ ποῦ τοῦ ἔμεινε· καὶ ἐπρόσταξε νὰ συναχθοῦν αἱ προσκυνημέναις ἐπαρχίαις νὰ πάν' νὰ χαλάσουν τὴν Καρύταιναν. Τοῦ Κεχαγιαῖ τοῦ τοῦ ἔδωκε μίαν προσταγὴν νὰ στείλῃ νὰ προσκυνήσουν εἰς τοὺς Μεσσηνίους, εἰμὴ καὶ δὲν προσκυνήσουν νὰ ἀρχίσῃ τὸ ἔργον του, καὶ τὴν προσταγὴν τὴν ἔδωσε εἰς δύο σκλαβωμένους Γαστουναίους σκλάβους καὶ τὴν ἤφεραν ἐκεῖ ὁποῦ ἔντεσα καὶ ἐγώ.

Διαβάζοντας τὴν διαταγὴν ποῦ ἦτον τόσον σφοδρά, τοῦ ἀποκριθῆκα, ὄχι ἀπὸ μέρος μου, ἀπὸ μέρος τοῦ λαοῦ τῆς Μεσσηνίας, ὅτι: «Αὐτὸ ὁποῦ μᾶς φοβερίζεις, νὰ μᾶς κόψῃς καὶ κάψῃς τὰ καρποφόρα δένδρα μας δὲν εἶναι τῆς πολεμικῆς ἔργον· διατὶ τὰ ἄψυχα δένδρα δὲν ἐναντιώνονται εἰς κανένα· μόνον οἱ ἄνθρωποι ὁποῦ ἐναντιώνονται ἔχουνε στρατεύματα καὶ σκλαβῶνεις· καὶ ἔτσι εἶναι τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου· μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὄχι μὲ τὰ ἄψυχα δένδρα· ὄχι τὰ κλαριά νὰ μᾶς κόψῃς, ὄχι τὰ δένδρα, ὄχι τὰ σπίτια ποῦ μᾶς ἔκαψες, μόνον πέτρα ἀπάνω 'στὴν πέτρα νὰ μὴ μείνῃ, ἡμεῖς δὲν προσκυνοῦμεν· τί τὰ δένδρα μας ἂν τὰ κόψῃς καὶ τὰ κάψῃς, τὴν γῆν δὲν θέλει τὴν σηκώσης καὶ ἡ ἴδια ἡ γῆς ποῦ τὰ ἔθρεψε, αὐτὴ ἡ ἴδια γῆ μένει δική μας καὶ τὰ ματακάνει. Μόνον ἓνας "Ἑλληνας νὰ μείνῃ, πάντα θὰ πολεμοῦμε καὶ μὴν ἐλπίζῃς πῶς τὴν γῆν μας θὰ τὴν κάμῃς δική σου, βγάλτο ἀπὸ τὸ νοῦ σου.

Λαθαίνοντας τὴν ἀπόκρισιν ὁ Κεχαγιαῖς, τῆς εὐθύς ἔβαλε τὸ ἔργον του, φωτιά καὶ τσεκούρι. Καὶ ἡμεῖς τὸ κεντήσαμε τὸ στρατεύμα του εἰς πόλεμον, καὶ αὐτοὶ δὲν ἐκινιόνταν εἰς πόλεμον, μόνον τὸ ἔργον τους. Καὶ πᾶνε τὴν νύκτα μερικοὶ Ἕλληνες καὶ ἔπιασαν τέσσερους Βουλγάρους ζωντανούς καὶ τοὺς ἐξέτασα καὶ μοῦ εἶπαν τὴν προσταγὴν νὰ μὴ κάμουν πόλεμον μόνον

νά κυτάξουν τὴ δουλειά. Ἐγὼ τότενες ἐπέρασα εἰς τὸ Ἄρμυρὸ καὶ ἐκεῖ ἐσυνωμίλησα μὲ τοὺς καπεταναίους καὶ ἄλλους Μανιάταις, νὰ βροῦμε ἓνα καϊκι νὰ στείλωμε εἰς τοὺς ναυάρχους τὸ γράμμα τοῦ Ἱμπραίμης καὶ τὴν ἀπόκρισι τοῦ λαοῦ, ὅπου ἦτον ἀνοιχτὰ ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν Μεσσηνία, ἣ ὅπου τοὺς ἔβροῦν. Καὶ εἶχε ὁ Παναγιώτης Καπετανιάνος Γιαννέας μίαν σκαμπαβία καὶ τῆς δώκαμε δέκα πέντε τάλλαρα καὶ τὰ γράμματα καὶ ἓνα γράμμα μου· καὶ ἔλεγα: «Ἴδου τί κάμνει ὁ ἐχθρὸς τῶν Ἑλλήνων.» Καὶ ἐπῆγε γυρεύοντας ὅθεν τοὺς εὔρη.

Καὶ ἐγὼ ἐτράβηξα καὶ ἐπῆγα μὲ τὸν Μούρτζινο καὶ εἶπα: «Τί κάνετε ἀδέρφια; νὰ πιάσωμεν τὸν Ἄρμυρὸ ποῦ ἔχω καὶ χιλίους στρατιώτας Πελοποννησίους». Καὶ ἔτσι ἐσυνάχθησαν καὶ ἐκίνησαν, καὶ ὁ Ἀναστάσης Μαυρομιχάλης καὶ ἄλλοι καπεταναῖοι τῆς Μάνης καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸν Ἄρμυρὸ. Τὴν ἴδια ἡμέρα ἔλαβα ἓνα γράμμα ἀπὸ Καρύταινα ἀπὸ τὸν Βασίλη Ἀλωνιστιώτη, ὅτι: «Τὸ Φανάρι ἀρχίζει νὰ προσκυνῆ, μόνε πάρε μέτρα». Τῆς εὐθὺς ἔκραξα τὸν Μούρτζινο καὶ τοὺς καπεταναίους καὶ τὸν Νικήταν, καὶ ἐγὼ παίρνω διακοσίους νὰ περάσω ἀπὸ τὴν Καρύταινα, Λιοντάρι νὰ μάσω στρατεύματα νὰ πάω κατὰ τὸ Φανάρι, νὰ ἔχω καὶ ἔγνοια ὅτι ὁ Ἱμπραίμης ἦτον εἰς τὴν Ζαχάρω καὶ ἐσύναζε στρατεύματα. Καὶ ἔτσι σὲ εἰκοσιτέσσαρες ὥραις εὐρέθηκα ἔς τὴν Καρύταινα, καὶ ἔστειλα στρατεύματα κατὰ τὸ Φανάρι.

Ἡ μὲν σκαμπαβία ἔντεσε νὰ εὐρῆ τὴν γαλλικὴν ἀρμάδα καὶ δίνοντας τὰ γράμματα τοῦ ναυάρχου τοῦ Γάλλου, ἔκαμε σινιάλο καὶ ἐμαζώχθησαν καὶ οἱ τρεῖς ναύαρχοι καὶ ἐδιάβασαν τὰ γράμματα καὶ δὲν ἐπίστευσαν, ὅτι εἶναι ἀληθινὸ ἐκεῖνο ὅπου κάνει ὁ Μπραίμης· γιὰτὶ αὐτοὶ τοῦ εἶχαν στείλῃ πρῶτα νὰ παύσῃ τὸν πόλεμο, πλὴν ἐκεῖνο τὸ σκυλί δὲν ἄκουε καὶ

ετήραε τὴν ἔχθρα, τὸ πάθος ὁποῦ εἶχε εἰς τοὺς Ἕλληνας. Τότε ἔκραξαν τὸν ἀείμνηστον καὶ μακαρίτην Ἀμιλτον καὶ μία φραντσέζικη καὶ βρούσικη φρεγάδα, καὶ ἤλθαν εἰς τ' Ἄρμυρὸ νὰ ἰδοῦν ἂν τὰ γραφόμενα ἦτον ἀληθινά. Καὶ ἤλθαν εἰς τὸ Ἄρμυρὸ καὶ ἐβγήκαν καὶ εὗρηκαν τοὺς καπεταναίους ποῦ ἦτον μεινεμένοι ἐκεῖ. Ἀπὸ τὸ Ἄρμυρὸ ἕως τὴν Καλαμάτα εἶναι μιάμιση ὥρα ὁ τόπος ποῦ ἔκοβαν καὶ ἔκαιαν, καὶ οἱ καπιταναῖοι τοὺς ἔδειχναν τὸ τί κάνει ὁ Ἰμπραίμης.

Ἐμβῆκαν σὲ τρεῖς φελούκαις οἱ τρεῖς κομαντάντιδες καὶ ἐβγήκαν εἰς τῆς Καλαμάτας τὸ ποτάμι, ποῦ εἶναι ἀπὸ τὸ Ἄρμυρὸ ὥρα μιάμιση, καὶ ἔκραξαν τὸν Κεχαγιᾶ καὶ τοῦ εἶπαν, νὰ παύσῃ τὴν φωτιά καὶ τὸ τσεκούρι. Καὶ αὐτὸς τοὺς ἀπεκρίθηκε: «Ἡ προσταγή μου εἶναι νὰ καίω καὶ νὰ κόβω ἀπὸ τὸν μεγαλειτέρον μου.»—«Διατί οἱ τρεῖς δυνάμεις τοῦ ἔστειλαν γράμμα νὰ κάμῃ ἀνακωχή, καὶ αὐτὸς κάνει πρᾶγμα ποῦ δὲν εἶναι πρᾶγμα τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἀνθρωπότητας;» —«Ἐγὼ δὲν τὸ ἐξεύρω αὐτό, τὴν προσταγή τοῦ ἀνωτέρου μου κάνω, καὶ οἱ Ναύαρχοι καὶ ὁ Ἰμπραίμης ἄς κάμουν ὅ,τι θέλουν». Καὶ τότε ἀνεχώρησαν οἱ κομαντάντιδες καὶ εὐθὺς ἔκκαμαν πανιά καὶ ἐπῆγαν εἰς τοὺς Ναυάρχους, καὶ τοὺς ὠμολόγησαν τί εἶδαν καὶ ἤκουσαν ἀπὸ τὸν Κεχαγιᾶ τοῦ Ἰμπραίμη.

Καὶ τότενες ἀπεφάσισεν ὁ γενναιότατος Κόδριγκτων καὶ οἱ γενναιότατοι Ρουσσος καὶ Γάλλος καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸ Νιόκαστρο, καὶ τοῦ ἔκαψαν τὴν ἀρμάδα· καὶ τότενες ὁποῦ ἐπῆγαν εἰς τὸ Ναβκρίνο νὰ ἤθελε εὐρεθοῦν καὶ δύο χιλιάδες Ἕλληνες ἤθελαν σκοτώσουν ταῖς δεκαπέντε χιλιάδες Τούρκους· γιὰτί ἔμεναν εἰς ἀπελπισίαν καίοντες τὴν ἀρμάδα. Καὶ τότενες ἔπαυσα καὶ τὴν φωτιά, καὶ ἀνεχώρησε διὰ τὸ Νιόκαστρο· καὶ ὁ Ἰμπραίμης ποῦ ἦτο στρατοπεδευμένος, καὶ

νά πάη 'στὴν Καρύταινα, ἦλθε 'στὸ Ναυαρίνο, καὶ τότες ἔπαυσεν ὁ θυμὸς τοῦ πολέμου, 'στὸν 'Οκτώβριον μῆνα.

'Εκεῖνην τὴν χρονιά ἔδωσε ἡ Καρύταινα 900,000 γρόσια εἰς τοὺς στρατιώτας διὰ μισθοὺς διὰ πέντε μῆνας ἀπὸ τὸν 'Ιούλιον 'Ιούλιον Αὐγούστον Σεπτέμβριον 'Οκτώβριον· δὲν ἐστεκόμουν πουθενά, πότε εἰς τὴν Καλαμάταν, πότε εἰς τὴν Μεσσηνίαν, εἰς τὸ Λεοντάρι, Πάτρα, Καλάβρυτα, ποτέ δὲν ἐξεκαβάλληγα· διὰ ἕξ μῆνας εἶχα 200 σωματοφύλακας, οἱ ὅποιοι μὲ ἀκολουθοῦσαν παντοῦ· ἀπὸ τὴν πολλὴν καθάλλα ἀρρώστησα, ἐφούσκωσα τὰ πόδια μου καὶ τὰ ἀχαινά μου ὁποῦ ἂν δὲν εἶχα τὸν 'Αγαμέμνον ἐχάνουμουν. Αὐτὸ τὸ καλοκαίρι ἐχάλασα εἴκοσι ῥίζιμα χαρτί εἰς γράμματα καὶ εἰς διαταγὰς· ἡ Κυβέρνησις ἐτραβήχθηκεν εἰς τὴν Αἴγινα καὶ δὲν τὴν ἔμελλε τίποτε, καὶ ἐκεῖ ἔμεινε, καὶ εἶχε μόνον τὰς ἐλπίδας τῆς εἰς τὴν μεσιτείαν τοῦ Στρατηγὸς Κάνιγκ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Εἶχα ἕξ γραμματικούς καὶ ἔγραφαν ἡμέρα νύκτα, καὶ δὲν ἐπρόφθαναν.

Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ προσκυνήματος ἐφοβήθηκα μόνον διὰ τὴν πατρίδα μου, ὄχι ἄλλη φορά, οὔτε εἰς τὰς ἀρχάς, οὔτε εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Δράμαλη, ὁποῦ ἦλθε μὲ 30000 στρατεύματα ἐκλεκτό, οὔτε ποτέ· μόνον εἰς τὸ προσκύνημα ἐφοβήθηκα· ἡ 'Ρούμελη ἦτον ὅλη προσκυνημένη, ἡ 'Αθῆνα πεσμένη, τὰ ῥουμελιώτικα στρατεύματα διαλυμένα· μόνον ἡ Πελοπόννησος ἦτον μεινεμένη μὲ τὰ δυὸ νησιά 'Υδρα καὶ Σπέτσαις ὁποῦ εἶχαν δύναμιν. 'Ο Κιουταχῆς εἶχε πάρη προσκυνοχάρτια· ἐπάσχιζε νὰ πάρη καὶ ὁ 'Ιμπρατῆς διὰ νὰ τὰ στείλῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ὅταν ἦ ὁ μινίστρος τῆς 'Αγγλίας ἢ ἄλλης δυνάμεως ἐμεσίτευαν εἰς τὸν Σουλτάνον διὰ τὴν 'Ελλάδα νὰ τοὺς

ἀποκριθῆ, ποία Ἑλλάδα; ἡ Ἑλλάς εἶναι προσκυνημένη, νὰ τὰ προσκυνοχάρτια τους· ἐκτὸς ἀπὸ μερικοὶ κακοὶ ἄνθρωποι, ἰδοὺ οἱ ἄλλοι ἐπροσκύνησαν· τότε αἱ δυνάμεις δὲν εἶχαν τίποτε νὰ ἀποκριθοῦν, καὶ ἡμεῖς ἐχανόμεθα. Διότι ἂν δὲν ἐπρόφθανα τὸ προσκύνημα, καὶ ἐπροσκύναε ἡ Πελοπόννησος, τότε τί ἤθελε κάμη καὶ ἡ Ὑδρα καὶ οἱ Σπέτσαις; ἤθελε χαθοῦν· ἐβάσταξα τὸν κόσμον ἕως ὅτου ἔγινε ἡ ναυμαχία εἰς τὸ Νεόκαστρο, ἤλθεν ὁ Κυβερνήτης καὶ ἡ ἐκστρατεία τῶν Φραντσεζῶν. Εἰς τὰ 1826 ἀρχίνησα διὰ νὰ θαρρύνω τὸν κόσμον, καὶ ἔφτειασα τὰ σπίτια ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ κάστρο καὶ πύργον, καὶ ὁ κόσμος ἔλεγε ὅτι ἂν ὁ Κολοκοτρῶνης δὲν ἤξευρε ὅτι θὰ ἐλευθερωθοῦμε δὲν ἔκτιζε σπίτια, οὔτε ἔβαζε ἀμπέλια 'ς ἐθνικὴ γῆ. Καὶ διὰ νὰ ἰδῆ ὁ κόσμος αὐτόν, ὅτι ἔκανε σπίτια, ἐμψυχώνετο ὁ κόσμος, ἐλάμβανε ἐλπίδες, καὶ ἔτσι τοὺς ἐνθάρρυνα.

IB'.

Εἰς τὰς 6 Ἰανουαρίου ἤλθεν ὁ Κυβερνήτης εἰς τὸ Νάπλι, καὶ ἐστάθηκε μίᾳ ἡμέρᾳ (διατὶ ἦτον κομάντο ὁ Θεόδωρος Γρίβας), καὶ ἐπῆγε εἰς τὴν Αἴγιναν. Τὸν ἐδέχθη τὸ Βουλευτικὸ καὶ τὸ Ἐκτελεστικόν, ὡς Καποδίστριαν· καὶ τότες ἔκαμαν συνέλευσιν, καὶ τοῦ ἔδωσαν τὰ ἡνία τῆς Κυβερνήσεως. Καὶ περάσοντας πέντε ἕξ ἡμέραις ἐδιέλυσε τὸ βουλευτικόν, καὶ ἔκαμε συμβούλους, Πανελλήνιο, καὶ ἄλλα συστήματα ποῦ εἶχαν οἱ Ἕλληνες· τὸ σύστημα τὸ πολιτικόν· καὶ ἀρχίνησε νὰ ὀδηγήσῃ καὶ τὰ στρατεύματα καὶ ἔκαμε στρατάρχην τὸν Ὑψηλάντη, καὶ τὸν ἔστειλε 'ς τὴν Ἐλευσίνα, 'ς τὰ Μέγαρα, καὶ ἐστάθηκε μερικὸν καιρόν. Καὶ ἔστειλε καὶ ἔβαλεν Ἀστυνόμον, ἄλλαξεν ὅλα τὰ συστήματα, ἔβαλε τὸν Κουντουριώτην εἰς τὸ Οἰκονομικόν·

καὶ τότε ποῦ ἐκατάφθασεν ὁ Κυβερνήτης ἦτον τὰ Πελοποννησιακὰ στρατεύματα κατεβασμένα ἕως τρεῖς χιλιάδες μὲ τὸν Γενναῖο διὰ νὰ πολεμήσουν τὴν τυραννίαν τοῦ Γρίβα, — διατὶ ἐλογάριάζε νὰ πάῃ νὰ χαλάσῃ τὸ Κρανίδι..... ἔγραψε ἡ ἐπαρχία. Ὀλίγαις ἡμέραις ἀρχήτερα ἦτον σκοτωμένοι οἱ Ἀργεῖοι μὲ τοὺς στρατιώτας τοῦ Γρίβα, καὶ ἐσκότωσαν δέκα· οἱ στρατιώταις τοῦ Γρίβα εἶχανε πάρῃ καὶ ἔνδεκα χιλιάδες γιδοπρόβατα ἀπὸ τοὺς Βαλτιτσαίους ἀπὸ τὰ χειμαδιά τους, διατὶ ἐκρατοῦσε τὸ Παλαμῆδι ὁ Γρίβας, (τότε ἐχάλασαν καὶ τὸν ἐλαιῶνα, ἔκαψαν καὶ τὸ χωριὸ Φράρη) καὶ τὸ Ἴτς—Καλε ἐκρατοῦσε ὁ ἐξάδελφός του Στράτος. Καὶ ὁ Γ. Στράτος ἐκυνήγαε τοῦ Γρίβα τὸ κόμμα, καὶ ὁ Γρίβας ἐκυνήγαε τὸ δικό μας. Τότε ἔπιασε τὸν Γ. Τσόκρη καὶ τοῦ ἐπῆρε δέκα χιλιάδες γρόσια, καὶ ἔπιασε τὸν Ν. Μπούκουρα καὶ τοῦ ἐπῆρε εἰκοσι χιλιάδες, καὶ ἄλλα τόσα κακὰ ἔκαναν.

Ἐγὼ ἀργησα διὰ νὰ πάω ἔστην Αἴγινα, καὶ ἔγραψε ἕνα γράμμα διὰ νὰ πάω· εἶπε τοῦ Ἀναστάση Λόντου, τότε Ἀστυνόμου, νὰ τὸ στείλῃς χωρὶς νὰ τὸ δώσης εἰς ἄλλου χέρια. Καὶ ἐγὼ ἤμουν κινημένος ἀπὸ τὴν Καρύταιναν, καὶ ἦλθα εἰς Ἄργος ποῦ ἦτον ὁ Γενναῖος καὶ τὰ ἄλλα στρατεύματα, καὶ ἐπῆγε εἰς τὸν Γενναῖον ὁ ἀπεσταλμένος, —: «Δόμου το», καὶ δὲν τοῦ τὸ ἔδωκε, καὶ ἔτσι ἦλθε εἰς τὸ κονάκι μου καὶ μοῦ τὸ ἔδωκε. Λαβαίνοντας τὸ γράμμα ἐκίνησα μὲ διακοσίους καὶ ἐπῆγα εἰς τὰ Ἐπίδαυρα, καὶ ἄλλους καπεταναίους, Τσόκρη καὶ ἄλλους πολλούς. Καὶ ἄφησα τοὺς στρατιώτας εἰς τὰ Ἐπίδαυρα, καὶ ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὴν Αἴγινα· πηγαινάμενος καὶ ἐπαρρησιάσθηκα καὶ μ' ἐδέχθηκε, γιατί ἤμασθε γνωρισμένοι ἀπὸ τὰ 1807, ὅταν ἀνεχώρησε διὰ τὴν Ῥωσσίαν, καὶ δεύτερα τὸν εἶχα ἀνταμώσῃ εἰς Κορφοῦς, ὅταν ἦλθε καὶ ἐπι-

σκέφθηκε τὸν πατέρα του. "Ὅταν ἐκατέβηκε εἰς τὴν Πίζα, καὶ ἔκαμε στάσιν ἐκεῖ, οἱ μερικοὶ φίλοι μας, τοὺς τόσοις χρόνους τῆς ἐπαναστάσεως, εἶχαν γράμματα ἐναντίον μου, καὶ ἡ φήμη ἀπὸ ταῖς ψευτιάς τοῦ κόσμου, (ὡς καὶ τώρα ὁποῦ ἦλθε ὁ Βασιλέας μας) ὅτι ἔκαμα καλὸ εἰς τὴν πατρίδα, ἀλλὰ καὶ περισσύτερο κακὸ. Ἔτσι τοῦ εἶχαν γεμίση τὴν ἀκοήν του μὲ φήμη ψεύτικη, ὅτι ἔγδυσα τὸν κόσμον, ὅτι ἐτυραννοῦσα, καὶ ἀλλαις κακουργίαις τοιαύταις, καὶ δὲν μὲ ἐτήρησε μὲ καλὸ μάτι. Καὶ ἐγὼ τὸ ἐκατάλαβα, ὅμως εἶπα τώρα ποῦ ἦλθε, ὡς τοιοῦτος ἄνθρωπος ποῦ εἶναι προκομμένος, θέλει καταλάβῃ εἰς ἓνα δύο μῆνες ἂν καλὸ ἢ κακὸ ἔκαμα εἰς τὴν πατρίδα.

Ἄπο ἐκεῖ μ' ἐπῆρε, διορθώνοντας τὰ πράγματα τοῦ καλὰ, τῆς Κυβερνήσεώς του, καὶ τότε μ' ἐπῆρε καὶ ἐπήγαμε εἰς τὸν Πόρο μὲ τὴν φρεγάδα τὴν Ἐγγλέζικη, ὁποῦ ἦτον φερμένος μὲ δαύτην, καὶ ἐχασομερήσαμε εἰς τὸν Πόρο δύο, τρεῖς ἡμέραις, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐμβῆκε πάλιν εἰς τὴν φρεγάδα καὶ ἐτραβήξαμε καὶ ἐπήγαμε εἰς τ' Ἀνάπλι. Ὄντας ἀριθάραμε εἰς τ' Ἀνάπλι μ' ἐπρόσταξε νὰ ἔβγω ἔξω εἰς τ' Ἀνάπλι καὶ ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθηκα, ὅτι: «Στ' Ἀνάπλι δὲν βγαίνω, γιατί εἶμαι μαλλωμένος μὲ τὸν Γρίβα, καὶ ἀντὶς νὰ κάμω καλὸ, εἰμπορῶ νὰ κάμω κακὸ τῆς Κυβερνήσεώς σου μὲ τέτοιους τρελλοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἡ ἐξοχότης σου κάμε μὲ τὸν ἀκατάστατον Γρίβα. Ὑπάγω εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ὅταν τελειώσῃ ἡ ὑπόθεσις τ' Ἀναπλιοῦ πρόσταξέ με ποῦ νὰ πάγω».

Καὶ ὁ Κυβερνήτης ἐβγήκεν ἔξω καὶ ὠμίλησε τοῦ Γρίβα, καὶ ἐκατέβη ἀπὸ τὸ Παλαμῆδι, τοῦ ἐπαράδωσε τὸ Παλαμῆδι, καὶ τοῦ ἔταξε διὰ νὰ παραδώσῃ τὸ Παλαμῆδι νὰ τοῦ συμπαθήσῃ ὅσα σφάλματα ἔκαμε. Καὶ ὁ Γρίβας ὑποσχέθη νὰ πάρῃ τέσσερες χιλι-

άδες και να πάγη εις τὸν Τσούρτζ, καὶ ἄλλα πολλὰ ταξίματα εἰς τὸν Κυβερνήτην· καὶ ὁ Γρίβας ἐσκιάζονταν νὰ πάη εἰς τὸν Πόρο διὰ ξηρᾶς ἀπὸ τὰ κακὰ ὅπου εἶχε καμωμένα, ἐφοβοῦνταν καὶ τὸν Ἰσκιον τους· τὰ στρατεύματα δὲν ἦτον ἀκόμη διαλυμένα, καὶ τὸν ἔτρωγε ἀκόμη ὑποψία. Ἐδιόρθωσε τὰ κάστρα ὁ Καποδίστριας, καὶ εἶπε τοῦ Γρίβα, ὅτι: «Πάμε μαζί εἰς τὸν Πόρο, ἂν φοβᾶσαι, μὲ ὄρκο».

Καὶ ἔτσι διορθώνοντας τὰ κάστρα τὸν ἐπῆρε καὶ ἐκεῖνον διὰ ξηρᾶς, καὶ τότε ἔστειλε εἰς τὸ Ἄργος τὸν γέροντα Βλασόπουλο, διὰ νὰ μοῦ εἰπῆ νὰ πάω εἰς τὸν Πόρο καὶ νὰ λύσω ὅσα στρατεύματα καὶ ἂν ἔχω, τὰ στρατεύματα ὅπου εὐρίσκοντο εἰς τὸ Ἄργος καὶ εἰς τὰ Ἐπίδαυρα, τὰ στρατεύματα τὰ Πελοποννησιακὰ ὅλα. Δὲν ἔλειψα νὰ διατάξω τὰ στρατεύματα νὰ λυθοῦν, διὰ νὰ πάη κάθε ἓνα εἰς τὸν τόπον του, καὶ ὅσους εἶχα λουφετζίδες Ῥουμελιώταις ἔστειλα, εἶπα τοῦ Γενναίου νὰ τραβηχθοῦν εἰς τὴν Καρύταιναν καὶ νὰ τοὺς δίδω τροφάς, ἕως νὰ λάβω δευτέρη διαταγὴ ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην. Καὶ ἔτσι ἐμπῆκα εἰς τὴν φρεγάδα καὶ ἐπῆγα εἰς τὸν Πόρο.

Σὰν ἐπῆγε μὲ τὸν Γρίβα εἰς τὸν Πόρο τὸν ἄφησε ἔξω τοῦ Πόρου, καὶ ἔστειλε καὶ ἦλθε ὁ Ὑψηλάντης καὶ τὰ στρατεύματα εἰς τὴν Ἐλευσίνα, ὁ δὲ Γρίβας ποῦτον ἐκεῖ καὶ ἄλλα στρατεύματα (ποῦ τοῦ ἔταξε νὰ δώσῃ 4000) τοῦ εἶπε, νὰ συνάξῃ ὅσους στρατιώτας δύναται καὶ τὸν ἀδελφόν του τὸν Γαρδικιώτη νὰ πάη εἰς τὴν Βόνιτσα. Καὶ ἐπῆγε ὁ ἴδιος Καποδίστριας διὰ νὰ ἐμπαρκαρισθοῦν ἔς τὸ καστέλι τοῦ Πόρου, ποῦ εἶχε φτειασμένο ὁ Ἐιδέκ. Καὶ ἀπὸ ταῖς 4000 ποῦ τοῦ ἔταξε, ἐπαρρησίασε νὰ ἐμπαρκαρῆ 270, καὶ ἐν παρρησίᾳ τοῦ Κυβερνήτου ἀρχισαν τὴν ἀκαταστάσιαν, καὶ ἐγύρευαν τοὺς λουφέδες πρὶν μισεύσουν. Καὶ

ἐθύμωσε καὶ ἐστράφη εἰς τὸν Πόρον, καὶ ἐκεῖνοι ἐβαρκαρίσθησαν καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸν γκενεράλ Τσοῦρτζ. Καὶ ἐχασομέρισε πέντε, ἕξ ἡμέραις διὰ τὰ διορθώση καὶ ἄλλα πράγματα. Καὶ ἐπῆγε εἰς τὴν Ἐλευσίνα ὅπου ἦτον ὁ Ὑψηλάντης μὲ τᾶλλα στρατεύματα, καὶ ἔκαμε στρατάρχην τὸν Ὑψηλάντην, καὶ ἐβγῆκε εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα.

Καὶ τότες ἐγύρισε πίσω εἰς τὴν Αἴγινα τὰ διοργανίση τὸ ἔθνος, καὶ ἐδιοργάνισε 20 τάγματα ἀπὸ τὰ Ῥουμελιώτικα στρατεύματα, καὶ ἀπὸ τὰ Μωραϊτικὰ κἀνένα. Τότενες, ὅταν ἐγύρισε, τοῦ εἶπα, ὅτι: «Ἐξοχώτατε, διατί δὲν κἀνεις καὶ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον τάγματα; τὰ ἄρματα τῆς Πελοποννήσου τί θενὰ γένουν; τί θενὰ γένουν οἱ κόποι τους;» — Τότε μὲ ἀπεκριθῆκε: «Θοδωράκη (διατί ἔτσι μὲ ἔλεγε πάντα) δὲν καταλαβαίνεις τὰ ἐξωτερικά, διατί τὸ κἀνω αὐτό. Νὰ ἡξέυρης οἱ τρεῖς δυνάμεις ἀποφασίζου μόνον τὴν Πελοπόννησον καὶ μέρος νησιᾶ, καὶ δὲν ἔχου σκοπὸν νὰ μᾶς πλατύνου τὰ σύνορα· καὶ ἐγὼ τὸ κἀνω μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ὅτι νὰ εὐρίσκωνται τὰ στρατεύματα τὰ Ῥουμελιώτικα εἰς τὰ ἄρματα εἰς τὰ σύνορά τους, καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἂν κάμου ἄρματα Πελοποννησιακὰ οἱ σύμμαχοι θὰ εἰποῦν, τί θέλει ὁ Κυβερνήτης τὰ ἄρματα εἰς τὴν Πελοπόννησον ποῦ ἡ Πελοπόννησος εἶναι ἐλεύθερη· τηράει νὰ δυναμώνη τὰ στρατεύματά του, καὶ δὲν τηράει ἐμᾶς ποῦ εἴμαστε διαφεντευτάδες τῶν Ἑλλήνων, καὶ κἀνω κακὸ καὶ ὄχι καλὸ. Ὅμως εἶπέ εἰς τὰ στρατεύματα καὶ καπεταναίους τῆς Πελοποννήσου, νὰ ἰδοῦμεν τί ὁ καιρὸς μὲ διδάσκει καὶ νὰ ἴναι ἡσυχοί».

Καὶ τότενες μ' ἔκαμε ἓνα γράμμα διὰ τοὺς προσκυνημένους Πάτρα καὶ λοιπὰ καὶ τοὺς συγχωρᾶει ἡ Κυβέρνησις, καὶ νὰ ἀναχωρήσου ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Καὶ τὴν ἔκαμε τὴ διαταγὴ ἐπάνω εἰς ἐμένα καὶ ἐγὼ νὰ γράψω νὰ ἡσυχάσουν καὶ νὰ μὴν ἀνακατώνονται πλέον μὲ τοὺς Τούρκους. Τὴν διαταγὴ μὲ τὴν ἔδωκε ἔστα ἔβγα τοῦ Γενναρίου, καὶ ἔκαμα διαταγὰς εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας, καὶ ἔτσι οἱ προσκυνημένοι ἐτραβήχθησαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ὁ δὲ Νενέκος εἰς τὰς 26 τοῦ Μαρτίου ἐπῆρε τοὺς Τούρκους καὶ ἐπῆγε κ' ἐχάλασε μία οἰκογένεια Καρυτινὴ ὅπου ἦτον ἀπὸ παλαιὰ εἰς τὴν Πάτρα, ἐσκλάβωσε τὰ παιδιά, οἱ ἄνδρες ἐγλύτωσαν μόνον μὲ τὸ κορμὶ μὲ τὸ τουφέκι ἔς τὸ χέρι, τοὺς πῆρε 6000 σφαχτά. Εἰς τὰς 26, ὅταν ἐπρωτοπροσκύνησε, εἶχα διατάξῃ ἕνα λεγόμενον Σαγιὰ νὰ τὸν σκοτώσῃ. Ὁ Σαγιὰς μου ἐζήτησε τὴν ἀδειαν καὶ ἐγὼ εἶχα τὴν ὄρεξιν, καὶ πάλιν ὅταν ἄκουσα καὶ ἐσκλάβωσε τοὺς Ἕλληνας τὸν ἐντεμπίχιασα μὲ ἕνα γράμμα: « Ἄπιστε, διατὶ δὲν τὸν σκοτώνεις ποῦ ἀκόμη μὲ τοὺς Τούρκους εἶναι, ἀφοῦ ἦλθε ὁ Κυβερνήτης; » — Τότε ὁ Σαγιὰς ἔσμιξε τὸν Νενέκο καὶ ἐσκοτώθη ὁ Νενέκος· εἰς τὰς 1828 ἔγειναν παράπονα· ὁ Νενέκος εἶχε φερμάνι ἀπὸ τὴν Πόλι καὶ τὸν ἔλεγαν Μπέη Νενέκο.

« Διατὶ τοὺς Ῥουμελιώταις τοὺς ἔκαμα τάγματα καὶ τοὺς ἔβαλα ἔς τὰ σύνορα; Διατὶ νὰ λέγουν ὅτι αὐτοὶ εἶναι εἰς τοὺς τάφους τῶν γονέων τους, εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς των, καὶ δὲν ἠμπορῶ νὰ τοὺς ἐμποδίσω διὰ ταῖς φαμελιαῖς τους, βιὸς ποῦ ἔχασαν· καὶ διὰ τοῦτο δὲν βάνω Πελοποννησίους· πλὴν καὶ τοῦτοι θὰ εὔρουν τὸν καιρὸν τους, καὶ θὰ εὔρουν τὰ δίκαιά τους ». Ἦτον τέχνη του διὰ νὰ μακρύνῃ τὰ σύνορα καὶ νὰ ἔχη καὶ τὰ συνόρατα δυναμωμένα ἀπὸ ταῖς καταδρομαῖς τῶν Τούρκων. Τοῦτοι ὠρκώθησαν εἰς τὰς συνελεύσεις νὰ πεθάνουν ὅλοι μαζί ὅσοι σηκώθηκαν ἔστα ἄρματα καὶ ἂν κινδυνεύσουν οἱ Ῥουμελιώταις νὰ πάνε οἱ Πελοποννήσιοι πρὸς βοήθειάν τους.

Τὸν Μάϊον μῆνα ἔφθασαν καὶ τὰ στρατεύματα τὰ γαλλικά, ἀρχηγὸς ὁ Μαιζὼν μὲ 14,000 καὶ μὲ ὅλην τὴν ὕλην τὴν πολεμικὴν, θαλάσσιον καὶ ξηρᾶς. Τότες ὁ μακαρίτης ὁ Κυβερνήτης ἦλθε διὰ θαλάσσης ἔς τὸ Πεταλίδι, καὶ ἀκούοντας κ' ἐγὼ, τοῦ ἡμουν εἰς τὴν Καρύταινα, ἐπῆρα κάμμιὰ ἑκατοστὴ ἀνθρώπους καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Μεσσηνία καὶ ἦτον καὶ ὁ Νικηταρᾶς. Ἐσυνομίλησε καὶ ὁ Κυβερνήτης μὲ τὸν γκενεράλ Μαιζὼν καὶ ὁ γκενεράλ Μαιζὼν ἔστειλε γράμματα εἰς τὸν Ἰμπραίμη, πῶς εἶνε προσταγμένος ἀπὸ τὰς τρεῖς Δυνάμεις νὰ ἔλθῃ μὲ τὰ στρατεύματά του εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἀκόμη προσταγμένος νὰ σοῦ γράψω νὰ συνάξῃς τὰ λείψανα τῶν καραβιῶν σου καὶ τὰ στρατεύματα, νὰ τραβῆχθῃς ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, κι' ἂν παρακούσης καὶ δὲν τραβῆχθῃς εἶμαι προσταγμένος νὰ σὲ πολεμήσω στεριᾶς καὶ θαλάσσης. Καὶ τὸ στρατεύμα ὅλο τὸ εἶχε βγαλμένο εἰς τὸ Πεταλίδι ἔξω εἰς τὴν ξηρὰν, καὶ ἀρχίνησε καὶ ἐφθειανε ἐργαλεῖα, κοφίνια καὶ ἄλλα διὰ μπαταρίαις. Καὶ ἐζήτησε τοῦ Κυβερνήτου νὰ τοῦ ἀφήκῃ ἓνα στρατηγὸν μὲ ὀλίγους διὰ ὀδηγόν, νὰ ἦναι ὀδηγὸς τοῦ στρατεύματος διὰ τὸν τόπον, καὶ τοῦ ἄφηκε τὸν Νικηταρᾶ. Καὶ ἐπῆρε τὰ στρατεύματα καὶ ἐπῆγε μέρος κατὰ τὴν Κορώνη καὶ μέρος κατὰ τὸ Νεόκαστρον· καὶ ἐγὼ ἀνεχώρησα διὰ τὴν Καρύταινα.

Ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὅσοι ἦτον εἰς τὴν Κορώνη Τοῦρκοι, δύο τρεῖς χιλιάδες, ἀπεσκίρτησαν ἀπὸ τὸν Ἰμπραίμη βλέποντας τὴν δύναμιν τῶν Φραντσέζων καὶ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ Ἰμπραίμη, καὶ ἐτραβήχθησαν μὲ σκοπὸ νὰ ὀμιλήσουν μὲ ἐμένα καὶ νὰ τοὺς σιγουρᾶρω τὴν διάβασιν ἀπὸ τὸ δερβένι νὰ περάσουν τὴν Ρούμελην, καὶ ἐτραβήξαν καὶ ἦλθαν ἴσια μὲ τὴν Ἀρκαδιὰ—τὸ σύνορο. Καὶ μαθαίνοντας ὁ Ἰμπραί-

μης ὅτι ἐβγήκαν, ἔστειλε καὶ τοὺς ἐπολέμησε καὶ ἐσκοτώθηκαν κάμμια ἑκατοστὴ τακτικοί. Καὶ μοῦ ἔστειλαν νὰ μιλήσωμεν νὰ κάμωμε τρατάτο διὰ νὰ περάσουν· καὶ ἐγὼ ἐδέχθηκα τὸ τρατάτο καὶ ἔστειλα τὸν Γενναῖο καὶ τὸν Κολιόπουλο εἰς τὸ Δερβένι τοῦ Λεονταριοῦ, καὶ ἀνταμώθηκαν καὶ ὠμίλησαν ὅσους σκλάβους ἔχουν νὰ τοὺς ἐλευθερώσουν. Καὶ ἐστρέφθηκαν καὶ ἐβγήκαν εἰς τῆς Καρύταινας τὸν κάμπο μαζὶ μὲ τὰ στρατεύματα τὰ ἐδικά μας, εἰς τὴν Καρύταινα 2000 καθαλλάρια καὶ 1000 πεζοί. Εἰς τὴν Καρύταινα ἦλθαν οἱ μπένδες καὶ μὲ ἀντάμωσαν. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐτράβηξαν διὰ τὴν Τριπολιτσά, καὶ ἐτέντωσαν ἀπέξω ἀπὸ τὴν Τριπολιτσά. Καὶ αὐτοὶ ἐσκόπευαν νὰ πιάσουν τὸν Γενναῖον καὶ τὸν Κολιόπουλον διὰ ἐνέχυρον, καὶ ἐγὼ τοὺς εἶχα τεμπίχι νὰ μὴ πηγαίνουν ἔς τὸ ὄρδι. Καὶ ὁ Γενναῖος μίαν ἡμέραν ἐπῆγε μόνος του ἔς τὸ ὄρδι — (κάλλιο νὰ τὸν σκοτώσω ἐγὼ παρὰ νὰ τὸν πᾶνε σκλάβο), καὶ ἐσηκώθηκα καὶ ἐγὼ καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Τριπολιτσά, καὶ ἐπολέμαε.....Καὶ ἐπῆγε ἓνας Ἕλληνας τσασίτης καὶ τοὺς εἶπε: «Αὐτοῦ ποῦ πάτε διὰ τὰ Δερβένια σὰς ἔχουν χωσιαῖς νὰ σὰς σκοτώσουν». Καὶ τότε ἐγύρισαν οἱ Τοῦρκοι ἔς τὸν κάμπο νὰ πᾶνε εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἐγὼ μὲ τὸ στρατεύμα ἐπῆγα εἰς τὸν Ἀχλαδόκαμπο· τοὺς πῆγαίνα πάντοτε πίσω ἔς τὸ πλευρό. Καὶ κατέβηκαν εἰς τοὺς Μύλους τοὺς ἀφεντικούς, καὶ ἔρριξαν τὸ ὄρδι τους.

Ὁ γκενεράλες ὁ Φραντσέζος μὲ τὸν Κυβερνήτη ποῦ ἦτον εἰς τὴν Μεσσηνίαν τοῦ εἶπε, ὅτι: «Νὰ μὴ σκοτώσουν οἱ Πελοποννήσιοι τοὺς Τοῦρκους, μόνε νὰ στείλῃς τὸν ἀδελφόν σου». Τότε ἔστειλε ὁ Κυβερνήτης τὸν ἀδελφόν του ἔς τοὺς Μύλους καὶ ἔκαμε γράμμα νὰ περάσουν οἱ Τοῦρκοι ἀπείραγοι. Ἐρχόμενος ὁ Αὔγουστινος μὲ ἀντάμωσε καὶ μοῦ ἔδωσε τὴν διαταγὴν

τοῦ Κυβερνήτου ὅπου ἔγραφε νὰ πάνε σαίκοι, καὶ στέλνω καὶ τὸν Αὐγουστῖνο νὰ τοὺς συνοδεύσετε. Τότενες λέγω τοῦ Αὐγουστίνου : « Ἐχομε τρατάτο νὰ ἔβγουν, πλὴν νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς σκλάβους. » — « Αὐτὸ ποῦ ἔχετε μιλημένο κάμετέ το. » Τότε ἔκραξα τοὺς μπέηδες, τὰ κουμάντα τῶν Ἀρβανιτῶν, νὰ τοὺς ὁμιλήσω διὰ τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν τῶν σκλάβων, καὶ μοῦ ἀποκρίθησαν ὅτι : « Στείλε ἀνθρώπους μέσα καὶ ὅσα παιδιὰ εὔρουν ἄς τὰ πάρουν. » Ἐστειλα δύο καπετανάλους καὶ ἔβγαλαν κάμμια ὀγδονταριὰ παιδιὰ ποῦ εἶχαν τουρκεμένα καὶ εἴκοσι γυναῖκες, ἑκατὸ καὶ εἶχαν δύο τρεῖς τέσσαρες γυναῖκες ἐνδυμέναις ἀνδρῆκια καὶ ταῖς ἐπῆρα στανικῶς καὶ τοὺς ἐλευθερώσαμε ὅλους. Καὶ τοὺς ἔδωκα ὀδηγοὺς κοντὰ καὶ ἀπὸ πίσω με τὸν Αὐγουστῖνο καὶ ἐπηγαίναμε νὰ περάσουν τὴν Κόρινθο, καὶ ἐτράβηξαν τὴν ἡμέρα. Καὶ ἔρρηξαν τὸ ὄρδι τους ἔς τὸν ἅγιον Βασίλη. Καὶ ὁ Αὐγουστῖνος μοῦ λέγει : « Νὰ πάμε καὶ ἐμεῖς ἔς τὸν ἴδιον τόπο. » Ἐγὼ τοῦ εἶπα : « Δὲν εἶναι δική σου δουλειὰ ἡμπορεῖ νὰ μάς κάμουμε ἀπιστιά, πιάνοντες ἐμας ἡμποροῦν νὰ πάνε ὅπου θέλουν, καὶ τὸ δικό μας στρατεύμα 400 ἀνθρώποι. »

Καὶ ἐπῆγα εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον μίαν ὥραν ἀλάργα, καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐτράβηξαν οἱ Τοῦρκοι καὶ ἐπῆγαν ἀπὸ κάτω ἔς τὴν χώρα διὰ τὴν ἑστὸν κάστρο ἦταν φρουρὰ ἑλληνικὴ καὶ τὴν χώραν τὴν κρατοῦσαν Ἕλληνας. Καὶ ἔτσι ἐπῆγαμε καὶ ἐμεῖς με τὸν Αὐγουστῖνον καὶ εἶχαμε κονάκι ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ κάστρο διὰ τὴν πάντοτε ἐφοβούμαστε. Καὶ ἐστειλάμε τοῦ Ὑψηλάντη ποῦ ἦτον ἔς τὴν Λευσίνα νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ Λουτράκι με τοὺς ταγματάρχας διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ Κυβερνήτου νὰ ἐλθοῦν νὰ περάσουν εἰς τὸ Δερβένι καὶ ἐρχόμενοι ἐπῆγαμε καὶ

τοὺς ἀνταμώσαμε εἰς τὸ Λουτράκι μὲ τὸν Αὐγουστῖνο. Τότενες οἱ Φραντσέζοι ἔστειλαν ἓνα κορβέτο διὰ νὰ ἰδῆ ἐὰν τοὺς Ἀρβανίταις τοὺς ἀφίνωμε νὰ περάσουν (ἀπὸ τὴν Πάτρα τὸ ἐβάρεσαν), καὶ ἦλθε νὰ παρατηρή τὰ κινήματα τὰ ἐδικά μας· καὶ ὁ Ὑψηλάντης ἐγύρευε νὰ ἀφήκουν τὰ ἄρματα τους καὶ τ' ἄλογά τους καὶ τότε νὰ περάσουν· ὅτι καὶ ἐμεῖς δυνάμεθα νὰ τοὺς βαρέσωμε ἔστην Πελοπόννησο· ἂν ἠθέλαμε νὰ τοὺς σκοτώσωμε, τοὺς σκοτώναμε εἰς τὴν Πελοπόννησον· ἀλλὰ διαταγὴ τῆς Κυβερνήσεως εἶναι νὰ περάσουν, ἐγὼ τοὺς εἶχα ἐνέχυρα διὰ τὴν διάβασίν τους. Οἱ Τοῦρκοι βλέποντας τὴν ἀκαταστασίαν ἐκίνησαν μὲ τὰ ἐνέχυρα μίαν αὐγὴν διὰ τὰ Μαῦρα Λιθάρια, περνοῦν ἀπὸ Βοστίτσα εἰς Πάτρα. Καὶ ἡμεῖς ἐκινήσαμε στρατεύματα διὰ νὰ τοὺς κτυπήσωμεν, ἐπειδὴ ἐπαράβηκαν πέρνοντες τὰ ἐνέχυρα. Ἄν ἐπιάνουμε τὰ Μαῦρα Λιθάρια δὲν ἐπέρναε κἀνεὶς.

Ὁ καπετὰν Χρήστος Ἀλεξανδρόπουλος ἀπὸ Στεμνίτσα μὲ λέγει τὰ ἀκόλουθα: Οἱ Τοῦρκοι στρατοπεδεύονται ἀπ' ἐξῶ ἀπὸ τὴν Πάτρα· ἔστειλε ὁ Ντελῆ Ἀχμέτης ἓναν ἀνθρωπό του νὰ πᾶνε οἱ ἀρχηγοὶ νὰ κουβεντιάσουν· ἐσηκώθηκαν οἱ δύο μπέηδες οἱ χαλδούπιδες ποῦ ὠρίζαν τὴν καβαλλαρίαν, καὶ ἐπῆγαν μέσα διὰ νὰ τοὺς κουβεντιάση, τοὺς ῥώτησε «διατί φεύγετε ἀπὸ τὸν Ἰμπρατμῆ;» — «Δὲν μᾶς ἔδωκε τοὺς μισθοὺς μας.» — «Ἐγὼ σᾶς δίδω τοὺς μισθοὺς σας νὰ καθήσετε μεταμένα.» Ἦλθε καὶ ὁ μπέης ὁ Ἀρβανίτης καὶ ὠμίλησε μὲ τὸν πασᾶ διὰ νὰ μείνη, αὐτὸς δὲν τὸ ἔστερξε διὰ νὰ μείνη, ἔτσι τὸν ἐκτύπησε ὁ πασᾶς, τὸν ἐβάρεσε μὲ τὸ σπαθί· τότε τοῦ φωνάζει, «Μὴ βαρῆς», καὶ ἔβγαλε τὴν κουμποῦρα καὶ τὸν ἐφόνευσε· τότε καὶ οἱ ἄλλοι νεοφερμένοι ἐπῆραν τὸ κάστρο. Ὁ Μπέης ποῦ ἐσκοτώθηκε ὀνομάζετο Μουσαμί-

περὶ Γαρδικιώτης· οἱ Ἀρβανίταις καὶ οἱ χαλδούπιδες ἔπειτα ἀπὸ ἑξ ἡμέραις ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Πάτρα· πάνε εἰς τὰ Ἰωάννινα· τὰ ἐνέχυρα ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ἀρβανιτιά.

Τότες ἐγὼ καὶ ὁ Αὐγουστίνος ἐπήγαμεν ἔως τὰ Τρίκαλα καὶ ἐγυρίσαμε πίσω εἰς τ' Ἀνάπλι. Τότε ἐπαρακίνησε καὶ τὸν Κυβερνήτη καὶ ἐσήκωσε τὴν κυβέρνησι καὶ ἦρθε εἰς τ' Ἀνάπλι.

Ἄλησμόνησα νὰ εἰπῶ, ὅτι τὸν Ἀπρίλιον εἰς τὰ 1827 ὅταν ἤκουσε ὁ Ἰμπραήμης ὅτι ἔρχονται στρατεύματα φραντσέζικα ἐπῆγε εἰς τὴν Τριπολιτσά μὲ ὄλα του τὰ στρατεύματα, ἐκρέμισε τὰ τεῖχη τῆς Τριπολιτσᾶς ἐκ θεμελίων, καὶ ὄλα τὰ σπίτια τῆς Τριπολιτσᾶς, καὶ ἔσπειρε ἀλάτι. Ἀφοῦ ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν Τριπολιτσά ἔπιασε 25 ἐδικούς μας Ἀλωνιστιώτας, ὄλους συγγενεῖς μας· ὅταν ἐπήγαινε εἰς τὸν κάμπον τοῦ Λεονταριοῦ ὁ Σεχνετσίπης εἶπε τοῦ Ἰμπραήμη, καὶ τοὺς ἔστειλε μὲ ἓνα γράμμα εἰς τὴν Καρούταινα τοῦ Γενναίου· ὁ Γενναῖος ὀρδίνιασε ὅπου εἶχε μιὰ ἑκατοστή σκλάβους, καὶ τοὺς ἔστειλε εἰς τὴν Μοθώνην.

Ὁ Ἰμπραήμης μοῦ ἐπαράγγειλε μιὰ φορὰ διατὶ δὲν στέκω νὰ πολεμήσωμεν· ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθηκα ὅτι ἄς πάρη πεντακόσιους, χίλιους, καὶ παίρνω καὶ ἐγὼ ἄλλους τόσους, καὶ τότε πολεμοῦμε, ἢ ἂν θέλῃ ἄς ἔλθῃ καὶ νὰ ἔμονομαχήσωμεν οἱ δύο· αὐτὸς δὲν μὲ ἀποκρίθηκε εἰς κανένα· καὶ ἂν ἤθελε τὸ δεχθῆ τὸ ἕκαμνα μὲ ὄλην τὴν καρδιάν· διότι ἔλεγα: ἂν ἔχονόμουν, ἴα εἰπήγαινα· ἂν τὸν χαλοῦσα, ἐγλύτωνα τὸ ἔθνος μου.

ΙΓ'.

Ὁ Κυβερνήτης ἔρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Ἰα-

νουάριον, πηγαίνει εις τὴν Αἴγιναν ὅπου ἦτον ἡ Ἀντικυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ καὶ τὸ Βουλευτικόν· ἐκεῖ ἐπῆγαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἔγινε δοξολογία καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ ὀρκωθῆ πρὶν νὰ κάμῃ τὰς παρατηρήσεις του· εἶπε: ὅτι ἂν θέλετε νὰ διοικήσω, νὰ διαλυθῆ τὸ Βουλευτικόν, διότι ἐγὼ δὲν ἤμπορῶ νὰ δουλεύσω· ἔχει ἡ πατρίς μας καὶ ἐχθροὺς καὶ φίλους, ἢ ἂν καὶ δὲν θέλετε ἐγὼ μένω καὶ θέλει δουλεύσω ὅσον εἶναι δυνατόν, ὡς μερικός· τοὺς εἶπε αἷτια ἐξωτερικά· διελύθη μετὰ τὸ Βουλευτικόν, καὶ ἂν ἦτον κἀνένας βουλευτής, δυσαρεστημένος ἦτον περισσότερον διὰ τοὺς μισθοὺς του. Ὁργάνισε τὸ κράτος, ἔστειλε ἐπάρχους, ἐκτάκτους ἐπιτρόπους, ἄρχισε ἀνταπόκρισι τακτικὴ, ὁ καθένας νὰ γνωρίζῃ τὰ χρέη του· ὁ στρατιωτικὸς ὡς στρατιωτικὸς, ὁ πολιτικὸς ὡς πολιτικὸς. Ἐσύστησε τὸ Πανελλήνιον καὶ τοὺς ἔβαλε ὅλους τοὺς ἀρχοντας μέσα, τὸν Κουντουριώτην τὸν ἔκαμε πρόβουλον τῆς Οἰκονομίας, τὸν Ζαήμεν πρόβουλον τοῦ Ἐσωτερικοῦ· μ' ὅλ' αὐτὰ ἄρχισαν κάτι νὰ μιλοῦν, κάτι νὰ ἀντενεργοῦν, παρὰ μυστικά. Καὶ πρὶν νὰ ἔλθῃ ὁ Κυβερνήτης, ἐγύρευαν νὰ ἀντενεργήσουν μερικοὶ, διατὶ ἐπρόβλεπαν ὅτι ὅταν συστηθῆ μία τακτικὴ Κυβέρνησις δὲν ἤμπορεῖ ὁ καθένας νὰ κάμῃ ὅ τι θέλει.

Ὁ Κυβερνήτης αὐτοὺς ὅπου τοῦ ἀντιστάθηκαν, αὐτοὺς εἶχε ἀγκαλιάσῃ πρῶτα· τὰ ζιζάνια ἄρχισαν νὰ ἐμβαίνουν· οἱ ἀδελφοὶ του ποῦ νὰ εἶχαν κόψῃ τὸ ποδάρι τους ἐκεῖ ποῦ ἐκίνησαν διὰ νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔφθασαν καὶ ἐκεῖνοι. Ἦλθε καὶ ὁ Ῥιμπωπιέρος καὶ ὁ Καλεμινότ, ὁ πρέσβυς ὁ Γάλλος διὰ νὰ λάβουν πληροφορίας διὰ ταῖς γαίας ταῖς ἔθνικαίς καὶ διὰ τὰ λοιπά· ἔκαμε ὁ Κυβερνήτης καὶ ἐπιτροπὴ διὰ νὰ ἐξετάσῃ αὐτά· ἐδιορίσθησαν καὶ ὅλοι οἱ ἐπαρχοὶ διὰ νὰ δώσῃ ὁ καθένας πληροφορίας· μία ἡμέρα ἐπῆγα

ἐγὼ καὶ ὁ Ῥίζος . . . εἰς τὸν Ῥιμπωπιέρον· ἐκεῖ ἦλθε ἡ ὀμιλία καὶ ὁ πρέσβυς μᾶς λέει ὅτι τοῦ Σουλτάνου πόσον θὰ τοῦ παραξενοφαινεται νὰ βλέπῃ τὴν σημαίαν τὴν Ἑλληνικὴν νὰ περνᾷ ἀπὸ ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ ῤμάτια του, καὶ ἀπὸ τέτοια. Ἄρχισε καὶ ὁ Ῥίζος νὰ τοῦ λέγῃ, πλὴν φοβισμένα ἀλλὰ πολιτα. Ἐγὼ τοῦ λέγω : «Κύρ Ῥίζο, ἄφησέ με νὰ εἰπῶ καὶ ἐγώ. Ἐξοχώτατε, λέγετε πῶς θὰ ὑποφέρῃ ὁ Σουλτάνος νὰ βλέπῃ τὴν σημαίαν μας νὰ περνᾷ ἀπὸ ἐμπροστά του, καὶ ὅτι τοῦ κακοφαινεται—καὶ δὲν μᾶς κακοφαινεται καὶ ἐμᾶς ὁποῦ τοὺς ὑποφέραμεν τόσον καιρὸν εἰς τὴν γῆν τῶν προγόνων μας, καὶ κάθετα ἀκόμη εἰς τὰ πατρικὰ μας σπίτια καὶ τοὺς ὑποφέρομεν ἀκόμη, καὶ ἐκεينوῦ θὰ τοῦ κακοφανῇ διατὶ θὰ περνᾷ ἡ σημαία μας ; αὐτὰ ὅλα νὰ τὰ εἶπῃς τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου, σὲ ὀρκίζω εἰς τὴν τιμὴν σου νὰ τοῦ τὰ εἶπῃς.»

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ὁ Κυβερνήτης μου λέει : «Θεοδωράκη, τί εἶναι αὐτὰ ποῦ ποῦ εἶπες !» «Ἄν δὲν ἦναι καλὰ, νὰ μὲ συμπαθήσετε, τέτοιας λογῆς εἶμαι μαθημένος.»—«Ὁχι, καλὰ ἀποκρίθηκες.»

Ὁ Κυβερνήτης μὲ εἶπε καὶ ἐχαϊρέτησα τοὺς τρεῖς μινίστρος ἔς τὸν Πόρο καὶ ἐπῆγα εἰς τὸν Ἰγγλέζο καὶ ἦτον ἓνας συγγενὴς του πεθαμένος καὶ ὅσο ποῦ τὸν ἐχαϊρέτισα μόνον. Καὶ ἔπειτα ἐπῆγα εἰς τὸν Γκιλιμινὸ καὶ μὲ ἐρώτησε διὰ τὴν ἐθνικὴν γῆν καὶ τοῦ ἀπεκρίθηκα μὲ τί τρόπο λέγεται ἐθνικὴ γῆ. Ὄντας ἦλθε ὁ Τοῦρκος καὶ ἔκαμε ζάπι τὴν Πελοπόννησο ἔς τὰ 1717, ποῦ ἐπῆρε τὴν Πελοπόννησο καὶ τὴν ἔκαμε ζάπι, ἔμειναν Τοῦρκοι καθ'αυτὸ ἕως εἴκοσι φαμιλιαῖς μεγάλαις· ἄφηκε εἰς τὴν Πάτρα δύο φαμιλιαῖς, ἄφηκε ἔς τὴν Γαστοῦνη τοὺς Χωτομαναίους, ἄφηκε εἰς τὸ Νιόκαστρο τὸν Ἄμμο, ἄφηκε εἰς τὴν Κορώνη τὸν Σαλλῆμ Χαντζῆ, τοὺς μπένδες τῆς Κορώνης, ἄφηκε

εις τὴν Μοθώνην ἄλλη μία οἰκογένεια, ἄφηκε εἰς τὴν Ἄνδρουσα τὸν λεγόμενον Μουσαγά, ἄφηκεν εἰς τὸ Λεοντάρι Πιγλί καὶ Σελδαρόγλη, ἄφηκε εἰς τὸ Μιστρά τοὺς μπέηδες, ἄφηκε εἰς τὴν Τριπολιτσα τὸν Ἄρνα-ούτογλη καὶ Δεφτέρ-Κεχαγιά καὶ ἄλλους, ἕνα, δύο φαμιλιαῖς, ἄφηκε εἰς τὴν Μονεβασιά δύο οἰκογένειαις, ἄφηκε εἰς τ' Ἀνάπλι ἄλλαις τρεῖς οἰκογένειαις μπέηδες, ἄφηκε εἰς τὴν Κόρθο τοὺς Χαλιλιπέηδες, εἰς τὰ Καλάβρυτα καὶ εἰς τὴν Βοστίτσα καὶ Καρύταινα. Ἐπῆγαν στερνότερα Τούρκοι καὶ κατοίκησαν καὶ ἔστην Καρύταινα ὁ καθένας ἀπὸ ἑκατὸν ψυχαῖς, καὶ τοὺς ἐχάρισεν ὁ τότε Σουλτάνος μέρος γῆς γιὰ τοὺς κήπους τοὺς καὶ ὁ ἄλλος ἔμεινε εἰς τὸν λαόν. Ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Τούρκων καὶ ἀπὸ τὴν δοξομανίαν ἀρχί-νησαν οἱ Ἕλληνες καὶ ἐγένονταν Τούρκοι καὶ ὡς ἐτούρκιζαν ἐκεῖνοι, ἐλέγετο καὶ ὁ τόπος τοὺς τούρκικος. Καὶ οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὰ βαρύτερα δοσίματα τῶν Τούρκων τοὺς ὑποχρέωναν καὶ ἔπαιρναν τὸν τόπον τοὺς καὶ τοὺς ἄφηκαν σκλάβους· τοὺς πῆραν ὅλον τὸν τόπον μὲ δυναστείαν· εὐρίσκετο ἕνας τρίτος τόπος ἑλληνικός, τὰ βουνά· καὶ ὁ ὀμφαλὸς τῆς Πελοποννήσου, ὁ κάμπος, ἔγεινε τούρκικος, καὶ ἂν εἶχε μείνον ἀκόμη οἱ Τούρκοι, βέβαια δὲν εὐρίσκετο σπιθαμὴ γῆ ἰδιόκτητος, διατὶ οἱ Τούρκοι τὸ κυρίευσαν· διατὶ οἱ Ἕλληνες τόμου ἐτούρκιζαν εἶχαν τὴν ἡσυχίαν τοὺς καὶ ὅσοι ἦταν χριστιανοὶ πάντα τοὺς ἀδικοῦσαν. Καὶ ἂν ἦτον κανένα ἔθνος ἄλλο, ἤθελε τουρκίσουν ὅλοι, μόνον ἦτον σκληρογνώμονες, διατὶ οὔτε ὠρκώθηκαν ποτὲ νὰ τὸν γνωρίσουν βασιλέα, οὔτε ἐπροσκύνησαν ὅλοι, διότι εἶχαν τὴν Σπάρτη ἀπάνω εἰς τὴν Πελοπόννησο, καὶ δὲν τὰ ἔδωκε ποτὲ τὰ ἄρματα τῆς, καὶ τότενες εἶχαν καταφύγιον καὶ οἱ Ἕλληνες, λεγόμενοι κλέφταις, καὶ ἐτρώγονταν μὲ τοὺς Τούρκους ἀπάνω

εις τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἐφυλάγονταν ἀπάνω εἰς τὴν Μάνην ἕως τὰ 1780. Ἐτότενες ἦλθεν ὁ Καπετὰν Πασᾶς, καὶ ἄρχησε μπεηλίκι καὶ ἐπλήρωναν 43 πουγ-
για ἄσπρα τὸν χρόνο λεγόμενον χαράτσι, καὶ τὰ ἔπαιρ-
νεν ὁ Καπετὰν Πασᾶς, καὶ ἔπειτα ποῦ ἔγειναν ὀκτώ
ἐννέα Μπέηδες, ἕως ὅτου ἐσηκώσαμεν τὰ ἄρματα, καὶ
ἔφθασε νὰ διδουν ἕως 200,000 γρόσια. Ποτὲ τὰ ἄρ-
ματα δὲν τὰ ἔδωκαν οἱ Μανιάταις, διατὶ καὶ πρῶτα
ὀποῦ ἐπῆραν τὴν Πελοπόννησον ὅλην ἔμεινε νὰ πάρουν
καὶ τὴν Μάνη. Πλὴν τί νὰ κάμουν εἰς τὴν Μάνη ποῦ
ἀπέθαναν ἀπὸ τὴν πείνα καὶ δίψα, καὶ δὲν τοὺς ἔδιδε
χέρι νὰ κατοικήσουν· ἐγύρευσαν τὸν ἡμερον τόπον καὶ
ὄχι τὸν ἄγριον, καθὼς εἰς τὴν Πελοπόννησον ὅλοι οἱ
ἄγριοι τόποι ἔγειναν ἰδιόκτητοι· τί διάφορον εἶχαν
οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὸν πετρώδη τόπον; Οἱ ἴδιοι κάτοικοι
ἐτρόμαζαν νὰ τὸν δουλεύουν. Ἔτσι ἐτελείωσεν ἡ ὀμι-
λία μας· εἶπε: «Δὲν τὸ γνωρίζεις ἡ Εὐρώπη ἔτσι.»

Ἔτσι ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν ὁ Κυβερνήτης ἐβγήκε εἰς
τὴν Καλαμάτα, καὶ φοβούμενος ὅτι ἀκόμη οἱ Τοῦρκοι
ἦτον εἰς τὰ κάστρα, διὰ νυκτὸς ἐπέρασε εἰς τὸ Λον-
τάρι, καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Τριπολιτσά, καὶ ἦλθεν εἰς
τ' Ἀνάπλι, καὶ ἔκανε ταῖς ἐργασίαις τῆς Κυβερνήσεως
του. Σὰν ἐκουβέντιασε ὁ Μαιζὼν μὲ τὸν Ἰμπραήμη,
ἔστειλε στρατεύματα εἰς τὴν Πάτρα διὰ νὰ ἀναχω-
ρήσουν οἱ Τοῦρκοι τῆς Πατρὸς, ἢ ὅσοι ἔχουν ἰδιοκτη-
σίαις, ἂν εὔρουν μουστερίδες νὰ ταῖς πουλήσουν· καὶ
ἔτσι ἐπούλησαν μερικοὶ, ὅμως ἡ πουλησιὰ τοὺς ἦτον
κακὴ, ἐπειδὴ δὲν ἦτον ἀκόμη τρατᾶτο μὲ τὸν Σουλ-
τάνο, καὶ ἀνεχώρησαν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν Πάτρα.
Μερικοὶ Τοῦρκοι ἐργένιδες ἔπιασαν τὸ Καστέλι, καὶ
εἶπαν εἰς τοὺς Φραντσέζους: «Δὲν τὸ δίνομε, θέλομε
τόσαις χιλιάδες γρόσια, εἴτε μὴ ἔχομε τουφέκι.» Τῆς
εὐθὺς οἱ Γάλλοι ἀρχίνησαν μὲ τὴν πολεμικὴν τοὺς

τέχνη και τούς ἐπῆγαν ἴσια μὲ τὰ τείχη, και τούς ἔβαλαν τὸ κανόνι και ἐκρήμνισαν ἓνα μέρος τοῦ Καστελιού, και τότε ἐπαρουσιάσθησαν και τούς πήραν τ' ἄρματα και τούς ἐπέρασαν εἰς τὸν Ἑπακτο, εἰς τὸ Καστέλι Ἄντικρυς. Και ἔτσι ἐλευθερώθη ἡ Πάτρα ἀπὸ τούς Τούρκους και ἔμειναν Φραντσέζοι. Και ὁ Κυβερνήτης ἔστειλε φρουρὰν διὰ τὸ κάστρο τὸν Βρέδ, και ἐπίασε τῆς Πάτρας τὸ κάστρο, και ἔμειναν και οἱ Φραντσέζοι ἐκεῖ. Τὸν δὲ Ἰμπραϊμην τὸν ἐβαρκαρίσαν εἰς τὸ Νεόκαστρον και ἐτρέβηξε διὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Τὸ μὲν Νεόκαστρον και Μοθώνη τὸ ἐκράτησαν οἱ Γάλλοι, τὴν δὲ Κορώνη ἔστειλε ὁ Κυβερνήτης τακτικὴ φρουρά. Ἔτσι ἔμειναν οἱ Γάλλοι ἕως 3000 ἕως ποῦ ἦλθεν ὁ βασιλέας και οἱ ἄλλοι ἐμβαρκαρίσθησαν διὰ τὰ Παρίσια.

Ὅσο ἦσαν ἀκόμη εἰς τὴν Μεσσηνίαν, ἐσηκώθηεν ὁ Μαιζὼν νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ Ἀνάπλι και ἐγὼ εὐρισκόμενον εἰς τὴν Καρύταινα, και μοῦ ἔστειλεν ὁ Κυβερνήτης νὰ ἔβγω εἰς τὸ Ντερβένι τοῦ Λιονταριοῦ μὲ ἑκατὸ ἀνθρώπους διὰ νὰ τούς συντροφεύσω ἕως εἰς τ' Ἀνάπλι. Και ἦταν τὴν μεγάλη ἐβδομάδα, και ἐγὼ μὴν ἠξεύροντας ποίαν ἡμέραν ἤθελε νὰ ἔλθῃ, ἔστειλα βάρδια εἰς τὸ Δερβένι, και μαθαίνοντας ὅτι ὁ Μαιζὼν ἔρχεται νὰ μοῦ δώσουν εἶδησι μὲ σεινάλο νὰ ἔβγω εἰς τὸ Λοντάρι. Τὰ φορτώματα τοῦ Μαιζὼν ἦλθαν εἰς τὸ Ντερβένι, και ἐρώτησαν οἱ ἀνθρωποὶ μου και τούς εἶπαν ὅτι ἐπῆγε εἰς τὴν Μεσσηνία, εἰς τὴν Ἰθώμη, νὰ ἰδῆ ταῖς παλαιότηταις, και αὐριο θὲ νὰ ἐλθῇ. Και αὐτὸς ἐπῆγε βίαια εἰς ταῖς παλαιότηταις, και ὥστε νὰ μοῦ κάμουν σεινάλο ὅτι ἔρχεται, ἐπροσπέρασε εἰς τὴν Τριπολιτσά, και ἔστησε τὰ τσαντήρια του εἰς τοῦ Ἀναπλιοῦ τὴν πόρτα, και δὲν ἐμβῆκε εἰς τὴν χώρα. Και ἐπῆγα και ἐγὼ ἀπὸ κοντὰ και ἐκόνεψα εἰς τὴν χώρα, και ἐπῆρα πεντ' ἕξη κοντὰ μου και

ἐπήγα νὰ τοῦ πάρω τὰ συμπάθεια, ὅτι εἶχα προσταγή ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην νὰ τὸν περιμείνω εἰς τὰ Δερβένια τοῦ Λεονταρίου, καὶ μὲ ἐγέλασαν οἱ βάρδιαις καὶ προσπέρασες, καὶ νὰ μὲ συμπαθήσης. Καὶ μοῦ εἶπε, ὅτι : « Ἐγὼ δὲν πάω ὡς Γκενεράλης, ὑπάγω ἄγνωστος καὶ δὲν βλάβει. »

Τὴν αὐγὴ ἐκαβάλληκε διὰ τ' Ἀνάπλι, καὶ ἐγὼ ἐπήρα τοὺς στρατιώτας μου καὶ ἐπήγα κοντὰ καὶ τὸν ἐπήγα ἕως εἰς τὸ Παρθέني. Καὶ τότενες ἐξεκαβάλληκε καὶ μὲ ἐπαρακάλεσε πολὺ διὰ νὰ γυρίσω ὀπίσω, καὶ ἐγὼ λέγω τοῦ Κυβερνήτου, τὸν παρακάλεσα ἐγὼ τὸν Κολοκοτρώνη καὶ ἐγύρισε πίσω.

Ἐπήγα εἰς τὴν Καρύταινα ὅπου ἦτον Λαμπρὴ τὴν ἄλλη ἡμέρα, καὶ ὁ Μαιζὼν ἐπήγε εἰς τ' Ἀνάπλι καὶ τὸν προϋπάντησε ὁ Κυβερνήτης, καὶ τοῦ ἔκαμαν δεξιμάτα πολλὰ. Ἐπήγε καὶ εἰς τὴν Αἴγινα· ἔπειτα πάγει εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ ἀναχωρεῖ.

Ὁ Κυβερνήτης ἐνέργει τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Κυβερνήτης μὲ τὸ Πανελλήνιον ἔρρηξαν τὰ ποίμνια νὰ δώσουν εἴκοσι παράδες τὸ ἕνα, καὶ μὴν ἠξεύροντας τὸν τρόπον τῆς μετρήσεως καὶ τῆς πληρωμῆς, ἔβγαλαν ἀνθρώπους ἀδοκίμαστους νὰ μετρῶν καὶ νὰ μαζώνουν γρόσια, καὶ μὴν ἠξεύροντας τί θε νὰ μαζώνουν καὶ νὰ παίρνουν ἀπὸ τὸ δέκα ἕνα τὰ μαζωκτικὰ τους· ἕνα πρᾶγμα τυφλὸ διὰ νὰ καζαντήσουν ἄνθρωποι καὶ εἰς τὴν κάσα νὰ μὴν πάγη τίποτες. Ἐγὼ ἐκίνησα ἀπὸ τὴν Καρύταινα καὶ ἔφθασα εἰς τὸν Ἀχλαδόκαμπο, καὶ ἐπήγαινα εἰς τὸ Ἀνάπλι. Βγαίνουν οἱ Ἀχλαδοκαμπίταις μικροὶ καὶ μεγάλοι καὶ μὲ πιάνουν εἰς τὸν δρόμον, καὶ μοῦ λέγουν : « Τί ἄδικο εἶναι τοῦτο, διὰ τὰ ἀπομειναντα πρᾶγματα ποῦ μᾶς ἔμειναν νὰ δώσωμεν μισὸ γρόσι τὸ ἕνα, καὶ μετρῶντας καὶ παίρνοντας ; Ἐμεῖς μᾶς ἐμέτρησαν 16,000 πρό-

βατα και θα δώσωμεν 8000 γρόσια, πού θάν τὰ εὔρωμε ; πρέπει νὰ τὰ σηκώσωμε μὲ διάφορο, νὰ μᾶς κάτση τὸ διάφορο ἓνα γρόσι τὸ ἓνα ; και τότε ἀποφασίζομεν και τὰ πουλοῦμε, γιατί ἀπὸ αὐτὰ προσμένομε νὰ τὰ κουρέψωμε νὰ πάρωμε τὸν καρπὸ (τὸ φρούτο) τὸν Μάη, και νὰ κάμη ἡ κυβέρνησις ἔλεος.»

Ἐκραξα ἐκεῖνον ὁπού εἶχε τὴν διαταγὴ λαβωμένην τὸν μεγαλείτερον : « Δόσε μου τὴν διαταγὴν. » Και καθὼς τὴν ἐδιάβασα τοῦ τὴν ἔδωκα ὀπίσω και τοῦ εἶπα : « Σὲ παρακαλῶ, νὰ προσμείνης δύο ἡμέραις, νὰ μὴν πειράξης τὸν λαὸ νὰ δώση τὰ γρόσια, και ἂν δὲν σοῦ ἔλθῃ δεύτερη διαταγὴ, κάμε ἐκεῖνο ὅπου προστάζεσαι. » Και ἔτσι ἔμεινα ἡσυχος ταῖς τρεῖς ἡμέραις.

Και πηγαινάμενος εἰς τ' Ἀνάπλι ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὴν Οἰκονομία ὁπού ἦτον ὁ Βιαρέτος, και ἀρχινῶ νὰ τοῦ ὀμιλήσω : « Τὶ ἀδικο γίνεται εἰς τὸν λαόν, πού ἐστειλετε ἀνθρώπους και οἱ ἴδιοι νὰ μετροῦν και οἱ ἴδιοι νὰ παίρνουν (ποιμνία)· τιγὰρ τὰ εἶχετε ἄλλη φορὰ μετρημένα, και νὰ ξεύρετε ἀπάνου κάτου ; Ἐκεῖνος ὁπού θὰ μετράῃ θὰ γείνη ὑπέρπλουτος, και ἡ κάσα δὲν θὰ ἔχη παράδες. Και ὁ τσοπάνης θὲ νὰ τσερμευθῇ ἀδίκως και ἡ κάσα δὲν θὰ ἀπολαμβάνη. » — Μὲ ἀποκρίθηκε : « Ἐτσι μὲ εἶπαν και ἔτσι ἔκαμα. » — « Ποῖος σὲ τὸ εἶπε ; » — « Τὸ συμβούλιον. » — Τοῦ εἶπα : « Κακὰ ἐκάμανε, διατὶ ὁ λαὸς δὲν ἔχει παράδες εἰς τὸ χέρι νὰ δώση τώρα και πρέπει νὰ σκώση μὲ διάφορο. » — Τότενες μοῦ λέγει : « Μὲ τί τρόπο νὰ τὸ κάνωμε ; » — « Νὰ διατάξῃ ἡ κυβέρνησις τοὺς μετρητάδες νὰ μετρᾶν τὰ πράγματα και νὰ παίρνουν ἓνα δεφτέρι ἐκεῖνοι και ἓνα οἱ χωριάταις, και τὸν Μάιον μῆνα ποῦ πουλᾶν τὸ μαλλί τους, τὸ βούτυρό τους, νὰ πληρώση εἰς τοὺς διοικητὰς εἰς κάθε ἐπαρχίαν, νὰ παρουσιάξῃ τὸ δεφτέρι τοῦ μετρητῆ και τὸ ἄλλο τὸ

δεφτέρι του λαού, και δια τὸν κόπον τῶν μετρητᾶδων εἶναι νοικοκύρης ἢ Κυβέρνησις νὰ πληρώσῃ, ὡς θέλει.» — Καὶ ἔτσι ἔκαμε δεύτερη διαταγή, καὶ ἔτσι ἀκούθησε τὸ μέτρο.

Μανθάνοντες οἱ Πελοποννήσιοι ὅτι θὰ δώσουν 20 παράδες τὸ ἓνα, ἐβογγοῦσαν, διατὶ δὲν εἶχον ποτὲ πληρωμένο εἰς τῆς Τουρκίας τὸν καιρό· ἔδιδαν δύο παράδες, καὶ ἓνα παρὰ τοῦ σπαῆ, ἐγίνοντο τρεῖς. Τὸ μέρος τὸ ἀρχοντικὸ ποῦ δὲν τοὺς ἔβαλε εἰς δουλειά, μὴν εὐρίσκοντες ἄλλο σκαρί, ἔλαβαν αἰτίαν, καὶ εἶπαν τοῦ λαοῦ, μὴν πληρώνετε! Οἱ Δεληγιανναῖοι καὶ ἄλλοι κατὰ τὸ συνειθισμένο τους ὁποῦ δὲν ἔπαυσαν ποτὲ καὶ εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως, ἔστειλαν ἀνθρώπους εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ τοὺς ἐσήκωσαν τὸ μυαλό, καὶ εἶπαν ὅλοι ὅτι δὲν πληρώνομε, καὶ ἐτήραξαν οἱ ἄλλαις ἐπαρχίαις τὴν Καρύταινα, καὶ ἡ Καρύταινα ἐκύταε τὴν Ἀλωνίσταινα καὶ τὸ Ἀρκουδόρρεμμα, καὶ ἔτσι ἦτον ἔτοιμοι νὰ ἀντισταθοῦν μὲ τὸ τουφέκι. Ἐγὼ βλέποντας τὴν ἀκαταστασίαν, ἤμουν εἰς τὴν Τριπολιτσά, ἔγραψα τοῦ Κυβερνήτη νὰ φέρῃ ἓνα δύο τάγματα ἀπὸ τὴν δυτικὴ Ἑλλάδα νὰ τοὺς βιάσουν νὰ πληρώσουν, διατὶ ἂν δὲν πληρώσουν τώρα ποτὲ λαὸν δὲν κάμνεις ὑπήκοον. Οἱ δὲ Ἀναπλιώταις, ὅσοι ἦταν παντοῦ ψεύταις, ἔλεγον ὅτι ὁ Κολοκοτρῶνης τοὺς βάνει νὰ μὴν πληρώσουν.

Ἐστειλε διαταγαῖς καὶ ἐμβῆκε ὁ Τσαβέλας μὲ τὸ τάγμα του, καὶ ὁ Κώστας Βλαχόπουλος μὲ τὸ ἐδικό του· τρία τάγματα ἐπέρασαν ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν Πάτρα. Καὶ τοὺς ἔλεγεν ἡ διαταγή τους, ὅπου σὰς διατάξῃ ὁ Κολοκοτρῶνης νὰ πάτε, νὰ ἀκοῦτε ταῖς ὁδηγίαις του· γιατί ἐκείνους ὁποῦ ἤθελε μεταχειρισθῶ εἰς ἐκστρατείαν ἦταν ἐναντίοι, διατὶ δὲν ἤθελον νὰ πληρώσουν· ὅθεν ἦτον ἀνάγκη νὰ ἔλθουν ξένοι. Ἐστειλα ταχυδρόμους νὰ ἔλθῃ τοῦ Κίτσου τὸ

τάγμα εις τὴν Τριπολιτσά, καὶ τοῦ Κώστα Βλαχοπούλου νὰ μένη εἰς τὴν Γαστούνη ἕως τὴν δευτέρα διαταγή, καὶ τὸ τρίτον τάγμα νὰ ἔλθῃ ἔστὰ Τριπόταμα ἀνάμεσα Καλάβρυτα, Καρύταινα καὶ Γαστούνη.

Ἐρχόμενος ὁ Τσαβέλας, δὲν ἔλειψα νὰ κινήσω εἰς τὴν Ἀλωνίσταινα, καὶ εἰς τὸ Ἀρκουδόρρεμμα, γιατί ἐκεῖ οἱ ἄλλαις ἐπαρχίαις ἐκύταζαν. Σὰν ἐπῆγα, βλέποντας τὴν βίαν, ἢ τόσαις χιλιάδες γρόσια θέλω ἀπὸ κάθε χωρὶο διὰ τὰ ζωντανά σας, ἢ νὰ τὰ μετρήσω καὶ ἔτσι ἄρχισανὰ μετρήσω, τότες ἄρχιζαν καὶ ἐπλήρωναν, καὶ τοῦ ἔστελνα εἰς τὴν Καρύταινα εἰς τὸν Διοικητὴ τί πληρώνουν, καὶ ὁ Διοικητὴς νὰ μοῦ στέλνῃ ἀπὸ κάθε χωρὶο ποῦ ἔλαβε τὴν πληρωμὴν τί σηκώνομε. Ἀκούοντας ὅτι πληρώνει ἡ Καρύταινα ἔστελναν οἱ Διοικηταὶ καὶ τοὺς ἔστελναν δύναμι καὶ ἐσυναχθήκεν ὅλη ἡ πληρωμὴ τῶν ζωντανῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ ἔμειναν οἱ ῥαδιοῦργοι μὲ ταῖς ῥαδιοურγίαις τους, ὡς ψεῦσται καὶ κατεργαρέοι ποῦ ἦταν. Ἐμετρήθησαν τὰ ζωντανὰ ὅλα καὶ ἐπλήρωσαν ἀπὸ εἴκοσι παράδες παρ' ἔξω τὰ μικρά. Ἐγείνε τὸν Ἀπριλομάη.

Ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὅσοι ἦταν δυσαρεστημένοι ἀπὸ τὸν Κυβερνήτη, ἐπειδὴ εἶδαν ὅτι δὲν ἀνεκατώθηκε ὁ τόπος, ἐστοχάσθησαν νὰ κάμουν συνέλευση καὶ νὰ περιορίσουν, ἢ νὰ πετάξουν τὸν Κυβερνήτη καὶ νὰ μείνωμεν εἰς ἀναρχία, ὡς πρῶτα. Ὁ Κυβερνήτης ἄκουσε ὁποῦ ἔλεγον Συνέλευση, Σύνταγμα, ἐπρόσταξε εἰς τὴν ἐπικράτειαν νὰ γείνη Συνέλευσις εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἀρχίνησαν καὶ ἐμαζωνόντανε. Ἐστειλε καὶ μένα καὶ ἐκατέβηκα καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἐβγήκε καὶ ὁ Κυβερνήτης καὶ κόνευσε εἰς τοῦ Τσώκρη τὸ σπίτι. Ἐβγήκαμε μίαν ἡμέρα καὶ τοῦ ἔδειχναν οἱ τοπικοὶ διὰ νὰ κάμωμε συνέλευσιν εἰς ἓνα περιβόλι ποῦ τότες ἦταν ἀρχαῖς Ἰουλίου καὶ ἔκανε κάψαις πολλαῖς, καὶ τοῦ ἔδω-

κα γνώμη νὰ μὴ γείνη εἰς τὸ περιβόλι· μόνη νὰ διορίσωμε τὸ θέατρο ποῦ ἔστιν Παναγιὰ κοντά, καὶ μοῦ ἀπεκρίθη: «Θέλει ἔξοδα». Καὶ ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθηκα: «Ἄς πᾶνε τόσα ἔξοδα· διατὶ ἔρχονται ἀπὸ τὴν Εὐρώπη καὶ ἐξοδεύουν νὰ βλέπουν ἐκείναις ταῖς πέτραις, καὶ ἐμᾶς εἶναι τιμὴ νὰ καθαρίσωμεν ταῖς πέτραις νὰ φαίνωνται καὶ νὰ κάμωμε τὴν συνέλευσίν μας.» Καὶ ἔτσι ἔστερξε καὶ ἔβαλε ξυλικὴ καὶ ἄλλα, καὶ ἔφτειασε ἕναν ὠραιότατον τόπον τῆς συνελεύσεως· ἔτσι ἐσυναχθήκεν ὅλη ἡ συνέλευσις καὶ ἤρχισε ταῖς ἐργασίαις τῆς καὶ ἐπεκύρωσε τῆς Τροιζήνος τὰ πρακτικὰ καὶ τοῦ Κυβερνήτου τὰ ὅσα ἔκαμε· ἡ βᾶσις ἦτον τῆς συνελεύσεως ὅτι ἐκυρίευσεν ἡ γνώμη ὑπὲρ τοῦ Κυβερνήτου.

Εἰς μίαν ἀπὸ ταῖς συνεδριάσεις ἐγένετο λόγος περὶ παρασήμων τοῦ Σωτήρος καὶ ἐγὼ ἀντιστάθηκα· ὁ σταυρὸς εἶναι τοῦ καθενοῦς ἡ ἐκδούλευσις, καὶ σὰν ἀποκτήσωμε βασιλέα τότε ἂς κάμῃ ὅτι θέλει.

Καὶ ἔτσι μὲ ὅλα τὰ δικαιώματα καὶ τὴν γνώμην ὅλης τῆς κυβερνήσεως τὸν ἀπεφασίσαμεν Κυβερνήτην πληρεξούσιον, ὡς ἦτανε καὶ ἀπὸ τὰς τρεῖς δυνάμεις, καὶ νὰ δώκῃ τὸν λογαριασμὸν εἰς τὴν συνέλευσιν, τί ἔλαβε, τί ἔδωκε. Καὶ ἡ συνέλευσις εὐχαριστήθηκε μὲ τὰ πρακτικὰ του καὶ πάλαι τὸν ἀπεφάσισε. Ἄνημερα τοῦ Σωτήρος ἐτελείωσεν ἡ συνέλευσις, καὶ ἔμεινε νὰ ἐκλέξῃ ὁ ἴδιος τοὺς Γερουσιαστὰς, διατὶ τοῦ ἔδωκε ἡ συνέλευσις ὀνόματα. Τὰ 20 νὰ ὀρίζῃ ἡ Συνέλευσις καὶ τοῦ ἄφησεν ἑπτὰ ἐκείνου. Τότε ἀπεφασίσθη τὸ δάνειον.

Ἦθελαν οἱ ἀντενεργοῦντες ἔστην συνέλευση νὰ τοῦ δώσουν νὰ ῥωτάῃ. Καὶ τί κάμνει; τοῦ ἔδωκε τέλεια πληρεξουσιότητα· γιὰτὶ ἦτον ὁ μόνος ἄνθρωπος ἱκανός.

Ἡ ἀκόλουθος σημείωσις ἐγράφη κατὰ δευτέραν ὑπαγόρευ-
σιν τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη καὶ δὲν κατεχωρίσθη εἰς τὸ κείμενον
διότι διεκόπτετο ἡ σειρὰ τῆς διηγήσεως :

Κλέφταις εἰς Γαστούνη, Πάτρα, Βοστίτσα καὶ Κα-
λάβρυτα καὶ πέρα μεριὰ τῆς Καρύταινας καὶ Φανάρι,
καὶ ἐμαζώνοντο ὅλοι 'ς ὄλαις ταῖς ἐπαρχίας 120, καὶ
αὐτοῦνοι ἐγδεναν εἰς τοὺς δρόμους, καὶ ἦταν τοῦ Κω-
σταντῆ Πετμεζᾶ ἓνα παιδί, καὶ τοῦ Ἀναγνώστη Πε-
τιμεζᾶ, καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὰ Σουδενά, καὶ ὁ Κοντοβου-
νήσιος, καὶ Περαιμερήσιοι, τοῦ Καρχαλῆ τὰ παιδιὰ,
Γαστουναῖοι, καμμιὰ δεκαπενταριά, καὶ Πάτρα οἱ
Χαρπιλαῖοι, καὶ ἀπὸ Φανάρι δύο τρεῖς τέσσαρες. Καὶ
ἦταν βαλμένοι ἀπὸ ἐκείνους ποῦ γυρεύουν τὰ σκάν-
δαλα, διὰ νὰ ἀκούωνται κλέφταις πολλοί, διατὶ ἦτανε
ᾧρα νὰ δώσουν τοὺς προσόδους καὶ νομιστροτοπιάτικα
τῶν ζωντανῶν. Καὶ ἐπῆγαν τριάντα νομάτοι εἰς τὸ
Κατάκωλο ὀποῦ ἦτον ἓνας δεσμοτελώνης ὁ Φραγκού-
δης καὶ τοῦ ἐπῆραν ἐθνικὰ, φοινικαῖς.... καὶ τοῦ
ἔγδυσαν καὶ τὴν φαμελιάν του, καὶ ἐπῆραν ὅτι καὶ
ἂν εἶχε, καὶ ἦτανε κλεφταπόδοχος ὁ πατέρας τοῦ Λυ-
κούργου ἀπὸ τὸν Πύργο.

Καὶ ἀκούοντας ταῖς ἀκαταστασίαις τῶν Πελοπον-
νησίων ὁ μακαρίτης ὁ Κυβερνήτης μοῦ ἔδωσε μίαν
διαταγὴν σφοδράν, ἥ νὰ τοὺς σκοτώσω ἢ νὰ τοὺς φυ-
λακίσω, ἢ νὰ τοὺς προσκυνήσω· διατὶ ἡ φήμη ἐδια-
δόθηκε ὅτι ἦταν τριακόσιοι καὶ πεντακόσιοι. Ἐγὼ
ἔστειλα διαταγὴ εἰς τοὺς καπιταναίους ὅπου εἶχε εἰς
δούλευσιν ὁ Κυβερνήτης, καὶ τοὺς ἐσύναξα εἰς Τριπο-
λιτσά, ἀπὸ τὴν Μονοβασίαν τὸν καπετὰν Γεωργάκη
Δρίβα, ἀπὸ τὴν Τσακωνιά, τὸν Πραστόν, τὸν καπετὰν
Γεωργάκη καὶ ἄλλον ἓνα καπετάνιο, καὶ ἀπὸ τὸ Κρα-
νίδι τὸν Νικόλα Λάμπρο, καὶ Σταμάτη Μήτσα ἀπὸ
τὸ Καστρί, τὸν Τσώκρη καὶ τὸ Νέζο ἀπὸ τὸ Ἄργος,

ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι ἓνα καπετὰν Ἀναγνώστη ποῦ ἦταν εἰς τὴν δούλευση, ἀπὸ τὴν Κόρθο τὸν Γεωργάκη τὸν Χελιώτη καὶ λοιπούς, καὶ ἀπὸ Τριπολιτσᾶ καὶ ἀπὸ Καρύταινα, καὶ ἐμαζώχθησαν καμμιά ἑκατοστὴ νομάτοι ἀξιωματικοί. Ἔδωκα διαταγὴν τοῦ Κολιόπουλου, καὶ ἦταν καὶ ἓνα τάγμα, τὸ τάγμα τοῦ Τσαβέλα εἰς Καλάβρυτα, καὶ ἦταν ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Γιαννούσης καὶ ἔδωκα διαταγὴν τοῦ Γενναίου καὶ ἐσύναξε τοὺς καπιταναίους Καρυτινοὺς καὶ λοιπούς καὶ ἐπέρασε Λαγκάδια καὶ Ἀχοβαις καὶ ἐκυνήγησε τῆς πέρα μεριάς τοὺς κλέφταις, καὶ ἐδιέταξε καὶ τὸν Θάνο Κουμανιώτη ἀπὸ τὴν Πάτρα καὶ ἐβγήκε καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ τῆς Πάτρας τὸ σύνορον, καὶ ἐγὼ ἐκίνησα καὶ εἶχα καὶ καμμιά εἰκοσαριᾶ καθαλλαραίους ἀτάκτους κοντά μου ἀπὸ τὴν καθαλλαρία.

Παγενάμενος εἰς τὸ Φανάρι ἔπιασα δύο καὶ τοὺς ἐφυλάκισα εἰς τὴν ἰδίαν ἐπαρχίαν. Καὶ ἐτράβηξα εἰς τὸν Πύργο διατὶ ἦταν δύο, τρεῖς, τέσσαρες κλέφταις μέσα ἀπὸ τὸν Πύργο, διατὶ ἦταν γιγατάκι ὁ πατέρας τοῦ Λυκούργου, καὶ ἐπροσκάλεσαν τὸν Κοντοβουνήσιο καὶ ἔγδυσαν τὸν Φραγκοῦδη. Ἀκούοντας ὁ πατέρας τοῦ Λυκούργου ὅτι ἐκατέβηκα εἰς τὸν Πύργο ἐτράβηξε νὰ παη ἔστ' Ἀνάπλι, καὶ ἔστειλα τέσσαρους καθαλλαραίους, τὸν ἔπιασαν εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ καὶ τὸν ἔφεραν ὀπίσω ἔστὸν Πύργον. Εἶχα μάθη ὅτι ἔσμιξε μὲ τοὺς κλέφταις πρὶν πᾶνε ἔστὸ Κατάκωλο οἱ κλέφταις. Καὶ ἀκούοντας οἱ κλέφταις ἐμέ, τὸν Κολιόπουλο καὶ τὸν Γενναῖο, ἐδιασκορπίσθησαν. Ἐτράβηξα εἰς τὴν Γαστούνη, ἔσφιξα τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἔπιασαν ἕξ καὶ τοὺς ἐφυλάκισα καὶ ἐκεῖνους. Καὶ ἔρχεται ὁ λαὸς ποῦ τοὺς εἶχαν κλεμμένα βόδια καὶ ἄλογα προσκλαιόμενοι εἰς ἐμέ, καὶ τοὺς κλέφταις τοὺς ἤξευρα καὶ ἔγεινα καὶ κριτής, διατὶ ἡ περίστασις ἔτσι τὸ ἤθελε καὶ

ἐλάβανε ὁ καθένας τὸ δίκαιό του. Ἔτσι ἐτραβήξαμε διὰ νυκτὸς εἰς τὴν Πάτρα, καὶ εἰς τῆς Πάτρας τὸ σύνορο εἶχαν γδυμένους κᾶτι πραγματευτάδες Πυργιώταις καὶ οἱ κλέφταις ὅπου ἔγδυσαν τοὺς Πυργιώτας ἦταν ἀπὸ τὰ Ζουμπάτα, ἀπὸ τοῦ Νενέκου τὸ χωριό, λεγόμενοι Χαρμηλαῖοι.

Τότενες ἦτανε διαταγὴ τῆς Κυβερνήσεως ἰσόγιο σύνορο γδυθῆ εἰς τὴ στρατά (δημοσία) στρατηλάτης, νὰ ἦναι ἀποκριζάμενα τὰ χωριὰ τὰ τριγυρινὰ ἐὰν δὲν παραδώσουν τοὺς κλέφταις. Καὶ ἔσφιξα τὰ χωριὰ ποῦ ἔγδυσαν τοὺς Πυργιώταις πραγματευτάδες, ἢ τοὺς κλέφταις, ἢ δέκα χιλιάδες γρόσια ποῦ τοὺς εἶχαν παρμένα μὲ τὸ δεφτέρι τοῦ πραγματευτῆ ποῦ εἶχαν ἀγοράσῃ ἔστην Πάτρα. Καὶ οἱ γδυμένοι ἤλθον κοντά μου ἔστην Πάτρα. Καὶ ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ποῦ διέτριβα ἐκεῖ, ἓνας Χαρμήλας ἦτον ἀπὸ τοὺς κλέφταις καὶ ἐσυριάνιζε ἀνεγνώριστος ἔστην Πάτρα μέσα· καὶ ἐκεῖ ποῦ ἦτον καὶ οἱ γδυμένοι τὸν ἐγνώρισαν καὶ ἔτσι μου ἔδωκαν χαμπέρι καὶ ἔστειλα τὸν Χαραχάλιο καὶ τὸν ἔπιασε, καὶ ἐμαρτύρησε καὶ τοὺς ἄλλους, ποῦ ἦταν ἀπὸ τὸν ἴδιον τόπο. Καὶ ἔτσι οἱ κλέφταις ἀκούοντες τὸν Κολιόπουλο καὶ τὸν Γενναῖον ἀπὸ ἄνω, ἔπεσαν εἰς τῆς Πάτρας τὸ σύνορο καὶ ἔστειλα στρατεύματα, ἄλλους ἔπιασα, ἄλλους ἐκυνήγησα καὶ ἔπεσαν κατὰ τὰ Καλάβρυτα. Καὶ ὁ Κολιόπουλος μὲ τὸ τάγμα του καὶ μὲ τοὺς Πετμεζαίους τοὺς ἐκυνήγησαν καὶ τοὺς ἔδωσαν μπέσα καὶ ἐπροσκύνησαν· ἦτο δέκα πέντε τὰ Πετιμεζόπουλα, (ἢ νὰ προσκυνήσουν, ἢ νὰ τοὺς πάρουν ὅτι καὶ ἂν ἔχουν.)

Καὶ ἔτσι ἔστειλα ταχυδρόμον καὶ ἐζήτησα γνώμην τί νὰ κάμω, νὰ τοὺς στείλω ἔστ' Ἀνάπλι, ἢ νὰ βάλουν κεφίλιδες νὰ μὴν ἀκολουθοῦν πλέον εἰς τέτοιον δρόμον. Ἐλαβα διαταγὴ ὅτι ἂν ἦναι σιγοῦροι κεφίλιδες

όπου νά μὴν μετακάμουν τρέλλα νά τοὺς συγχωρέση ὄλους, εἰδεμὴ ὅσοι καὶ δὲν ἔχουν κεφίλιδες καλοὺς νά τοὺς στείλω 'ς τ' Ἀνάπλι. Ἐγὼ ἐκείνον ποῦ ἔπιασα 'ς τὴν Πάτρα τὸν πῆρα διὰ νυκτὸς καὶ ἐξημέρωσα 'ς τὸν τόπο τοὺς μὲ 300 νομάτους, γιὰτὶ οἱ Ζουμπατατοὶ τὸ εἶχαν πάρη ἀπάνω τοὺς διὰ τὸ προσκύνημα. Διὰ νυκτὸς τοὺς ἔζωσα, τοὺς ἔπιασα καὶ ἐπῆρα τὸ πρᾶγμα ποῦ ἦτον ἀμοίραγον· ὁ καπετάνιος εἶχε πάη νά εὐρη πραγματευτὴ νά τὸ πουλήσῃ διατὶ δὲν ἦτον χωριάτικο. Καὶ τότενες ὁποῦ ἐπῆγα εἰς τὰ Ζουμπάτα ἀπεφάσισα νά κρεμάσω ἕνανε, καὶ μοῦ ἔπεσαν οἱ καπιταναῖοι νά μὴν τὸ κάμω. Καὶ ἐπῆρα αὐτὸν καὶ ἕναν ἄλλον δεμένους, μαζί μου. Καὶ τότενες ἐπρόσταξα εἰς ταῖς ἐπαρχίαις καὶ οἱ κεφίλιδες ἔδωσαν λόγον καὶ ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ ἦναι φρόνιμοι. Κεφίλιδες ἦταν οἱ γειτόνοι τοὺς.

Καὶ ἔτσι ἐτελειώσεν ἡ ἐκστρατεία ἐκείνη καὶ ἔκαμα καὶ 500 κρίσεις, ποῦ ἂν ἤθελε πέσουν εἰς ἀβουκάτους καὶ κριτήρια ἤθελα κονταναρισθοῦν 300 χρόνους, καὶ ἐδιόρθωσα ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἡσύχασαν. Καὶ ἐκεῖνοι οἱ δύο Ζουμπατιώταις ὁ ἕνας μοῦ ἔφυγε μὲ τὰ σιδήρα καὶ ὁ ἄλλος τὸν ἔστειλα εἰς τ' Ἀνάπλι καὶ ἔκαμα δύο χρόνους 'ς τὴν φυλακὴν, ἦταν ἀδελφὸς τοῦ ψευγάτου· καὶ ὅταν ἐγύρισα ὀπίσω καὶ ἐπῆγα 'ς τὴν κυβέρνησιν τοῦ ἤρσεν ὁ τρόπος τοῦ Κυβερνήτου ποῦ κατεπράϋνα τὸν λαὸν καὶ ἔτσι διέλυσε τοὺς καπιταναίους.

Καὶ ἡ παροῦσα σημείωσις ἐγράφη κατὰ δευτέραν ὑπαγόρευσιν τοῦ ἰδίου Θ. Κολοκοτρώνη:

Εἰς τὸν Πόρον εἶχε στείλῃ ἡ Κυβέρνησις στρατιώτας ἕνα μέρος Ποριωτῶν· ἠθέλησαν νά ἀντισταθοῦν εἰς τὰ στρατεύματα τῆς Κυβερνήσεως· ἔγινε πόλεμος

ἐγαλάσθησαν οἱ Ποριώταις καὶ ἐσκοτώθη ὁ Χριστό-
δουλος Ποριώτης. Τότε ἐκάη ἡ ἀρμάδα. Εἰς ἐκεῖνον
τὸν καιρὸν ἔλαβα τὴν ἀδειαν ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην
καὶ ἔκαμα στρατιωτικὴν συνέλευσιν καὶ ἐμαζεύθησαν
ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐβάλαμεν
ἄλλους διακοσίους εἰς τοὺς καταλόγους τῶν ἀξιω-
ματικῶν.

ΙΔ΄.

Τὰ ψηφίσματα τῆς συνελεύσεως εἰς τὸ Ἄργος ἔβαλε
βάσεις συνταγματικῆς κυβερνήσεως. Ἀφοῦ ἐκλέχθη ἡ
Γερουσία ἐσύστησε ὁ Κυβερνήτης καὶ ἐπιτροπὴ διὰ νὰ
ἐτοιμάσῃ σύνταγμα. Μερικοὶ προὔχοντες ἐδυσαρεστή-
θησαν κοντὰ εἰς αὐτοὺς οἱ Ὑδραῖοι, διατὶ δὲν τοὺς
ἔδιδε ὁ Κυβερνήτης εὐθύς τὰ ὅσα εἶχαν ἐξοδεύσῃ εἰς
τὴν ἐπανάστασιν· οἱ Χῖοι, διατὶ τοὺς ἐζήτησε λογα-
ριασμόν· ἐκακοφάνηκε καὶ μερικῶν λογιωτάτων διὰ
τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐφημερίδος· ἐζήτησαν σύνταγμα,
καὶ ἔτσι οἱ προὔχοντες οἱ παραπονεμένοι, ἐνωμένοι μὲ
τοὺς Ὑδραῖους καὶ ἄλλους δυσαρεστημένους, ἔβγαλαν
ἐμπροστὰ διὰ πρόφασιν τὸ σύνταγμα. Εἰμπορεῖ με-
ταξὺ τῶν προκομμένων νὰ ἐπίστευαν ὅτι εἶναι καλὸ
τὸ σύνταγμα διὰ νὰ ἐμβῇ εἰς ἐνέργεια εὐθύς, πλὴν οἱ
κοτσαμπασίδες καὶ μερικοὶ ἄλλοι τὸ μετεχειρίσθησαν
ὡς πρόσχημα. Ἐμβῆκε μέσα καὶ ξένος δάκτυλος καὶ
ἐρέθειζε τὰ πράγματα.

Ἐβγαλαν κλέφταις, ἐπῆγα, ἠσύχασα τὸν τόπο·
ἔστειλαν οἱ Ὑδραῖοι νὰ ἀποστατήσουν τὰ νησιά,
ἐστάθησαν ὑποχρεωμένοι νὰ γυρίσουν ὀπίσω εἰς τὴν
Ἵδραν· ὑποπτευόμενοι οἱ Ὑδραῖοι διὰ νὰ μὴν ἐτοι-
μάσῃ τὴν φρεγάδα τὴν Ἑλλάδα ὁ Κυβερνήτης ἐναν-
τίον τῶν Ὑδραίων, ἔστειλαν τὸν Μιαούλην καὶ τὴν

ἔκαψε, ἔκαψε καὶ ἄλλα δύο καράβια, ἔβαλε φωτιὰ εἰς τὸν Ναύσταθμον εἰς τὸ Βαπόρι, πλὴν ἐκατάφθασαν ἄνθρωποι τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὰ ἔσβυσαν. Ὁ Μιαούλης μὲ αὐτὸ τὸ κάμωμα ἀμαύρωσε τὴν ὑπόληψίν του, διότι ἕως τότε ὁ Μιαούλης δὲν εἶχε ἀνκατευθῆ εἰς κανένα ἐσωτερικό, καὶ ἦτον ἡ ὑπόληψίς του καθαρή. Τὰ καράβια ἦτον ἰδιοκτησία τοῦ ἔθνους, καὶ ὄχι τοῦ Καποδίστρια. Ἐμποροῦσε νὰ ῥήξῃ τὰ κατάρτια, νὰ τὰ γιομίσῃ θάλασσα καὶ ἔτσι ἔμενεν ἐκεῖ.

Ἐπειτα ὁ Κυβερνήτης ἐσκοτώθη εἰς τὴν 27 Σεπτεμβρίου 1831, ὅταν ἐπήγαινε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνον καὶ Γεώργιον Μαυρομιχάληδες. — Αὐτὴ ἡ φαμελιὰ εἶναι μιὰ φαμελιὰ ὅπου ἔχουσε πολὺ αἷμα διὰ τὴν ἐλευθερίαν μας· ἀλλ' εἶναι φαμίλια ὅπου ἔκλινε εἰς ταῖς δολοφονίαις. Ὁ μακαρίτης Ἡλίας ἐσκότωσε τὸν θεῖόν του Θεόδωρον Κουμουνδουράκη, ὅπου εἶχε τὴν ἀδελφὴν τοῦ πατέρα του διὰ γυναῖκα. Ὁ Γεωργάκης μὲ τὸν Κατσαῦκο ἐπροσκάλεσαν νὰ ὀμιλήσουν μίαν ἡμέρα τοῦ Νικολάκη Πιεράκου ξαδέλφου τους, καὶ ἀφοῦ ὠμίλησαν καὶ ἐκατέβαιναν εἰς τὴν σκάλαν τοῦ ἔρρηξαν καὶ τὸν ἐλάβωσαν εἰς τὴν κοιλιάν, καὶ ἐτρόμαξε νὰ γλυτώσῃ· ἐγιατρεύετο διὰ ἕξι μῆνας.

Πρὶν νὰ σκοτωθῇ ὁ Κυβερνήτης ἠκολούθησαν καὶ ἄλλα. Ἀπὸ τὴν Ὑδραν ἔστειλαν μίαν ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὸν Παπαλεξόπουλον, τὸν Σπηλιωτόπουλον καὶ ἄλλους εἰς τὴν Μάνην, ἰδῶθησαν μὲ τὸν Κατσαῦκο, ἐκήρυξαν τὸ σύνταγμα, ἔστειλαν καὶ τρία καράβια οἱ Ὑδραῖοι διὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὰ κινήματα τῶν Μανιατῶν. Ἦμουν εἰς τὴν Καρύταιναν, τότε ἔλαβα ἕνα γράμμα ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην διὰ νὰ στείλω στρατεύματα εἰς τὴν Καλαμάταν, διὰ νὰ φυλάξω αὐτὴν τὴν πόλιν ἀπὸ τὴν λεηλασίαν τῶν Μανιατῶν. Ἐστειλα τὸν

Γενναῖο μὲ ἓνα τάγμα ρουμελιώτικο καὶ μὲ πολλοὺς Πελοποννησίους. Ἐπῆγε εἰς τὴν Καλαμάταν, ἦλθαν οἱ Μανιάταις ἐπολιόρκησαν τὸν Γενναῖον. Τὸ τάγμα τὸ ρουμελιώτικο τοῦ Ἀλεξάκη, (καὶ ὁ Κώστας δὲν ἦτον ἐκεῖ) ἀπίστησε καὶ ἐγύρισε μὲ τοὺς Μανιάταις· ἔρχεται ὁ Ῥικόρδος, τότε ἡ ἰδία ἐπιτροπὴ καίει τὰ δύο καράβια τὰ ἐθνικὰ καὶ ἓνα ὑδραϊκὸ τὸ περίλαβε ὁ Ῥικόρδος.

Κινῶ μὲ 400 καβαλλαραίους τακτικούς καὶ ἀτάκτους, καὶ ἔστειλαν καὶ ἦλθαν ἕως 4000 ἀπὸ ταῖς ἐπαρχίαις. Οἱ Φραντσέζοι σὰν ἔμαθαν ὅτι ἐγὼ ἐσύναξα στρατιώταις διὰ νὰ βαρέσουν τοὺς Μανιάταις, ἔστειλαν ἓνα τάγμα χωρὶς πρόσκλησι τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἔπιασαν τὴν Καλαμάτα καὶ ἐκήρυξαν ὅτι οὔτε τοῦ ἐνὸς οὔτε τοῦ ἄλλου μέρους δέχονται. Ἐπῆγα εἰς τὸ Νησί καὶ ἦλθε ἓνα τάγμα γαλλικόν, καὶ μοῦ εἶπε ὁ ἀρχηγός των, ὅτι εἶναι προσταγμένος ἀπὸ τὸν στρατηγόν του νὰ ἔμβη μέσα εἰς τὸ Νησί. Ἐγὼ τοῦ εἶπα : «Ὅταν ἐσὺ εἶσαι προσταγμένος ἀπὸ τὸν στρατηγόν σου, ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ τὴν Κυβέρνησίν μου νὰ πιάσω τὸ Νησί. Ἄν θέλετε, σὰς δέχομαι μέσα, καὶ σὰς δίδω ὅτι σὰς χρειάζεται.» Αὐτὸς μοῦ λέει ὅτι εἶναι προσταγμένος νὰ ἀναχωρήσετε καὶ νὰ ἐμβοῦμεν μέσα. Ἐγὼ τοῦ εἶπα ὅτι : «Εἶμαι διαταγμένος ἀπὸ τὴν κυβερνήσίν μου νὰ μείνω καὶ ἂν θέλετε ἄς γράψῃ ὁ στρατηγός σας εἰς τὴν Κυβέρνησιν, καὶ ἂν μὲ διατάξῃ ὁ Κυβερνήτης, ἀναχωρῶ.» Ἐκεῖνοι μὲ ἀπεκρίθησαν : «Θὰ ἐμβοῦμεν καὶ ἂν ἀκολουθήσῃ πόλεμος εἶναι εἰς βάρος σου.» Ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθηκα ὅτι : «Ἄν ἀρχίσω ἐγὼ τὸν πόλεμον εἶναι εἰς βάρος μου, εἰδὲ καὶ ἂν ἀρχίσετε ἐσεῖς εἶναι τὸ βάρος ἐδικόν σας.» Ἐνόμιζαν νὰ μὲ φοβίσουν καὶ νὰ τραβηχθῶ. Ἐκαθίσαν τρεῖς ἡμέραις ἀπέξω ἀπὸ τὸ Νησί καὶ ἔβρεχε,

τοὺς εἶπα νὰ ἔμβουν μέσα καὶ νὰ πιάσουν ἓνα μαχαλά, καὶ γράψετε εἰς τὴν Κυβέρνησιν, καὶ ἂν αὐτὴ μὲ διατάξῃ νὰ ἀναχωρήσω, εὐθὺς ἀναχωρῶ καὶ ἀπὸ τὸ σπίτι μου ἂν ἦτο. Βλέποντες ὅτι δὲν εἰμποροῦν νὰ μὲ βγάλουν, ἐτραβήχθησαν ὅλοι εἰς τὴν Καλαμάτα.

Ὅταν ἀνεχώρησε ὁ Γενναῖος ἀπὸ τὴν Καλαμάταν, τὴν ἔγδυσαν οἱ Μανιάταις, καὶ μόνον ἐγλύτωσαν τὰ σπίτια μερικῶν συνταγματικῶν. Οἱ Ὑδραῖοι ἀφοῦ εἶδαν τὸν Ῥικόρδο νὰ ἔρχεται ἔκαψαν τὰ δύο κராβία ὅπου ἦτον ἐθνικά, καὶ τὸ τρίτο κராβί ὅπου ἦτον ιδιόκτητον τὸ ἄφησαν σῶο καὶ τὸ ἐπῆρε ὁ Ῥικόρδος. Οἱ Μανιάταις ἔγδυσαν τὴν ἐπιτροπὴν τὴν σταλμένη ἀπὸ τὴν Ὑδρα καὶ ὅλους τοὺς Ὑδραῖους ὅπου εἶχαν φύγη ἀπὸ τὰ κραβία· τοὺς περίλαβαν τὰ φραντζέζικα καὶ τοὺς ἔστειλαν εἰς τὴν Ὑδραν. Αὐτὴ ἡ ἐπιτροπὴ ἦλθε εἰς τὴν Μάνη καὶ ἐκήρυξε σύνταγμα, ἐλευθερίαν, νὰ μὴ πληρώνη παρὰ ἓνα ἴστα δέκα, καὶ τοὺς ἔπαιρναν ἑννεὰ ἴστα δέκα, καὶ ἐζημίωσαν καὶ τὴν Καλαμάτα μὲ 500,000 γρόσια· τέτοιο σύνταγμα ἐκήρυτταν, σύνταγμα ἀρπαγῆς. Ἐμαθα ὅτι ἦλθε τότε ὁ Ῥικόρδος εἰς τὸ Ἄλμυρό, καὶ ἐκίνησα μὲ ὄλην τὴν καβαλλαρῖαν τακτικὴν καὶ ἀτακτὴν εἰς τὴν τακτικὴν καβαλλαρῖαν ἦτον ὁ Καλέργης, εἰς τὴν ἀτακτὴν ὁ Χατζῆ Χρήστος. Τὸν ἀντάμωσα καὶ ἐπέστρεψα εἰς τὸ Νησί, ὁ Ῥικόρδος ἐπῆγε εἰς τὴν Τζίμοβα· ἐκατέβηκε ἡ μάνα τοῦ Μαυρομιχάλη, ὠμίλησε μὲ αὐτὸν καὶ ἔπειτα ἐκίνησε διὰ τὸ Ναύπλιον.

Ὅταν ἔκαψε ὁ Μιαούλης τὰ κραβία ἐβόγγισε ὅλο τὸ ἔθνος διὰ τὴν ἀδικίαν ὅπου ἔκαμε νὰ κάψῃ τὰ ἐθνικά κραβία. Μερικοὶ βλέποντες ὅτι οὔτε μὲ ἐπιτροπὰς οὔτε μὲ ἀποστασίας δὲν ἔκαμναν τίποτε, ἐσυμβουλευθήσαν μερικοὶ καὶ ἀπεφάσισαν νὰ σκοτώσουν τὸν Κυβερνήτη. Ἐκείναις ταῖς ὥραις ἔλαβα δια-

ταγή νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ νὰ πάρω μαζί μου καὶ τὴν τακτικὴν καθαλλάρια, καὶ τὴν ἀτακτὴν μὲ τὸ πεζικὸν στρατεύμα νὰ τὰ ἀφήσω μὲ τὸν Γενναῖον εἰς τὴν Μεσσηνίαν διὰ νὰ ἐπαγρυπνοῦν τὰ κινήματα τῶν Μανιατῶν νὰ μὴν ἔβγουν καὶ λεηλατήσουν τὸν τόπον. Ὁ Πέτρος Μαυραμιχάλης εἶχε φύγῃ τὸν χειμῶνα κρυφίως ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι διὰ νὰ περάσῃ εἰς τὴν Ζάκυνθον διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Μάνην. Ὁ καιρὸς τὸν ἔρρηξε κατὰ τὸ Κατάκωλο· ὁ ἐκεῖ τότε διοικητὴς Ἀναγνωστόπουλος τὸν παρέλαβε, καὶ τὸν ἔστειλε εἰς τὸ Ἀνάπλι, καὶ τὸν ἔβαλεν εἰς φύλαξιν ἀναπαυτικὴ, καὶ εἶχε ὅλα του τὰ ἀναγκαῖα πλουσιοπάροχα· τὸν Γιάννην Κατσὴ τὸν ἔπιασε καὶ τὸν ἔβαλε εἰς τὸ Παλαμήδι, τὸν δὲ Κωνσταντῖνον καὶ Γεώργιον Μαυρομιχάλην καὶ Κατσάκο εἶχε ὑπὸ φύλαξιν νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὴν χώραν τοῦ Ἀναπλιοῦ. Ὁ Κατσάκος ἔφυγε καὶ ἐπῆγε εἰς τὴν Μάνην καὶ ἔκαμνε τὰ συντάγματα αὐτὰ· εἰς αὐτὸν τὸν καιρὸν εἶναι ὁποῦ ἐσυμβουλευθήκαν νὰ σκοτώσουν τὸν Κυβερνήτην. Τοὺς ἐγύρισαν τὰ μυαλὰ τάζοντές τους χιλιάδες τάλαρα καὶ ἄλλα· καὶ ἂν δὲν ἐπαρρακινούντο αὐτοὶ ἀπὸ μεγάλας ὑποσχέσεις, καὶ νὰ ἦναι βέβαιοι ὅτι θὰ γλυτώσουν, δὲν τὸ ἀποφάσιζαν ποτέ.

Ἔτσι ὡς προεῖπα ἐπῆγαν εἰς τὴν πόρταν τῆς ἐκκλησίας τὴν Κυριακὴν τὴν αὐγὴν, ἐχαιρέτησαν τὸν Κυβερνήτην, ὁ Κυβερνήτης εἶχε μόνον δύο, ἓνα κουλοχέρη καὶ ἓνα ἄλλον. Ἐμβαίνοντας εἰς τὴν πόρταν, ὁ Κωνσταντῖνος τοῦ ἔρρηξε μία πιστόλα εἰς τὸ κεφάλι, ὁ Γεωργάκης μιὰ μαχαίριὰ εἰς τὴν κοιλιά καὶ ἔμεινε ὁ Κυβερνήτης νεκρὸς ξαπλωμένος εἰς τὴν πόρταν. Ἀφοῦ ἔκαμαν αὐτὰ ἔτρεξαν νὰ φύγουν, ὁ Κωνσταντῖνος ἐλαβῶθηκε θανατηφόρα ἀπὸ τὸν κουλοχέρη τὸν Κρητικὸν, ὁ δὲ Γεωργάκης κατέφυγεν εἰς τοῦ Βα-

λιάνου τὸ σπίτι· εἶδε ὅτι ἐκεῖ δὲν ἔμπορεῖ νὰ βασταχθῆ καὶ ἐπῆγε εἰς τοῦ Ῥοᾶν τὸ σπίτι. Ὁ πολιτάρχης Παναγιώτης Κακλαμάνος δὲν ἑταράχθηκε διόλου διότι ἦτον καὶ αὐτὸς μπασμένος εἰς τὴν ὑπόθεσιν. Ὁ Ζερὰρ ὁποῦ ἐδιοικοῦσε τὰ ἑλληνικὰ τακτικὰ στρατεύματα εὐρέθηκε καθάλλα μὲ τὸν ἄγιουτάντε του εἰς τὸν Πλάτανον ὁποῦ ἦτον ὁ στρατῶνας καὶ ἔλεγε: «Τίποτε τίποτε, μείνετε ἡσυχιοι». Ὁ Ἀλμέτας ποῦ ἦτον φρούραρχος μὲ τὸ πιστὸν στράτευμα ὁποῦ ἦτον ὠρνωμένο ἔκλεισε ταῖς πόρταις, ἐδιαμοιράσθησαν εἰς ὄλαις ταῖς τάπιας καὶ εἰς ἄλλὰς θέσεις τῆς πόλεως, ἔπιασαν καὶ διάφοροι ἄλλοι πολῖται τὰ ἄρματα, καὶ ἔτσι ἐφυλάχθηκε ὁποῦ ἐκινδύνευσε νὰ χαθῆ τὸ Ἀνάπλι.

Τῆς εὐθὺς συνάχθηκε ἡ Γερουσία μὲ τοὺς Γραμματεῖς καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κάμουν τριμελῆ ἐπιτροπὴ τὸν Αὐγουστῖνον, ἐμένα καὶ τὸν Κωλέτη. Ὁ Αὐγουστῖνός μὲ ἔστειλε εὐθὺς μὲ τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου ἓνα πεζοδρόμον διὰ νὰ μοῦ δώσῃ εἶδησιν καὶ νὰ πάγω εἰς τὸ Ἀνάπλι. Ἡμουν εἰς τὴν Τριπολιτσά· ἐκείναις ταῖς ὥραις εὐρέθηκα εἰς τὴν Τριπολιτσά. Ἡ Γερουσία ἐκοινοποίησε τὴν ἀπόφασίν της εἰς τὸν Αὐγουστῖνον, ὁ Αὐγουστῖνος εἶπε ὅτι δὲν δέχεται αὐτὴν τὴν θέσιν ἂν δὲν ἔλθῃ πρῶτον καὶ ὁ Κολοκοτρῶνης νὰ ὁμιλήσωμεν. Ἐγὼ ἔλαβα τὴν εἶδησιν τὸ βράδυ τὴν ἴδια Κυριακὴ ἀπὸ τὸν πεζοδρόμον, ὅτι ὁ Κυβερνήτης ἐσκοτώθηκε ἀπὸ τοὺς Μαυρομιχάληδες καὶ ὁ ἓνας ἐσκοτώθηκε καὶ ὁ ἄλλος ἐπῆγε εἰς τὸν Ῥουάν, δὲν ἤξευρα τίποτε ἄλλο περισσότερο. Τότε ἐσυλλογίσθηκα ὅτι εἶχε ἀποφασίσῃ ὁ Κυβερνήτης ὅτι ἂν ἀποθάνῃ ἔξαφνα νὰ γένη εὐθὺς συνέλευσις ἀπὸ τὸ ἔθνος. Εὐθὺς ἔκραξα τὸν διοικητὴν τῆς Τριπολιτσᾶς ὁποῦ ἦτον ὁ Καρόρης, καὶ τοὺς γραμματικούς του, ἔγραψα παντοῦ διαταγὰς εἰς τὰ στρατεύματα ὁποῦ ἦταν μὲ τὸν

Γενναίον νὰ τραβηχθοῦν, καὶ ἐγὼ νὰ μείνω εἰς τὴν Τριπολιτσά. Διατὶ ἐγὼ δὲν ἤξευρα ποῦ θὲ νὰ τραβήξω, οὔτε τί νὰ κάμω, οὔτε ἤξευρα τί ἐγίνετο εἰς τὸ Ἀνάπλι, μὲ τὰ γράμματα ἔστελνα παντοῦ καθαλλα-ραίους καὶ πεζούς, καὶ τοὺς ἀνάγκαζα νὰ ἔλθουν μία ὥρα ἀρχήτερα. Τὴν αὐγὴν ξημερώνοντας Δευτέρα μὲ ἦλθαν δύο πεζοὶ ὁ ἓνας κοντὰ εἰς τὸν ἄλλον καὶ μοῦ ἔφεραν τὰς εἰδήσεις ὅτι ἡ Γερουσία ἐψήφισε τριμελῆ ἐπιτροπὴ, ὅτι ὁ λαὸς ἐπολιόρησε τὸν Γεωργάκη Μαυρομιχάλη εἰς τοῦ Ῥουάν τὸ σπίτι, ὅτι τὸν ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν Ῥουάν, ὅτι τὸν ἐπαράδωκε καὶ τὸν ἐπῆγαν εἰς τὸ Παλαμῆδι καὶ μοῦ ἔλεγαν νὰ φθάσω μίαν ὥραν ἀρχήτερα.

Τὸ βράδῳ εἶχα βαστάξῃ μυστικὸ καὶ δὲν τὸ ἐκοινοποίησα εἰς τὴν πόλιν τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου. Τὴν αὐγὴν ὅπου τὸ ἔμαθαν οἱ πολῖται τῆς Τριπολιτσᾶς ἔμειναν νεκροί, ἄφησαν τὰ ἐργαστήριά των, ταῖς δουλειαῖς τους καὶ ἐπερπατοῦσαν εἰς τοὺς δρόμους ὡσὰν τρελλοί. Ἐγὼ ἔστειλα εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας ταχυδρόμους μὲ δεύτερα γράμματα νὰ μείνουν ἡσυχοὶ αἱ ἐπαρχίαι, νὰ σταθοῦν οἱ ἑπαρχοὶ εἰς τὰς θέσεις των, καὶ νὰ ἐξακολουθοῦν τὰς ἐργασίας των. Τοὺς ἔδίδα καὶ τὴν εἰδησίην ὅτι ἐκλέχθη μία ἐπιτροπὴ διὰ νὰ κυβερνήσῃ τὸν τόπον, καὶ ὅτι θέλει λάβῃ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα διὰ νὰ βαστάξῃ τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν εὐταξίαν εἰς αὐτὴν τὴν κρίσιμον περίστασιν. Ἦλθαν οἱ προύχοντες τῆς πόλεως Τριπολιτσᾶς πρὶν νὰ ἀναχωρήσω διὰ τὸ Ναύπλιον, καὶ μοῦ εἶπαν ὅτι: «Τὶ νὰ γίνωμεν, ἐμεῖς φοβούμεθα νὰ μὴν πάθωμεν τίποτε, διότι ἡ πόλις μας εἶναι ἀνοιχτὴ καὶ ξέφραγη». Τοὺς εἶπα νὰ βάλουν ντελάληδες καὶ νὰ διαβάσουν ὅσα ἔγραψα καὶ εἰς ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις. Αὐτοὶ μὲ ἐπαρακάλεσαν νὰ βάλουν ντελάληδες νὰ μιλῶντο οἱ πολῖται εἰς τὸ

σχολεῖον καὶ νὰ ὑπάγω ἐγὼ νὰ τοὺς ὀμιλήσω. Τὸ ἐδέχθηκα, ἐσυνάχθησαν οἱ πολῖται εἰς τὸ σχολεῖον, τοὺς ὀμίλησα διὰ μιὰν ὥραν ὀλόκληρον, τοὺς εἶπα ὅσα ἔπρεπε νὰ τοὺς εἰπῶ εἰς τέτοιαις περιστάσεις.

Ἀφῆσα τὸ Σισινόπουλο μὲ 100 καβαλλαραίους διὰ τὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου, καὶ ἐγὼ ἐκίνησα, καὶ διὰ ἕξ ὥρας ἔφθασα εἰς τὸ Ἀνάπλι. Εἶχα μαζί μου 150 καβαλλαραίους· ὁ λαὸς ἐζήτησε τὴν ἄδειαν καὶ ἀνοῖξαν τὴν πόρταν καὶ ἐβγήκαν εἰς προὔπαντησί μου, ἕως τὸν τόπον ὅπου ἐξεμπαρκαρίσθηκε ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ λαὸς ἀπεκεῖ μὲ ἐσυντρόφευσε ἕως τὸ σπίτι μου. Ἄλλοι ποῦ μὲ ἀπαντοῦσαν ἔκλαιγαν, ἄλλοι παραπονοῦντο καὶ ἐγὼ ἔλεγα εἰς ὅλον τὸν κόσμον: «Ἡσυχία.» Πηγαινάμενος εἰς τὸ σπίτι τοὺς εἶπα: «Ἕλληνες, πηγαίνετε εἰς τὰ σπίτια σας, μὴ ἔχετε κανένα φόβον, καὶ τοῦ Θεοῦ ἡ δύναμις θέλει τὰ οἰκονομήσῃ ὅλα.» Ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγα ἐκεῖ ὅπου ἐκάθετο ὁ Αὐγουστῖνος διὰ νὰ τὸν παρηγορήσω, πηγαινάμενος ἐκεῖ ἐπαρηγόρησε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, καὶ ἔπειτα μοῦ λέγει: «Εἰς τὸν λαὸν σου κρέμομαι καὶ ἐγὼ καὶ τὸ Ἔθνος, καὶ κάμε ὅτι σοῦ φανῆ εὐλογον.» Ἐγύρισα εἰς τὸ σπίτι, ὀμίλησα τοῦ Ἀλμέδα ὅπου ἦτον φρούραρχος καὶ ἐπὶ κεφαλῆς εἰς τὰ στρατεύματα τὰ τακτικά, καὶ τοῦ εἶπα νὰ βάλῃ ντελάληδες νὰ καθήσῃ ἡσυχος καθένας εἰς τὸ σπίτι του καὶ νὰ βγάλῃ τὰ ὄπλα (διατὶ ἦταν ὅλοι οἱ πολῖται ἀρματωμένοι), καὶ καθὼς ἐφέρθηκες ταῖς τόσαις ἡμέραις νὰ φερθῆς καὶ τώρα διὰ τὴν ἡσυχίαν. Τὸ τακτικὸν ἐστάθηκε πιστὸν εἰς τὸν ὄρκον του, καὶ ἐμπόδισε τὴν σφαγὴν καὶ τὴν φωτιά· τώρα νὰ κάμετε ὄρκον καὶ εἰς τὴν ἐπιτροπήν, ἕως νὰ ἰδοῦμεν ποῦ θὰ κατασταλάξῃ τὸ πρᾶγμα.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐσυνάχθηκε ἡ Γερουσία καὶ οἱ Γραμματεῖς καὶ ἡμεῖς ἐκάμαμεν τὸν ὄρκον καὶ ἐπῆ-

ραμεν ταῖς ὑπόθεσιν τοῦ Κράτους ἐπάνω μας. Ὁ λαὸς ἐφώναζε διὰ τὸν φονέα Γεωργάκη: «Ἡ σκοτώνετε τὸν φονέα, καὶ πιάνετε καὶ τοὺς συμβούλους, εἴτε μὴ θὰ κάμωμεν ἐκδίκησιν μοναχοί μας καὶ θὰ κάμωμεν ὅτι εἰμφορέσωμεν.» Τότε ἡμεῖς ἀπεφασίσαμεν στρατιωτικὸν δικαστήριον, τὸν ἔκρινε τὸν ἐκατάδικασεν εἰς θάνατον, καὶ ἐκτελέσθη ἡ ἀπόφασιν εἰς τὴν Πρόνοια. Οἱ δύο ὑπηρεταὶ καὶ ὁ Κακλαμάνος ἐβάλθησαν εἰς φυλακὴν, οἱ ὅποιοι ἐμαρτύρησαν τὴν ἐταιρίαν ὅπου εἶχαν νὰ σκοτώσουν τὸν Κυβερνήτην· ἐβιάσαμεν τὸν Ζιερὰρ νὰ κάμῃ τὴν παραίτησιν του, εἰδὲ μὴ ἠθέλαμεν τὸν κηρύξῃ ὡς ἓνα ἐπίβουλον. Ἔδωκε τὴν παραίτησιν του, ἐβάλθη εἰς φυλακὴν καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Καλαμογδάρτη καὶ οἱ ἄλλοι δὲν ἐμαρτυρῶντο ἀπὸ τὸν ἄλλο. Παλλοὶ τρελλοὶ ἤρχοντο καὶ μὲ ἐφορτώνοντο καὶ μοῦ ἔλεγαν: «Κολοκοτρῶνη, ἐκδικήσιν κάμε, σκότωσε τοὺς φονεῖς.» Καὶ ἐγὼ τοὺς ἐμάλλωσα καὶ τοὺς ἐδίωξα ἀπὸ τὸ σπίτι λέγοντάς τους: «Πηγαίνετε εἰς τὰ σπίτια σας, δὲν εἶναι ἐδικὴ σας δουλειά.»

Εἰς τὴν Ὑδραν μόλις ἔμαθαν ὅτι ὁ Κυβερνήτης ἐσκοτώθη, ἐκίνησε ὁ Σπηλιωτόπουλος καὶ Παπαλεξόπουλος καὶ ἄλλοι, καὶ ἔτρεξαν εἰς τὸ Ἀνάπλι διὰ νὰ κάμουν ὅτι θέλουν, καὶ νὰ βάλουν εἰς ταραχὴν. Τοὺς ἐβιάσαμεν καὶ τοὺς ἐβάλαμεν εἰς τὸ Καστέλι· ὅλαι αἱ ἐπαρχίαι καὶ αἱ νῆσοι τῆς Ἑλλάδος (ἐκτὸς τῆς Ὑδρας), ἔστειλαν ἀναφοραῖς, ἔκλαιον τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου, καὶ ἀνεγνώριζαν καὶ τὴν Διοικητικὴν ἐπιτροπὴν, καὶ ἐγκωμιάζαν τὴν πράξιν τῆς Γερουσίας. Ἔστειλαν οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὴν Ὑδραν μίαν ἐπιτροπὴν, δὲν τὴν ἐδεχθήκαμεν· ἴσως ἂν ἐφώταε τὴν Γερουσίαν ὁ Θεὸς καὶ ἔβαζε ἄλλον εἰς τὸν τόπον τοῦ Κωλέτη ἠθέλαμεν πάρῃ καλλήτερα. Ἐ-

διοικήσαμεν ἕως τρεῖς μῆνας ἐκάμαμεν προκλήρυσιν καὶ ἐπροσκαλέσαμεν τὸ Ἔθνος εἰς συνέλευσιν, νὰ συναχθῆ εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἐσυνάχθη. Τότε ἦλθαν καὶ ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ διάβολος ἔνωσε καὶ τὸν Γρίβα ὅπου ἐτρώγετο μὲ τὸν Τσόγκα, καὶ ἦλθον μαζί ὄλοι.

Συναζόντας ὄλο τὸ Ἔθνος, ἐγὼ ἐμέτρησα μὲ τὸ νοῦ μου, ὅτι ἐὰν καὶ κάμωμεν ἄλλην κυβέρνησιν οἱ ἔξω αὐλαὶς θέλει μὰς πάρουν ὅτι εἶχαμεν ὄλοι συνομωσίαν διὰ τὸν σκοτωμὸ τοῦ Κυβερνήτη· διατὶ σκοτώνοντας τὸν Κυβερνήτη, καὶ ἀλλάζοντας τὴν κυβέρνησιν νὰ βάλωμεν ἄλλους, βέβαια ὁ κόσμος θὰ μὰς ἔπαιρνε ὅτι εἰμεθα ὄλοι συνομώταις, ἢ ὅτι ὁ Κυβερνήτης ἦτον τύραννος· διατὶ ἐδοκιμάσαμεν τὰ ἀπερασμένα χρόνια τῶν πολλῶν τὴν κυβέρνησιν,—καὶ εἶπα ὅτι, ἄς ἐμπῆ ὁ Δύγουστινος πρόεδρος μόνος, καὶ ἡ Συνέλευσις ἄς τοῦ βάλῃ Γερουσία νὰ ἀκούεται μὲ τὸν πρόεδρον, νὰ κυβερνήσῃ, ἕως ποῦ νὰ γραφῇ ἔσταῖς Δυνάμεις νὰ μὰς στείλουν βασιλέα· καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἔκαμα τὴν παραίτησίν μου εἰς τὴν Συνέλευση. Ἀκούοντας ὁ Κωλέτης ὅτι ἔκαμα τὴν παραίτησίν μου καὶ θὰ ἔβγῃ καὶ ἐκεῖνος, καὶ ὅτι ἔκανε ὁ πρόεδρος θὰ ἦτον καλὰ γενναμένα, δὲν τοῦ ἄρесе, καὶ ἄρχισε καὶ διέκοψε τοὺς Ἀνατολικούς καὶ Δυτικοελλαδίτας καὶ τοὺς καπεταναίους διὰ ἐμφύλιον πόλεμον. Ἐμεῖς ἐκάναμεν Συνέλευση καὶ τὰ κονάκια ὅπου εἶχαν οἱ πληρεξούσιοι καὶ οἱ καπεταναῖοι ἦταν ἀνακατωμένα μὲ τὸ κόμμα τοῦ Ἔθνους. Ἀρχίνησε καὶ τὰ καταμέριζε τὰ κονάκια, καὶ ἔβαλε τὸν Γρίβαν, ὡς τρελλὸν ὅπου ἦταν, καὶ ἔφτειανε ταμπούρια εἰς τὰ κονάκια· καὶ ἔτσι ἐπέρασε καὶ ἐκεῖνος καὶ ἐπῆγαν κατὰ μεριὰ ὄλη ἡ συντροφιά. Καὶ ἡ Συνέλευσις ἔβαλε φρουρὰ τὸν Κίτσο Τσαβέλα· καὶ εἶχαν γνώμη νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Συνέλευση διὰ νὰ

τὴν χαλάσουν, ἀλλὰ δὲν ἐκόταγαν νὰ ἔλθουν ἀπὸ τὴν φρουρὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἄρματα.

Καὶ ἔτσι ἡμέρα τὴν ἡμέρα αὖξαναν τὰ πάθη, καὶ ἐμεῖς πάντοτε ἐκάναμε τὴν Συνέλευση. Τοὺς ἔστειλε ὁ Αὐγουστῖνος μιὰ καὶ δύο τὸν Κωλέττη: «Δὲν εἶναι καλὸ νὰ διαιρεθῇ τὸ Ἔθνος, μόνον ὁμόνοια καὶ εἰρήνη, καὶ ἡ Συνέλευσις νὰ κάμῃ τὰ ἔργα της». Μίαν ἡμέρα τοῦ λέγει: «Τί φτειάνει ὁ Γρίβας ταμπούρια 'ς τὸ σπίτι;» «'Αμ' δὲν τὸν ἀφίνετε τὸν τρελλό; αὐτοὶ ἔχουν εἰς τὴν γνώμη τους νὰ σκοτώσουν μεγάλους καὶ ὄχι μικρούς· ἐμεῖς φυλαγόμαστε, ὅσοι ἔχομεν ὑποψία.» Μίαν ἡμέρα, νὰ κοντοσυλλαβίσω, ἀνοιξε τὸ τουφέκι ἀπὸ ἐκείνους εἰς τὸ παζάρι καὶ ἐβάρεσαν τὸν Τριαντάφυλλον Τσουρᾶ καὶ τὸν Ρούκη. Ἐτσι ἀνοιξε τὸ τουφέκι, ἐκαταμερίσαμεν. Ἐσκοτώθηκε καὶ ὁ Ἀποστόλης ποῦ ἔταν πολιτάρχης· καὶ ἔτσι ἐσηκώθηκε τὸ τουφέκι καὶ τοὺς ἐστενοχωρήσαμε εἰς ἓνα μαχαλᾶ. Τότενες ἐσηκώθηκε ὁ Κώστας Μπότσαρης καὶ ἦλθεν εἰς τὸν Αὐγουστῖνο, καὶ εἶπε: «Νὰ τοὺς ἀφίσωμε νὰ φύγουνε, καὶ ἐγὼ ὑπάγω μαζί τους εἰς τὴν Κόρινθο καὶ ἔρχομαι», καὶ ἄλλα ταξίματα. Τοὺς εἶχαμε πολὺ στενοχωρημένους, καὶ ἂν δὲν ἦτον αὐτὴ ἡ μεσιτεία θὰ τοὺς ἐχαλάγαμεν ὅλους· σκοτώθηκαν ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο πολλοί· καὶ ἔτσι μὲ αὐτὰ τὰ πάτα τοὺς ἔδωκε λόγον τιμῆς νὰ ἔβγουν, καὶ ἔτσι ἐβγήκαν. Τόσο ἐστάλθηκε ἀπὸ τοὺς πρέσβεις (Κάνιγγ) διὰ νὰ πύσῃ τὸ τουφέκι, καὶ ἔτσι ἔφυγαν ἀπὸ τὸ Ἄργος, καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἀπέρασαν 'ς τὰ Μέγαρα καὶ ἄρχισαν ταῖς ῥαδιουργίαις των, καὶ ἔβγαλαν διπλώματα, ταγματάρχαις, καπεταναίους, — καὶ ἔβγαλε ἔως 5000 καὶ ὑπεγράφετο ὁ ἴδιος (ὁ Κωλέτης) ὡς κεφαλὴ. Καὶ ἡ Συνέλευσις τότε ἐσηκώθηκε καὶ ἐπῆγε εἰς τὸ Ἀνάπλι, καὶ ἔκαμε γράμματα εἰς ταῖς Δυναμείας διὰ νὰ

προφθάση μίαν ὥραν ἀρχήτερα Βασιλέας· ἔκαμε και τὸ Σύνταγμα, και τόσα ἄλλα.

Ἐκεῖνοι ἔκαμαν ἕως 25 Μαρτίου εἰς τὰ Μέγαρα, και ἦλθαν εἰς τὸ Λουτράκι. Ὁ Νικολὸς Τσαχβέλας ἐχρεωστοῦσε 80 χιλιάδες γρόσια και διὰ νὰ μὴ πληρῶση, ἐπῆγε μὲ ἐκείνους. Τόσο και ὁ Χατζῆ Χρῆστος ἐπαράτησε τὸν ὄρκον ποῦ ἔχε κάμη σὲ τρεῖς μῆνες, και ἐπῆρε τὴν καβαλλαρία και ἐπῆγε ἔς τὸν Κωλέτην. Εἶχε τὸν Καλέργη ἢ κυβέρνησις σταλμένον μὲ τὴν καβαλλαρία και τοὺς Κορθινοὺς, και ἐστέκονταν ἀντικρὺ τῶν Συνταγματικῶν. Και ὁ Κωλέτης ἦλθε εἰς τὸ Λουτράκι, και τὸν ἐδυναμῶνε τὸ κόμμα ἀπὸ τὴν Ὑδρα, και πανταχοῦ ὅσοι ἦταν σκανταλοποιοί, και τὸ στράτευμα ὁποῦ εἶχε ὄλο μὲ διπλώματα και ταξίματα. Και ἔλεγε: «Ἄν βγάλωμε τὸν Αὐγουστῖνο σας δίδω ἀμπλα ἀουτοριτὰ εἰς τὴν Πελοπόννησο νὰ πάρετε τοὺς μισθοὺς σας, νὰ ἔχετε και τοὺς βαθμοὺς σας.» Ἡ Συνέλευσις ἐτελείωσε, και ἡ Γερουσία και οἱ Γραμματεῖς ἔμειναν ἀσάλευτοι· μέρος νῆσοι δὲν ἄκουε τὴν μόνον, και μέρος Ῥουμελιώταις. Τὸ λοιπὸν ἔθνος ἄκουε ταῖς διαταγαῖς τῆς κυβερνήσεως, — ἡ Πελοπόννησος ὅλη. Τόσο ἔγραψε και ὁ Νικόλαος ἕνα γράμμα ὅταν ἤμεθα ἔς τὴν ἐπιτροπή: «Βαστάτε τὸ ἔθνος, νὰ ἦσαστε μονοιασμένοι και θὰ στείλωμε βασιλέα». Τόσο και ἀπὸ ταῖς ἄλλαις Αὐλαῖς.

Ἀπὸ ἡμέραις ἐγύρευα τὴν ἀδειαν ἀπὸ τὸν Αὐγουστῖνον νὰ πάω και ἐγὼ εἰς τὴν Κόρθο· ὁποῦ ἂν ἤθελε ὑπάγω δέκα ἢ πέντε ἡμέραις ἀρχήτερα δὲν ἤξευρα ἂν ἔμβαιναν μέσα (νὰ μὴ παν ἀπάνω τους.) Μόνον ἄκουε ὁ κόσμος τὸ Σύνταγμα και δὲν ἤξευρε πῶς εἶναι Σύντριμμα, και εἰς ταῖς 25 τοῦ Μαρτίου ἐβγῆκα νὰ πάω ἔς τὴν Κόρθο· και ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὁποῦ ἐβγῆκα ἐγὼ, ὁ Νικῆτας μὲ τὸν Καλέργη ἔκαμαν τὴν ἀστοχασίαν

καὶ ἔπῃγαν ἔς τὸ Λουτράκι καὶ τοὺς πισοδρόμησαν ἐκεῖνοι. Τὸ στράτευμα τὸ δικό μας ἐσκόρπισαν καὶ ὁ κόσμος ἐκαρτέρας μὲ τὸ Σύνταγμα. Καὶ ἐγὼ ἐπῃγα εἰς τὸ Ἄργος καὶ ἐδείπνησα, καὶ ἀπάνω ποῦ ἤθελα νὰ καθαλλίκω νὰ πάω ἔστην Κόρθο, μὰς εἰδοποίησαν τὰ τρέχοντα· καὶ ὅτι οἱ Συναγματικοὶ αὖριο ἔρχονται ἐδῶ· καὶ τότενες ἀφήσα τὸν Σταυριανὸ Καπετανάκη, τὸν Γεώργη Μιχαλάκη, τὸν Ἀγκλόπουλο, τὸν Τσώκρη, τοὺς ἀφήσα εἰς τὸ Ἄργος, νὰ ἰδοῦμε τι θέλει γείνη. Ἐγὼ ἐτραβῆθηκα εἰς τὸ Σχοινοχώρι, μίαν ἡμισυ ὥρα μὲ τὸν τσιπχανέ, καὶ μόνον μὲ τοὺς ἀνθρώπους μου· καὶ τὴν αὐγὴ ἔφθασε τὸ Σύνταγμα εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἐβγήκαν οἱ Ἀργίταις μὲ ταῖς δάρναις.

Ἄπ' ἐκεῖ ἐδοκίμασαν νὰ πᾶνε ἔς τὸ Ἀνάπλι. Καὶ τὰ στρατεύματα ποῦ ἔτ' ἔστην Σαλαμῖνα τὰ δικά μας, ἐμβῆκαν εἰς τὴν Πρόνοιαν. Ἐγὼ ἐτρέβηξα κατὰ τὴν Τριπολιτσά καὶ μὲ 200 ἀνθρώπους ποῦ ἐκράτουσα τὸ Ἄινόρι, ποῦ ἦταν οἱ τοπικοὶ φευγάτοι. Καὶ ἔτσι ἦλθαν ἐκεῖ ὁποῦ ἤμουν ἐγὼ, καὶ τοὺς ῥώτησα, ἂν ἦναι πουθενὰ στρατεύματα.—«Ὅχι.»—Ὁ Ζαήμης καὶ ὁ Κολιόπουλος ἦτον σταλμένοι ἔστην Πάτρα καὶ ὁ Τσαβέλας μὲ τὸ τάγμα του ἔστην Πάτρα.

Καὶ ἐμβαίνοντας μέσα ἔρρηξαν τὴν Γερουσία, νὰ κάμουν κυβέρνησιν, ἐπιτροπὴν πέντε, καὶ ὁ ἕνας ἀπεφάσισαν καὶ ἐμένα· καὶ ἐγὼ ἀπεκρίθηκα: «Δὲν εἶμαι ἀξίος.» Καὶ τότε ἀπεφάσισαν τὸν Κολιόπουλο, τὸν Ζαήμη, καὶ μοῦ ἔστειλαν τὰ γράμματα καὶ τοὺς τὰ ἔστειλα νὰ ἐλθοῦν τὸ γληγορότερο. Καὶ ἔκαμαν ἐπταμελῆ ἐπιτροπὴ τὸν Ὑψηλάντη, τὸν Κωλέτη, τὸν Μεταξᾶ, τὸν Μπότσαρη, τὸν Κολιόπουλο, τὸν Κουντουριώτη καὶ Ζαήμη. Ἐγὼ εἶχα στείλῃ τὸν Γενναῖο ὁποῦ ἐσύναζε στρατεύματα διὰ τὴν Κόρθο, καὶ ἔφθασε μὲ 1000 εἰς τὴν Τριπολιτσά, καὶ ἐγὼ ἐστάθηκα εἰς

τὴν Τριπολιτσά καὶ ἐκείνον τὸν ἐπρόσταξα νὰ πάη ἔστους Μύλους τοὺς Ἀφεντικούς, νὰ ἰδοῦμε τὸ Σύνταγμα τί θέλει κάμη. Τότενες ἔφθασε καὶ ὁ Ζαήμης μὲ τὸν Κολιόπουλο ἀπὸ τὴν Πάτρα εἰς τὴν Τριπολιτσά, καὶ ἐστάθησαν μίᾳ ὥρᾳ καὶ ὠμιλήσαμεν, καὶ μοῦ λέγει ὁ Ζαήμης : «Μὴ ᾗς τίποτε ὅσο νὰ ᾗμε κάτω, νὰ μὴν γείνη κανένας ἐμφύλιος πόλεμος καὶ χαθοῦμε.» Ἐγὼ τοὺς ἀποκρίθηκα ὅτι : «Σύρτε κάτω καὶ ἂν γείνη εὐταξία καὶ κάμη ἢ ἐπιτροπὴ εὐταξία ἀπὸ τ' Ἀνάπλι ἕως εἰς τὸ Ἄργος, ἐγὼ θέλω μείνη ἡσυχός καὶ τραβάω καὶ τὸν Γενναῖο καὶ πηγαίνω εἰς τὸ σπίτι μου καὶ ἡσυχάζω· εἴτε μὴ καὶ τὸ Σύνταγμα ἀπλωθῆ μέσα εἰς τὴν Πελοπόννησο, ἐγὼ βέβαια διὰ τὴν πατρίδα ἔχω τόσα αἵματᾶ καὶ κόπους, καὶ θὰ κάμω ὅτι δύνωμαι νὰ ἐμποδίσω τὸ κακό.»

Καὶ κατεβαίνοντας κάτω ἔσμιξε ἡ ἐπιτροπὴ ὅλη καὶ ἔκαναν συμβούλιο, ὅτι πῶς θὲ νὰ πληρώσουν τὸ στρατεύμα ὁποῦ ἦτον ἔστὰ Μέγαρα τόσους μῆνες. Ὁ Ζαήμης καὶ ὁ Κολιόπουλος καὶ ὁ Μετξῆς, εἶχαν μίᾳ γνώμη, ὅμως οἱ ἄλλοι ἦταν τέσσεροι, καὶ πάντα οἱ τέσσεροι εἰς ταῖς γνώμαις ἐνικοῦσαν. Ἐβλᾶν τὸν Ζωγράφου γραμματέα τῶν πολεμικῶν, καὶ τὰ στρατεύματα τοῦ ἐγύρευαν λουφέδες, γιατί τοὺς εἶχε ταμμένο ὁ Κωλέττης ὅτι, πηγαϊνάμενοι ἔστ' Ἀνάπλι νὰ δώσῃ τοὺς λουφέδες, καὶ ἂν δὲν ἔχη νὰ εὐρῆ. Σὰν δὲν εἶχαν μὲ τί νὰ τοὺς πληρώσουν, τοὺς διεμοίρασε ἔστὴν Πελοπόννησο νὰ πάρουν τοὺς λουφέδες μὲ ὅ,τι τρόπον ἤμπορέσουν. Ἐστειλαν τὸν Νότη Μπότσαρη νὰ λάβῃ ἀπὸ τὴν Πάτρα τοὺς λουφέδες του, (καὶ νὰ στείλῃ τὸ Σύνταγμα), νὰ παραδώσῃ ὁ Τζαβέλας τὸ κάστρο. Καὶ ὁ Τζαβέλας δὲν ἐδέχθηκε τὸ κάστρο νὰ δώσῃ καὶ εἶπε : «Πατριώτης καὶ ἔγω εἶμαι, καὶ φυλάττω τὸ κάστρο ἕως νὰ ἔλθῃ ὁ βασιλέας μας». Δὲν ἐδέχθηκε οὔτε τὸν

Νότη. Τὸν Χριστόδουλο Χατζή Πέτρου τὸν ἔστειλαν εἰς Καλάβρυτα, Γριζιώτη καὶ ἄλλους ἔστην Κόρινθο, τὸν Κατσάκο μὲ τοὺς Μανιάτας ἔστη Μεσσηνία, τὸν Βαγγέλη Κοντογιάννη εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρο, τὸν Ντελῆ Γεώργη εἰς τὸν Μιστρά, τὸν Μακρυγιάννη (τοὺς στρατιώτας του), τὸν Ταφιλπούζη καὶ τὸν Χατζή Χρήστο εἰς τὴν Τριπολιτσά, τὸν Διαμάντη Ζέρβα ἔστην Γαστούνη, καὶ εἰς ὅλαις ταῖς ἐπαρχίαις ἔστειλαν στρατεύματα, ὄχι διὰ νὰ λάβουν τακτικὰ τοὺς μισθοὺς των, ἀλλὰ νὰ λεηλατήσουν ὅλαις ταῖς ἐπαρχίαις. Τὸ Ἄργος τὸ ἔδωσαν τοῦ Γρίβα, τὸν Ταφιλπούζη μὲ τὸ τάγμα του τὸν ἀπεφάσισαν νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν Καρύταιναν καὶ νὰ ἔπῃ ἔστην Γαστούνη μὲ σημαία Ὀθωμανικὴ, μὲ μπαντιέραις Ὀθωμανικαῖς, μὲ τὴν χέρα τοῦ Μωάμεθ.

Ἀκούοντας ἐγώ, ἔστειλα καὶ τὸν ἔβγαλα μὲ κατ-αισχύνῃ, καὶ ἂν εἶχα τὴν ἔχθρα ποῦ ἔλαβα ἔπειτα θὰ τοὺς σκοτώνωμε. Καὶ τοῦ ἔστειλα (τοῦ Ταφιλπούζη) καὶ ἐμάζωξε ταῖς μπαντιέραις, καὶ τοῦ εἶπα ἂν περάσῃ καμμία φορὰ μὲ ἀνοικταῖς μπαντιέραις, οἱ γυναῖκες οἱ χηρευόμεναις θὰ τὸν σκοτώσουν: Ποῦ ἀνοίγεις τὴν σημαία τὴν Τούρκικη εἰς τὰ χῶματα τὰ Ἑλληνικά.» — «Τί φταῖμε ἐμεῖς; ὁ Κωλέτης μᾶς εἶπε: Δουλεῖα νὰ κάμετε, καὶ ὅτι σημαία θέλετε μᾶς ἔδωσεν ὀφίγια, ἐγέλασε Τούρκους καὶ Ῥωμαίους.» — Ἐγραψα μερικῶς εἰς τὸν Ζαήμεν: «Τοῦτοι γυρεύουν ἐμφύλιο πόλεμο.» Τότενες διατάττουν τὸν Γρίβα νὰ περάσῃ Λεοντάρι, Μεσσηνία, Καρύταινα, Ἀρκαδία, καὶ Φανάρι. Ἀκούοντας οἱ ἐπαρχίαις, ἦλθαν οἱ πρόκριτοι καὶ καπιτανατοὶ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ μοῦ λέγουν: «Τί κάνεις, μᾶς γλύτωσες μιὰ φορὰ ἀπὸ τοὺς Τούρκους νὰ μᾶς γλυτώσῃς καὶ τώρα. — Εἶχαν τρομάξῃ

ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ Κόρινθο. — Νὰ πιάσωμεν τὰ ἄρματα, νὰ ἐμποδισθοῦν.»

Τότενες ἐμάθκαμεν ὅτι ὁ Βασιλέας τῆς Βυβαρίας ἐδέχθηκε νὰ στείλῃ τὸν υἱὸν του τὸν Ὀθωνά. ἦτον ἔβγα Ἰουνίου. Τότενες ἔκαμα διαμαρτύρησιν εἰς τὰς τρεῖς Δυναμείας, νὰ μὴν κινήσῃ ὁ Γρίβας, νὰ τὸν ἐμποδίσουν· γιατί ἔρχοντας ὁ Γρίβας εἰς τὴν Τριπολιτσά θέλει ἀνοιχθῆ ἐμφύλιος πόλεμος. Καὶ δὲν μὲ ἄκουσαν εἰς αὐτὴν τὴν παρακάλεισιν· καὶ τότενες ἔγινε μίαν προκήρυξις ἀπὸ ἐμὲ εἰς τὴν Γερουσίαν, ὅτι ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπερασπισθοῦμε τὴν τιμὴν μας καὶ ζωὴν μας καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν μας δὲν γνωρίζομε διὰ κυβέρνησιν τὴν τυραννικὴν.

Αὐτὴ ἡ διοίκησις εἶδε ὅτι ἀδύνατον νὰ βασταχθῆ καὶ ἐζήτησε ἀπὸ τοὺς τρεῖς Ἀντιπρέσβεις διὰ νὰ ἔλθουν γαλλικὰ στρατεύματα νὰ πιάσουν τὸ Ἀνάπλι καὶ τὴν Πάτρα. Τέτοια κυβέρνησις ἦτον, νὰ δώσῃ τὰ ἔθνικα φρούρια εἰς ξένους νὰ τὰ φυλάττουν. Ἐπῆγε ὁ στρατηγὸς Γκενέκ μὲ ἓνα σύνταγμα Γάλλων εἰς τὴν Πάτρα. Ὁ Κίτσο Ἰζαβέλας δὲν τοὺς ἐδέχθηκε, καὶ εἶπε ὅτι τὸ φρούριον θέλει τὸ παραδώσῃ ὅταν ἔλθῃ ὁ βασιλέας· καὶ τοὺς εἶπε ὅτι, ἂν θέλετε νὰ τὸ πάρετε μὲ βία θέλει ἔχουν πόλεμον, καὶ ἔβαλε σημαίαν. Ἀφοῦ εἶδε ὁ στρατηγὸς Γάλλος τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Κίτσου, ἀνεχώρησαν· οἱ Γάλλοι ἐπῆγαν εἰς τὸ Ἀνάπλι, καὶ ἔβγαλαν τὸ τοπικὸν τάγμα, καὶ ἔτσι ἐκλείσθησαν μέσα καὶ ἐκάθοντο· ἂν δὲν ἐπροσκαλοῦσαν τοὺς Γάλλους, ὁ Κωλέτης ἤθελε καταφύγη εἰς τὸν τόπον του, τὰ Γιάννινα.

Τὰ στρατεύματα ὅπου ἐπῆγαν ἐναντίον τοῦ Κίτσου Ἰζαβέλα ἐσυμφώνησαν, καὶ εἶπαν νὰ ἐμποδίσουν τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, καὶ νὰ στείλουν ἀπεισταλμένους εἰς τὴν Διοίκησιν τοῦ Ἀναπλιῦ, διὰ νὰ διορθώσουν τὰ

πράγματα. Αὐτοὶ ἀπέρασαν ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου ἦτον ὁ Γενναῖος εἰς τὸ Βαλτέτσι. Ὅταν ἤλθαν τοὺς ἀντάμωσα εἰς ἓνα χωριό, ἐστέργθηκα, εἶχα κάμη τὴν προκήρυξιν καὶ ἤλθαν Ἀρκαδινοί, Φαναρίται, Καρυτινοί, καὶ ἀπὸ ἄλλαις ἐπαρχίαις καὶ ἔπιασαν ταῖς θέσεις διὰ νὰ ἐμποδίσουν ἀπὸ τὸ νὰ ἔμβουν εἰς ταῖς ἐπαρχίαις καὶ νὰ ταῖς λεηλατήσουν — καὶ ἐσυμφώνησαν καὶ μὲ αὐτά. Ἐπέρασαν καὶ ἀπὸ τὴν Τριπολιτσά, ὠμίλησαν μὲ τὸν Γρίβα καὶ μὲ τὸν Χατζῆ Χρηστοῦ ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγαν εἰς τὸ Ἀνάπλι· ἐκεῖ ἐσυνάζοντο δια νὰ κάμουν Συνέλευσιν, ἐτοίμασαν μίαν ἐπιτροπὴν διὰ νὰ ἔλθουν νὰ μᾶς μιλήσουν. Ὅταν ὁ Γρίβας ἤλθε εἰς τὴν Τριπολιτσά, πολλὰ ὀλίγοι κάτοικοι ἔμειναν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐσκορπίσθησαν εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας, διατὶ ἐτρόμαξαν ἀφοῦ εἶδαν τὰ κακὰ τὰ ὁποῖα ἔκαμαν εἰς τὸ Ἄργος καὶ τὴν Κόρινθον. Ἐστειλα ἓνα πεζὸν μέσα εἰς τὴν Τριπολιτσά, διὰ νὰ ὀμιλήσῃ διὰ νὰ μὴ πολεμήσουν, καὶ ὁ Γρίβας τὸν πιάνει καὶ τὸν κόβει. Τότε ἐπῆγα ἀπὸ τὴν Καρύταινα καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Βαλτέτσι. Εἶπα ὅτι αὐτοὶ ἔχουν σκοπὸν.

Εἰς αὐτὸν τὸν καιρὸ ὁ Βαγγέλης Κοντογιάννης πολεμεῖται ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ ἓνα μέρος ἐπαρχίας Μιστρά καὶ ἐκινδύνευε νὰ τὸν χάσουν· εἶχε μαζί του ἕως τριακόσιους, μεταξύ αὐτῶν ὀγδοήντα Τούρκοι. Ὁ Γενναῖος τὸ μαθαίνει αὐτό, πηγαίνει καὶ τὸν γλυτώνει καὶ τὸν ἐσυντρόφευσε ἕως τὸ Τσιθέρι, καὶ τὸν ἄφησε καὶ ἐβγήκε εἰς τὴν Ρούμελην. Ὁ Νικήτας ἐχάλασε τὸν Κατσάκο εἰς τὴν Μεσσηνίαν, τὸν ἐπολιόρκησε εἰς τὰ Φουρτζαλοκάμαρα, καὶ ἂν δὲν ἤρχοντο οἱ Φραντζέζοι τὸν ἐπικιναν ζωντανό· ἔτσι ἐπαστρεύθη καὶ αὐτὸ τὸ μέρος· τὸν Ἀποστόλη Κολοκοτρῶνη τὸν εἶχα στείλῃ εἰς τὴν Καντήλα, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν Καρατάσο. Ἐπῆγα εἰς τὸ Βαλτέτσι κα

ἔστειλα εἰς τὸν Γρίβαν ὅτι νὰ τραβηχθοῦν· καὶ αὐτοὶ ἀποκριθῆκαν: «Ἐχομε πόλεμο.» Ἐδιόρισخ τὸν Γενναῖο νὰ ὑπάγη εἰς τοῦ Μαντζαγρᾶ, νὰ ἔβγουν ἀπὸ τὴν Τριπολιτσά νὰ πολιορκήσουν τὸν Γενναῖον, καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα διάφορα μέρη νὰ ἔμβουν οἱ ἐδικοί μας εἰς τὴν Τριπολιτσά. Ἐπῆγε ὁ Γενναῖος εἰς τοῦ Μαντζαγρᾶ, βγαίνει ὁ Γρίβας ἐναντίον του, δίδω τὸ σημεῖον νὰ κτυπήσουν καὶ νὰ ἔμβουν εἰς τὴν Τριπολιτσά. Κτυπιοῦνται. Ἐνας Βούργαρης, Μανιάτης λεγόμενος, ἐστάθη ἀπὸ τὸν Χατζῆ Χρῆστο καὶ ὠμίλησε τοῦ ἀγιουτάντε μου διὰ νὰ μοῦ ὀμιλήσῃ νὰ παύσῃ ὁ πόλεμος, καὶ ὑπεσχέθη νὰ ἔβγουν ἀπὸ τὴν Τριπολιτσά. Ἐτσι ἐδέχθηκα τὴν γνώμη του διὰ νὰ μὴ χαλασθῇ ἡ πόλις τῆς Τριπολιτσᾶς. Ὀμίλησα καὶ ἐγὼ προσωπικῶς μὲ τὸν Χατζῆ Χρῆστο. Διατὶ ἂν ἄφιναν νὰ ἔμβαιναν τὰ στρατεύματα μὲ τὸ σπαθὶ εἰς τὸ χέρι ἐχαλιοῦνταν τὰ σπίτια, ὅσον τάξῃ καὶ ἂν ἐφύλαγαν οἱ στρατιῶται. Τέλος πάντων ἔφυγε καὶ ὁ Γρίβας μὲ τὸν Χατζῆ Χρῆστο μὲ τὴν καθαλλαρία καὶ ἐκατέβηκαν εἰς τὸ Ἄργος. Ἐμβῆκα εἰς τὴν Τριπολιτσά, καὶ εἰς πέντε ἡμέραις ἐμαζεύθησαν ὅλαις οἱ διασκορπισμέναις οἰκογένειαις. Εἰς ὀλίγαις ἡμέραις ἦλθε καὶ ὁ Τσαβέλας· εἰς ὅλους τοὺς ἀκροβολισμοὺς καὶ εἰς τοῦ Μαντζαγρᾶ ἐσκοτώθηκν ἕως πενήντα. Ἐσύναξα ὅλον τὸ στράτευμα, —ὅταν ἀνεχώρησαν οἱ Ρουμελιώταις ἕκαμα λόγον διὰ τὴν εὐταξίαν. Εἰς ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα εἶχα ἀνταπόκρισιν καθημερινὴν μὲ τὸν Ζαήμη, Μεταξᾶ, καὶ Κολιόπουλο· ὁ Καλέργης, Τσώκρης, Ἄργεῖοι, Κατωνχαγιέταις ἦλθον δύο ὥραις μακριὰ ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι.

Ἦλθε ἀπὸ τὸν Τρικούπη μία πρόσκληση τοῦ Γενναίου διὰ νὰ κάμῃ μέρος εἰς τὴν ἐπιτροπὴ ὅπου ἐστάθη διὰ νὰ ὑπάγη εἰς τὴν Βαυαρίαν, καὶ νὰ προσκα-

λέση τὸν Βασιλέα καὶ νὰ τὸν συντροφεύσῃ ἕως τὴν Ἑλλάδα. Ἐγὼ δὲν ἤμποροῦσα νὰ δεχθῶ νὰ ὑπάγῃ ὁ Γενναῖος ἀπὸ μίαν Κυβέρνησιν ὅπου δὲν ἀνεγνώριζα καὶ ἀπεφάσισα νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ Ἀνάπλι διὰ νὰ ἰδῶ τί τρέχει δι' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν. Ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄστρος, ἔδосα εἶδησιν τοῦ Ῥικάρδου, μοῦ ἔστειλε μίαν φελοῦκα καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν φεργάδα του. Μόλις ἔφθασα ἐκεῖ καὶ τὸ βράδυ ἔρχεται ὁ Κολιόπουλος νὰ μοῦ πάρῃ τὴν ἀδεια διὰ νὰ ἀναχωρήσῃ. Μοῦ εὔρηκε πρόφασιν δι' αὐτὴν τὴν βία, ὅτι τὸ καράβι τὸ Ἰγγλέζικο ὅπου ἤθελε νὰ πάρῃ τὴν ἐπιτροπὴν ἐβιάζετο νὰ φύγῃ τί νὰ κάμω ἐγὼ πλέον ; τοῦ εἶπα τοῦ Κολιοπούλου: « Πήγαινε εἰς τὸ καλό. »

Ἐστοχασθῆκαμε ἔπειτα νὰ στείλωμε μίαν ἐπιτροπὴν ἀπὸ τὸ ἔθνος ὅλο καὶ ἀπὸ τ' ἄρματα εἰς τὴν Βαυαρίαν, πλὴν αἱ περιστάσεις δὲν μᾶς τὸ ἐσυγχώρησαν· ἂν μὲ ἔλεγαν καθὼς ἦτον, ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ ἦτον διωρισμένη ἀπὸ τὴν Βαυαρίαν τὸν ἔστελνα τὸν Γενναῖο καὶ ἐπῆγαινε. Ἐχαιρέτησα καὶ τοὺς δύο Ναυάρχους, Ἄγγλον καὶ Γάλλον, μὲ εἶπαν διατί δὲν ἔστειλα τὸν υἱόν μου εἰς τὴν Βαυαρίαν, καὶ τοὺς ἔλεγα ὅτι: « Δὲν γνωρίζω τὴν Διοικητικὴν ἐπιτροπὴν διὰ νὰ δεχθῶ τὴν ἀπόφασίν της. » Ἦλθε ὁ Ζαήμης καὶ Μεταξᾶς καὶ ὠμιλήσαμεν εἰς τὴν φεργάδα. Ὁ σκοπός μου ἦτον ἡ Γερουσία νὰ μείνῃ ἐλεύθερη καὶ νὰ ἐκλέξῃ μίαν κυβέρνησιν ἀπὸ διάφορα κόμματα κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Λόνδρας. Ἐπέστρεψα εἰς τὸ Ἄστρος, ἐπῆγα εἰς τὸν Ἀχλαδόκαμπο, ἦλθε ὁ Τζαβέλας καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ Ῥουμελιώταις τοῦ μέρους μᾶς. Ἐγραψάμεν συμφώνως εἰς τοὺς ὀπλαρχηγούς ὅπου ἦτον μὲ τὸ σύνταγμα, νὰ ἐλθοῦν νὰ ὀμιλήσωμεν εἰς τὸ Τσιβέρι. Ἦλθαν, ὠμιλήσαμεν καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγαμεν εἰς τὸ Ἄργος. Ἀπεφασίσαμεν ὡς ἐπιτροπὴ τῶν ἄρμάτων

νὰ ὀλιγοστέψουν τὰ κακά, καὶ ἐγράψαμεν εἰς τὸν Γρίβα—διὰ νὰ ἐβγῆ ἀπὸ τὸν Μωρέα.—ὁ Γρίβας ἐπῆγε εἰς τὸ Κουτσοπόδι καὶ ἔκαμνε μεγάλας καταχρήσεις. —'Ἐκεῖ ἀπεφασίσαμεν νὰ γίνῃ μία στρατιωτικὴ ἐπιτροπὴ μὲ τὸν σκοπὸν νὰ μαζεύσῃ ὅλας τὰς προσόδους καὶ νὰ τὰς μοιράσῃ εἰς ὅλους μὲ ἀναλογίαν καὶ μὲ τάξιν, καὶ νὰ ἐμποδίσωμεν ὅσον ἦτον δυνατὸν ταῖς μεγάλας καταχρήσεις ὅπου ἐγίνοντο· ὁ Ζωγράφος ἔγραψε εἰς αὐτοὺς νὰ βαστάξουν εὐταξίαν πλὴν ποῖος τὸν ἤκουγε.

Ὅταν ἤμεθα εἰς τὸ Ἄργος μὲ ἔγραψαν νὰ ἐβγῆ ἡ Γερουσία, καὶ ὁ Ζαήμες καὶ ὁ Μεταξάς, νὰ ἐκλέξῃ καὶ ἓνα τρίτὸ μέλος καὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ διοικήσῃ τὸν τόπο ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ ὁ Βασιλέας μᾶς· δὲν τὸ ἐδέχθηκα διατὶ ἦτον τόσοὶ ὄπλαρχηγοὶ ἐκεῖ καὶ δὲν ἤμεθα σύμφωνοι. Ἐπειτα ἐδιαμοιρασθήκαμεν, ἐγὼ καὶ ὁ Χατζῆ Χρήστος ἐπῆραμεν ἐπάνω μας τὴν Τριπολιτσαίαν, Μιστρά, Λεοντάρι, ὅλην τὴν Μεσσηνίαν, Φινάρι, Κορυταίαν, Γριζιώτην, Στράτος καὶ Τσώκρης ἔμειναν εἰς ταῖς ἐπαρχίας Ἁγίου Πέτρου, Ἄργους, Κατωναχαγιά, Κόρινθον, καὶ ὁ Τσαβέλας μὲ τὸν Νότη Μπότσαρη νὰ πάρουν Καλάβρυτα, Βοστίτσα, Πάτρα, Γαστούνη, Πύργον. Εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ μέρη ἦτον στρατιώταις καὶ ἔκαναν μύριας καταχρήσεις, καὶ τὰ χρέη ἦτον αὐτῆς τῆς ἐπιτροπῆς, νὰ συναΐξουν ὅσους προσόδους ἔχουν νὰ δώσουν αἱ ἐπαρχίαι καὶ νὰ διαμοιράζωνται εἰς τοὺς διαφόρους ὄπλαρχηγούς ἀναλόγως μὲ ἐκεῖνα ὅπου ἔχαν νὰ λάβουν καὶ νὰ μαζεύουν ζωτροφία μὲ ὅλην τὴν δυνατὴν εὐταξίαν εἰς τέτοιαις ἀναρχικαῖς περιστάσεις. Ἐπῆγαμεν λοιπὸν ὁ καθένας εἰς τὴν θέσιν του. Ὁ Τσαβέλας καὶ Νότης ἐπῆγαν εἰς τὴν Πάτρα, ἐγὼ καὶ ὁ Χατζῆ Χρήστος ἐπῆγαμεν εἰς τὴν Τριπολιτσαίαν καὶ οἱ λοιποὶ ἔμειναν εἰς τὸ Ἄργος. Ἀπεφασίσθη νὰ ἔλθῃ ἓνα τάγμα Φραντσεῖζοι διὰ νὰ πιάσῃ

τὸ Ἄργος διὰ νὰ ἐβγῆ ὁ Βασιλέας εἰς τοὺς Μύλους. Ἐκίνησαν ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν, ἤλθαν εἰς τὴν Τριπολιτσά, τοὺς περιποιήθηκα καθ' ὅλους τοὺς τρόπους· καὶ ἔπειτα κατέβηκαν εἰς τὸ Ἄργος. Ἐκεῖ δὲν ἤξεύρω πῶς ἔκαμαν καὶ πιάνονται μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Τσώκρη καὶ Γριζιώτη, πολεμοῦν καὶ σκοτώνουν περισσότερο ἀπὸ 200 ψυχαῖς ἀθώαις. Οἱ Φραντσέζοι ἔπιασαν τὸ παιδί μου ὡς ἐνέχυρον διὰ νὰ μὴν πᾶν οἱ Ἕλληνες καὶ τοὺς κτυπήσουν. Ἔστειλε μίαν ἐπιτροπὴν ἢ Διοίκησιν διὰ νὰ ἰδῆ ἂν εἶχα ἐγὼ εἰδησιν· ἤλθαν, ἐξέτασαν αὐτά, ἔγραψα καὶ ἐγὼ εἰς τὸν Στρατηγὸν καὶ τοὺς ἔλεγα ὅτι ἂν εἶχα κανένα σκοπὸν νὰ βαρέσουν τοὺς Φραντσέζους δὲν τοὺς ἄφινα νὰ περάσουν ἀπὸ τὴν Τριπολιτσά, — τοὺς ἐκαρτέραγα εἰς τοῦ Λεονταρίου τὸ Δερβένι — καὶ δὲν ἔχω καμμία αἰτία διὰ νὰ ἡμαί ἐχθρὸς τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων, καὶ τί ἔπιασαν τὸ παιδί μου ἐνέχυρον. Ἄν ἤξευρα ὅτι τὸ νὰ κτυπήσω ἤθελα ὠφελήσῃ τὴν Πατρίδα μου τὸ ἔκαμνα καὶ ἄς εἶχαν καὶ τὸ παιδί μου ἐνέχυρον· καὶ ἔτσι ἐπληροφορήθηκα ὅτι δὲν εἶχα εἰδησιν· οἱ Γάλλοι μὲ ἐνόμιζαν ἐχθρόν τους, ἐγὼ δὲν τοὺς εἶχα δῶση ποτὲ αἰτία. Ὁ Κωλέτης καὶ τὸ ἐναντίον κόμμα τοὺς ἐγιόμισαν τὰ μυαλά, ὅτι ἐγὼ ἤμουν ἐναντίον τους καὶ ῥωσσολάτρης.

Εἰς δέκα ἡμέραις φθάνει ὁ στόλος ὁποῦ ἔφερνε τὸν Βασιλέα εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἄργους. Πρὶν ὅμως τοῦτο οἱ Φραντσέζοι ἔστειλαν καὶ ἔπιασαν τὸ σπίτι τοῦ Τσαμαδοῦ ὁποῦ ἦτον πρόεδρος τῆς Γερουσίας καὶ τὸν ἐκακομεταχειρίσθησαν. Ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς περιστασεως, καὶ ἄλλαις βίαις ὁποῦ ἔκαμναν εἰς τοὺς Γερουσιαστὰς ἀπεφάσισαν νὰ ἐβγοῦν ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι. Ἐγὼ εἶχα κατεβῆ εἰς τὸ Ἄστρος, διὰ νὰ ὁμιλήσω διὰ μίαν ὑπόθεσιν ὁποῦ ἐτρεχε. Μερικοὶ Γερουσιασταὶ

είχαν σχέδιον νὰ ἐβγοῦν εἰς τὸ Ἄστρος, νὰ ἐκλέξουν μίαν νέαν διοίκηση συνθεμένοι ἀπὸ τρεῖς, νὰ προσκαλέσουν τὸν Ζαήμεν καὶ Μεταξᾶ, καὶ νὰ κάμουν πρόεδρον προσωρινὸν τὸν Ῥικάρδο, ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ ὁ βασιλέας. Ἐφυγε ἡ Γερουσία, καὶ ἔξαφνα μία αὐγὴ τοὺς βλέπω εἰς τὸ Ἄστρος· δὲν ἐδέχθηκα τὴν πρότασιν τους, ὅμως εἶπα νὰ σταθῇ τὸ πρᾶγμα ἕως εἰς τὸν ἐρχομὸν τοῦ Βασιλέως, καὶ ἡ Γερουσία ἐπῆγε εἰς τὰς Σπέτσαις καὶ ἔμεινε ἐκεῖ ἕως τὸν ἐρχομὸν τοῦ Βασιλέως.

Ὅταν ἐβγήκε ἡ Γερουσία εἰς τὸ Ἄστρος εἶχα στείλῃ τὸν Κωνσταντῖνον διὰ νὰ γείνη συμφωνία εἰς τὸ Ἀνάπλι· ἡ συμφωνία ἦτον νὰ βάλουν εἰς ὄλον τὸ κράτος τοὺς ἡμισυ ἐπάρχους ἀπὸ τοῦ μέρους μας ἀνθρώπους, νὰ ἐπικυρώσουν τοὺς λογαριασμοὺς ὄλων τῶν στρατιωτικῶν διὰ τοὺς μισθοὺς των καὶ ἄλλα· ὁ Κωλέτης ἦτον σύμφωνος· ἐκτὸς νὰ μὴ γνωρίσῃ τὴν Γερουσία, καὶ αὐτοῦ ἦτον ἡ δυσκολία· διότι δὲν ἤθελα νὰ δεχθῶ ὅλας τὰς προτάσεις ὁποῦ ἦτον ὠφέλιμοι δι' ἐμέ, καὶ νὰ ἀφήσω τοὺς συντρόφους μου Γερουσιαστὰς· αὐτοὶ ὁποῦ ἐζητοῦσαν νὰ γείνη μία Διοίκησις καὶ δὲν ἐπρόσμεναν ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ ὁ Βασιλέας, ἔλεγαν: α' ὅτι ὁ Βασιλέας θὰ ἀργήσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τρεῖς καὶ τέσσαρους μῆνας· β' ὅτι ὅταν ἔλθῃ ὁ Βασιλέας θὰ εὔρη εἰς τὰ πράγματα τοὺς ἐναντίους, καὶ τότε θὰ λάβῃ ἀπὸ αὐτοὺς μόνον πληροφορίας ὡς εὐρισκομένους εἰς τὰς θέσεις καὶ μὲ τοῦτο θὰ κρύψουν ὅλα των τὰ σφάλματα, ποῦ ἔκαψαν στόλους, ἀφάνισαν ἐπαρχίαις, ἐσκότωσαν τὸν Κυβερνήτη, κτλ. ἐνῶ ἂν ἐγίνετο μία νέα διοίκηση ἀπὸ τὴν Γερουσίαν, τὴν ὁποίαν ἕως τότε οἱ Ἀντιπρόσβεις καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας ἐνόμιζε ὡς νόμιμον, ἤθελε δώσῃ αὐτὴ ἡ νέα διοίκηση πληροφορίας διὰ τὰς πράξεις τῶν

έναντίων, καὶ νὰ τοὺς γνωρίσῃ τί ἄνθρωποι εἶναι, καὶ ἂν καὶ ὁ Κωλέτης μὲ τοὺς γραμματεῖς ἐπέμενε νὰ νομίζεται ὡς διοικήσεις, ὁ Βασιλέας νὰ εὕρῃ δύο κυβερνήσεις, καὶ νὰ μὴν ἀκούσῃ καμμιά, καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ ἐδικόν του δρόμον. Ποτὲ δὲν ἐφαντάζετο κανένας ἀπὸ τὸ λεγόμενον Κυβερνητικὸ ὅτι ὁ βασιλέας φθάνοντας δὲν θέλει τὸν ἐναγκαλιασθῆ ἢ τὸ πολὺ ὅτι ἤθελε ἀδιαφορήσῃ, διότι ἐνόμισαν ὅτι ὁ βασιλέας δὲν θέλει ἐναγκαλιασθῆ, παρὰ ὅσοι ἐστάθηκαν πιστοὶ εἰς τὴν μόνην τακτικὴν Κυβέρνησιν, ὅπου ἔλαβε τὸ ἔθνος μας ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως. Τέτοιαις ἰδέαις εἶχαν ὅλοι οἱ Γερουσιασταὶ καὶ ἐν γένει ὅσοι ἦτον Κυβερνητικοί.

Εἰς τὴν Τριπολιτσά, ὅπου ἤμουν, ἀνταποκρίθηκα μὲ τοὺς ὀπλαρχηγούς τῆς Δυτικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, μὲ ὅλην τὴν Πελοπόννησον, καὶ μὲ τὰ νησιά, καὶ κατ' ἐξοχὴν μὲ ταῖς Σπέτσαις καὶ Τήνον, νὰ ἐτοιμάσουν πληρεξουσίους διὰ νὰ ἔλθουν νὰ συγχαροῦν τὸν Βασιλέα μας εἰς τὸ φθάσιμόν του· ὁ σκοπός μου ἦτον νὰ συναχθοῦν ὅλοι εἰς τὸ Ἄργος νὰ δεχθῶμεν τὸν Βασιλέα, καὶ ὁ κάθε ἀποσταλμένος νὰ ἔχη καὶ ἀπὸ μίαν ἀναφορὰν εἰς τὴν ὁποίαν νὰ περιγράφωνται ὅσα κακὰ ἐγίναν ἐξ αἰτίας μερικῶν λεγομένων συνταγματικῶν. Ἀφοῦ ἐκτυπήθησαν οἱ Ἕλληνες μὲ τοὺς Φραντσέζους εἰς τὸ Ἄργος ἄλλαξα σκοπόν, καὶ ἤθελα κατεβῆ εἰς τοὺς Μύλους· δὲν ἤξευρα τὴν ἐποχὴν ὅπου θὰ ἔλθῃ ὁ Βασιλέας, καὶ δι' αὐτὸ δὲν ἐβίασα τοὺς ἀποσταλμένους νὰ μαζευθοῦν Ὁ Βασιλέας φθάνει εἰς τὸ Ἀνάπλι.

ΙΕ΄.

Τώρα είναι καιρός νὰ εἰπῶ μερικά πρᾶγματα ὅπου ἔχουν σχέσιν μὲ τὴν ἀδικον καταδρομὴν μου. Καὶ ὁ Θῆρσιος καὶ ἄλλοι ξένοι ἐπαράστησαν εἰς τὴν Βαυαρίαν ὅτι ἐγὼ ἤμουν ἀρχηγὸς Ῥωσικοῦ κόμματος, ὅτι εἶμαι ἀρχηγὸς μιᾶς φατρίας ποῦ δὲν θέλει τὸν Βασιλέα καὶ ἄλλα παρόμοια· αὐτοὶ ἦταν ξένοι ἄνθρωποι καὶ μολονότι ὁ Κολιόπουλος ἐπληροφόρησε τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Βασίλισσαν διὰ τὰ φρονήματά μου ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως καὶ τοὺς εἶπε ὅτι ἔμπορεῖ νὰ μείνῃ ἐνέχυρον εἰς τὴν Βαυαρίαν, ἕως ὅτου νὰ φθάσῃ ὁ υἱὸς του εἰς τὴν Ἑλλάδα· μαλοντοῦτο ἤρχοντο μὲ κάποιαν ὑποψία. Εἰς τὸ ἀγγλικὸν καράβι ὅπου ἐμβῆκε ὁ Βασιλέας καὶ ἡ Ἀντιβασίλειά, ἰσως τὸν ἐπότισαν καὶ ἐκεῖ τίποτε τὸ ἐμπόδιον ὅπου ἔγινε νὰ πάῃ ὁ Γενναῖος εἰς τὸ Μόναχον τὸ παρεξήγησαν. Ἔρχεται ὁ Βασιλέας εἰς τοὺς Κορφοὺς, μαθαίνει ὅτι ἡ Γερουσία ἐβγήκε ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι καὶ ἐβγήκε μὲ κακοὺς σκοπούς· ἔρχεται ἕως ἀπέξω ἀπὸ τὴν Μάνην, καὶ μαθαίνει ὅτι οἱ Φραντσέζοι ἐκτυπήθηκαν μὲ τοὺς Ἕλληνας καὶ ὅτι ἐκείνοι οἱ Ἕλληνες ἦτον ἄνθρωποι τοῦ Κολοκοτρώνη, καὶ ἤθελε νὰ ἀντισταθῇ ὁ Κολοκοτρώνης εἰς τὸ ξεμπαρκάρισμα τοῦ Βασιλέως μὲ δέκα καὶ δεκαπέντε χιλιάδες· ἦλθαν λοιπὸν φουσκωμένα τὰ μυαλὰ ἐναντίον μου. Μὲ γράφουν ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι καὶ μὲ εἰδοποίησαν τὰ πάντα. Ἐγὼ ἐλυπήθηκα νὰ ἰδῶ ὅτι αἱ ῥαδιουργίαι ἔφθασαν νὰ παραμορφώσουν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἄφησα εἰς τὸν καιρὸν διὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ Βασιλέας καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πρᾶγματα. Ἔρχομαι εἰς τὴν φεργάτα τοῦ Ρικὸρδου, ζητῶ νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὸν Βασιλέα καὶ εἰς τὴν Ἀντιβασίλειαν, στέλνω τὸν Κολιό-

πουλον, με ἀπεκρίθησαν ὅτι δὲν δέχεται ἐπισήμως ἀκόμη, καὶ νὰ παρευρεθῶ καὶ ἐγὼ εἰς τὸν τόπον ὅπου ἤθελε ἔβγη ὁ Βασιλέας. Ὁ Ῥικάρδος ἔδωκε γεῦμα καὶ ἐσυμφάγαμεν με τὸν στρατηγὸν τῶν βαυαρικῶν στρατευματων καὶ με τὸν θεῖον τοῦ Βασιλέως, καὶ Σμάλτς· τοὺς ἐκατάλαβα ὅτι ἦταν ὑποπτοι.

Ἦλθε ἡ ἡμέρα τῆς ἐκβάσεως τοῦ Βασιλέως καὶ ἔβγηκα καὶ ἐγὼ καὶ ἀνταμώθηκα με τὸν Κουντουριώτη, με τὸν Κωλέτη, Ζαήμεν καὶ λοιπούς· ἐφιληθήκαμεν. Ἐβγήκε ὁ Βασιλέας· ἐκινήσαμεν καὶ ἐμβήκαμεν εἰς τὸ Ἀνάπλι. Ἐκεῖ ἐπαρουσιάσθηκαμεν· κάθε ἡμέρα ἦρχοντο ἐπιτροπαί, ἀλλὰ ἀλλάξαν τὰ πράγματα καὶ δὲν ἔκαμαν οὔτε ἀναφοραῖς, οὔτε τίποτα. Ἐλεγε ὁ Βασιλέας ὅτι ἐφέρθησαν οἱ Ἕλληνας με ἀνδρείαν εἰς τὴν ἐπανάστασιν, ὅτι ἀφήκε τοὺς γονεῖς του, τὴν πατρίδα του, διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν νέαν πατρίδα, νὰ συνεργασθῇ διὰ τὴν εὐτυχίαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἄλλα τέτοια ὅπου συνειθίζουν οἱ Βασιλεῖς, καὶ ἔκαμε προκήρυξιν εἰς αὐτὸ τὸ κεφάλαιο. Ἐπέρασαν δύο τρεῖς ἡμέραις, διάλυσα τοὺς παλαιούς μου ἀξιωματικούς, στρατιώτας, ὑπασπιστάς μου, γραμματικούς μου, καὶ τοὺς εἶπα: «Πηγαίνετε εἰς τὸ καλό, καθήσετε εἰς τὰ σπίτια σας ἡσυχαι καὶ τώρα ὅπου ἦλθε ὁ Βασιλέας θέλει γνωρίσῃ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα τοῦ τόπου μας, καὶ θέλει ἀνταμείψῃ τὸν καθένα κατὰ τὰς πράξεις του καὶ κατὰ τὰς ἐκδουλεύσεις του.» Ἐπειτα τοῦ παρρησίασα μίαν ἀναφορὰ καὶ τοῦ ἐπρόσφερα τὸ κάστρο τῆς Καρύταινας, τὸ ἥποτον εἶχα φτειάσῃ με τὰ ἔξοδά μου. Ἐλεγα εἰς τὴν ἀναφορὰ μου, ὅτι τὸ κάστρο τὸ ἔφτειασα διὰ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς πατρίδος μας, τώρα δὲν μοῦ χρησιμεύει πλέον καὶ σὰς τὸ προσφέρω. Ὁ σκοπός μου ἦτον νὰ δώσω τὸ πκράδειγμα, ὥστε ὅσοι εἶχαν φτειάσει καὶ ἄλλοι πύρ-

γους ἢ ὀχυρώματα ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων νὰ τὰ δώσουν. Ἐλαβα ἀπόκρισι εὐχαριστήριον καὶ ὅτι θέλει φυλαχθῆ ἡ ἰδιοκτησία μου. Ὅσον ἡμπόρεσα ἔκαμα τὸ χρέος μου εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἐγὼ καὶ ὅλη ἡ φαμελιά μου· εἶδα τὴν πατρίδα μου ἐλεύθερη, εἶδα ἐκεῖνο ὅπου ποθοῦσα καὶ ἐγὼ, καὶ ὁ πατέρας μου, καὶ ὁ πάππος μου καὶ ὅλη ἡ γενεά μου, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες. Ἀπεφάσισα νὰ πάω εἰς ἓνα περιβόλι ὅπου εἶχα ἔξω ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι· ἐπῆγα, ἐκάθησα καὶ ἀπερνοῦσα τὸν καιρὸν μου καλλιεργῶντας· καὶ εὐχαριστούμην νὰ βλέπω νὰ προσδεύουν τὰ μικρὰ δένδρα ὅπου ἐφύτευα. Εἰς ὀλίγον ἔστειλα ἓνα σπαθι τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Βασιλέως ἠγεμόνος Παύλου Λουδοβίκου.

Ἐπῆγα εἰς τὴν Τριπολιτσά διὰ νὰ περάσω ἓνα δύο μῆνες, διότι ἐφοβήθηκα νὰ μὴν ἀρρωστήσω ἀπὸ τὴν κάψα εἰς τὸ Ἀνάπλι. Ἐπῆγα εἰς τὴν Τριπολιτσά, ἀποκεῖ ἐπῆγα εἰς ἓνα πανηγύρι τῆς ἀγίας Μονῆς, ὅπου ἐπῆγαίνα κάθε χρόνο ὅτι εἶναι ἰδιοκτησία μου. Ὅπισω εἰς τὸ Ἀνάπλι οἱ ραδιοῦργοι δὲν ἔλειψαν νὰ παρασταίνουν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης κάμνει συνελεύσεις καὶ ἄλλαις παρόμοιαις ψευτικαῖς. Ὁ Ζωγράφος ὅπου ἦτον νομάρχης τῆς Ἀρκαδίας, (τόσον καὶ ὁ Μάνος ὅπου ἦτον διευθυντής), καὶ ἂν ἦτον τίποτε ἔπρεπε νὰ τὸ ἤξεύρη αὐτός, ἐπῆγε εἰς τὴν Ἀντιβασιλεία καὶ ἐπληροφόρησε, ὅτι ὅλα αὐτὰ ἦτον ψεύματα. Ἐγύρισα ὀπίσω εἰς τὸ Ἀνάπλι· ἐπῆγα ἐχαιρέτησα τὸν Βασιλέα, τὴν Ἀντιβασιλείαν, τοὺς εἶδα μουνδιασμένους, πλὴν δὲν ἐκατάλαβα τίποτες· ἔμεινα εἰς τὸ περιβόλι μου. Ἐκεῖ ἦλθαν τὴν νύχτα εἰς τὰς 7 Σεπτεμβρίου, καὶ μὲ ἐπῆρε ὁ Κλεώπας μοίραρχος μὲ σαράντα χωροφύλακας καὶ μ' ἐπῆγε εἰς τὸν Ἰτσκαλέ, καὶ μ' ἐπαράδοσε εἰς τὸν φρούραρχον καὶ μ' ἔβαλαν ἔξη μῆνες μυστικὴ φυλακὴ, χωρὶς νὰ ἰδῶ

άνθρωπον, εκτός του δεσμοφύλακα· δὲν ἤξευρα τί γίνεται διὰ ἕξι μῆνες, οὔτε ποιὸς ζῆ, οὔτε ποιὸς ἀπέθανε, οὔτε ποῖον ἔχουν εἰς τὴν φυλακὴν· διὰ τρεῖς ἡμέραις δὲν ἤξευρα πῶς ὑπάρχω, μοῦ ἐφαίνετο ὄνειρο, ἐρωτοῦσα τὸν ἑαυτὸν μου ἂν ἤμουν ἐγὼ ὁ ἴδιος ἢ ἄλλος κανεῖς· δὲν ἐκαταλάβαινα διατί με ἔχουν κλεισμένο.

Μὲ καιρὸν ἐπέρασε ἀπὸ τὸν νοῦν μου, ὅτι ἴσως ἡ Κυβέρνησις βλέποντας τὴν ὑπόληψιν ὅπου ἔχει ὁ λαὸς πρὸς ἐμένα, με φυλακώνουν διὰ νὰ μοῦ κόψουν τὴν ἐπιρροήν, δὲν ἐπίστευσα ποτέ, ὅτι θὰ φθάσουν εἰς αὐτὸν τὸν βαθμὸν, διὰ νὰ φκείασουν ψευδομάρτυρες. Ἐπειτα ἀπὸ ἕξι μῆνες μᾶς ἐκοινοποίησαν τὴν κατηγορίαν, ὅτι τάχα ἐκάμναμεν ἀναφοραῖς πότε ἐναντίον ὅλης τῆς Ἀντιβασιλείας, πότε ἐναντιον τῶν δύο μελῶν, καὶ ὑπὲρ τοῦ Ἀρμανσπέργ· ὅτι ἠθέλαμεν νὰ κάμωμεν ἐπανάστασιν, καὶ ὅτι ἐβγάζαμε δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν καὶ ληστὰς, ὅλα ἄρατα θέματα. Σὰν μ' ἐκοινοποίησαν αὐτά, ἔβαλα ὑποψία εὐθύς ὅτι εἶναι χέρι τῆς Κυβερνήσεως καὶ θὰ μᾶς χαλάσουν· μᾶς ἔβαλαν εἰς τὸ δικαστήριον· ἐκεῖ ἐπαρρησιάζσθηκαν μερικοὶ ἀτιμοὶ μικροὶ ἄνθρωποι ψευδομάρτυρες, καὶ ἔλεγαν πῶς εἶδαν ἀναφοραῖς καὶ ἄλλα ψέμματα· ἦλθαν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τίμιοι ἄνθρωποι, νοικοκυραῖοι, εἶπαν πῶς ὅλα αὐτὰ εἶναι ψέμματα, ὅτι αὐτοὶ εἶναι κακῆς διαγωγῆς ἄνθρωποι· πλὴν ποῦ ἤκουαν αὐτούς; ἠθελαν τὸν σκοπὸν τους, καταδίκην· ἔξαφνα μανθάνω ὅτι βιάζει ὁ Σχινᾶς μινίστρος τῆς δικαιοσύνης τὸ δικαστήριον καὶ ὑποχρεώνει τὸν πρόεδρον Πολυζωῖδην καὶ Τερτσέτην νὰ ὑπογράψουν με βαγιονέταις.

Μᾶς κατέβασαν, μᾶς ἐδίδαξαν τὴν ἀπόφασιν· εἶδα τόσαις φοραῖς τὸν θάνατον, καὶ δὲν τὸν ἐφοβήθηκα, οὔτε τότε· καλλίτερα εἶναι ὅπου σκοτώνομαι ἀδίκαια.

παρὰ δίκαια. Τὸν Κολιόπουλο ἐλυπόμουνα διότι εἶχε φαιμελιά μεγάλη· ἐφάγαμε τὸ βράδυ· τὴν αὐγὴν ἐκάμαμε τὴν διαθήκη μας καὶ ἐπροσμέναμε τὴν ὥρα τοῦ θανάτου. Μετὰ δύο ὥρας ἐμάθαμε ὅτι ὁ Βασιλέας μᾶς ἔκαμε χάρη τὴν ζωὴν μας ἀπὸ τὸ ἄδικο. Μᾶς ἐπῆγαν εἰς τὸ Παλαμῆδι εἰς σιγουρότερον μέρος. Ἔσταθήκαμε καὶ ἐκεῖ ἑνδεκα μῆνες. Ὁ Βασιλεὺς ὅταν ἀνέβηκε εἰς τὸν θρόνον ἔκαμε διαταγὴν καὶ μᾶς ἐλευθέρωσε ἀπὸ αὐτὴν τὴν φυλακὴν τὴν τόσον ἄδικη. Ἐκατέβηκα ἀπὸ τὸ Παλαμῆδι· ἡ ὑποδοχὴ ὅπου μού ἔκαμεν ὁ λαός, μὲ ἔκαμε νὰ λησμονήσω ὅλαις ταῖς δυστυχίαις ὅπου ἐπέρασα· ἔβλεπα ἄλλους νὰ κλαίουں, ἄλλους νὰ γελοῦν, καὶ ὅλοι νὰ φωνάζουν ζήτω! ζήτω ἡ δικαιοσύνη καὶ ὁ Βασιλεὺς! Ἐκάθησα δύο τρεῖς ἡμέραις εἰς τὸ σπίτι μου καὶ ἔπειτα ἦλθα εἰς τὴν Ἀθήναν· ἐπρόσφερα τὸ σέβας μου καὶ τὴν εὐχαρίστησίν μου εἰς τὸν Βασιλέα καὶ εἰς τὸν Ἀρμανσπέργ, καὶ ἔπειτα ἐκάθησα ἡσυχος ἕως τούτην τὴν ὥρα ὅπου διηγοῦμαι αὐτά. ¹

¹ Τὸ καλοκαίρι τοῦ ἔτους 1836.

ΡΗΤΑ ΤΟΥ ΓΕΡΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

ΣΥΛΛΕΧΘΕΝΤΑ

ΥΠΟ

Γ. ΤΕΡΤΣΕΤΗ

ΡΗΓΑ ΤΟΥ ΓΕΡΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

Η

ΕΡΓΑ ΤΟΥ

Κατὰ παράδοσιν.

Μερικά ὁ ἐκδότης ἤκουσεν ἀπὸ τὸ στόμα του. Ἡ ὀνομασία γέρος τοῦ ἐγεννήθη, ἐπειδὴ ἦτο πολὺζερος, ἔξυπνος, εἶχε πονη-
ρίαις· ὄθεν καὶ τὸ τραγούδι τοῦ παλαιοῦ γαλασμοῦ τῶν Κολοκο-
τρωναίων λέγει :

Ὁ Θεωράκης, πολὺ πονηρεμένος.

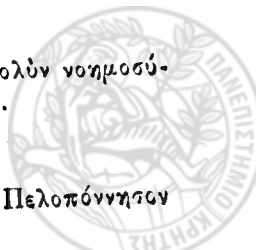
Ἐγλύτωσε ὁ καυμένος.

Εἰς τὰ ἔθνη ὅπου ἡ παιδεία δὲν εἶναι ἐξηπλωμένη καὶ ἡ ἐπι-
στήμη δὲν φωτίζει τοὺς νέους, οἱ γέροντες ἔχουν τὰ πρωτεῖα
τῆς γνώσεως· ὅποιος εἶδε πρωϊμώτερα τὸν ἥλιο, ἔχει καὶ πρᾶξιν
περισσότερη τῆς ζωῆς.

Ἀπέδιδεν εἰς τρία αἷτια τὰς νίκας τοῦ Ἰμπραή-
πασα: α' ὅτι ἡ Τριπολιτσα ἐσφύζετο καὶ τὴν εἶχε κί-
τρον, β' εἰς τοὺς Τούρκους τοὺς σκλάβους τοὺς ἐν-
πίους, καὶ γ' εἰς τὴν φυλάκισιν τῶν ὀπλαρχηγῶν.

Ὁ Μάρκο Μπότσαρης ἔλεγεν εἶχε πολὺν νοημοσύ-
νην· ὁ Φῶτος Τζαβέλας ἦτον τὸ τέλειο.

Ἀπέδιδε τὴν ἐπιρροήν του εἰς τὴν Πελοπόννησον

εις τὰ ἀκόλουθα: Οἱ ἀνδρειότεροι τῆς Πελοποννήσου δὲν ἐζοῦσαν πλέον εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως. Τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας του. Ἡ εἰδησις ὅπου εἶχε τῶν τόπων διὰ τὴν περασμένην του κλέφτικὴν ζωὴν καὶ τέλος ἐγνώριζε καὶ ὠμιλοῦσε εἰς τοὺς ἐντοπίους τὴν γλῶσσάν των. Ἄν ἐζοῦσαν ἔλεγεν οἱ παλαιοί, ἠθέλαμεν κυριεύσῃ μὲ εὐκολίαν τὴν Πελοπόννησον τὸν πρῶτον χρόνον.

Ἐδιηγείτο πολλά θαύματα τῆς πλατομαντείας, καὶ ἐπίστευε κάποτε εἰς τὰ ὄνειρα. Ὅταν ὠνειρεύετο ὅτι βλέπει συνοδίαν γάμου ἐξῆγα τὸ ὄνειρον ὅτι εἶναι Τοῦρκοι, καὶ εἰ μὲν ἐπροχωροῦσαν, ἐσήμαινεν ὅτι δὲν ἔμελλαν νὰ πολεμήσουν, εἰ δὲ καὶ ἔσταναν καὶ ἐχόρευε μαζί τους παίζοντας τὰ ταβούλια ἐσήμαινεν ὅτι εἶχε πόλεμον, καὶ ἔκαμνε τὰς ἀναγκαίας προετοιμασίας.

Ἐδιηγείτο μὲ πολλὴν χάριν τὸν ἀκόλουθον μῦθον. Ἐνας Σουλτάνος μίαν φορὰν ἠθέλησε νὰ περιηγηθῇ τὸ βασίλειόν του, νὰ μάθῃ τὰ διάφορα ἦθη τῶν ὑπηκόων του, καὶ νὰ τοὺς διοικῇ ὅπως πρέπει. Οἱ ἀυλικοὶ του ἐναντιῶνοντο εἰς αὐτὴν του τὴν ἀπόφασιν παρασταίνοντές του ὅτι εἶναι ἄμαθος εἰς ταῖς κακοπάθειαις καὶ τοὺς κινδύνους τοῦ ταξιδίου. Ὁ Σουλτάνος ἐπέμενε. Τότε ἕνας γέρος Τοῦρκος, μὲ μεγάλην ὑπόληψιν, εἶπε τοῦ Σουλτάνου: «Εἶναι τρόπος νὰ περιηγηθῆς καὶ νὰ μάθῃς τὰ ἦθη τῶν ὑπηκόων σου χωρὶς νὰ ταξειδεύσῃς· κάμε νὰ σοῦ φτειαῖσουν τσατήρια ὅπου ὅλα, ἀπὸ τὸ χῶμα ἕως τὰ ξύλα ὅπου ἔχουν νὰ τὸ σκεπάζουν, νὰ εἶναι ἀπὸ τὸν τόπον ὅπου ἐπιθυμεῖς νὰ μάθῃς· κοιμάσαι ἔπειτα εἰς καθένα ἀπὸ αὐτὰ μίαν

νύκτα και εις τὸν ὕπνον σου θὰ σοῦ παρουσιασθῇ ὁ τόπος ἀπ' ὅπου εἶναι τὸ τσατήρι με τοὺς κατοίκους του και με τὰ ἔργα ὅπου συνειθίζου, και ἔτσι ἡμπορεῖς νὰ μάθῃς ὅτι ἐπιθυμοεῖς, χωρὶς νὰ κακοπάθῃς ταξιδεύοντας. » Ὁ Σουλτάνος ἐκαταπέισθη εἰς τοὺς λόγους τοῦ γέρου, και ἔκαμε και τοῦ ἔφτιασαν τσατήρια ὅπως ὁ γέρος τοῦ εἶχε παραστήσῃ. Τοῦ ἔφτιασαν τσατήρια ἀπὸ κερεστέ τῆς Ῥούμελης, ἄλλο ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς, ἄλλο ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου, και ἄλλο ἀπὸ τοῦ Μωρέως, και εἰς καθένα ἀπὸ αὐτὰ ἐκοιμήθη μίαν νύκτα. Κοιμώμενος εἰς τὸ τσατήρι τῆς Ῥούμελης εἶδε πολέμους, ἄτια νὰ χλιμιντροῦνε. Ἐκοιμήθη εἰς τὸ τσατήρι τῆς Ἀνατολῆς και ἔκοιμήθη γλυκὰ ὡσάν νὰ πῖν ἀφιόνι. Ἐκοιμήθη εἰς ἐκεῖνο τῆς Αἰγύπτου και εἶδε τὸ Νεῖλο νὰ χύνη πλημμύρα θησαυροῦ, ἄλλὰ πλοῦτη τυφλά. Ἐκοιμήθη και εἰς τὸ τσατήρι τοῦ Μωρέως και εἶδε τρεῖς χιλιάδες διαβόλους με δαυλοὺς ἀναμμένους ἔστο χέρι νὰ τρέχουν και νὰ κάνουν ταραχὴ ἀνυπόφερτη.

Μοῦ ἔλεγεν ὁ Νικηταρᾶς ὅτι ὁ Γέρο Κολοκοτρώνης ἐρωτήθη μία φορὰ : ποῖος ἠξεύρει περισσότερα, ὁ διάβολος ἢ ὁ ἄνθρωπος ; Και αὐτὸς ἀπεκρίθη : ὁ ἄνθρωπος ἐπειδὴ ἂν καλολογαριάσῃς ζῆ (και τὸ ἀπέδειχνε) μόνον εἴκοσι χρόνους και ἠξεύρει τόσα, και ὁ διάβολος εἶναι ἀπέθαντος (λέξις τοῦ Νικηταρᾶ). Ἡ ἀπάντησις τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη ἔχει τὴν δύναμιν νὰ φανερώνη τὸ πλοῦτος τῶν κεφαλαίων τὰ ὅποια ἐπισωρεύει ἢ παρᾶδοσις τῶν αἰώνων.

Εἰς τὴν Τριπολιτσά, εἶχον γράψῃ σάτυραν ἐναντίον

τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τὴν ἐτοιχοκόλλησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ἦτο Κυριακὴ καὶ ἐσυνάχθη κόσμος καὶ ἐδιάβαζεν. Ὁ Γέρο Κολοκοτρώνης ἐπήγαινε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν νὰ λειτουργηθῆ, καὶ ὅταν εἶδε τὸν κόσμον συμμαζωμένον, ἔστειλε τὸν Γραμματικόν του νὰ ἰδῆ τί τρέχει. Ὁ Γραμματικὸς ἐπέστρεψε καὶ ἐμούδιαζε νὰ τοῦ εἰπῆ. Ἐμαθε τέλος πάντων τί εἶναι. Τότε ἐπῆγε, τὴν ἐξεκόλλησε καὶ τὴν ἐπῆρε ἔς τὸ χέρι καὶ ὅταν ἀπόλυσε τὴν ἐκκλησίαν, τὴν ἔδωκε τοῦ παπαῦ καὶ τὸν ὑποχρέωσε νὰ τὴν διαβάσῃ μεγαλοφώνως εἰς τὸν λαόν. Ἐπειτα, εἶπε: «Κρίνετε ἂν μὲ βρίζουν δίκαια.» καὶ τινες λέγουν, ἐπρόσθεσε: «Ὁ κάλπικος παρὰς μένει ἔς τὸ νοικοκύρη του».

Ὅταν ἤκουσεν ὅτι ὁ Σκούρτης ἐκλέχθη στρατάρχης εἶπε: «Ἔώρα δὲν λείπει παρὰ νὰ διορίσουν καὶ τὸν Γέρο Νοταρᾶ ναύαρχον ἀντὶ τοῦ Μιαούλη.»

Τὸ ἄν, ἔλεγεν, ἐσπάρθη πολλὰς φορὰς ἀλλὰ δὲν ἐφύτρωσε.

Εἰς τὸ Βασίλειον τοῦ Μαρόκου θὰ πῆγαινα νὰ πολεμήσω, ὄχι ἀλλοῦ εἰς τόπον χριστιανικόν. Ὡς τὸν ἀετὸν ποῦ πάγει ψηλότερα ἀπὸ τὰ ἄλλα πουλιὰ εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλ' ἀγναντεύει πάντοτε τὴν φωλιά του ἐκύταζα καὶ ἐγὼ τὴν Πελοπόννησον.

Ἀνέγνωσα, ἔλεγε, τὸν βίον τοῦ Σκεντέρμπεη, ἐσυλλογούμην τὰ ἔργα του· δὲν ἐκλείσθη ποτὲ εἰς τὴν Κρόγια.

"Οσαις φοραῖς καὶ ἂν ἐγράφη εἰς ξένην στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν δὲν ἐκρέμασε ποτὲ φοῦντα εἰς τὸ σπαθί του, ἐξηγῶν κατὰ γράμμα τοὺς στίχους τοῦ πολεμιστηρίου ἄσματος τοῦ Ῥήγα

Κάλλιο γιὰ τὴν πατρίδα κανέναν νὰ χαθῆ,
ἢ νὰ κρεμάσῃ φοῦντα γιὰ ξένον 'στὸ σπαθί.

Ὁ Θεός, ἔλεγε, ἔδωσε τὴν ὑπογραφή του διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος, δὲν τὴν παίρνει ὀπίσω.

Εἰς ἀπεσταλμένον ἀπὸ φίλον τοῦ στρατιωτικὸν ἐπίσημον ὁ ὁποῖος τοῦ ἐμνηοῦσε νὰ σκοτώσῃ τὸν Α. Δ., νὰ βγάλῃ ἀπὸ τὴν μέση τὸν Ζαήμη, εἴτεμὴ τὸ γένος δὲν βλέπει σωτηρίαν, ἔλεγε, ἀκούοντας τὴν παραγγελίαν: «Οὐ! νὰ χαθῆ, θαρρεῖ πῶς εἶναι μύγες, εἶναι ἄνθρωποι, ἔχουν καὶ αὐτοὶ τὸ φύσημα τοῦ Θεοῦ.»

Εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπολιτσᾶς ἕνας ἀξιωματικός του τοῦ λέγει φοβισμένος, τοῦ ἔδειχνε καὶ τὸ μέρος, ὅτι βλέπει στρατεύμα ἀρραδιασμένο, τί στρατεύμα εἶναι, ὑποπτο, τάχα φιλέλληνες τακτικοὶ ἢ Τοῦρκοι; — Τηράει καλὰ ὁ στρατηγός, ἔπειτα λέγει τοῦ ἀξιωματικοῦ: «Ὅρνεια εἶναι, βρὲ, ὄρνεια· ἀφοῦ ἐφιλεύθησαν τὸν Χατζῆ Κουλελέ ἀναπαύονται ἀρραδιασμένα, ὡς εἶναι συνήθειο τους, νὰ τὸν χωνεύσουν.» (Ὁ Χατζῆ Κουλελές Τοῦρκος πολεμικὸς σκοτωμένος).

Πηγαίνόμενος μίαν φορὰν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας εἰς τὸ

Ἄναπλι, ὅταν ἐρωτήθη τί νεώτερα εἶδεν εἰς τὰς Ἀθήνας εἶπε: «Εἶδα πρᾶγμα ὅπου δὲν τὸ εἶδα ἄλλη φορά τόσων χρόνων ὅπου εἶμαι, ἡ γυναῖκες ὡς τώρα ἤξευρα πῶς ἐφούσκωναν ἀπ' ὀμπρός, εἰς τὰς Ἀθήνας εἶδα ὅτι φουσκώνουν ἀπὸ πίσω». Ἀπέβλεπεν ὁ λόγος του τὸ ἀδιάντροπον τῶν τότε γυναικειῶν φορεμάτων.

Εἰς τὸν Μιστρά, ἂν δὲν σφάλλω, τοῦ ἐκατάδωκαν δύο γυναῖκας ἀτίμου διαγωγῆς, αἱ ὁποῖαι ἐξέκλιναν τοὺς στρατιώτας του. Ἐκαμε καὶ τοῦ ταῖς ἔφεραν καὶ βλέποντας ἓνα χωράφι μὲ τσουκνίδες ἔκαμε καὶ ταῖς ἐγύμνωσαν καὶ ταῖς ἐκύλισαν εἰς ταῖς τσουκνίδαῖς.

Ἐνας ἀνεψιὸς τοῦ Ἀλῆ Φερμάκη, ὅταν ἦσαν κλεισμένοι εἰς τὸν πύργον τοῦ θεῖου του, ἔλεγε πρὸς τὸν Κολοκοτρώνη: «Κρίμας ὅπου δὲν εἶσαι Τοῦρκος· μέγας ἀφέντης θὰ γίνουσουν.» — «Ἄν γένω Τοῦρκος θὰ μὲ σουνετεύσουν.» — «Βέβαια.» — «Ἐμᾶς ὅταν μᾶς βαπτίζουν μᾶς κόβουν ἀπὸ τὰ μαλιὰ τῆς κεφαλῆς μας τρίχες καὶ ταῖς βάζουν εἰς τὸ εἰκόνημα τοῦ Χριστοῦ. Ἄν γίνω Τοῦρκος, εἰς τὸν ἄλλον κόσμον θὰ μὲ τραβοῦν ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὰ μαλλιὰ καὶ ὁ Μωάμεθ ἀπὸ τὴν..... καὶ δὲν θέλω νὰ βάλω εἰς παρόμοια διαφορά δύο τέτοιους προφητάζες.»

Ὅταν ἀπὸ τὸ Ναύπλιον τὸν ἐπήγαιναν εἰς τὴν Ὑδρα, εἰς τὸν δρόμον τὸν ἀπήντησε ἓνας καὶ τὸν ὕβριζε καὶ ἔπτυε. Στρεφόμενος τότε πρὸς τοὺς στρατιώτας οἱ ὁποῖαι ἦσαν τριγύρω του καὶ εἰς τὸν κόσμον εἶπε: «Κρίνατε σεῖς ἂν μοῦ πρέπει τιαύτη καται-

σχύνη». Οί στρατιῶται καὶ οἱ λοιποὶ ἐδίωξαν τὸν ὑβριστὴν κακὴν κακῶς.

Ὅταν σαράντα χωροφύλακες μὲ τὸν Μοίραρχον ἐπήγαν, νύκτα, νὰ τὸν πάρουν ἀπὸ τὸ περιβόλι του, εἰς τὸ Ἀνάπλι, ἐπὶ Ἀντιβασιλείας, εἶπε: «Ἐφθανε νὰ μοῦ στείλουν ἓνα σκυλί μαλιαρὸ ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου κάνουν θελήμματα, μὲ ἓνα γράμμα νὰ πάω εἰς τ' Ἀνάπλι καὶ μὲ ἓνα φανάρι εἰς τὸ στόμα του νὰ μὰς φέγγη καὶ τῶν δυνῶν μας.»

Ὅταν ἔπειτα ἀπὸ τὴν καταδίκην του τοῦ ἐδόθη εἰδήσεις ὅτι ὁ Βασιλεὺς τοῦ χαρίζει τὴν ζωὴν καὶ μόνον τὸν ἀφίνει εἴκοσι χρόνους φυλακῆ εἶπε: «Θὰ γελάσω τὸν Βασιλέα δὲν θὰ ζήσω τόσους».

Εὐρισκόμενος εἰς τὰς Ἀθήνας ἔβγαλε εἰς τὰ ὀπίσθια ἓνα σπειρί. Διὰ νὰ μάθῃ πόσον ἦτο μεγάλο ἔκραξεν ἓναν νὰ τοῦ τὸ ἰδῆ, καὶ αὐτὸς τοῦ ἀπεκρίθη, εἶναι σὰν ρεβίθι· κράζει ἄλλον ἔπειτα τὸν ῥωτᾷ, καὶ τοῦ λέγει εἶναι σὰν καρύδι· κράζει τρίτον, καὶ τοῦ λέγει, εἶναι σὰν αὐγὸ. «Περίεργον, ἐστράφη τότε καὶ εἶπε, ἀπὸ τὸ κεφάλι μου ὡς τὸν κ..... μου, καὶ δὲν μπορῶ νὰ μάθω τὴν ἀλήθειαν.»

Εἰς τὴν νῆσον Ζάκυνθον, ὅταν ἀπέθανεν ἡ γυναῖκά του, εἰς τὸ μνημόσυνόν της ἐπῆρε εἰς τὸ κεφάλι του τὸν δίσκον μὲ τὰ κόλυβα ἀπὸ τὸ σπίτι του ἕως εἰς τὴν ἐκκλησίαν, σημεῖον τῆς ἀγάπης του.

Ἐσυνείθιζε καὶ ἔπαιρνε τὸν Κουλίνον μικρὸν τὴν ἡλι-
κίαν καὶ ἀνέβαιναν ἀπὸ τὴν Παναγίαν τοῦ Πικρίδου
τὸν δρόμον τοῦ κάστρου, εἰς Ζάκυνθον, τοῦ ἔδειχνε
τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰ βουνά της καὶ τοῦ ἔλεγε :
« Ἐκεῖ ἔζησαν οἱ προπάτορές μας, τώρα ἡ γῆ ἐκείνη
στεναρίζει εἰς τὸν ζυγὸν κτλ.

Εἰς τὴν αὐτὴν νῆσον ὑβριζόμενος ἀπὸ συντοπίτι-
σας του, ἐνῶ συνέτρωγε μὲ ἄλλους φίλους εἰς τὴν
ἐξοχὴν, ἐθύμωσε καὶ ταῖς ἐκτύπησε μὲ τὸ σπαθί. Δὲν
ἐπαρηγορεῖτο ἔπειτα διὰ τὸ ἀγενὲς ἔργον του.

Γέλωτα ἄσβεστον τοῦ ἐπροξενούσεν ἡ ἐνθύμησις
τῆς ἐπιστολῆς φίλου τινὸς ὅστις τοῦ ἔγραφεν ἀπὸ τὴν
Εὐρώπην: « Ἡ νὰ ἐλευθερωθῶμεν, ἢ νὰ χαθῆτε».

Ἡ φιλοσοφία εἶναι παρατήρησις, τὸν ἤκουσα νὰ λέγη.

Διὰ νὰ δεῖξη τὸ φιλοπαλλήκαρον τῶν Τούρκων ἀνέ-
φερε μίαν φορὰν, ὅτι ἀφ' οὗ ἐσκοτώθη ὁ ἀνδρεῖος Ζα-
χαρίας καὶ τοῦ εἶχαν τὸ κεφάλι του εἰς τὴν Τριπο-
λιτσά, ἕνας Τούρκος διὰ περιγελῶν τὸ ἐστόλισε μὲ
ἕνα τριαντάφυλλον, καὶ ἄλλοι Τούρκοι ἐκεῖ παρόντες,
ἔδειραν κακῶς τὸν χωρατατζῆ.

Πλαγιάζοντας μίαν φορὰν εἰς ἕνα ὄντα μὲ τὸν Κύ-
ριον Ν. Πονηρόπουλον τὸν ὁποῖον φιλικῶς πως ἔλεγε
Πονηρόν, ἐδασκάλευσε τὸ μικρὸ του ἐγγόνι, ὅταν θὰ

ἔλεγε τὸ Πάτερ ἡμῶν, φθάνοντας εἰς τό, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, μεταξύ τοῦ πονηροῦ καὶ τοῦ Ἄμῃν νὰ εἴπῃ Νικολάκη· οὕτω καὶ ἔγεινε, καὶ ἐγέλασαν πολὺ καὶ οἱ δύο.

Ἐνας ἔτυχε διερμηνεὺς μεταξύ τοῦ Ῥώσου Ναυάρχου Ῥικόρδου καὶ τοῦ Γέρου Κολοκοτρῶνη, καὶ ἐπειδὴ ἦλθε λόγος διὰ τὸ κάψιμον τῆς φεργάδας εἰς Πόρον εἶπεν ὁ Κολοκοτρῶνης, τὸ φταιξίμον τὸ ἔχει ὁ γκενεράλ Κουτουζόφ, καὶ ὄχι ἄλλος. Ὁ Ῥεκόρδος μὲ ἀπορίαν εἶπε, τί ἔχει νὰ κάμῃ ἐδῶ ὁ Κουτουζόφ· ἔχαμογελοῦσεν ὁ Γέρος ποῦ σὰν καὶ ἔβλεπε νὰ πειράζεται ὁ Ῥικόρδος· ὁ διερμηνεὺς τότε ἐξήγησεν εἰς τὸν Ῥικόρδον, ὅτι παίζει μὲ τὴν λέξιν Κουτοῦ-ζω-φ μὴ θεωρῶντας τὴν πρᾶξιν τοῦ Μιαοῦλη πρᾶξιν ἀνθρώπου γνωστικοῦ καίοντος τὸ σπῖτι του.

Εἰς τὴν θανὴν τοῦ μακαρίτου Α. Ζαίμη, ἀκολουθῶντας τὸ λείψανον ἔκλαιγεν ἀπαρηγόρητα. Ὁ Κύριος Τ. ζηλωτῆς νὰ ἀκούσῃ τὴν καρδίαν, τοῦ λέγει· «Δὲν ἐνθυμεῖσαι ταῖς διχόνοιαις σας;» ἀπεκρίθη· «Ἐσταθήκαμεν συχνὰ ἐχθροὶ ἀνάμεσόν μας, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐμίσησα ποτέ·» δείχνοντάς του συγχρόνως ἄλλον ἐξοχὸν ἀγωνιστὴν τῆς πατρίδος τοῦ εἶπεν· «Ἐσταθήκαμεν συχνὰ φίλοι, ἀλλὰ δὲν τὸν ἠγάπησα ποτέ.»

Ὁθωμανὸς Πελοποννήσιος ἦλθεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸ 1836. Ἐφερε καὶ ἓνα ἄτι, δῶρον τοῦ Κολοκοτρῶνη ἀπὸ τοὺς Συχλετζιμπέδες. Ὁ Κολοκοτρῶνης ἐφιλοξένησε τὸν Τοῦρκον συντοπίτην του· εἰς τὸ γεῦμα ἤκουσα νὰ τοῦ λέγῃ: «Νὰ

εὔρησ· ἀράδῃ καὶ νὰ εἰπῆς εἰς τὸν Ἰμπρατῆμ Πασσά, νὰ ἔχῃ χάριν πῶς ἐγὼ καὶ ἄλλοι στρατιωτικοὶ τῆς Πελοποννήσου εἰμεθα φυλακισμένοι, εἴτε μὴ πιθαμὴ γῆς δὲν ἐκέρδιζεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. » Μὲ τὴσσην πεποίθησιν ὠμιλοῦσεν, ὅπου ἴσως καὶ ἔλεγεν ἀλήθειαν, καὶ ἀνάθεμα ταῖς διχόνοιας. Ἦλθε καὶ ἔπνεε τὰ λοίσθια ἢ Ἑλληνικὴ ἐλευθερία ἔταν ὁ Ἰμπρατῆς ἀλώνιζε τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἔπεφτε τὸ Μεσολόγγι πολεμούμενον ἀπὸ τοὺς δύο στρατάρχας. Ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου καὶ ἡ ἐκστρατεία τοῦ Μαιζῶν ἔσωσαν τὴν ἐλευθερίαν· ἀλλὰ πόσον ἐκατέβη ἡ ἀξία τῆς!

Ὅμιλῶντας διὰ τὸν Ναπολέοντα ἔλεγεν, «Ὁ Θεὸς τοῦ πολέμου.»

Ἐδιάβαζεν ὁ Κολοκοτρῶνης, ὄντας εἰς Ζάκυνθον, τὸ Εὐαγγέλιον, εἰς τὴν ἔκδοσιν τὴν ἀγγλικὴν, τὴν ἐμποδισμένην ἀπὸ τὴν Ἑκκλησίαν. Ἐτυχε παρῶν ὁ Δικαῖος Φλέσσας, τότε νέος καὶ ἀναγνώστης. «Μὴν διαβάζῃς, τοῦ λέγει, δὲν πρέπει, ἔχει ἀφορισμὸν ὁ Πατριάρχης· ἐσὺ ποῦ διαβάζεις εἶσαι καταραμένος, ὀργισμένος ἀπὸ τὸν Θεόν,» τοῦ τὸ δευτεροεῖπε. Ἄναψεν ὁ γέρος· σοῦ ἀρπάζει τὸν Δικαῖον ἀπὸ τὰ μαῦρα περὶ σοὶ μαλλιά του, τὸν βάνει κάτω, καὶ ἐτρόμαξαν οἱ φίλοι νὰ τὸν γλυτώσουν ἀπὸ τὰ χέρια του.

Ὁ Κολοκοτρῶνης, μοῦ φαίνεται, ἐνθυμήθη τὸ Πατριαρχικὸ ἀφοριστικὸ τοῦ ἔτους 1804, μὲ τὸ ὅποιο βέβχια δὲν ἦτον εἰς ἀρμονίαν. Ὁ νέος ἀναγνώστης ἔσυρεν ἀθέλητᾶ τὸ δοξάρι του σὲ χορδὴν μεστήν ἀπὸ παλαιαῖς λύπαις τῆς καρδίας του· οἱ δοξαριαῖς τοῦ ἐπόνεσαν διότι ἐνθυμήθη τὸ αἷμα τῶν συντρόφων, καὶ τὸ παπαδίστικο Συνοδικό. Καὶ ἴσως ἀκόμη αὐτὰ τοῦ

έβρασιάνιζαν τὸν νοῦν, ὅταν 30 ἔτη ἔπειτα εἰς τὸ φαεινότερο φῶς τῆς ἐλευθερίας, ἀπὸ τὸν ἀμβωνα τοῦ Δημοσθένους, μὲ δύναμιν ἢ ὄργην Δημοσθενικὴν ἐδημοσίευσεν τὴν τρομερὰν ἀπόφασιν. «Αὐτὸς (ὁ Πατριάρχης) ἔκανεν ὅτι τοῦ ἔλεγεν ὁ Σουλτάνος».

Τὴν ἑορτὴν τῶν ἀγίων Ἀσωμάτων ἐξεφώνησεν ὁ Κολοκοτρῶνης τὸν λόγον, ὅπου σώζεται ἡ ἀκφραστικὴ του φράσις. Ἡ ἐξουσία τῶν Ἀθηνῶν ὑποπτη, ἐπειδὴ δὲν ἤξευρε τί θὰ εἶπῃ, ἀκούοντας ὅτι μέλλει νὰ βάλῃ λόγον, ἀπόλυσε τοὺς χωροφύλακας διὰ νὰ τὸν ἐμποδίσουν νὰ μιλήσῃ. Ὁ Κολοκοτρῶνης εἶχε τελειώσῃ, καὶ ἐκατέβαινε. Εἰς τὸν πλάτανο τοῦ παζαριοῦ εἶδε τοὺς χωροφύλακας νὰ τρέχουν. «Μὴν πάτε, τοὺς φώναξε, τὰ εἶπα· δὲν μ' εὐρίσκετε πλέον ἐκεῖ». — Ἡ δημηγορία ἐκείνη μὲ τόσον φυσικὸ, εἰς τὴν θαυμαστὴν Πνύκα, ἀπὸ Ἑλληνα πολεμιστὴν στεφανοφόρον τὰ ἄλλα τῆς νίκης καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἦτον ὡς μία νεκρανάστασις τοῦ ἀμβωνος τοῦ Δημοσθένους· καὶ τί φαεινότερον φῶς ἐλευθερίας;

«Κτύπα τὸ ποδάρι σου, εἶσαι Βασιλέας», λέγουν ὅτι εἶπε μία φορὰ εἰς τὸν Βασιλέα. — Μὲ αὐτὸν τὸν λόγον ἔδιδε πιστοποιητικὸ τῆς δυνάμεως αὐτῆς τῆς θεσμοθεσίας (τῆς βασιλικῆς) εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κάνει ὅσο καλὸ θέλει, ἂν θέλῃ.

Προγνώστης τοῦ θανάτου τοῦ καὶ ἀνθρώπος ἀγάπης καὶ χριστιανικῆ ψυχῆ ἐσυγχωριώτανε μὲ ὅσους εἶχε πειραχθῆ ἢ ἐχθρευθῆ εἰς τὴν ζωὴν του· ὅθεν καὶ ἐταξείδευσεν ἐπίτηδες εἰς τὴν Ἰδραν τὸ ἔτος 1839

διὰ τὴν ἀνταμίωσιν τὸν γέροντα ὡς αὐτόν, Λάζαρον Κουντουριώτην τὸν ὁποῖον ὑπολήπτετο πολὺ διὰ τὰς θυσίας του εἰς τὸν ἀγῶνα. Οὕτως ἔπραξε καὶ μετ' ἄλλους φίλους καὶ ἐχθρούς. Ἐσυγχώρησε καὶ τὸν Σχινᾶν, ὡς μετ' εἶπεν εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Βουλῆς κατὰ τὸ 1849 ὁ ἴδιος Σχινᾶς.

Ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου ἐνυμφεῦθη τὴν ἐγγονὴν τοῦ πρώην ἡγεμόνου τῆς Βλαχίας Καρατζᾶ εἶπε, «ἐσυμπεθέρευσε ἡ κάπα μετ' τὴν γοῦνα».

Ἐγένετο λόγος εἰς τὸ συμβούλιον τοῦ κράτους νὰ καταργηθῇ ἡ γκιλοτινα : «Ὁχι, δὲν θέλω! εἶπε γελῶντας· ἀλλὰ νὰ δοκιμάσετε καὶ ἐσεῖς πρῶτα τὴν τρομάρα της.» Ἐγέλασαν καὶ οἱ ἄλλοι συνάδελφοί του.

Ὄντας κουρσάρος μετ' τὸν καπετὰν Ἀλεξάνδρην, εἰς τὸ μοίρασμα τῶν λαφύρων ἔβαλε κατὰ μέρος κᾶτι ὅπου τοῦ ἤρесе. Ὁ καπετὰν Ἀλεξάνδρης τὸ ἐνόησε καὶ τοῦ εἶπε. «Μὴν χαλᾶς τὴν τιμὴν, τὸ ἴσιο τῆς τέχνης, θέλοντας προνόμια.» Τὸ ἐδιηγείτο ὁ ἴδιος.

Ἐδιηγείτο ἀκόμη μετ' πολλὴν εὐχαρίστησιν ὅτι ἐδανεῖσθη ἀπὸ φίλον του ποσότητ' χρημάτων χάριν φιλίας καὶ τοῦ τὰ ἀπέδωκε μετ' τὸ κεφάλαιον καὶ ποσὸν ἀνώτερον τοῦ μεγαλειτέρου τοκοῦ· τοῦ ἔδωκε τὴν ἀναλογίαν τοῦ κέρδους τοῦ κεφαλαίου.

«Ὁμπρὸς εἶμαι γέροντας, ὀπίσω νεούτσικος, βρέφος ὅταν τὸ πουλί τῆς Ἀθηνᾶς — σοβαρό, γέρικο ὀμπρὸς,

ὀπίσω ὦρά μικρή, ἀσκόπουλο.» Τὰ ἔλεγεν εἰς Ἀθήνας ὅταν ἦλθεν ἀπὸ τὸ Ναύπλιον καὶ ἐλογάριαζε παίζοντας τοὺς μῆνάς του, ὡς νὰ εἶχε γεννηθῆ ὅταν ἐξεφυλακίσθη ἀπὸ τὸ Παλαμῆδι.

Ὅταν εἰς τὸ Βουλευτικὸν (δικαστήριον) τοῦ ἀνεγνώσθη ἡ ἀπόφασις θανάτου (τῶν τριῶν) εἶπε: «Μνησθητίμου Κύριε ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου». Τὸ εἶπε μὲ φωνὴν ἄτρεμην, ἔκαμε τὸν σταυρὸν του καὶ ἐπῆρε μίαν πρέζαν ταμπάκο.

Εἰς τὸν σκοτωμὸν τοῦ Κυβερνήτου ἔπλασεν ἡ ἐνθυμήθη, ἂν σώζεται εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον τῆς σοφίας τοῦ λαοῦ, τὸν μῦθον τοῦ σαμαρτζῆ. Ἡ ἐννοιά του εἶναι αὕτη. Τὰ γαδούρια ἔκαμαν συνομωσίαν καὶ ἐσκότωσαν τὸν ἐπιτήδειον σαμαρτζῆ τους καὶ ἐχοροπηδοῦσαν. Ἐνας γέρος γαῖδαρος τὰ ἐμάλλωσε λέγοντάς τα. «Μὴ χαίρεσθε, θὰ εἶδετε τί μᾶς ἀξιζε, ὅταν τὰ σαμάρια τῶν ἄλλων θὰ μᾶς πληγώνουν τὴν ῥάχην.»

Εἰς τὸ 1821 Ἰουλίου 20 συνέτρωγαν ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης καὶ ὁ Κολοκοτρώνης εἰς τοὺς ἴσκιους τῶν δένδρων τοῦ Ἄστρου τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὅπου ὁ Ὑψηλάντης εἶχε φθάσῃ. Γίδια ψητῆ στρωμένη εἰς φύλλα, ἀσκή μὲ βρεσινόκρασο, μισὸ φλασκί διὰ ποτήρι καὶ ψωμί ὄχι πρώτης ποιότητος, ἦτον ἡ ἐτοιμασία τοῦ γεύματος. Ὅταν ἐκάθισαν, κῶβοντας ὁ Κολοκοτρώνης τὸ ψητὸ μὲ τὰ χεῖρα του εἶπε εἰς τὸν Ὑψηλάντην. «Αὐτὰ εἶναι τὰ χρυσα πηρούνια καὶ τὰ χρυσα μαχαίρια τῆς Ἑλλάδος, καὶ αὐτὸ τὸ ῥητσινόκρασο τὰ πολῦτιμα κρασιά της.» Ἄρσε εἰς τὸν φιλόπατρι

“Ενας παπᾶς ἀσπρογένης εἰς τὸ Σαράβλι (1844), δείχνοντας μὲ τὸ δάκτυλό του, μᾶς ἔλεγε (εἰμεθα δι-
 ἀφοροι φίλοι), «ἐκεῖ ἔβηκε ὁ γέρο Κολοκοτρώνης κάτι
 λόγους ὅπου ἔκανεν τρομάρα». Καὶ ὁ Κυριὸς Α. Λου-
 κόπουλος μοῦ ἐξήγησε πολλάκις τὴν μεγάλην ἐντύ-
 πωσιν ὅπου τοῦ ἔκαμεν ὁ Κολοκοτρώνης ὀρθὸς εἰς
 μίαν πέτραν, βάνοντας λόγον πρὸς ἐμφύχωσιν τότε
 εἰς τὴν εἰσβολὴν τοῦ Δράμαλη. “Αν δὲν λανθάνωμαι
 μοῦ ἔχει εἶπῃ, ὅτι ἀφοῦ ἤκουσε τὴν ὀμιλίαν τοῦ
 Γέρου ἐπρόσφερε τοὺς 1200 μαχμουτιέδαις. — “Ὅταν
 κατὰ πρώτην φορὰν συναπαντήθη ὁ Α. Ζαΐμης μὲ τὸν
 Κολοκοτρώνη τόσο ἐγλυκάνθη καὶ αἰχμαλωτίσθη
 ἀπὸ τὴν ὀμιλίαν του, ὅπου ἐκήρυττε νὰ τὸν κάμουν
 στρατάρχην ἀνεξέταστον, κτλ.

Εἶπε μίαν φορὰν εἰς τὸν Κυβερνήτην. «Μοῦ χάλα-
 σες τὴν Ἑλλάδα. — Γιατί; τοῦ ἀπεκριθῆ ἐκεῖνος. —
 Γιατὶ ἔπρεπε νὰ τὸ κάμης πέντε φράγκικο καὶ 15 νὰ
 τὸ ἀφήσης τούρκικο, μετὰ 20 χρόνους νὰ τὸ κάμης
 10 φράγκικο καὶ νὰ τὸ ἀρίσης 10 τούρκικο, καὶ πάλιν
 μετὰ 20 νὰ τὸ κάμης 15 φράγκικο καὶ νὰ τὸ
 ἀφήσης 5 Τούρκικο, ὥστε μετὰ 20 ἄλλους τόσους
 χρόνους νὰ γένῃ ὄλο φράγκικο.»

Νέος πολὺ, καὶ σπουδαστὴς τῆς μαθηματικῆς ὁ
 κύριος Σ. Π. (συσχολίτης του ἦτον, καὶ ὁ μακαρί-
 τῆς Πάνος Κολοκοτρώνης), ἐνθυμεῖται ὅτι ἐπῆγε, ὁ
 τότε μαγίῳρος Κολοκοτρώνης πρὸς χαιρετισμὸν τοῦ
 ἀξιοτίμου διδασκάλου Νικολάου Καλύβα, ἐκάθισε καὶ
 ἀκροᾶζετο τὴν παραδοσιν. «Τί εἶναι τοῦτα, λέγει μὲ
 μιάς, ποῦ διδάσκεις τὰ παιδιὰ τώρα, — τοῦτο νὰ τὰ

φωτίσης», — και έχυθη με γελούμενο πρόσωπο να σχίση ένα Βόλφιον in φύλιο, μεγάλο βιβλίο, να δείξη πώς φτειάνουν τὰ φυσέκια. Ὁ διδάσκαλος διὰ τὴν σωσὴν τὸν Γερμανὸν φιλόσοφον ἔπεσε μετὰ τὰ στήθη του εἰς τὸ in folio — Τὰ παιδιὰ ἐγελοῦσαν καὶ ἐκεῖνα, ὡς εἶδαν πιασμένους καθηγητὴν καὶ γέρο Κολοκοτρῶνην — ὁ ἓνας νὰ φυλάξῃ τὸ βιβλίον του ὁ ἄλλος νὰ τὸ κάμῃ φυσέκια.

Ὁ ἰατρὸς Καλύβας ἦτον θερμὸς ἐταιριστὴς καὶ οἱ κίνδυνοι τοῦ in folio τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 1820.

Τὴν ἀρχιχροنيὰ τοῦ ἔτους 1843, ἔτους τοῦ θανάτου του, ὁ γέρο Κολοκοτρῶνης ἀνέβηκε εἰς τὸ κορυφινότερο μέρος τῆς νεοκτισμένης κατοικίας του, νὰ ἀποφύγῃ τοὺς πολλοὺς χαιρετισμοὺς τῆς ἡμέρας — ἀπὸ τὰ γερατεῖα, καὶ τὰς ἀσθενείας ἐπεθύμει ἀνάπαυσιν· ἀγνάντευε ἀπὸ τὰ παράθυρα, καὶ τὴν πρασινάδα τῶν ἐληῶν, καὶ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ στενοὶ του γνώριμοι ὅμως ἀνέβαιναν καὶ ἐκεῖ νὰ τοῦ εὐχηθοῦν τὴν καλὴν χρονιά. Ὁ Κύριος Σ. Π. θεατὴς ἄλλοτε εἰς τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν τῶν κινδύνων τοῦ Βολφίου ἐπῆγε πρὸς χαιρετισμόν· εἶχε μαζί του καὶ νέον νεοφερμένον ἀπὸ ταῖς ἀκαδημαίαις τῆς Γερμανίας. Κατὰ πῶς ἀρχισεν ὁ φίλος τὴν εὐχὴν τοῦ ἔτους, καὶ ὁμιλίαν διὰ τὸν σπουδασμένον νέον, κατὰ τύχην ἐπερνούσαν λείψανον νεκροῦ ἀπὸ τὸν δρόμον. Ἡ ψαλμωδία τοὺς ἔσυρε εἰς τὰ παράθυρα. Εἶπε τότε ὁ γέρος. «Ἄν εἶχαμεν ἐδῶ τὸν Περσιάνον φιλόσοφον, θὰ μὰς ἔλεγε ἂν πάγῃ εἰς τὴν κόλασιν, ἢ εἰς τὴν Παράδεισον. — Εἶναι κωμικὴ ἱστορία; εἶπεν ὁ φίλος. — Εἶναι, ἀπεκρίθη ὁ γέρος. — Θὰ μὰς τὴν εἶπῃς; — Μετὰ χαρᾶς. Τὸν παλαιὸν καιρὸν ἦλθεν ἐδῶ εἰς

τὰς Ἀθήνας ἕνας περιηγητῆς φιλόσοφος τῆς Περσίας, τὸν συναναστρέφοντο οἱ ἐκλεκτοὶ Ἀθηναῖοι, ἀγαποῦσε τὴν συντρομίαν τους, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐδικήν του. Μία φορὰ καθήμενοι εἰς τὰ μεντέρια τους, ἐπέ-
 ρασε λείψανο, καθὼς τώρα — μακριὰ ἀπὸ σὰς ποῦ εἴσθε νέοι, καὶ ἐγὼ ἔφαγα τὸ ψωμί μου — καὶ ὡς ἐδιά-
 βαινε ἀκόμη ὁ νεκρὸς, κτυπάει ταῖς παλάμαις του ὁ περιηγητῆς φιλόσοφος, ἔρχεται ὁ γραμματικὸς του·
 πήγαινε τοῦ εἶπε, νὰ ἰδῆς, ἂν ὁ ἀποθαμμένος πηγαί-
 νει εἰς τὴν κόλασιν, ἢ εἰς τὴν παράδεισον· ἐπῆγε ὁ γραμματικὸς, ἐπέστρεψε. — Πάει, κύριέ μου, εἶπε, εἰς τὴν κόλασιν. — Ἐπῆγες ἕως εἰς τὸ κοιμητήριον; —
 Ἐπῆγα. — Οἱ Ἀθηναῖοι, ἂν καὶ φύσει περιέργοι πολὺ, πλὴν διὰ νὰ μὴν προδώσουν ἀμάθειαν εἰς ἕνα βάρβα-
 ρον, ὡς φιλότιμοι ἐφύλαζαν σιωπὴν, καὶ δὲν ἐρώτη-
 σαν τὸν φιλόσοφον, πῶς πηλὸς τῆς γῆς ἀκόμη, καὶ ξένος τῶν Ἀθηναίων μαντεύει τὰ κρύφια, καὶ ἀδελφά-
 ὡς φρόνιμοι ἀπέδιδαν εἰς τὴν σοφίαν του, ὄχι τοῦ ψυχογυιοῦ του, τὴν δύναμιν τῆς προγνώσεως. Ἐπειτα ἀπὸ καιρὸν τυχαίνοντας πάλι μαζί οἱ ἴδιοι φίλοι, καὶ περνῶντας λείψανο, ὁ Περσιάνος μὲ τὰ παλαμά-
 κια ἐφώναζε τὸν γραμματικὸν, τὸν ἔστειλε νὰ μάθῃ τὴν πορείαν τοῦ νεκροῦ. Ἐπῆγε, ἐπιστρέφει, τοῦ λέ-
 γει: Παγαίνει εἰς τὴν παράδεισον. — Καλὸ φθάσιμο, εἶπε, μὲ πρόσωπο χαρούμενον καὶ σοβαρὸ ὁ φιλόσο-
 φος. — Οἱ Ἀθηναῖοι ἐστενοχωρήθησαν τότε ἀπὸ τὴν περιέργειαν, καὶ τὸν εἶπαν, Δὲν σ' ἐρωτήσαμεν τὴν πρῶτην φορὰν, σ' ἐρωτοῦμεν τώρα, πῶς ἐσὺ μαντεύ-
 εις τὴν τύχην, διαβάξεις τὸ γραπτὸ τῆς ἀθανασίας τοῦ καθενός; ποῖον μυστικὸν γνῶρισμα, ποῖον τηλε-
 σκόπιον χαρίζεις εἰς τὸν ὑποτακτικόν σου; — Τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀπλό, ἀπεκρίθη· ἡ ὀργὴ τοῦ κόσμου, ἢ κατὰρα τῶν συμπολιτῶν συνοδεύει εἰς τὴν θανάτην τους

τοὺς κακοὺς ἀθρώπους, πρόδρομος τὰ ἀναθήματα
τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ. Ἄλλ' οἱ εὐλογίαις τῶν ἀν-
θρώπων συνοδεύουν τοὺς ἀγαθοὺς ἀνδρας, καθένας
διηγείται μὲ δάκρυα τὰ ἀγαθοεργήματά τους, καὶ
ρήγει μὲ τρέμουσαν παλάμην χῶμα εἰς τὸν τάφον
τους. *

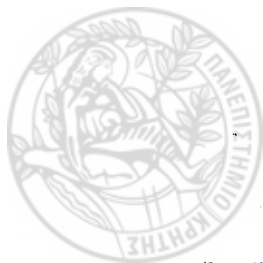

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΤΩΝ

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΩΝ

(Ἐκ τῆς προσεχῶς ἐκδοθησομένης Συλλογῆς τῶν δημοδῶν
ᾠσμάτων τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου).

1780

Γορτυνία.

(Ἀνέκδοτον. Παρὰ τοῦ ἐν Δημητσάνῃ κ. Β. Καζάκου)

Πολὺ σκοτίδιασ' ὁ οὐρανὸς πάλι νὰ βρέξῃ θέλει.
 Σκοτίδιασε ἡ Μαυρομηλιά καὶ τῆς Μηλιάς ὁ κάμπος·
 Ἐσύρανε τὰ ῥέματα, ἐσύραν τὰ λαγκάδια,
 Κ' ἐκόπηκε τὸ πέρασμα κ' ἐκόπη τὸ γιοφύρι,

5 Πουῦ 'κεῖ περνάει ἡ κλεφτουριά, οἱ Κολοκοτρωναῖοι,
 Μὲ τὰ μπαϊράκια τὰ χρυσά, τοῖς ἀσημομπιστόλαις.
 Κινᾶν καὶ πᾶν 'στὴν ἐκκλησιά γιὰ νὰ λειτρουγηθοῦνε·
 Φοροῦν τὰ πόσια τὰ χρυσά τῆς ἀσημομπαλάσκαϊς.
 Σύντας ξελειτρουγήσανε καὶ βγήκαν 'στὴ κόυβέντα

10 Πετάχθηκε ὁ Κωσταντῆς καὶ λέει τοῦ Παναγιώτη:
 «Τούτη ἡ χαρὰ ὀπώχουμε σὲ λύπη θὰ μᾶς φέρῃ».
 Πετάχθη ὁ Παναγιώταρος τοῦ Κωσταντῆ καὶ λέει:
 «Τί λές, κουμπάρε Κωσταντῆ, τί λές, τί κουβεντιάζεις
 Ποτέ δὲν ἐπατήθηκε τῆς Καστανιάς ὁ πύργος,

15 Οὐδὲ ὁ Τοῦρκος πάτησε, μαῖδὲ καὶ ὁ Ἀλλαμᾶνος»
 Κι' ἀκόμα λόγος ἔστεκε καὶ οἱ Τοῦρκοι τοὺς ἐζῶσαν.
 Καὶ τὰ σπαθιά τραβήξανε οἱ Κολοκοτρωναῖοι,
 Μέσα γιουροῦσι κάνανε καὶ τῶν Τουρκῶν ἐφύγαν.

Σημείωσις. Βλ. Διήγησιν τ. Α' σ. 6 κε'. — Ὁ ἐν τῷ ἄσματι μνη-
 μονευόμενος Κωσταντῆς εἶναι ὁ πατὴρ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη.

2

ΑΛΛΟ

1780

(Passow, Carmina popularia Græciæ rec. Lips. 1860 σ. 176—177 ἀρ. 230 ἐκ τούτου: Ἀφροδίτη Φιλομειδῆς ἔκδ. Γ'. Ἀθ. 1876, σ. 111.)

Πολλὴ μαυρίλα φαίνεται ἔπ' τοῦ Κολοκοτρωναίου,
 Ὅταν πᾶνα ἔς τὴν ἐκκλησιά, νὰ πᾶν νὰ προσκυνήσουν,
 Μὲ τὰ σπαθιά τους τὰ χρυσᾶ, τὰ πόσια τὰσημένα.
 Νὰ κι' ὁ Γιαννάκης μίλησε καὶ τοῦ Γεωργάκη λέγει:

5 «Τοῦτα τὰ ζεύκια πῶχομε σέ λύπη θὰ μας ἔρθῃ».

— Τ' εἶναι Γιαννάκη, αὐτὰ ποῦ λέε, καὶ τεῖν' αὐτὰ ποῦ κραίνεις;

Ποτὲ δὲν ἐπατήθηκεν ὁ πύργος τῆς Λαρίσσης,
 Γιατ' ἔχει ἀντρας δυνατοῦ; καὶ πολλ' ἀντρεωμένους.»
 Μιλεῖ τὸ κραοῦλί τους καὶ λέει τῶν ἄλλωνῶνε·

10 «Πολλὴ μαυρίλα φαίνεται κάτω ἔς τὸ μέγα λάκκο,
 παιδιὰ χαζιρευθήκετε, πιάστε τὰ μετερίζια.

Τί σήμερᾶ εἶναι πόλεμος, σήμερᾶ θὰ χαθοῦμε».

Σημείωσις. Ἀναφέρεται, ὡς καὶ τὸ προηγούμενον καὶ τὰ ἐπόμενα δύο, εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Κολοκοτρωναίων καὶ τοῦ Παναγιώταρου ἐν τῷ πύργῳ τῆς Καστάνιτσας, ὅστις κατὰ παραφθορὰν λέγεται τῆς Λαρίσσης. Ἐν στ. 7. οἱ δύο διαλεγόμενοι, ὁ Γιαννάκης καὶ ὁ Γεωργάκης, εἶναι οἱ θεῖοι τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, ὧν οὗτος μὲν ἐφονεύθη κατὰ τὴν ἔξοδον, ἐκεῖνος δὲ μετ' ὀλίγον ἐν Ἀνδρούσῃ. Ὁ Passow ἐσφαλμένως ἀναγράφει ὡς χρόνον καθ' ὃν ἐγένοντο ταῦτα τὸ 1822.

Παραλλαγὴ 1 φαίνεται ἀπ' Ρ.

3

ΑΛΛΟ

1780

(Ὁ Γέρον Κολοκοτρώνης. Ἄθ. 1851, σ. 261—262.—Σ. Ζαμπελίου, Ἄσματα δημοτικὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐν Κερκύρα, 1852 σ. 706 — 707 ἀρ. 143. — Passow, Carm popul. σ. 179—180 ἀρ. 243.)

- Ἐμαραθῆκαν τὰ βουνά, μαράθηκαν κ' οἱ κάμποι,
 Μαράθηκεν ἡ Καστανιά, ὁ πύργος τῆς Καστανίας,
 Ποῦ'χε τοὺς κλέφταις τοὺς πολλοὺς τοὺς Κολοκοτρωναίους,
 Ποῦ πήγαιναν 'ς τὴν ἐκκλησιὰ τ' ἀσήμι φορτωμένοι,
 5 Τ' ἀσήμι καὶ τὸ μάλαμα καὶ τὰ σπαθιά ζωσμένα,
 Κ' ἐβγαίνουν κ' ἐκουβέντιαζαν 'ς τῆς ἐκκλησίας τὴν πόρτα.
 Κι' ὁ Κωσταντῆς τοὺς ἔλεγε, κι' ὁ Κωσταντῆς τοὺς λέγει:
 «Τούτ' ἡ χαρὰ ποῦ 'χομ' ἔμετς, θὲ νὰ μὰς φέρῃ λύπη.
 Ἀπόψε εἶδα 'ς τὸν ὕπνο μου, 'ς τὸν ὕπνο ποῦ κοιμούμουν,
 10 Κ' ἐκάηκε τὸ πόσι μου, ἡ φοῦντα τοῦ σπαθιοῦ μου
 τὸ πόσι μου ἡ γυναῖκα μου, κ' ἡ φοῦντα τὰ παιδιὰ μου.
 Τούτ' ἡ χαρὰ ποῦ 'χομε ἔμετς θὲ νὰ μὰς φέρῃ λύπη».
 Τ' ἀκούει ὁ Παναγιώταρος καὶ τὸν τσακὰν τὰ γέλοια.
 «Τὶ λὲς κουμπάρε Κωσταντῆ, καὶ σὺ Κολοκοτρώνη;
 15 Ποτὲ δὲν ἐπατήθηκεν ὁ πύργος τῆς Καστανίας,
 Μάϊτε πρωτὰ, μάϊτε στερνά, μάϊτε τώρα πατιέται»

Μὸν βγάλτε τὰ μπαράκια σας καὶ στῆστε τα ἴς τὸν πύργου.
 Νὰ βλέπ᾽ ὁ Καπετάμπασας μὲ τοὺς Γιανιτσαραίους.»

Σημειώσεις. Καὶ εἰς τὸ ἄσμα τοῦτο ἐσφαλμένην χρονολογίαν θέτει ὁ Passow (1822—1826;)

Παράλλαξις. Στ. 6 τῆς ἐκκλησιᾶς στὴν πόρτα. (Γερ. Κολ.) 8 πῶχομε ἄμεις (Z. P.) — 9 κοιμώμουν (P.) 11. Τὸ πόσι μ', ἡ γυναῖκά μου, τὰ μαῦρα. τὰ παιδιὰ μου (Z. P.) Ἐν τῇ ἀνατυπώσει τοῦ ἄσματος ὁ Ζαμπέλιος (καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Πάσσωβ), παρανοήσας τὸν στίχον μετέβαλε τὴν στίξιν καὶ ἀντικατέστησεν ἀβχαίρετως λέξεις αὐτοῦ νομίζων ὅτι οὕτως εὐοδοῦται ἡ ἔννοια. Ἄλλ' ἡ ἔννοια εἶναι οὐχὶ ὅτι εἶδεν ἐν ὀνειρῷ ὁ Κολοκοτρώνης καιόμενα τὰ τέκνα καὶ τὴν σύζυγόν του, ἀλλ' ὅτι δηλοῦσι καιόμενα τὸ μὲν πόσι τὴν ἀπώλειαν τῆς συζύγου, ἡ δὲ φοῦντα τῶν τέκνων.

4

ΑΛΛΟ

1780

Γορτυνία.

(Ἀνέχδοτον. Παρὰ τοῦ ἐν Δημητσάνῃ κ. Κ. Κασιμάτη).

- Πολὺ σκοτίδισ' ὁ οὐρανὸς πάλι νὰ βρέξῃ θέλει,
 Κατάκλεισε μαύρη Μηλιά νὰ βρέξῃ νὰ χιονίσῃ·
 Καὶ βγήκανε τὰ ρέματα καὶ φέρνουν τὸ λαγκάδι
 Καὶ κόπηκε τὸ πέρασμα καὶ κόπη τὸ γιοφύρι,
 5 Ὅπου περνάει ἡ κλεφτουριά, οἱ Κολοκοτρωναῖοι,
 Μὲ τοῖς ἀσημοτράμπουλαις, τὰ πόσια φορεμένα.
 Καὶ ἡ κλεφτουριά ἐπέρασε κ' οἱ Κολοκοτρωναῖοι.
 Ὁ Γιάννης δὲν ἐπέρασε κι' ὁ Γεῶργος ὁ ἀδερφός του.
 Καὶ οἱ Τοῦρκοι οὐλοὶ ἐγάρηκαν ὅπου σκοτώθη ὁ Γιάννης.

Σημείωσις. Ὁ Γιάννης καὶ ὁ Γεῶργος θεῖοι τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη.—Οἱ πρῶτοι 5 στίχοι ἐπανηλαμβάνονται μετ' ἀσημάτων παραλλαγῶν καὶ ἐν τῷ 1 ᾄσματι.

5

ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΟΥΛΑΣ

1789;

"Αργος.

(Δ. Κ. Βαρδουνιώτης ἐν Χλόῃ. Πάτριαι 1889 σ. 282)

Τρίζ' ἢ ἀνεμοδοῦρά σου

— Μῶρ Γιωργοῦλά μου —

καὶ πάει σὰν τὰηδόνι,

— στρατηγὲ Κολοκοτρώνη. —

Μῶροχ' τὴν τὴ βουλιάρᾳ σου,

— μῶρ Γιωργοῦλά μου —

Μὴν τὸ πάη σὰν τὰηδόνι,

— στρατηγὲ Κολοκοτρώνη —

— Δὲν ξέρω τὰ ζακόνια της,

— μῶρ Γιωργοῦλά μου —

πῶς πάνει, πῶς μωρώνει,

— στρατηγὲ Κολοκοτρώνη. —

— Βάν' της μπαπάκι σὰν πολὺ

— Μῶρ Γιωργοῦλά μου —

καὶ φέρ' τὴνε γιομάτα,

— Ξανθὴ καὶ μαυρομμάτα! —

Σημ. Ἡ ἐν τῷ ᾄσματι τούτῳ τοῦ χοροῦ ἀναφερομένη Γεωργοῦλα ἦν, ὡς βεβαίῳ ὁ ἐκδότης, κατὰ τινὰ παραδόσιν ἀγαπητικὴ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη.

6

ΑΛΛΟ

(Μ. Σ. Λελέκου, ἐπιδόρπιον Ἀθῆναι 1888 σ. 61—82)

Γέμ, τρίζει ἡ ἀνε-, τρίζει ἀνεμοδοῦρά σου,

— μῶρ Γεωργοῦλα, —

γέμ, τὸ λέει σὰν ἀηδόνι

— Γεῶργο καὶ Κολοκοτρῶνη —

γέμ γιὰ πᾶψ' τ'ηνε, γιὰ πᾶψ' τὴν τὴ μαγκοῦφά σου.

— μῶρ Γεωργοῦλα, —

μὴν τὸ λέει σὰν ἀηδόνι

— Γεῶργο καὶ Κολοκοτρῶνη —

Γέμ ποιὸς ἔλατος, ποιὸς ἔλατος βαστάει δροσιά,

— μῶρ Γεωργοῦλα, —

γέμ, καὶ ποιά κορφὴ τὸ χιόνι

— Γεῶργο καὶ Κολοκοτρῶνη —

γέμ, ποιά μάννα κά-, ποιά μάννα κάνει τὸ παιδί,

μῶρ Γεωργοῦλα, —

γέμ, καὶ δὲν τὴν τρῶν' οἱ πόνοι

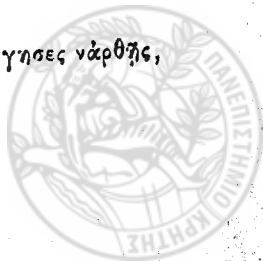
— Γεῶργο καὶ Κολοκοτρῶνη —

Μῶρ Γεωργοῦλα, τ' ἄ., Γεωργοῦλα, τί ἀργησες νάρθης,

— Γεωργοῦλα —

γέμ νάρθης ἀπὸ τὴ βρύσι,

διαμαντένιο κυπαρίσσι ;

Γέμ μὴν ἦτανε μὴν ἦτανε πολλὴ μπασιά,
 — Γεωργοῦλα, —
 μὼρ μὴν εἶν' πολλὰ βαρέλια,
 τοῦ Λελέκου τὰ κοπέλια;

Γέμ δέν ἦτανε δέν ἦτανε πολλὴ μπασιά,
 καλέ μου
 γέμ δέν εἶν' πολλὰ βαρέλια,
 τοῦ Λελέκου τὰ κοπέλια.

Μὼρ Γεωργοῦλα, δό-, Γεωργοῦλα δός μου μιὰ φωτιά,
 — Γεωργοῦλα, —
 γιὰ ν' ἀνάψω τὸ ψιψί μου
 γιὰ νὰ δροσισθῇ ἡ ψυχὴ μου.

Γεωργοῦλα, δό-, Γεωργοῦλα, δός μου μιὰ φωτιά,
 — Γεωργοῦλα —
 γιὰ ν' ἀνάψω τὸ τσιγάρο
 καὶ γυναῖκα νὰ σὲ πάρω.

7

ΤΟΥ ΓΕΡΟ ΚΟΛΙΑ

1804;

Γορτυνία.

(Ἀνέκδοτον. Πιχρὰ τοῦ ἐν Δημητσάνῃ κ. Β. Καζάκου).

- Πιχνουν καὶ γράφουν μιὰ γραφή, στέλνουν τοῦ Γέρο Κόλια
 «Σὲ σέν' Κολιὰ παπόκαση, ζαπίτη τῆς Λιοδώρας,
 Κόλια, γιατί ἐζουρλάθηκες ἐσὺ καὶ τὰ παιδιὰ σου
 Καὶ μᾶς γυρεύεις πόλεμο γιὰ νὰ μᾶς πολεμήσης;
- 5 Ταχιὰ πασσιᾶδες θὰ ἐρθοῦν, Κόλια, θὰ σὲ χαλάσουν.
 — Οὔτε πασσιᾶδες σκιαζουμε, οὔτε Τούρκους φοβάμαι.
 Θελὰ σὰς κάμω πόλεμο, γιὰ νὰ σὰς πολεμήσω.
 Κολοκοτρώνης ἔρχεται 'ς τὸ Ζάκυνθο ὅπου 'ταν
 Νὰ ἰδῆτε, βρὲ βρωμόσκυλα, ἐσεὶς παληομურτάταις
- 10 Νὰ ἰδῆτε τοὶς χανούμισαὶς μ' οὔλους τοὺς φερεντζέδες
 Νὰ ἰδῆτε πῶς τοὶς κάνουμε ἐμεῖς οἱ Παλουμπαταί.»

Σημ. Ἴσως τὸ ἄσμα τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὰ ἐν τῇ Διηγῆσει τ. Α'. σ. 14—15 ἱστορούμενα γεγονότα, καίτοι ἀγνωστον εἶναι ἂν ὁ Κολοκοτρώνης εἶχε μεταβῆ εἰς Ζάκυνθον πρὸ τοῦ 1805.

8

ΤΟΥ ΚΟΥΝΤΑΝΗ

1804 ;

(Θ. Γεν. Κολοκοτρώνης ἐν «Ραμπαγᾶ» 1882 ἀρ. 419).

Σὲ γάμο τοῖς ἀποκριαῖς ἐγλένταγε ὁ Κουντάνης,
 Κι' ἀντίκρυ του τραγοῦδαγαν ὁ Γιωργακλῆς κι' ὁ Γιάννης.
 Τοὺς κρᾶζουν μιά, τοὺς κρᾶζουν δύο, κανένα δὲν ἀκοῦνε
 Κ' οἱ Τοῦρκοι ἐκοντεύανε μέσ' ἔς τὸ χωριὸ νὰ μποῦνε.
 5 Ὁ Θεοδωράκης τό βλεπε κι' ὄλο πινε φαρμάκι,
 Στάθη καὶ συλλογίστηκε καὶ λέει τ' Ἀντωνάκη :
 «Σύρε βρ' Ἀντώνη σκότωσ' τους καὶ πάρ' τους τὸ κεφάλι,
 Νὰ μὴν τοὺς πιᾶσουν ζωντανοὺς κ' εἶνε ἄτροπὴ μεγάλη.»

Σημείωσις. Τοῦ ᾄσματος τούτου ἐλλείπουσιν, ὡς ἐβεβαίωσεν ἡμῖν ὁ κ. Θ. Γεν. Κολοκοτρώνης, οἱ δύο τελευταῖοι στίχοι, ἀφηγοῦμενοι τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν νίκην τῶν περικυκλωθέντων αἰφνιδίως ὑπὸ τῶν Τούρκων Κολοκοτρωναίων, ὧν τὴν ἐπαίσχυντον σύλληψιν φοβούμενος ὁ Γέρο Κολοκοτρώνης ἔδωκε τὴν ἐν στ. 7—8 διαταγὴν.

9

ΤΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΩΝ

1806

Γορτυνία.

(Ἀνέκδοτον. Πιρὰ τοῦ ἐν Δημητσάνῃ κ. Κ. Κασιμάτη).

Οἱ γέροντες καὶ οἱ προεστοὶ καὶ οἱ πρῶχοντες τοῦ τόπου
Πιάνουν καὶ γράφουν μιὰ γραφὴν ἐπὶ βασιλιά ἐστὴν Πόλι :

• Σὲ σὲν', ἀφέντη βασιλιά, σὲ 'σένανε βεζίρη.

Οἱ κλέφταις ποῦ εἶναι ἐπὶ Μωριά εἶνε καὶ βασιλιάδες.

5 Ὁ Θεωρῆς εἶν' βασιλιάς κι' ὁ Γιάννης εἶν' βεζίρης

Κι' ὁ Γεῶργος ἀπὸ τὸν Ἀητὸ εἶνε κατῆς καὶ κρένει.

Ὁ βασιλιάς 'σάν τ' ἄκουσε πολὺ τοῦ κακοφάνη

Εὐθὺς φερμάνι ἔβγαλε καὶ ἐπὶ Μωριά τὸ στέλνει,

Τοὺς κλέφταις νὰ σκοτώσουνε, τοὺς Κολοκοτρωναίους.

10

ΑΛΛΟ

1806

(Θ. Γεν. Κολοκοτρώνης ἐν Ραμπαγᾶ 1882 ἀρ. 420).

Ἐνα μεγάλο σύγνεφο κι' ἕνα κομματ' ἀκόμα
 Ἐστους κάμπους ῥήχνει τὰ νερὰ καὶ ἔστὰ βουνὰ τὰ χιόνια.
 Δὲν εἶνε χιόνια καὶ νερὰ μόν' εἶναι δάκρυα μαῦρα,
 Ποῦ χύνει ὄλος ὁ Μωριάς γιὰ τὸ φερμάνι ποῦ ῥθε!
 5 «Τοῦρκοι, Ῥωμαῖοι, ἔς τὰ ρματὰ τοὺς κλέφταις νὰ σκοτώστε!
 Τοὺς κλέφταις, τοὺς ἀρματωλοὺς, τοὺς Κολοκοτρωναίους».

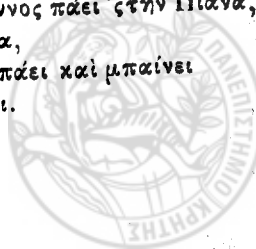
11

ΑΛΛΟ

1806

(Μ. Δελέκος ἐν Deffner's Archiv 1880 σ. 139—140 ἀρ. 1. —
Τοῦ αὐτοῦ, Ἐπιδόρπιον σ. 21—22.)

- Τὸ μάθατε τ' ἐγίνηκε τὸ φτεινὸ χειμῶνα ;
δὲν ἐγίνη ἔστον αἰῶνα.
- Πιάνουν καὶ κάνουν μιὰ γραφὴ παπάδες καὶ γαρόντοι
μέσ' ἔστον βασιλιά ἔστην Πόλι.
- 5 « Ἄδικ', ἀφέντη βασιλιά, ἀπ' τὸν Κολοκοτρώνη
τὸ ζορμπά, ποῦ μᾶς σκοτώνει ».
- Κι' ὁ βασιλιάς, ποῦ τᾶκουσε, πολὺ τοῦ βαρυφάνη,
κ' εὐτύς φερμάνι βγάνει.
- « Σ' ἐσᾶς, πασσάδες τοῦ Μωρισ, ραγιαδες Μωραίται,
10 Οὔλοι ἔς τᾶρματα νὰ βγῆτε,
Τοὺς κλέφταις γιὰ νὰ πιάσετε, τοὺς Κολοκοτρωναίους,
καὶ τοὺς τρεῖς καπεταναίους ».
- Κ' οἱ κλέφταις ποῦ τ' ἀκούσανε, τοὺς πῆγαν τὰ μαντάτα
τότε βάλανε μπαϊράκια.
- 15 Κάτω ἔστους κάμπους πῆγανε, ἔστους κάμπους κατεβαίνουν,
μὲ τὰ τούμπανα χορεύουν.
- Ὁ Γεώργος πάει ἔστην Αἰμυαλὼ κι' ὁ Γιάννος πάει ἔστην Πιάνα,
ἔστην παλαιὰ του φιλενάδα,
- Κι' ὁ Θεοδωράκης ὁ ζορμπὰς σὲ βάρκα πάει καὶ μπαίνει
20 καὶ ἔστη Ζάκυνθο παγαίνει.

12

ΑΛΛΟ

1806

(Μ. Δελέκος ἐν Dëffner's Archiv σ. 140—141 ἀρ. 2. —
Τοῦ αὐτοῦ Ἐπιδόρπιον σ. 22.)

Τ' ἀκοῦς τί λέει τὸ πουλί, τί μολογᾶει τὰ ἡδῶνι,
— Γεῶργο καὶ Κολοκοτρῶνῃ; —

Ἐγράψανε οἱ προεστοί, ἐγράψαν οἱ ἀγάδες,
τῆς Μωριάς οἱ βοῖβοντάδες,
5 ἀπάνω 'ς τὸ ντιβάνι —

Πρωτοσύγκελλος τὰ κάνει. —

« Ἄδικ', ἀφέντῃ βασιλιά, ἀπ' τὸν Κολοκοτρῶνῃ,
τὸ ζορμπᾶ, ποῦ μᾶς σκοτῶνει ».

Κι' ὁ βασιλιᾶς, ποῦ τ' ἀκουσε, πολὺ τοῦ κακοφάνῃ,
10 δεχοχτῶ τατάρους βγάνει.

« Θέλω τὸ Γεῶργο ζωντανό, κι' αὐτὸν τὸ Θεοδωράκι,
τὸν Κολοκοτρωνάκι ».

Παραλλαγαί. Ἄλλο γύρισμα τοῦ πρώτου στίχου.

Ἄκοῦς τί λέει τὸ πουλί,
— Κολοκοτρῶνῃ Θεοδωρῇ —

Τί κελαιδεῖ τὰ ἡδῶνι;

— Θεοδωρῇ Κολοκοτρῶνῃ;

13

ΑΛΛΟ

1806

Πελοπόννησος

(Ἀνέκδοτον. Παρὰ τοῦ κ. Α. Δ. Μπενέκου, δημοδιδασκάλου ἐν Χαλκίῳ τῆς Νάξου καὶ τοῦ κ. Ν. Λάσκαρι, δημοδιδασκάλου ἐν Λάστα τῆς Γόρτυνος.)

- Λάμπει ὁ ἥλιος 'στὰ βουνά, λάμπει καὶ 'στὰ λαγκάδια,
 Λάμπει καὶ 'στ' Ἀρκουδέρρεμα 'στὸ δόλιο Λιμποβίσι.
 Που 'κεῖ εἶν' οἱ κλέφταις οἱ πολλοί, οἱ Κολοκοτρωναῖοι.
 Φοροῦν τὰ πόσια τὰ χρυσά, τοὺς ἀσημοπαλάσκαις,
 5 Τοὺς πέντ' ἀράδες τὰ κουμπιά, τοὺς ἔζη τὰ τσαπράζια.
 Κεῖνοι δὲν καταδέχονται τὴ γῆς νὰ τὴν πατήσουν,
 Καβάλλα πᾶν 'στὴν Ἐκκλησιά, καβάλλα προσκυᾶνε,
 Καβάλλα παίρν' ἄ ντίδερο ἀπ' τοῦ παπᾶ τὸ χέρι.
 Καβάλλα πῆγαν στάθηκαν 'στῆς ἐκκλησίας τὴν πόρτα.
 10 Κι' ὁ Θεωδωράκης μίλησε, κι' ὁ Θεωδωράκης λέει :
 «Τούτ' οἱ χαραῖς ποῦ κάνουμε 'σὲ λύπη θὰ μᾶς βγάλουν·
 Ἀπόψε εἶδα 'στὸν ὕπνο μου, εἶδα καὶ 'στ' ὄνειρό μου
 Θελὸ ποτάμι πέραγα καὶ πέρα δὲν ἐβγήκα,
 Καὶ μοῦ πεσε τὸ πόσι μου κ' ἡ φούντα τοῦ φεσιῦ μου.
 15 Ἐφούντα εἶν' τὸ κεφάλι μου, τὸ πόσι εἶν' τὸ κορμί μου.
 Ἐλάτε νὰ σκουρπίσουμε, μπουλούκια νὰ γενοῦμε
 Σῦρε, Γεωργό μ', 'στὸν τόπο σου, Νικήτα 'στὸ Λοντάρι.

Ἐγὼ πάου ἔστην Καρύταινα, πάω ἔστους ἐδικούς μου.
 Ν' ἀφήκω τὴ διαθήκη μου καὶ τὰς παραγκολαῖς μου.
 20 Τί θὰ περάσω θάλασσα ἔστὴ Ζάκυνθο θὰ πάω».

Παραλλαγὴ στ. 3. Ἀπὸ τοὺς κλέφταις τοὺς πολλοὺς, τοὺς Κολοκοτρωναίους (Ν. Λάσκ.). — *Στ. 7.* πᾶνε νὰ προσκυνήσουν. (Ν. Λ.) 8 παίρνουν ἀντ. (Μπ.) ἔπο τοῦ παπᾶ (Ν. Λ.) 9. ἔς τὴν ἐκκλησιὰ ἔστην πόρτα. (Μπ.) 11 Τούτῃς οἱ χαραῖς (Μπ.) 14 μῶπεσε (Ν. Λ.).

Σημείωσις. Κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1806, ὅτε ἐγνώσθη ἡ ἔκδοσις τοῦ φερμανίου καὶ τῆς πατριαρχικῆς ἐγκυκλίου περὶ καταδιώξεως τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἀρματωλῶν καὶ κλεφτῶν, ὁ Γέρο Κολοκοτρώνης προέτεινεν εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν νὰ διαπεραιωθῶσιν εἰς Ζάκυνθον, ὅπως σωθῶσιν ἀπὸ τῆς ἐπικειμένης αὐστηροτάτης καταδιώξεως. Μὴ γενομένου δὲ τούτου δεκτοῦ συνεβούλευσεν αὐτοὺς νὰ χωρισθῶσιν εἰς μικρὰ ἀποσπάσματα καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα, ἵνα ἀποφύγῃσι τοὺς ἐκ τῆς συγκεντρώσεως κινδύνους (βλ. Διήγησιν τ. Α' σ. 18). Ὁ ἐν στ. 17 ἀναφερόμενος Γεώργιος εἶναι ὁ πρῶτος ἐξάδελφος τοῦ Κολοκοτρώνη, Νικήτας δ' ὁ ἀνεψιὸς του Σταματελόπουλος, ὁ Νικήταρᾶς.

14

ΑΛΛΟ

1806

(Θ. Γεν. Κολοκοτρώνης ἐν «Ραμπαγᾶ» ἀρ. 419 τοῦ 1882)

- Λάμπει ὁ ἥλιος 'στὰ βουνά, λάμπει καὶ 'στὰ λαγκαδία,
 Λάμπει καὶ 'στ' Ἀρκουδόρρεμα, 'στὸ ἔρμο Λιμποβίσι,
 "Οπου εἶν' οἱ κλέφταις οἱ πολλοί, οἱ Κολοκοτρωναῖοι.
 Φοροῦν τὰ πόσια τὰ χρυσᾶ, τοῖς ἀσημοκουμπούραις
- 5 Τοῖς πέντ' ἀράδες τὰ κουμπιὰ 'στὰ τριτιροτσαπράζια.
 Ποῦχουν τὰ δημησιὰ σπαθιά, τ' ἀλάθευτα ντουφέκια,
 Τὰ γιαταγάνια τὰ μπηκτά, ποῦ στάζουν ὄλο αἶμα.
 Ποῦχουν τοῦ λιονταριοῦ καρδιὰ καὶ τοῦ ἀητοῦ τὸ μάτι,
 "Οπου δὲν καταδέχονται 'στὴ γῆς γιὰ νὰ πατήσουν.
- 10 Καβάλλα πᾶν 'στὴν ἐκκλησιὰ, καβάλλα προσκυᾶνε
 Καβάλλα τὸ σταυρὸ φιλοῦν καὶ τοῦ παππᾶ τὸ χέρι.
 Ἐαπέζεψαν ἀπ' τᾶτια τους καὶ μπήκαν ἕνας ἕνας.
 Γιὰ δὲς πῶς λάμπ' ἡ ἐκκλησιὰ, πῶς λάμπουν τὰ στασιδία
 Μ' ἀπάνου 'στὸ λειτούργημα ποῦ λέγαν τὸ βαγγέλιο
- 15 Ἡ παγανιὰ τοὺς πλάκωσε, οἱ Τοῦρκοι μὲ βραγιάδες
 Κι' ὁ Θεοδωράκης φώναξε, κι' ὁ Θεοδωράκης λέει:
 «Ποῦ εἰσθε τάνιψια μου τὰ δυό, Νικήτα κι' Ἀποστόλη!
 Γιὰ πεταχτήτε κ' ἔφθασα νὰ κάμω τὸ σταυρὸ μου.
 Καὶ σύ, παπᾶ νὰ μὴ σκιακτῆς, γιὰτ' εἶναι ἁμαρτία.
- 20 Κ' ἐγὼ θὲ νὰ 'βγω μιὰ στιγμή καὶ πάλι θὰ γυρίσω».
 Πρὶν τελειώσ' ἡ ἐκκλησιὰ ἐτσάκισαν τοὺς Τοῦρκους.

Σημείωσις. Οἱ στίχοι 7. 8. 18—21, ἂν μὴ καὶ πάντες οἱ ἀπὸ τοῦ 14ου μέχρι τοῦ τελευταίου, δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὸ δημοτικὸν ἄσμα, παρεμβληθέντες ὑπὸ τοῦ ἐκδότου.

15

ΑΛΛΟ

1806

(Μ. Λελέκος ἐν Deffner's Archiv, Athen, 1880 σ. 142 ἀρ. 4.
Τοῦ αὐτοῦ, ἐπιδόρπιον. Αθ. 1888 τ. Α' σ. 23.)

- Λάμπει ὁ ἥλιος 'στὰ βουνά, λάμπει καὶ 'στὰ λαγκάδια,
 Λάμπει καὶ 'στ' Ἀρκουδόρρεμα, 'στὰ κλέφτικα λημέρια,
 "Ὅπου 'ν' οἱ κλέφταις οἱ πολλοί, οἱ Κολοκοτρωναῖοι,
 Πῶχουν τὰ σήμια τὰ πολλὰ, ταῖς ἀσημένιαις πάλαις,
 5 Ταῖς πέντ' ἀράδαις τὰ κουμπιά, ταῖς ἐξ τὰ πανωκούμπια,
 "Ὅπου δὲν καταδέχονται, 'στὴ γῆς γιὰ νὰ πατήσουν.
 Καβάλλα πᾶν 'στὴν ἐκκλησιά, καβάλλα προσκυνᾶνε,
 Καβάλλα πέρν' ἀντίδερο ἀπ' τοῦ παπα τὸ χέρι.
 Καβάλλα βγῆκαν κ' ἔκατσαν σὲ μαρμαρένιο ἀλώνι,
 10 Κ' ἕνας τὸν ἄλλον ἔλεγε, κ' ἕνας τὸν ἄλλον λέει.
 «Ἀπόψ' εἶδα 'στὸν ὕπνο μου, εἶδα καὶ 'στ' ὄνειρό μου,
 Θολὸ ποτάμι πέρασα καὶ πέρα δὲν ἐβγῆκα,
 Μοῦ πεσε τὸ φεσάκι μου κ' ἡ φοῦντα τοῦ σπαθιοῦ μου.
 Ἐήγα τ', Ἀντώνη, τ' ὄνειρο, τ' ὄνειρο ποῦ εἶδ' ἀπόψε».
 15 «Τὸ φέσι εἶν' τὸ κεφάλι σου κ' ἡ φοῦντα τὸ κορμί σου,
 καὶ τὸ ποτάμι τὸ θολὸ τὸ αἷμα τοῦ κορμιοῦ σου».

Παραλλαγί. 3. κί' ὄλ' οἱ καπεταναῖοι ('Ἐπιδ.). 12. 16
 θελό. ('Ἐπιδ.).

16

ΑΛΛΟ

1806

(Μ. Λελέκου, Δημοτική ἀνθολογία Ἐθ. 1868 σ. 21—22
 ἀρ. 1. — ὁ αὐτὸς ἐν Deffner's Archiv Athen, 1880 σ. 148
 ἀρ. 5. — Ν. Μιχαλοπούλου, Ποιητ. Ἀνθολογία. Ἐθ. 1885
 σ. 107.)

- Λάμπουν τὰ χιόνια ἔστα βουνὰ καὶ τὰ νερὰ ἔστους κάμπους,
 Λάμπουν καὶ τάλχφρὰ σπαθιά τῶν Κολοκοτρωναίων.
 Ἐφόντας πᾶνε ἔστην ἐκκλησιά, πᾶνε νὰ προσκυνήσουν
 Φοροῦν τὰ πόσια τὰ χρυσᾶ, ταῖς ἀσημένιαις πάλαις:
- 5 Φλωριά ῥήχνουν ἔστην Παναγιά, φλωριά ῥήχνουν ἔστους ἁγίους
 Καὶ ἔστον ἀφέντη τὸ Χριστὸ ταῖς ἀσημένιαις πάλαις
 «Χριστέ μας, βλόγα τὰ σπαθιά, βλόγα μας καὶ τὰ χέρια,
 Νὰ λευτερώσωμ' τὸ ντουσιὰ π' τὰ τούρκικα τὰ χέρια».
 Βγαίνουν καὶ πιάνουν τὸ χορὸ ἔστης ἐκκλησιάς τ' ἄλωνι,
- 10 Μὰ ἔκει τοὺς ἦρθε μιὰ γραφὴ σὲ τρεῖς μεριαῖς καίμηνι,
 «Κολοκοτρώνη μ' ἀρχηγέ, πάρε τὰ παλληκάρια
 Κ' ἔλα νὰ πολεμήσουμε τοὺς σκύλους τοὺς Περσιάνους»
 Καὶ ἄλλα ἄλλα κάμανε καὶ πᾶν' νὰ πολεμήσουν.
 Μὰ πῆγαν καὶ τ' ἀνοῖξαν τὸ κλέφτικο τουφέκι,
- 15 Πέφτουν τὰ βόλια σὰ βροχή, σὰν ἄμμος τῆς θαλάσσης
 Κ' οἱ ῥεματιαῖς γιομίσανε αἷματα καὶ κουφάρια.
 Μὰ σκούζουν καὶ φωνάζουνε τὰ τούρκικα τὰ λέσια:
 «Φευγάτε γιὰ νὰ φύγωμε, μᾶς φάγαν τὰ λεμπέσια!»

Μὰ κάναν γιὰ νὰ φύγουνε, καὶ κάναν ἴσια πέρα,
 20 Μὰ 'κεῖ μπροστά τους βγήκανε τοὺς σφάξαν σὰν τὰ γίδια

Σημ. Τὸ τελευταῖον ἥμισυ τοῦ ποιήματος τούτου δὲν εἶναι γνήσιον· οἱ στίχοι 11—20, ἴσως δὲ καὶ ὁ 8, παρενεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ ἐκδότου.

Παραλλαγαί. Ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδότῃ (ἐν τῇ Δημοτ. ἀνθολογίᾳ) προτάσσονται οἱ ἐπόμενοι δύο στίχοι.

Τίποτα δὲν ἐζήλεψα μέσ' ἑστὸν ἀπάνω κόσμῳ,
 παρὰ τὸ κλέφτικο σπαθί, τὸ κλέφτικο τουφέκι.

17

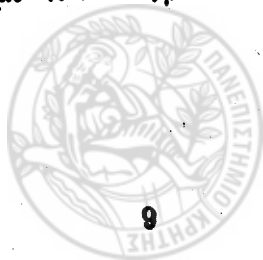
ΛΛΛΟ

1806

Θεσσαλία

(Αθ. Κ. Οικονομίδου. Τραγούδια τοῦ Ὀλύμπου Ἀθ. 1881
σ. 58—59 ἀρ. 77)

- Πῶς λάμπ' ὁ ἥλιος τὸ πρωτὶ, πῶς λάμπ' τὸ μεσημέρι,
Ἔτσι λάμπει κ' ἡ κλεφτουριά καὶ οἱ Κολοκοτρωναῖοι,
Πῶχουν τὰ σήμια τὰ πολλά, ταῖς ἀσημέναις πάλαις.
Ποτὲς δὲν καταδέχονται ἔσθην γῆς νὰ περπατήσουν.
5 Νύχτα σελλώνουν τ' ἀλογα, νύχτα τὰ καλλιγώνουν,
Βάζουν ἰσημένια πέταλα, καρφιὰ μαλαματένια.
Καβάλλα πᾶν ἔσθην ἐκκλησιά, καβάλλα προσκυναῦνε,
Καβάλλα παίρν' ἀντίδωρο, ἀπ' τὸ παπᾶ τὸ χέρι.
Καβάλλα βγήκαν κ' ἔκατσαν σὲ μαρμαρένιο ἀλώνι,
10 Κ' ἕνας τὸν ἄλλον ἔλεγαν κ' ἕνας τὸν ἄλλο λέγει:
«Ἐψές, εἶδα ἔσθην ὕπνο μου, εἶδα καὶ ἔσ' ὄνειρό μου,
Θουλοῦ ποτάμι διάβαινα καὶ πέρα δὲν ἐβγήκα,
Μ' ἔπεσε τὸ φεσάκι μου κ' ἡ φοῦντα τοῦ σπαθιοῦ μου.
Ἐήγα το, Γεῶργο μ', ξήγα το, νὰ ἰδοῦμε τί θὰ δείξη»

18

ΑΛΛΟ

1806

(Μ. Λελέκος ἐν Deffner's Archiv 1880 σ. 141 ἀρ. 3.)

- Τί πίκρα πῶχουν τὰ βουνά, καὶ τί χαρὰ οἱ κάμποι!
 Τί πίκρα πῶχει ἓνα βουνό, ψηλὸ σὰν τοῦ Βουλκάνου!
 Πῶχει τοὺς κλέφταις τοὺς πολλοὺς καὶ τοὺς καπεταναίους·
 Ποῦ πάγαιναν ἔστην ἐκκλησιὰ μὲ τὰσημῶσπαθὰ τους,
 5 Μὲ τὰς ἀσημοτραχηλιαῖς, πιστόλαις πέρα πέρα.
 Κ' ἐκεῖ τοὺς ἦρθε μιά γραφὴ μπολιμοβουλωμένη.
 Τοῦ Σταματέλου μίλησε καὶ τοῦ γραμματικοῦ του.
 «Βρὲ Σταματέλο γιὰ 'λα 'δῶ, καὶ σύ, γραμματικέ μου,
 Νὰ μοῦ διαβάστε μιὰ γραφὴ μπολιμοβουλωμένη,
 10 Νὰ ἰδοῦμε, τί μας γράφουνε τῆς Μώρας οἱ ἀρχόντοι».
 Παιζογελῶντας πήγαιναν, κλαίοντας τὴ διαβάζουν.
 «Συχωρεθῆτε, βρὲ παιδιὰ, καὶ σεις, καπετανατοί,
 Τοῦτος ὁ χρόνος πῶρχεται, δὲ μοιάζει μὲ τοὺς ἄλλους.
 Γιατ' ὁ Σουλτάνος ἔγραψε κι' ὁ Πατριάρχης λέει:
 15 «Θέλω τοὺς κλέφταις ζωντανούς, τοὺς θέλω σκοτωμένους.»
 Καὶ τρεῖς χιλιάδες κίνησαν, ὅλο Τουρκαρβανίταις,
 Καὶ τὰς καμπάναις βάρεσαν χωριὰ καὶ βιλαέτια,
 Τοὺς χριστιανούς ἀφώρισαν, τοὺς κλέφτας νὰ προδώσουν
 «Δὲ θέλει ὁ τόπος κλεφτουριά, γιατί ζωὴ λυπάται».
 20 Καὶ κεῖθε μοιραστήκανε, ἔστὰ Κόκκαλα νὰ σμιξοῦν,
 "Οπου συμβούλιο κάνανε καὶ δὲν ἐσυμφωνῆσαν.
 Κολοκοτρώνης ἔφυγε ἔστη Ζάκυνθο παγαίνει,
 Κ' ἐκεῖ στρατιώτης ἔγεινε μὲ περικεφαλαία.

- 25 Ὁ Γεώργιος μόνος ἔμεινε, τὸν πόλεμο βαστάει,
Καὶ ἔστους Ληνοὺς σκοτώθηκε μὲ τοὺς εἰκοσιδύο.
Τοὺς ἔφαγαν χίλια σπαθιά καὶ τρεῖς χιλιάδες βόλια·
Τὰ κόκκαλα εἰμίνανε καὶ γράφουν ἱστορία,
Καὶ ὁποῖος θέλει λευτεριά, ἐκείθε ἄς τὴν πάρῃ.

Σημείωσις. Καὶ ἐν τῷ ἄσματι τούτῳ ὁ ἐκδότης παρενέβαλε στίχους ὑπ' αὐτοῦ ποιηθέντας, οἷοι ὁ 23 καὶ οἱ τρεῖς τελευταῖοι.

19

ΑΛΛΟ

1806

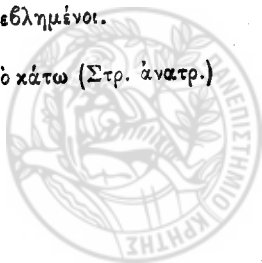
(Θεοδώρου Γενναίου Κολοκοτρώνη, Ὀλίγα τινὰ περὶ στρατιωτ.
ἀνατροφῆς. Ἐκδοσις Β'. ἐν Ἀθήναις 1875. σ. 59. — Ὁ αὐτὸς
ἐν Ῥαμπαγᾷ 1882 ἀρ. 420).

Δώδεκα χρόνους ἔκαμα ἄρματολὸς καὶ κλέφτης,
τὸν κοῦκκο δὲν τὸν ἄκουσα τὸν Αὐγουστον τὸ μῆνα.
Κι' ὁ Θεοδωράκης τὸν ἀκούει τὸν Αὐγουστον τῆ νύκτα.
τῶν ἀλλουνῶνε φώναξε τῶν Κολοκοτρωναίων.

- 5 «Ὀλοι, παιδιὰ, νάρθητ' ἔδῳ, ὄλ' οἱ καπετανατοί,
νὰ σὰς εἰπῶ τί ἄκουσα ἀπόψε 'ποῦ κοιμώμουν.
Λάλησ' ὁ κοῦκκος δυνατά, κι' Αὐγουστος εἶν' ὁ μῆνας
καὶ μοιρολόγι ἔλεγε πῶς οἱ ἀητοί, τὰ ὄρνια
θὰ φᾶν κεφάλια διαλεχτὰ κι' ἄρματωλῶν κουφάρια.
10 Ἐλᾶτε νὰ χωρίσωμε, νὰ γίνωμε μπουλούκια.
Ἐγὼ θὰ πάω 'ς τὴ Ζάκυνθο ἀπὸ τὸ μονοπάτι,
καὶ σεῖς κινᾶτε σκορπιστοί κι' ἀπὸ κοντὰ νάρθητες».

Σημείωσις. Οἱ στ. 8—9 εἶναι παρεμβεβλημένοι.

Παραλλαγαί. στ. 1. ἔκαμα 'ς τὰ ἔλατ' ἀπὸ κάτω (Στρ. ἀνατρ.)

20

ΛΑΛΟ

1806

"Αργος

(Δ. Κ. Βερδουιώτης ἐν Χλόῃ. Πάτραι 1889 σ. 282)

Δώδεκα χρόνους ἕκαμα ἀρματωλὸς καὶ κλέφτης,
 τὸν κοῦκκο δὲν τὸν ἄκουσα τὸν Αὔγουστο τῆ νύχτα.
 Κι' ὁ Θεωράκης τὸν ἀκούει τὸν Αὔγουστο τῆ νύχτα.
 Καὶ τοῦ συντρόφου μίλησε καὶ τῶν παλληκαριῶν.

5 «Παιδιά μ', ὁ κοῦκκός σου(;) λαλεῖ τὸν Αὔγουστο τῆ νύχτα.
 δείχνει σημάδια τῶν κλεφτῶν, τῶν Κολοκοτρωναίων.

Ἐλάτε νὰ χωρίσουμε, μπουλούκια νὰ γενοῦμε.

Σύρε, Γεώργο, ἔστους φίλους σου, Νικήτα ἔστο Λοντάρη,
 κ' ἐγὼ πάω τὴν Καρύταινα, πάω ἔστους ἐδικούς μου,

10 πάω γιὰ νὰ συχωρεθῶ καὶ τὴν ὑγείᾳ νάφῃσω.

Τί θὰ περάσω θάλασσα καὶ φοβερὸ λιμάνι,

θὰ πάγω εἰς τὴ Ζάκυνθο νὰ σμιζῶ μὲ τοὺς Φράγκους»

21

ΑΛΛΟ

1806

(Μ. Δελέκος ἐν Deffner's Archiv 1880 σ. 144—145 ἀρ. 9.—
Τοῦ αὐτοῦ, Ἐπιδόρπιον. 1888 σ. 23.)

Δώδεκα χρόνους ἕκαμα ἔστους κλέφταις καπετάνιος,
Τὸν κοῦκκο δὲν τὸν ἄκουσα τὸν Αὐγουστο τῆ νύχτα,
Καὶ ὁ Θεωράκης τὸν ἀκούει τὸν Αὐγουστο τῆ νύχτα.
Μὰ τοῦρθε σὰν παράπονο καὶ κάθεται καὶ κλαίει.

- 5 Ψιλὴ φωνίτσα ν ἔβανε, ὅσο κι' ἂν ἐδυναστή,
Καὶ τῶ συντρόφῳ μίλησε καὶ τῶ συντρόφῳ λέει:
«Τὸν κοῦκκο δὲν τὸν ἄκουσα τὸν Αὐγουστο τῆ νύχτα
Κἄνε οἱ κλέφταις θὰ χαθοῦν, κἄν οἱ καπετανατοί.
—Μηδὲ οἱ κλέφταις θὰ χαθοῦν, μηδ' οἱ καπετανατοί
Παρὰ ὁ Γεώργος θὰ χαθῆ μ' οὔλα τὰ παλληκάρια».

Παραλλαγί. 8 κἄν ὅλοι οἱ καπετανατοί (Deffn.). 10 μ' ὄλα. (D.)

22

ΑΛΛΟ

1806

Καρυάτζι Κορινθίας.

(Ἀνέκδοτον. Παρὰ τοῦ κ. Γ. Τσαγρῆ, γυμνασιάρχου.)

- « Παιδιά μ' ἦρθ' ὁ χινόπωρος, παιδιά μ' ἦρθ' ὁ χειμῶνας,
 Καὶ ποῦ θὰ ξεχειμάσουμε τὸν φετεινὸ χειμῶνα;
 Καὶ οἱ κάππαις μας ἐλείψανε καὶ δὲν βαστάνε χιόνια,
 Καὶ οἱ παγανιὰς μας ἔζωσαν καὶ θέλουν νὰ μας πιάσουν.
 5 Ἄϊστε, παιδιά, νὰ φύγουμε, 'ς ἄλλον κόσμον νὰ πάμε,
 Νὰ πάμε 'ς τ' Ἀρκουδόρρεμα, 'ς τοὺς Ἀρκουδορρεμίταις,
 Πῶχω τοὺς φίλους τοὺς καλοὺς, καὶ τοὺς καλοὺς κουμπάρους
 Πῶχω καὶ μιὰ ἀγαπητικιά, τὴ λένε Παναγιώτα. »

23

ΑΛΛΟ

1806

Ἕπειρος

(Ἀνέκδοτον. Παρὰ τοῦ κ. Κ. Δ. Κρυστάλλη Ἕπειρώτου).

Προφές τὸ βράδυ πέραγα ἀπ' τὰ βουνὰ τῆς Πιάνας
 πῶχουν τὰ πεῦκα τὰ πολλὰ καὶ τὰ πολλὰ λιμέρια,
 πῶχουν τοὺς κλέφταις τοὺς πολλοὺς, τοὺς Κολοκοτρωναίους.

5 Κι' ἀκού' τὸ γέρο Θεωρῆ νὰ λέη 'ς τὰ παλληκάρια.

» Παιδιά μ', ἦρθε ὁ χινόπωρος, παιδιά μ' ἦρθε ὁ χειμῶνας
 ἐχιονισθῆκαν οἱ κορφῆς, κρυστάλλιασαν οἱ βρύσαις.
 πῆσαν τὰ φύλλ' ἀπ' τὰ κλαργιά, ξισκίωσαν τὰ λιμέρια.

Παιδιά μου νὰ χωρίσωμε, νὰ γίνωμε μπουλούκια.

10 Σύρτ' ἄλλοι 'ς τ' Ἀρκουδάρρεμα, κι' ἄλλοι κατὰ τὸν κάμπο,
 νὰ ἔρῃτε φίλους μας παληοὺς, νὰ βρῆτε καὶ κουμπάρους.
 Κ' ἐγὼ θὰ πάω 'ς τὴ Ζάκυνθο, νὰ σμίξω μὲ τοὺς Φράγκους,
 ὅσο νὰ ξεπεράσωμε τὸν φτερινὸ χειμῶνα.

Κ' ἐπὲ σὰν πάρῃ ἡ ἀνοιξὶς καὶ λειώσουνε τὰ χιόνια,

15 κι' ἀνοιξῆ ὁ γράβος κ' ἡ ὀξυά, κ' ἰσκιώσουν τὰ λιμέρια,
 εἰδὼ νὰ ξανασμίξωμε...

24

ΑΛΛΟ

1806

Ἡπειρος

(Ἀνέκδοτον. Παρὰ τοῦ κ. Κ. Δ. Κρυστάλλη Ἡπειρώτου)

Μ' ἐγέλασε ὁ αὐγερινὸς τῆς νύχτας τὸ φεγγάρι,
 κ' ἐβγήκ' ἀπάνω 'ς τὰ βουνὰ προτοῦ νὰ ξημερώσῃ,
 κ' ἀκού' τὰ πεῦκα νὰ βογγοῦν καὶ ταὶς ὄξυαὶς νὰ τρίβουν,
 κ' οἱ πέρδικες νὰ μὴ λαλοῦν, νὰ μὴ λαλοῦν τὰηδόνια.

- 5 Βρίσκω λιμέρια ἀπάτητα, κ' ὄλα χορταργιασμένα,
 καὶ κάθουμαι καὶ τὰ ῥωτῶ, κάθουμαι καὶ τοὺς λέγω:
 «Βουνὰ ψηλά τοῦ Λιονταριοῦ μετὰ πολλὰ λιμέρια,
 τοὺς κλέφταις τί τοὺς κάματα, τοὺς Κολοκοτρωναίους,
 πῶχουν τὰσήμια τὰ πολλὰ καὶ τὰ χρυσὰ γελέκια;
- 10 Οὐδὲ 'ς τὴν Πιάνα φάνηκαν, οὐδὲ καὶ 'ς τὸ Βαλτέτσι.
 Μὰς τό 'πανε σὰν ψέματα, μὰς τό 'παν σὰν ἀλήθεια,
 μὰς τό 'παν πῶς ἀρρώστησεν ὁ γέρο καπετάνιος,
 καὶ τὰ μπουλούκια σκόρπισαν καὶ πήραν ἄλλους δρόμους»

25

ΑΛΛΟ

1806

Γορτυνία

(Ἀνέκδοτον. Παρὰ τοῦ ἐν Δημητάνῃ κ. Κ. Κασσιμάτη).

«Παιδιά μου, μὴ μᾶς δέρνετε καὶ μὴ μᾶς τουραχνᾶτε
κ' ἐμεῖς νὰ μαρτυρήσουμε τοὺς κλέφταις ποῦθε πᾶνε,
τοὺς κλέφταις, τοὺς ἀρματωλοὺς, τοὺς Κολοκοτρωναίους.
'Ἐψὲ προψὲ περάσανε ἀπ' τὴ δική μας στάνη·

- 5 Μᾶς πήραν πέντε πρόβατα, πέντε μουνούχια κριάρια,
πήραν τὴν στερφοκαλεσιά, τὴν στεροπροβατίνα,
ποῦ εἶχε τὴν χάντρα 'ς τὸ λαιμό, ποῦ εἶχε τὴν κρατητήρα.
Μᾶς πήραν καὶ μιὰ νιόνυφη, τριῶν ἡμερῶν νυφοῦλα·
Μπροστὰ τὴν πᾶν δὲν περπατεῖ καὶ πίσω δὲν πηγαίνει.»

Σημείωσις Ἀναφέρεται εἰς ἐπεισόδιόν τι τῆς καταβιώσεως τῶν Κολοκοτρωναίων, πιθανῶς εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν γυναικῶν ἐκ τοῦ χωρίου Ἀνεμοδούρι· (βλ. Διήγησιν τ. Α' σ. 21.)

26

ΑΛΛΟ

1806

Γορτυνία

(Ἀνέκδοτον. Παρὰ τοῦ ἐν Δημητσάνῃ κ. Κ. Κασιμάτη).

Σύντας ἐβάλαν τὴν βουλήν

οἱ κλέφταις κ' οἱ ἀρματωλοί,

Μέσ' ἔς τοῦ Τζιαλτί ἐσμίζανε μὲ τὰ σπαθιά ἔς στὰ χέρια,

—φλετουρῶν σὰν περιστέρια—

5 « Παιδιά μου θὰ χωρίσουμε, μπουλούκια θὰ γενοῦμε,
γιατ' ὅλοι θὰ χαθοῦμε. »

Ὁ Γιάννης πάει ἔς τῆς Αἰμουαλοῦς,

—Καῦμένη Γιάννη, δὲν μ' ἀκοῦς.—

κι' ὁ Γεώργος πάει ἔς τὴν Πιάνα,

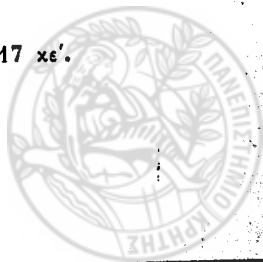
10 ἔς τὴν παληὰ του παραμάννα,

Κι' ὁ Θεοδωράκης πονηρὸς

πάει Πυργάκι Γαρζενίκο,

παίρνει καὶ τὸν μπάρμπα Μῆτρο.

Σημείωσις. Πρὸς. καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 11 στίχ. 17 κέ'.

27

ΑΛΛΟ

1806

(Μ. Λελέκος ἐν Deffner's Archiv 1880, σ. 145, ἀρ. 10).

Θέ μου καὶ τί νὰ γένηκαν οἱ Κολοκοτρωναῖοι,
 Μήτε σὲ γάμους φαίνονται μήτε σὲ πανηγύρια·
 Μὰς εἶπεν πέραν πέρασαν, ἴστα Βέρβενα παγαίνουν,
 Στρέλνουν τὸν Πάλιο πᾶει μπροστὰ νὰ πιάσῃ τὰ κονάκια.
 5 Ἐ τὸν ὄχτο βγήκε κ' ἔκατσε καὶ ῥήγνει δυὸ τουφέκια.
 «Ἀκούστε, Βερβενιώτισσαις καὶ Βερβενιωτοπούλαις,
 Στρώστε κονάκια τῶν κλεφτῶν τῶν Κολοκοτρωναίων,
 Κ' ἕνα κονάκι ξέχωρο, ξεχωριστὸ ἀπὸ τᾶλλα,
 Νά ᾖναι κονάκι ἤσυχο καὶ νὰ μὴν ἔχη ἀντάραις,
 10 Τὶ θὰ κονέψῃ ὁ Θεοδώρης, ὁ κῦρ Κολοκοτρώνης».

Σημ. Βλ. Διήγησιν τ. Α', σ. 19.

28

ΤΟΥ ΘΟΔΩΡΑΚΗ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

1806 ;

(Μ. Σ. Λελέκου. Δημοτική Ἀνθολογία σ. 24—25, ἀρ. 4).

Κινῆσαν τὰ κλεφτόπουλα,
 Τὰ Κολοκοτρωνόπουλα.
 Καὶ πᾶν τὸν πέρα μαχαλά,
 Ποῦ εἰν' τὰ κοράσια τὰ πολλὰ.
 5 Μὰ κεῖ τὰ πιάνει μιὰ βροχὴ
 Καὶ μιὰ κακὴ ταραμονή,
 Καὶ βράχνησαν τὰ τσιάμικα,
 Φτοῦν' τὰ πλατιὰ πουκάμισα.
 «Μάζω, Μαρούκω μ', χάχαλα,
 10 Να στεγνωθοῦν τὰ τσιάμικα·
 Κούνα, Μαρούκω μ', τὰ φλωριά,
 Καὶ ὁ Θοδωρῆς τὰ τσιάμικα».

29

ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΑΚΑΝ

1806

Γορτυνία

(Π. Παπαζαφειροπούλου, Περισυναγωγή γλωσσικῆς ὕλης κλπ.
 Ἐν Πάτραις, 1887 σ. 69. ἀρ. 15.)

Ψῆλὸ τετράκορφο βουνὸ ποτάμι ῥοβολάει
 Μὰ ἦταν θελό, μὰ ἦταν πυκνό, ἴς τὴ μέση ματωμένο,
 Ἄπ' τῶν κλεφτῶν τὰ κλάμματα κι' ἀπὸ τοὺς λαβωμένους,
 Τρεῖς λυγεραῖς τ' ἀκούσανε καὶ ἴπανε γιὰ νὰ πλύνουν.
 5 Ἡ μιὰ πλένει τοὺς ἄρρωστους, γὴ ἄλλη τοὺς λαβωμένους,
 Καὶ τοῦ Γιωργάκ' ἡ ἀδερφή μοιρολογάει καὶ λέει:
 «Σηκῶς' ἀπάνω Γιωργακλή καὶ σὺ μωρὲ Γιωργάκη,
 Τὶ σοῦ ἤφεραν τριὰ γράμματα ἴς τρεῖς μεριατὲς καίμένα,
 Τὸ ἴνα τὸ στέλν' ἡ μάννα σου καὶ τ' ἄλλο γὴ ἀδερφή σου,
 10 Τὸ τρίτο τὸ πικρότερον ἡ ἀγαπητικὴ σου.
 — Σηκῶστέ με νὰ σηκωθῶ, καθῆστέ με νὰ κάτσω,
 Καὶ φέρτε μου τὰ γράμματα κοντὰ νὰ τὰ διαβάσω.»
 Τῆς μάννας τ' ἐπρωτάνοιξε κι' ἄρχισε νὰ δακρῶζῃ.

30

ΑΛΛΟ

1806

Γορτυνία

(Ἀνέκδοτον. Παρὰ τοῦ κ. Κ. Κασιμάτη).

- Ψηλὸ τετράκορφο βουνὸ ποτάμι ῥοβολάει.
 Μά ἦταν στενὸ, μά ἦταν πλατὺ, ἔστῃ μέση ματωμένο,
 Ὅχ τῶν κλεφτῶν τὰ αἵματα, τῶν Κολοκοτρωναίων.
 Σκοτώσανε τὸ Γιωργακλῆ τὸν πρῶτο καπετάνιο,
 5 Ποῦ ἦτονα τριαντάφυλλο τῶν Κολοκοτρωναίων.
 Τρεῖς λυγεραὶς τὸν κλαίγανε σὰν νά 'σαν κι' ἀδερφάδες·
 Ἢ μιὰ κλαίει τοὺς ἄρρωστους, κ' ἡ ἄλλη τοὺς λαβωμένους,
 Καὶ ἡ τρίτη ἡ καλλίτερη μοιρολογάει καὶ λέει:
 «Γιὰ σήκω ἀπάνω, Γιωργακλῆ, καὶ μὴ βαρεῖὰ κοιμάσαι·
 10 Τί σου ῥθανε τριὰ γράμματα σὲ τρεῖς μεριαὶς καϊμένα.»

31

ΑΛΛΟ

1806

(Θ. Γενν. Κολοκοτρώνη, Περὶ στρατιωτικῆς ἀνατροφῆς σ. 60.—
Ὁ αὐτὸς ἐν Ῥαμπαγᾶ, 1882 ἀρ. 421.)

Ἐπὶ βουνὸ πολὺ ἕψηλο ποτάμι ῥοβολαεῖ.

Ἦταν πλατὺ, ἦταν βαθύ, ἔστῃ μέσῃ ἔματωμένο.

Καὶ ἔστὸν ἀπρὸ τοῦ ποταμιοῦ τρεῖς κοράσια πλέναν·

Τὸ ἕνα πλένει τοὺς ἄρρωστους, τᾶλλο τοὺς λαβωμένους·

5 Κ' ἡ ἀδερφή τοῦ Γιωργακλῆ πλένει κι' ἀναστενάζει·

«Γιὰ σὲν ἄπάνω, Γιωργακλῆ, καὶ μὴ βαρυκοιμάσαι·

Σοῦ γράφουν τὰ ἑξάδερφια σου, σοῦ γράφει ὁ Θεοδωράκης.

Σοῦ γράφ' ὁ Γιάννης ὁ Ζορμπᾶς, σὲ θέλει ἡ ἀδερφή σου.

— Μὰ δὲ ἔμπορῶ νὰ σηκωθῶ, οὔτε νὰ περπατήσω».

32

ΑΛΛΟ

1806

(Θ. Γεν. Κολοκοτρώνη, Περὶ στρατιωτικῆς ἀνατροφῆς σ. 60.—
 Ὁ αὐτὸς ἐν Ῥαμπαγᾷ 1882, ἀρ. 421).

Ὁ Γιωργακλῆς μὲ τᾶτι του δὲν συλλογιέται βράχους·
 ἔς τοὺς κάμπους μοιάζει ἀστραπή, δελφίνι ἔς τὰ ποτάμια
 Κοντὰ ἔς τὸ Σαπολεΐβαδο, ὁδῶθ' ἀπὸ τὸ γεφύρι,
 ἄκουσε ποῦ τοῦ φώναζε Νεραΐδ' ἀπὸ τὸ βράχο:

5 «Γύρισε πίσω Γιωργακλῆ τί σοῦ χουνε καρτέρι·
 — Νεραΐδα τώρα κίνησα, ντρέπουμαι νὰ γυρίσω».
 Καὶ ἔς τὸ καρτέρι ρίχτηκε μὲ τὸ σπαθί ἔς τὸ χέρι·
 Τὸ σκρόπισε κι' ἀπέρασε στρίβοντας τὸ μουστάκι
 μὰ κεὶ τὸν ἐσημάδεψεν ἕνας ποῦ ἔταν κρυμμένος,

10 καὶ τᾶτι του γλιμίτρισε κ' ἔπεσε σκοτωμένο.
 Ὁ Γιωργακλῆς ἔς τὰ γόνατα ἀκόμα πολεμαίει·
 μὰ τοῦ τσακίσθη τὸ σπαθί, τοῦ σκασε τὸ τουφέκι,
 κ' ἐκόπη καὶ τοῦ Γιωργακλῆ τὰ δράχτι τῆς ζωῆς του.

Σημ. Ὁλόκληρον τὸ ἄσμα τοῦτο εἶναι προδήλως νόθον καὶ παντελῶς
 ἀλλότριον τῆς δημοτικῆς ποιήσεως. Περὶ τοῦ Γιωργακλῆ ὁ ἐκδότης ἢ
 μᾶλλον ὁ ποιητὴς τοῦ ἄσματος σημειοῖ ταῦτα· «Ὁ Γιωργακλῆς, πρῶτος
 ἐξάδελφος τοῦ Γέρω Κολοκοτρώνη ἦτο περίφημος ἱππεύς. Ὅτε κατὰ τὸ
 1808 οἱ ἄρματωλοι καταδιωκόμενοι πανταχόθεν διηρέθησαν ὅπως σω-
 θῶσιν, εἰς μικρὰ ἀποσπάσματα, ὁ Γιωργακλῆς μετὰ τεσσάρων ἄλλων Κο-
 λοκοτρωναίων, ἀπάντων ἐπίππων, προδοθεὶς ὅτε διέβαινε θεσιν τινὰ Σαπο-
 λεΐβαδον ἢ Γεφύρι τῆς Μαρμαριᾶς, ἐφονεύθη ἐξ ἐνέδρας. Ἀπ' αὐτὸν ἤρχισε
 τότε τὸ φοβερὸν μάτωμα τῶν Κολοκοτρωναίων, καὶ ἐντὸς 15 ἡμερῶν ἐκ
 32 ἐσώθησαν ἐπτὰ μόνον εἰς Ζάκυνθον».

33

ΤΟΥ ΚΟΥΝΤΑΝΗ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

1806

(Θ. Γενν. Κολοκοτρώνη, Περί στρατιωτικῆς ἀνατροφῆς σ. 61.—

Ο αὐτὸς ἐν 'Ραμπαγᾷ 1882, ἀρ. 421)

Τὰ κυπαρίσσια γύρανε καὶ πέφτουν πικραμένα,
 κ' οἱ λεύκαις μέσ' ἑταῖς ῥεματιαῖς πῶς ἀγρία βοῖζουν!
 καὶ τὰ κλαριά φορτώματα ῥωτᾶνε ποῦ τὰ πάνε·
 Σὰν τι μαντῆτο θλιβερό ποῦ φέρνει ὁ ἀέρας!

5 Ἐχάθηκα ἡ λεβεντεία, σκοτώθηκε ὁ Κουντάνης.
 «Κουντάνη, δόσε τάρματα, πασσα γιὰ νὰ σὲ κάνουν.

— Εἶναι γιομάτα τάρματα· ἐλάτε νὰ τὰ πάρτε».

Βάλαν φωτιά, τὸν ἔκαψαν, κι' ἀκόμα τὸν φοβοῦνται.

Σημειώσεις: Καὶ τὸ ἄσμα τοῦτο φαίνεται νέον, ποιηθὲν πιθανῶς ὑπὸ τοῦ ἐκδότου.

Παραλλαγὴ. Ὁ 5 στίχος ἐν τῇ β' ἐκδόσει φέρεται οὕτω:

Κάψανε κλέφτη ἑκαουστό, ἕναν Κολοκοτρώνη.

34

ΑΛΛΟ

1806

(Θ. Γενν. Κολοκοτρώνη, Περί στρατιωτικῆς ἀνατροφῆς σ. 60—61.
 Ὁ αὐτὸς ἐν Ῥαμπαγᾷ 1882 ἀρ. 421.)

«Θοδώρα, νὰ μὴ μ' ἀρνηθῆς, νὰ μὴ μὲ λησμονήσης.
 — Πείσμως τὸν πατέρα μου, ποῦ μ' ἀρπαξες, Κουντάνη,
 καὶ θὰ σηκώσῃ τὸ χωριὸ ἔστο πόδι νὰ σὲ πιάσουν,
 ἐπάτησες καὶ τὸ ψωμί καὶ τὸ μουσαφιρλίκι.

5 Σύρε με πίσω, σύρε με.» Περνοῦσαν δυὸ διαβάταις·
 «Βρωμοραγιαῖδες, πάρτε την, καὶ πέστε τοῦ Βελέντζα·
 Ἐὰ σφάξω ὅλο τὸ χωριό, ἀν τὴν παντρέψῃ μ' ἄλλον.»
 «Ἀμα ἐμπῆκαν ἔστο χωριό, τὸν πρόδοσαν ἔστους Τούρκους.

10 Τρακόσιοι Τούρκοι κίνησαν, τὸν πῆραν τοῦ κυνήγου.
 Ἀπόστασε κ' ἐκλείσθηκε ἔστο Χρυσοβίτσ' ἀπ' ἔξω.
 Τρεῖς μέραις ἐπολέμησε, τρεῖς μέραις καὶ τρεῖς νύκτες,
 τὴν ἄλλη ἔστο ξημέρωμα οἱ Τούρκοι ἀπελπισθῆκαν
 γιὰ νὰ τὸν πιάσουν ζωντανό, νὰ πάρουνε μπαξίσια.
 Μαζώχθησαν σὲ σύναξι καὶ κάνανε κουβέντα.

15 «Μάστε κλαριά καὶ ρίχτετα ἔς τὴν πόρτα τῆς καλύβας».
 Κόψαν κλαριά καὶ ἔλατα, ποῦ βόγγησεν ὁ λόγγος,
 Καὶ τὰ ῥηξάν ὀλόγυρα, ὄξ' ἀπὸ τὴν καλύβα.
 Βάλαν φωτιά, κ' ἡ φλόγα τῆς ἔς τὸν οὐρανὸ παγαίνει,
 καὶ τοῦ Κουντάνη ἡ ψυχὴ κοντά τῆς ἀνεβαίνει.

Σημ. Πλὴν τῶν τεσσάρων πρώτων στίχων ἴσως, καὶ τὸ ἄσμα τοῦτο δὲν

είναι δημοτικόν. Περί τοῦ Κουντάνη ἀφηγεῖται ὁ ἐκδότης τὰ ἐπόμενα: «Κουντάνης ἀδελφός Γιωργακλῆ, ἀνὴρ ὡραιότατος. Ἠγάπα τὴν Θεοδώραν, κόρην κοτζάμπασῆ τινος ἐν Νεμνίτση, χωρίῳ τῆς Γορτυνίας, καλουμένου Βελέντζα, εἰς τὸν οἶκον τοῦ ὁποίου ἐξενίζοντο συχνάκις οἱ ἀρματωλοί. Ὅτε κατὰ τὸ 1808 διεσκορπίσθησαν, ἐπῆγε μὲ ἄλλους δύο Κολοκοτρωναίους τὴν νύκτα εἰς Νεμνίτσαν καὶ ἤρπασε τὴν Θεοδώραν. Ἐξώθεν τοῦ χωρίου γονατίσας ἐξήγαγε τὸ κεμέρι του καὶ ἀφ' οὗ τὸ ἐνεχείρισεν εἰς τὴν Θεοδώραν, χωρὶς νὰ τὴν ἐγγίξη, τῆς εἶπε νὰ τοῦ ὀρκισθῆ ὅτι θὰ μείνῃ πιστὴ· ἐκείνη δ' ἔκλαιε καὶ τῷ ἀπαντᾷ· Δὲν θὰ γλυτώσῃς. Τὸν ἔξέρω τὸν πατέρα μου· Γύρισέ με εἰς τὸ σπίτι. Ὁ Κουντάνης κατὰ τὴν χαραυγὴν ἐπράτησε δύο διαβάτας καὶ παραδόσας εἰς αὐτοὺς τὴν Θεοδώραν, παρήγγειλεν εἰς τὸν Βελέντζαν, ὅτι θὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ λεπίδι ὅλο τὸ χωριό, ἂν τὴν ἴκω δέξω μ' ἄλλον. Οἱ συνοδοὶ μόλις φθάσαντες εἰς Νεμνίτσαν τὸν ἐπρόδωκαν εἰς τοὺς Τούρκους, οἵτινες μετὰ βραγιάδων τὸν κατεδίωξαν καὶ τὸν ἔκλεισαν ἐντός τινος καλύβης ἔξω τοῦ χωρίου Χρυσοβίτσι τῆς Γορτυνίας. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐπολέμησαν. Μὴ δυνάμενοι δὲ οἱ Τοῦρκοι νὰ τὸν συλλάβουν, ὡς ἐπεθύμουν ζῶντα, συνέλεξαν δέματα ζύλων καὶ κλάδους, οὓς ἔρριψαν κατὰ σωροὺς ἔξωθεν τῆς καλύβης καὶ ἔθηκαν πῦρ».

Παραλλαγαί. Μεταξὺ τοῦ 7 καὶ 8 στίχου ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τοῦ ἔκδοτος παρενεβλήθη καὶ ὁ ἔπομενος:

φεύγουν κι' ἀκόμη φεύγουνε μαζί μὲ τὴ Θεοδώρα!....

35

ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΑ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

1806

(Θ. Γενν. Κολοκοτρώνη, Περὶ στρατιωτικῆς ἀνατροφῆς σ. 63.—
Ὁ αὐτὸς ἐν Ραμπαγᾶ, 1882 ἀριθ. 423).

« Ἀπόψε ποῦ κοιμώμουνά, ξαφνίστηκα ἔστον ὕπνο,
γιατ' ὄνειρ' ὄνειρεύτηκα, ποῦ ἴναι κακὸ γιὰ μένα·
Θολὸ ποτάμι πέρναγα, καὶ πέρα δὲν ἐβγήκα·
καὶ μοῦ πεσε τὸ φέσι μου κ' ἡ φούντα τοῦ σπαθιοῦ μου.
5 Ἐήγα τ', Ἀντώνη, ξήγα το, ξήγα το, ἀδελφούλη.
— Τὸ φέσι εἶν' τὸ κεφάλι σου, κ' ἡ φούντα τὸ κορμί σου,
καὶ τὸ ποτάμι τὸ θολό, ὁ δρόμος ποῦ θὰ πάρης ».

Σημ Ὁ Γιώργος ἦν ἐξάδελφος τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, ἀδελφὸς
δὲ τοῦ σωθέντος κατὰ τὴν καταδίωξιν Ἀντωνίου. Ἐπροεῦθη καὶ οὗτος
μετὰ τοῦ Γιάννη τοῦ Ζορμπᾶ παρὰ τὴν μονὴν τῶν Αἱμουαλῶν.

36

ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΤΟΥ ΖΟΡΜΠΑ

1806

Γορτυνία

(Ἀνέκδοτον Παρὰ τοῦ κ. Ν. Λάσκαρη, δημοδιδασκάλου ἐν Λάστᾳ)

- Καλόγερος ἐκλάδευε, ἔστους Διμιαλοὺς ἔς τὰμπέλι·
 γλέπει δυὸ κλέφταις κ' ἔρχονται, δυὸ λεροφορεμένους·
 Ἀπὸ μακρὰ τὸν χαιρετοῦν κι' ἀπὸ μακρὰ τοῦ λένε·
 «Γιὰ κρύψε μας, καλόγερε, κρύψε μας, μπουραζέρη·
 5 Φωμί, κρασί γιὰ φέρε μας, τ' εἶμαστέ πεινασμένοι.
 — Ἐλάτε, μπάτε ἔστὸ ληνό, νὰ κάμετε λιμέρι.
 — Τήρα καλά, καλόγερε νὰ μὴ μᾶς μαρτυρήσης·
 σοῦ κόβει ὁ Γιώργος τὰ μαλλιά, κι' ὁ Γιάννης τὸ κεφάλι»·
 Καὶ τὸν ἀνήφορό καμε, ἔστὴ Δημητσάνα πάει,
 10 κ' εὐθύς τελάλῃ ἔβαλε, σὲ τρεῖς μεριατὲς ἔστὴ χώρα.
 «Μέσ' ἔς τὸ ληνό γιατάκιασα τοὺς Κολοκοτρωναίους,
 μικροὶ μεγάλοι ἔστάρματα, τοὺς κλέφταις νὰ σκοτώστε»·
 Τρεῖς παγανιατὲς ἐβγήκανε, καὶ πάνε νὰ τοὺς πιάσουν.
 ἀπὸ μακρὰ τοὺς ἔζωσαν, κι' ἀπὸ μακρὰ τοὺς λένε:
 15 «Ἐβγα, Γιάννη, προσκύνησε, μ' οὔλη τὴ συντροφιά σου,
 νὰ σοῦ χαρίσω τὴ ζωὴ, καὶ σὲ καὶ ἔς τὰ παιδιὰ σου»·
 — Πῶς μὲ περνᾶς, μπουλούμπαση, γιὰ νὰ σὲ προσκυνήσω;
 ἔπο' ἰώ εἶμ' ὁ Γιάννης ὁ Ζορμπᾶς, κι' ἂν θέλῃς πλησιαζεῖς»·
 Δὲν κόταγαν νὰ πᾶν κοντὰ τοὺς ἔτρωγε τὸ φεῖδι·
 20 ῥῆξαν φωτιά μέσ' ἔστὸ ληνό, κουβάρια τειαφοκέρι,
 πιάσαν οἱ κληματόβεργαις, κι' ὁ Γιάννης τραγουδαίει.

- «Τώρα νὰ ἰδῆς Μπουλούμπαση, νὰ ἰδῆς πῶς προσκυνᾶνε.
 Δὲν εἶνε μιὰ δὲν εἶνε δυό, ποῦ σ' ἔκαμ' ἄνω κάτω,
 ποῦ σ' ἔκαμα σὰν τὸ λαγὸ Μπουλούμπαση νὰ τρέμης»
- 25 Καὶ τὸ ντουφέκι τ' ἀδειασε, κ' ἔκαμ' ἓνα γιουρούσι,
 τρεῖς παταριαὶς τὸ ῥήξανε, καὶ πέφτει λαβωμένος,
 καὶ ἡ φωτιὰ τὸν ἔζωσε καὶ τάρματα δὲν πιάνουν
 τοῦ ῥήχνουν ἄλλη παταριά καὶ μούγκρισε σὰ λύκος.
 «Ἀφίνω ἴγειά συντρόφοι μου, μ' ἔφαγαν οἱ μουρτάταις».
- 30 Κι' ὁ Θεοδωρὴς ἀγνάντευε ψηλ' ἀπὸ τὴν Κλεινίτζα:
 «Σήκω, Φόρτο (;) νὰ φύγουμε, ἴστὴ Ζάκυθο νὰ πάμε·
 τί μᾶς ἔζῶσαν τὰ σκυλιά, οἱ ἄπιστοι μουρτάταις.»

Σημείωσις. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐκτίθησι διὰ βραχείων ὁ Γέρω Κολοκοτρώνης ἐν τῇ Διηγῆσει (τ. Α', σ. 22), λεπτομερέστερον δ' ὁ Θεόδωρος Γενν. Κολοκοτρώνης ἐν τοῖς ἐξῆς: «Γιάννης ὁ Ζορμπᾶς, ἀδελφὸς νεώτερος τοῦ Γέρω Κολοκοτρώνη, μετὰ τὸν ἀποχωρισμὸν κατὰ τὸ 1808 κατέφυγε μετὰ τοῦ ἐξαδέλφου του Γεώργα καὶ ἄλλων πέντε συγγενῶν εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Αἰμιαλοῦς, κείμενον εἰς τὰς φάραγγας, μίαν ὥραν ἔξωθεν τῆς Δημιτσάνης. Καλόγηρός τις κλαδεύων, ἅμα τοὺς εἶδε καὶ ἔμαθε τὸν σκοπὸν των, τοῖς ἔφερε τρόφιμα καὶ τοὺς ἔκρυπεν εἰς ληνόν, εἰς ὃν ἦσαν συσσωρευμένοι αἱ κλαδευθεῖσαι κληματόβεργες εἰς δέματα. Εὐθὺς δὲ μεταβὰς εἰς Δημιτσάναν ἀνήγγειλε τοῦτο εἰς τὴν ἀρχήν, ἣτις ἐξέκρινε Τούρκους καὶ ραγιάδας. Ἄμα ἡ περιπολία ἐπλησίασεν εἰς τὸν ληνόν, ἐπροσποιήθη ὅτι διέβαινε τυχαίως, καὶ ἀφησασα ἀρκετοὺς κερκυμένους ἔστρεψε πρὸς τὸ ρεῦμα, ὅπως τοὺς ἀποκλείσῃσι. Ὁ Γιάννης ἦτο ἀμέριμνος, ἀλλ' ἅμα τοὺς εἶδε, τὸ ἐνόησε, καὶ ἐτυροβόλησαν ὅλοι ὁμοθυμαδὸν πρῶτοι. Καθεὶς ἐπῆρε τὴν μερίδα του, καὶ μεταξὺ τῶν πεσόντων ἦτο καὶ ὁ προδότης καλόγηρος, πληγωθεὶς κατὰ σύμπτωσιν εἰς τὸ στόμα. Ἦνοιξε τὸ τουφέκι, ἀλλ' ἦτο ὀλέθριον εἰς τοὺς ἔξω ὄθεν μακρυνθέντες ἀπέστειλαν εἰς Δημιτσάναν καὶ ἔφεραν ὅσον θειαφοκέρι. ὑπῆρχεν ἔτοιμον πρὸς πώλησιν εἰς τὰ μαγαζεῖα. Ἐκάμαν κουδάρια τὸ θειαφοκέρι, καὶ ἀνάψαντες αὐτά, τὰ ἔρριψαν ἐπὶ τῶν κλημάτων τοῦ ληνοῦ. Ἡ ἀποφορὰ τοῦ θεοῦ καὶ τὸ πῦρ ἠνάγκασαν τοὺς φυλασσομένους ἐν αὐτῷ νὰ ἐξέλθουν ἀλλ' ἐπώλησαν ἀκριβὰ τὴν ζωὴν των.» (Ὀλίγα τινὰ περὶ στρατιωτικῆς ἀνατροφῆς. Ἀθ. 1876 σ. 62.—Πρβλ. Ῥαμπαγᾶν 1882 σ. 422.)

37

ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΙ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΑ

1806

(Θ. Κολοκοτρώνη, Περί στρατιωτικῆς ἀνατροφῆς σ. 62—
63.—'Ο αὐτὸς ἐν 'Ραμπαγᾶ 1882 ἀρ. 422).

- Καλόγερος ἐκλάδευε τῆς Αἰμιαλοῦς τὰμπέλια.
 Βλέπ' ἀπὸ πέρα κ' ἔρχονται τὸν Γιώργα καὶ τὸν Γιάννη,
 Κι' ἀπὸ μακρὰ τὸν χαιρετοῦν κι' ἀπὸ κοντὰ τοῦ λένε·
 «Γιὰ κρύψε μας, καλόγερε, κρύψεμας, μπουραζέρη.»
 5 Ἐπῆγε καὶ τοὺς ἔκρυψε 'ς ἓνα ληνὸ 'ς τὰμπέλια,
 ποῦ 'ταν γιοματο κλήματα ἀπὸ τὰ κλαδεμένα.
 «Τήρα καλά, καλόγερε, νὰ μὴ μᾶς μαρτυρήσης.
 Σοῦ κόβει ὁ Γιώργος τὰ μαλλιά, ὁ Γιάννης τὸ κεφάλι.»
 Τοὺς ἄφησεν ἀξένοιαστους, καὶ πάει νὰ τοὺς προδώσῃ·
 10 Ἐστὴ Δημητσάνα ἔφθασε κ' εὐθύς τελάλῃ βγάζει·
 «ἔχω κρυμμένους 'ς τὸ ληνὸ τοὺς Κολοκοτρωναίους.»
 Τρεῖς παγανιαῖς ἐβγήκανε καὶ πᾶνε νὰ τοὺς πιάσουν.
 Ἄπο μακριὰ τοὺς ἔζωσαν κι' ἀπὸ κοντὰ τοὺς λένε:
 «Ἐβγα Ζορμπᾶ, προσκύνησε μ' ὄλη τὴ συντροφιά σου,
 15 Νὰ σοῦ χαρίσω τὴν ζωὴ μὲ ὄλα τὰ παιδιὰ σου.
 — Πῶς μὲ περνᾶς, μπουλούμπαση, γιὰ νὰ σὲ προσκυνήσω;
 Ἐγὼμ' ὁ Γιάννης ὁ Ζορμπᾶς, κι' ἂν σοῦ βραστή ζύγω.»
 Δὲν κότταγαν νὰ πᾶν κοντὰ· τοὺς ἔτρωγε τὸ φεῖδι·
 Ῥῆξαν φωτιὰ μὲς 'ς τὸ ληνὸ κουβάρια θειαφοκέρι.
 20 Πιάσαν οἱ κληματόβεργαις, κι' ὁ Γιάννης τραγουδαίει.
 «Τώρα νὰ ἰδῆς, μπουλούμπαση, νὰ ἰδῆς πῶς προσκυνᾶνε,
 Δὲν εἶνε μιά, δὲν εἶνε δύο, ποῦ σ' ἔκαμα κᾶνονου του,

- Ποῦ σ' ἔκαμα, μπουλούμπαση, σὰν τὸ λαγὸ νὰ τρέμης·
 Χίλιαις φοραῖς τὰ γιόμισες, πάλι θὰ τὰ γιομίσης.»
- 25 Καὶ τὸ τουφέκι τ' ἄδειασε κ' ἔκαμ' ἓνα γιουρούσι·
 Τρεῖς μπαταριαῖς τοῦ ρήξανε καὶ πέφτει λαβωμένος,
 Καὶ ἡ φωτιὰ τὸν ἔζωσε καὶ τάρματα δὲν πιάνουν·
 Τοῦ ρήχνου ἀλλή μπαταριά καὶ μούγκριζε σὰν λύκος.
 Ἄφίνω ἄγεια, συντρόφοι μου, μ' ἔφαγαν οἱ μουρτάταις.»

*Παραλλαγαὶ Στ. 14 Ἔβγα Γιάννη. (Στ. ἀνατρ.) 22 ποῦ σαῦκαμα
 λαχτάρα (Ραμπαγ.).*

38

ΑΛΛΟ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ

1806

(M. Λελέκος ἐν Deffners, Archiv 1880 σ. 142—143.—
Τοῦ αὐτοῦ, Ἐπιδόρπιον σ. 22—23).

- Καλόγερος ἐκλάδευε ἔς τῆς Αἰμιαλοῦς τὰμπέλι,
 Βλέπει δυὸ ἀνθρώπους κ' ἔρχονται, δύο λεροφορεμένους,
 Κ' οἱ δυὸ ντυμένοι ἔς τὸ φλωρί, καὶ ἔς τὸ μαργαριτάρι,
 Κι' ἀπὸ μακριὰ τὸν χαιρετοῦν, κι' ἀπὸ κοντὰ τοῦ λένε:
- 5 «ὦρα καλή, καλόγερε.—Καλὸ ἔς τὰ παλληκάρια»
 — Καλόγερε, δός μας ψωμί νὰ φάμε καὶ νὰ πιοῦμε.
 — Ἄιντέστε κάτω ἔς τὸ ληνό, νὰ φάτε καὶ νὰ πιήτε,
 Ποῦ εἶν' ὁ τόπος ἀπόμερος κι' ἀλάργα ἀπὸ τὴ στρατά».
 Πετιέται ὁ Γιώργος καὶ τοῦ λένε, ὁ Γιάννης τοῦ μιλάει:
- 10 «Τήρα καλὰ, καλόγερε, νὰ μὴ μάς μαρτυρήσης,
 Σοῦ κόβει ὁ Γιώργος τὰ μαλλιά, κι' ὁ Γιάννης τὸ κεφάλι».
 Κ' ἐκεῖνος πείσμα τό βνε, πολὺ τοῦ κακοφάνη,
 Ἐν τῇ Δημητσάνα διάβηκε κ' εὐτὺς τελάλη βάνει:
 «Τοὺς κλέφταις ἔχω ἔς τὸ ληνό, ἔς τῆς Αἰμιαλοῦς τὰμπέλι,
- 15 Μικροὶ μεγάλοι ἔς τὰρματα νὰ πάτε νὰ τοὺς πιάστε».
 Μὰ πῆγαν καὶ τοὺς μπλέξανε μέσ' ἔς τὸ ληνό ἔς τὰμπέλι,
 Κ' οἱ προεστοὶ τοὺς μίλησαν, γιὰ τὰ προαδοθοῦνε.
 Κ' ἐκεῖνοι δὲν τ' ἀγροίκησαν τῶν προεστῶν τὰ λόγια.
 Τραβᾶει ὁ Γιώργος τὸ σπαθί, κι' ὁ Γιάννης τὸ τουφέκι,
- 20 Κ' εὐτὺς γιουρούσι ἐκάνανε ἔς τὴ μέση μεσ' ἔς τὰσκέρι.
 Μιὰ μπαταριά τοὺς δόσανε τὴ μιὰ μεριά, τὴν ἄλλη,
 Τὸ στόμα τς αἶμα γιόμισεν κ' ἡ μύτη τους φαρμάκι.

Παραλλαγὰι στ. 16 μπλάξανε (Deffn.) κὴ ὁ προεστῶς (Ἐπιδ.) 18 τοῦ
 προεστοῦ (Ἐπιδ.).

39

ΑΛΛΟ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ

1806

Καρυαῖς Κορινθίας

('Ανέκδοτον. Πιπρά τοῦ κ. Γ. Τσαγρῆ, γυμνασιάρχου).

- Καλόγερος ἐκλάθευε ἔς τοῦ Δαμνιανοῦ τὰμπέλια.
 Βλέπει δυὸ κλέφταις κ' ἔρχονται, δύο λεροφρεμένους,
 Κι' ἀπὸ μακρὰ τὸν χαιρετοῦν κι' ἀπὸ κοντὰ τοῦ λένε:
 «ὦρα καλή, καλόγερε. — Καλὸ ἔς τὰ παλληκάρια.
 5 — Καλόγερε, φέρε ψωμί, νὰ φᾶν τὰ παλληκάρια.
 — Ψωμί δὲν ἔχω ἴδῳ, παιδιὰ, νὰ φᾶν τὰ παλληκάρια.
 Καθηστε λίγο, βρέ παιδιὰ, νὰ πάγω νὰ σὰς φέρω.
 — Τήρα καλά, καλόγερε, νὰ μὴ μάς μαρτυρήσης!
 Σοῦ κόβει ὁ Γιωργὸς τὰ μαλλιά κι' ὁ Ἀντώνης τὸ κεφάλι».
 10 Μὰ κείνος δὲν τ' ἀγρόικησε τὰ λόγια ποῦ τοῦ λένε
 Ἐπῆγε καὶ τοὺς πρόδωκε, πᾶσι τοὺς μαρτυραεῖ,
 Καὶ ἡ παγανιὰ τοὺς ἔκλεισε μεσ' ἔς τοὺς ληνοὺς, ἔστὰμπέλια.

40

ΑΛΛΟ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ

1806

(Ἀνέκδοτον. Στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον Ἀθηνῶν).

- Καλόγερος ἐκλάδευε μέσ' ἔς τὸ μεγάλο ἀμπέλι·
 βλέπει δυὸ κλέφταις κ' ἔρχονται, δυὸ λεροφορεμένους,
 κί' ἀπὸ μακριὰ τὸν χαιρετοῦν, κί' ἀπὸ κοντὰ τοῦ λένε:
- 5 «Ὡρα καλή, καλόγερε.—Καλὸ ἔς τὰ πκλληκάρια.
 — Τὸ ποῦ θὰ βροῦμε ἀπόμερο νὰ κάνουμε λημέρι ;
 Κοπιάστε ἀπάνω ἔς τὸ βουνὸ νὰ κάνετε λιμέρι.
 — Τήρα καλά, καλόγερε, νὰ μὴ μᾶς μαρτυρήσης.
 — Ἐγὼ θὰ πάω γιὰ τὸ ψωμί, κρασί νὰ πιοῦμε βράδου.
 — Ἐμεῖς ψωμί δὲν θέλουμε μήτε κρασί νὰ πιοῦμε,
- 10 μὸν τὰ φουσέκια σώσαμε νὰ πᾶς γιὰ νὰ μᾶς φέρης.
 Κύττα καλά, καλόγερε, νὰ μὴ μᾶς μαρτυρήσης.
 Σοῦ κόβει ὁ Γιάννης τὰ μαλλιά, κί' ὁ Γιώργος τὸ κεφάλι.»
 Κ' ἐκεῖνος ὅταν ἔφτασε ἔς τοῦ δήμαρχου παγαίνει.
 «Δήμαρχε, σέλλωσ' τᾶλογο, φόρες' καὶ τᾶρματά σου.
- 15 Τοὺς κλέφταις ἀποτόπιασα, νὰ πᾶς νὰ τοὺς σκοτώσης.»
 Κ' εὐθύς ντελάλην ἔβαλε ἔς ὄλην τὴν πολιτείαν.
 «Παιδιά, σελλώστε τᾶλογα, κ' εὐθύς ἀρματωθήτε.
 Γιὰ πάρτε τειάφιν ἀρκετό, νὰ πάμετε ἔς τᾶμπέλι,
 ποῦ κεί 'ν' οἱ κλέφταις οἱ πολλοί, ὁ Γιώργος μὲ τὸ Γιάννη,
- 20 νὰ τοὺς ἐβάλλωμε φωτιά, μέσα γιὰ νὰ κχοῦνε.
 Γιὰ ζώστε τὸ λιμέρι του, τὸ τειάφι ῥῆχτε κάτου,
 κ' εὐτύς φωτίτσα βάλετε καὶ μὴ χασομεράτε.»
 Κί' ἀμέσως ἐσυνέφιασε ἀπ' τὴν πολλὴ τὴ λαύρα.

25 Ψιλὴ φωνίτσα ἔβαλε, πικρὴ, φαρμακωμένη,
 « Παιδιά μου, συχωρέστε με, κ' εἶστε συχωρεμένοι,
 κ' ἔτσι μὰς ἦτανε γραφτὸ γιὰ νὰ γενοῦμε θύμα. »

Σημειώσεις. Ἡ παραλλαγή αὕτη εἶνε περιεγότερον παράδειγμα τῆς βαθμιαίας τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων παραφθορᾶς. Τὸ ἄσμα ἐπιζῆ πολ- λάκις τῆς μνήμης τῶν δι' αὐτοῦ ἐξυμνουμένων ἀνδρῶν, ἀμυδρὰ δὲ καὶ ἐξίτηλα καθίστανται τὰ ἐξιστορούμενα ἐν αὐτῷ γεγονότα καὶ ἀδύνατος ἀποβαίνει ἡ ἐξακρίθωσις των, ἂν μὴ σφίζονται ἀρχαιότεραι τοῦ αὐτοῦ ἄσματος παραλλαγαί. Οὕτως ἐν τῷ προκειμένῳ τῶν μὲν τόπων τὰ ἐνό- ματα παντελῶς ἐλησμονήθησαν, τὸν δὲ Τοῦρκον πασσᾶν ἀντικατέστησεν ὁ Ἕλληνας δήμαρχος καὶ οἱ Κολοκοτρωναῖοι μετεβλήθησαν εἰς κοινούς συγχρόνους ληστὰς. Οὐδὲν ἦττον, πλὴν τῶν κυρίων ὀνομάτων τῶν κλεφτῶν, διεσώθη χαρακτηριστικὴ τις λεπτομέρεια, ἡ τοῦ ἀποπνιγμοῦ τῶν κλεφτῶν διὰ θειαφίου, καὶ εἰς τὸ μεγάλο ἀμπέλι» τοῦ 1ου στίχου εὐκόλως διαφαίνεται ἐκ παρετυμολογίας παραφθαρέν «τῆς Αἰμιαλοῦς τὰμπέλι».

41

ΑΛΛΟ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ

1806

(M. Λελέκος ἐν Deffner's Archiv, 1880 σελ. 143 ἀρ. 6).

- Ἀπὸ τετράκορφο βουνὸ ποτάμι βοβολάει,
 Μά εἶναι θολό, μά εἶναι μουντό, μά εἶναι καὶ ματωμένο,
 Κἂν ἀπ' τὰ χιόνια τὰ πολλά, κἂν ἀπὸ τὰς βροχάδαις.
 Μάϊδ' ἀπ' τὰ χιόνια τὰ πολλά, μάϊδ' ἀπὸ τὰς βροχάδας,
 5 Μόν' πλένουνε τρεῖς λιγεραῖς 'ς τὴν ἄκρη 'ς τὸ ποτάμι,
 Ἡ μιὰ πλένει τοὺς ἄρρωστους, κ' ἡ ἄλλη τοὺς λαβωμένους,
 Ἡ τρίτη ἢ καλλίτερη μοιρολογάει καὶ λέει:
 «Νά ἦταν ὁ Γιώργης γνωστικός, νᾶχε κι' ὁ Γιάννης γνῶσι,
 Δὲν ἐμεινέσκαν 'στὸ Μωριά τὸν πολυφοβισμένο·
 10 Μόν' μείνανε καὶ κλειστήκαν μέσα 'ς τὸ μοναστήρι.
 Τοὺς γέλασεν ὁ γούμενος μ' ὅλους τοὺς καλογέρους·
 «Κάτσε, Γιάννη, μὴ σκιάζεσαι, καὶ Γιώργη, μὴ φοβάσαι.
 Ἐδῶ κἀνεὶς δὲν ἔρχεται 'ς αὐτὸ τὸ μοναστήρι,
 Γιατ' εἶν' ὁ τόπος δυνατὸς κ' οἱ πόρταις σιδερένιαις,
 15 Εἶναι κανόνια μπρούζινα, κανόνια ξακουσμένα.»
 Πάνω τὸ λόγῳ λέγανε κ' ἡ συντυχιά κρατιέται.
 Τὰ τάγματα συνάχθησαν τὴ μιὰ μεριά, τὴν ἄλλη,
 Τὸ Γεώργη τὸν λαβώσανε, τὸν Γιάννη τὸν ἐπιάσαν.»

Σημ. Ἡ ἀρχὴ ὁμοία πρὸς τὴν τῶν ὑπ' ἀρ. 29—31 τοῦ Γιωργακλή.

42

ΑΛΛΟ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ

1806

(M. Λελέκος ἐν Deffner's Archiv 1880 σελ. 143—144, ἀρ. 7. —
Τοῦ αὐτοῦ, Ἐπιδόρπιον 1888 σ. 24.)

- Σήκω πουλάκι μ', τὴν αὐγὴ καὶ κάτσε σὲ κλαράκι,
Καὶ τίναξ' τὰ φτερούλια σου νὰ πέσουν οἱ δρασούλαις,
Καὶ μὴ λαλής παράκαιρα, παράκαιρα τὴν νύχτα,
Γιατ' ἡ λαλιά σου ἡ πικρὴ κ' ἡ παραπονεμένη
- 5 Δεῖχνει σημάδια τῶν κλεφτῶν τῶν Κολοκοτρωναίω:
Δὲν ἔχουν τόπο νὰ σταθοῦν, λιμέρι για νὰ κάνουν,
Μόν' πάνε μέσα τῇ Φραγκιά, κι' ὁ Φράγκος δὲν τοὺς θέλει.
Καὶ πάλι πίσω γύρισαν μέσ' 'ς τὰ παλαιὰ λιμέρια.
Βρίσκουν λιμέρια ἔρημα, πολὺ χορταριασμένα.
- 10 Λιμέρια, ποῦ εἶν' ἡ κλεφτουριά, ὁ Γιώργης μὲ τὸ Γιάννη;
«Νὰ ἦταν ὁ Γιώργης γνωστικός, νὰχε κι' ὁ Γιάννης γνῶσι,
Πηγαίνανε 'ς τὴ Ζάκυνθο, ποῦ πάει κι' ὁ Θεωράκης,
Μόν' πῆγαν καὶ ἀποκλείστηκαν μέσ' 'ς τὸ μοναστηράκι,
Ποῦ εἶχαν φίλο τὸ γούμενο, πιστοὺς τοὺς καλογέρους.
- 15 Κ' ἐκεῖνοι τοὺς ἐπρόδοσαν πέρα 'ς τὴ Δημητσάνα
Καὶ πῆγαν καὶ τοὺς σκότωσαν καὶ πάνε σκοτωμένοι».

Παραλλαγαί. 5 τῶν Κολοκοτρωναίων (Ἐπιδ.) 12 Ἐπάγειναν (Ἐπιδ.)
ποῦ πῆγ κῆ ὁ Θ. (Ἐπιδ.)

43

ΑΛΛΟ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ

1806

(Μ. Σ Λελέκου. Δημοτική Ἀνθολογία 1868 σ. 24 ἄρ. 3.—
 Ὁ αὐτός ἐν Deffner's Archiv σ. 144 ἄρ. 8.—Ν. Μιχαλοπούλου, Ποιητ.
 Ἀνθολογία σ. 108 — 109.)

Ὁ Θεωράκης κάθεται ἔστη Ζάκυνθο ἔστο κάστρο.
 Ῥήχνει τὸ κιάλι καὶ τηράει, τοὺς κάμπους κι' ἀγναντεύει·
 Λέπει τοὺς κάμπους πράσινους καὶ τὰ βουνὰ γεράνια,
 Καὶ τὰ γιατάκια τῶν κλεφτῶν πολὺ σκοτιδιασμένα,
 5 Καὶ τοῦ ῥθε σὰν παράπονο καὶ κάθεται καὶ κλαίει:
 Καὶ ὁ Μακρυγιάννης τὸν ῥωτάει, καὶ ὁ Μακρυγιάννης λέει:
 «Τί ἔχεις, Θεωράκη μου, ποῦ χύνεις μαῦρα δάκρυα;
 — Γιαννιό μου, σὰ μ' ἐρώτησες νὰ σοῦ τὸ μολογήσω.
 Γιαννιό μου, πᾶν τὰδέρφια μου, ὁ Γεώργης μὲ τὸ Γιάννη.
 10 Νὰ ἦταν ὁ Γιάννης πονηρός, νὰ εἶχε ὁ Γιάννης γινῶσι,
 Ἐρχότανε ἔστη Ζάκυνθο ποῦ ἦταν καὶ τὰλλ' ἀδέρφια.
 Μόν' πῆγε καὶ ἀποκλείσθηκε μὲς' ἔστο ληνὸ ἔστάμπέλι,
 Καὶ ἐκεῖ τὸν ζῶν' ἠ παγανιὰ βουρκόλοι καὶ ποιμένες,
 Κ' οἱ προεστοὶ τοῦ μίλησαν, κ' οἱ προεστοὶ τοῦ λένε:
 —Γιὰ ἔγα, Γεῶργο, προσκύνησε καὶ ῥῆξε τὰρματὰ σου.
 Τιγάρες εἶμαι νεόνυφη νὰ ἔγω νὰ προσκυνήσω;
 Ἐστὰ δόντια βαίνει τὸ σπαθί, ἔστὰ χέρια τὸ τουφέκι,
 Πικρὸ γιουρούσι ἔκαμε σὰν ἀξιο παλληκάρι.
 Μιὰ μπαταριά τοῦ δόσανε τὴ μιὰ μεριά τὴν ἄλλη,
 20 Τὸ στόμα τ' αἶμα γιόμισε, κ' ἠ μύτη του φαρμάκι.»

Παραλλαγαί. Στ. 1 Κολοκοτρώνης κάθ. (D.) 2 Παίρνει τὸ κ. (D.) 8,9
 Γιάννη μου (D.) 19 Καὶ ὁ πασιᾶς τοῦ μίλησε καὶ ὁ πασιᾶς τοῦ λέει, (Δ.
 ἄνθ.) 15 Ἐβγα Γιῶργι (Def.)-19 20 Ἐλλείπουσιν (Δημ. ἄνθ. καὶ Ν. Μ.)

44

ΤΟΥ ΘΟΔΩΡΑΚΗ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

1806—1807

Γορτυνία

(Ἀνέκδοτον. Παρὰ τοῦ κ. Ν. Λίσσκηρη, δημοδιδασκάλου ἐν Λίστῃ τοῦ Δήμου Μυλάοντος).

- Ὁ Θοδωράκης κάθεται ἔς τῆς Ζάκυνθος τὸ κάστρο·
 βγάνει τὸ κιάλι καὶ τηράει, καὶ τὸ Μωριά ἀγναντεύει.
 Γλέπει τὴ θάλασσα πλατειά, καὶ τὸ Μωριά μέγαλον,
 Γλέπει τῆς Μάνης τὰ βουνά, γλέπει τὰ Πέντ' ἀλώνια,
 5 Γλέπει τὴν Ἀλωνίσταινα καὶ τὴν ἀπάνω Χρέπα,
 Καὶ τὰ λιμέρια τῶν κλεφτῶν πολὺ χορταριασμένα·
 Καὶ τοῦρθε σὰν παράπονο καὶ κάθεται καὶ κλαίει,
 Καὶ τοῦ Θανάση μίλησε καὶ τοῦ Θανάση λέει·
 «Θανάση, ποῦ εἶν' τὰ δέξερια μας, ὁ Γιῶργος κι' ὁ Κουντάνης,
 10 Κι' ὁ Γιῶργος ἀπ' τὸν Ἀητό, οἱ τρεῖς καπεταναῖοι;
 μαῖτὲ ἔς τὴ Μάνη φαίνονται, μαῖτὲ ἔς τὰ Πέντ' ἀλώνια,
 μαῖτὲ ἔστην Ἀλωνίσταινα, ποῦ εἶχαν τὸ γύρισμά τους».

45

ΑΛΛΟ

1806—1807

Γορτυνία.

(Ἀνέκδοτον. Παρὰ τοῦ ἐν Δημητσάνῃ κ. Κ. Κασιμάτη γυμνασιάρχου).

Ὁ Θεωράκης κάθεται ἔστη Ζάκυνθο τὸ κάστρο·
 Βάνει τὸ κιάλι καὶ τηρᾷ καὶ τὸν Μωρὶ ἀγναντεύει.
 Βλέπει τὴ θάλασσα πλατειά καὶ τὴ στεριά μεγάλη,
 Βλέπει τὴν Ἀλωνίσταινα, τὸ δόλιο Λυμποβίτσι·

5 Τὸν πῆρε τὸ παράπονο καὶ κάθεται καὶ κλαίει·

Καὶ τοῦ Γιωργάκη μίλησε, καὶ τοῦ Γιωργάκη λέει :

«Γιωργάκη, ποῦ εἰν' τὰ δέρφια μας, ὁ Γιάννης κι' ὁ Κουντάνης;
 Νά ἦταν ὁ Γιάννης γνωστικός, νά εἶχε ὁ Κουντάνης γνῶσι
 Περνάγανε τὸ Ζάκυνθο ἄν τ' ἄλλα παλληκάρια,

10 Παρὰ ποῦ τοὺς ἐκάψανε ἔς τῆς Ἀμιαλοῦς τ' ἀμπέλια».

46

ΑΛΛΟ

1806—1807

Καρυαῖς Κορινθίας.

(Ἀνέκδοτον, παρὰ τοῦ κ. Γ. Τσαγρῆ, γυμνασιάρχου).

- Ὁ Θεωρῆς καθότανε ψηλὰ ἔστα κορφοβούνια,
 Καί μὲ τὸ κιάλι ἀγνάντευε καί μὲ τὸ κιάλι γλέπει.
 Γλέπει τοὺς κάμπους πράσινους καὶ τὰ βουνά εἶναι μαῦρα
 Καὶ τὰ γιατάκια τῶν κλεφτῶν πολ' εἶν' χορταριασμένα.
- 5 Μὰ τοῦρθε σὰν παράπονο καὶ κάθεται καὶ κλαίει.
 «Ποῦ νὰ βρῶ γὼ γραμματικό, νὰ εἶναι παραπονιαρῆς,
 Νὰ φτειάσω μιὰ πικρὴ γραφὴ σὲ τρεῖς μεριατς καϊμένη,
 Νὰ μοῦχουν ἔγνοια τὸ παιδί, τὸ δόλιο τὸ Λαμπράκι
 Ἦ εἶναι μικρὸς κι' ἀνήλικος κι' ἀπὸ κλεψιατς δὲν ξέρει.
 Οἱ κλέφταις θέλουν ταπεινά, θέλουν ταπεινοσύνη.
 Θέλουν λαγοῦ περβατησιὰ ἀητοῦ γληγοροσύνη.»

47

ΑΛΛΟ

1806—1807

(Θ. Γεν. Κολοκοτρώνη, Περί στρατιωτικῆς ἀνατροφῆς σ. 63—64
 Ὁ αὐτός, ἐν Ῥαμπαγᾷ 1882 φύλλ. 425).

- Ὁ Θεοδωράκης κάθεται ἔς τῆς Ζάκυνθο τὸ κάστρο·
 Βάνει τὸ κιάλι καὶ τηράει καὶ τὸ Μωριά ἀγναντεύει.
 Βλέπει τὴν θάλασσα πλατειά καὶ τὸ Μωρι' ἀπ' ἀλάργα,
 Βλέπει τῆς Μάνης τὰ βουνά, βλέπει τὰ Πέντ' ἀλώνια
 5 Βλέπει τὴν Ἀλωνίσταινα βλέπει τὸ Λιμποβίσι·
 Βλέπει καὶ τὰ λιμέρια τοὺς πολὺ χορταριασμένα·
 Καὶ τοῦρθε σὰν παράπονο, καὶ τοῦρθε σὰν νὰ κλάψη.
 Καὶ τοῦ Γιαννάκη μίλησε, καὶ τοῦ Γιαννάκη λέγει :
 « Γιαννάκη, ποῦν' τὰ δέρφια μας, ὁ Γιάννης κι' ὁ Κουντάνης;
 10 Γιαννάκη, ποῦν ὁ Γιωργακλῆς μὲ τᾶτι του καβάλλα;
 Τὸν Γιάννη τὸν ἐσκότωσαν ἔς τῆς Αἰμουαλοῦς τ' ἀμπέλια
 Καὶ ἀπὸ τ' ἀδέρφια μου τὰ δυὸ τῶνα ἔς τὸ Χρυσοβίτσι,
 Τᾶλλο ἔς τὸ Σαπολείβαδο μὲ τᾶτι του ἔς τὸ πλάγι. »

Σημ. Ὁ ἐν τῷ ᾄσματι τούτῳ μνημονευόμενος Γιαννάκης Κολοκοτρώνης ἦτο εἰς τῶν ἐπτὰ σωθέντων εἰς Ζάκυνθον Κολοκοτρωναίων, πρῶτος ἐξ ἀδελφῶν τοῦ Γέρο Κολοκοτρώνη, ἀδελφὸς δὲ τοῦ Κουντάνη καὶ τοῦ Γιωργακλῆ.

Παραλλαγαί. Ἐν τῇ Β' ἐκδόσει τοῦ ᾄσματος ἐν τῇ Ἐφημερίδι Ῥαμπαγᾷ μεταξὺ τοῦ 8 καὶ τοῦ 9 στίχου παρεμβάλλεται καὶ ὁ ἐξῆς.

Γιαννάκη τι γενήκανε ἓνα σωρὸ συντρόφοι.

Ἐν τέλει δὲ προστίθενται οἱ ἐξῆς δύο νόθοι στίχοι.

Μὸν κεῖνοι πᾶν, ἐπέθαναν καὶ δὲ ματαγυρίζουν
 Καὶ τήρα μεῖς νὰ ζήσουμε γιατί ὁ Μωριάς διψάει.

48

ΛΛΟ

1806—1807

Πελοπόννησος

(Ἄνecdοτον. Παρὰ τοῦ κ. Α. Δ. Μπενέκου, δημοδιδασκάλου
ἐν Χαλκίῳ τῆς Νάξου)

- Ὁ Θεωράκης κάθεται ἐστὴ Ζάκυνθο ἐστὴ ράχη,
Καὶ μὲ τὸ κιάλι ἀγνάντευε καὶ μὲ τὸ κιάλι λέπει.
Λέπει τοὺς κάμπους πράσινους καὶ τὰ βουνὰ γαλάζια,
Λέπει τὴν Ἀλωνίσταινα πολὺ σκοτιδιασμένη·
- 5 Μὰ τοῦρθε σὰν παράπονο καὶ κάθεται καὶ κλαίει :
«Θέ μου καὶ τί νὰ γίνηκαν ὅλοι οἱ καπετανατοί·
Μαυρίσαν τὰ γιατάκια τους κ' εἶνε χορταριασμένα».

49

ΑΛΛΟ

1807

Μακεδονία. Μαδεμοχώρια τῆς Χαλκιδικῆς

(Ἀνέκδοτον. Παρὰ τοῦ κ. Θεοχάρου Χ. Γερογιάννη ἰατροῦ).

Πανάθεμά σε, Κότσημανη, κῆ σὺ κῆ τοῦ καλό σου,
 μέ τοῦ συβούλιου ποῦβαλης, τούτου τοῦ καλοκαίρι,
 νὰ πᾶ πατήσης τὰ νησιά, τὴν ἔρημη τὴν Ὑδρα.

Σὰν πχιάστηκαν ἔστον πόλεμον, καὶ ἔστου βαρὺ τοῦ τζέγκι,
 5 πέφτουν τουφέκια σὰν βροχή, κορσιούμια σὰν χαλάζι,
 πέφτουν τὰ τουρκοκέφαλα, σὰν φύλλ' ἀπὸ τὰ δένδρα.

Κουλουκουτρώνης φώναξη, κι' ὁ καπετάνος λέγει :

« Πάψτε, πηδιά μ', τὸν πόλιμου, πάψτε κῆ τὰ τουφέκια,
 νὰ κατακάτσ' ἡ κουρνιαχτός, νὰ σηκωθῆ γῆ ἀντάρα,
 10 νὰ μετρηθῆ τὰ σκέρι μας, νὰ διοῦμε πόσνοι λείπουν. »
 Μιτροῦντ' οἱ Τοῦρκοι τρεῖς φοραῖς, κῆ λείπουν τρεῖς χιλιάδες,
 Μιτροῦνται τὰ Τσιαμόπουλα, κῆ λείπουν τρεῖς νομάτοι.

Γύρισμα ἐκάστου στίχου :

Γιέ μ', κι σὺ κι τοῦ καλόσου.— Βάρτε, παλληκάρια μ', βάρτε.

τῶν δὲ δύο τελευταίων : — Γειά σας λιβιντάδες μ' γειά σας.

Σημειώσεις. Τὸ ἀνωτέρω ἄσμα ἀναφέρεται προδήλως εἰς τὰ συμβάντα κατὰ τὸ θῆρος τοῦ 1807, ὅτε ὁ Κολοκοτρώνης ἐμάχητο κατὰ θάλασσαν πρὸς τοὺς Τοῦρκους μετὰ τοῦ Νικοτσάρα καὶ ἄλλων καπεταναίων τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας (βλ. Διήγησιν τ. Α', σ. 32) Ὁ ἐν τῷ ἄσματι τούτῳ μνημονευόμενος Κότσημανης, ἄγνωστος ἡμῖν ἄλλοθεν, ἦτο πιθανῶς ὁ πλοίαρχος τοῦ καταδρομικοῦ, ἐν ᾧ εὐρίσκετο ὁ Κολοκοτρώνης, ὡς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τοῦ 7ου στίχου. Ἡ δ' ἐν τῷ 3ῳ στίχῳ ἀορίστω; ἀναφερομένη ἀπόφασις περὶ ἐπιδρομῆς εἰς Ὑδραν ἴσως δὲν εἶναι ἄσχετος πρὸς τὴν ἐν τῇ νήσῳ κατ' ἐκεῖνον ἀκριβῶς τὸν χρόνον συμβᾶσαν στάσιν τῶν ῥωσσοφρόνων κατὰ τοῦ διοικητοῦ Γ. Βούλγαρη.

50

ΤΟΥ ΑΛΗ ΦΑΡΜΑΚΗ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

1808

(Ὁ Γέρων Κολοκοτρώνης σ. 262.—Ζαμπελίου, Ἔσματα δημ. τῆς Ἑλλάδος, Κέρκυρα 1852 σ. 707.—Passow, σ. 64 ἀρ. 76.)

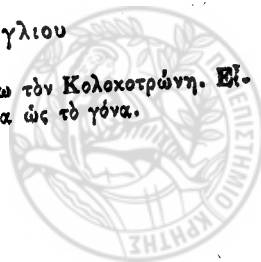
Σάββατο πλιά 'ς τὸν πόλεμο
 Μέσ' 'ς τὸ μοναστηράκι,
 — Βάστα μωρ' Ἀλῆ Φαρμάκη
 Μὲ τὸ Κολοκοτρωνάκι!
 5 Πέφτουν τὰ βόλια σὰ βροχή,
 — Κολοκοτρώνη Θεοδωρῆ,
 Πολεμοῦ καὶ πολεμάνε,
 Καὶ τοὺς Τούρκους τοὺς νικάνε
 Ὁ Θεοδωράκης βάνει μιὰ φωνὴ (ἀτελές)

Παραλλαγαί. 7 πολεμοῦν (Z. P.) Ἐλλεῖπει παρὰ Z. καὶ P.

Σημείωσις. Βλ. Διήγησιν τ. Α' σ, 42 κ. ε.—Περὶ τοῦ ἐπεισοδίου τούτου φέρεται καὶ τὸ ἐπόμενον ἀλβανικὸν ἄσμα·

Γκίθ(ε) μπότα λε τα θόν,
 ου(ν) σε γιαπ Κολοκοτρών.
 Γιαμ Ἀλῆ Φαρμάκη, ου
 κι εσπιέ γκιάκν(ε) γκερ(ν)τε γλιου

ἦτοι : Ὅλος ὁ κόσμος νὰ τὸ εἶπῃ, ἐγὼ δὲν δίδω τὸν Κολοκοτρώνη. Ἐί-
 μαι ὁ Ἀλῆ Φαρμάκης, ἐγὼ ὅπου πάγω, τὸ αἷμα ὡς τὸ γόνα.

51

ΤΟΥ ΘΟΔΩΡΑΚΗ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

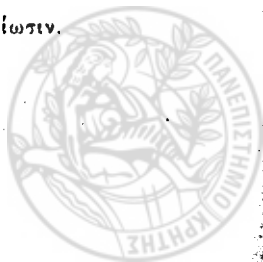
1821

(Passow, σ. 204 ἄρ. 269.—'Αθ. Κ. Οικονομίδου, Τραγούδια τοῦ Ὀλύμπου.
'Αθ. 1881 σ.53—54 ἄρ. 70.—'Αφροδίτη ἢ φιλομειδής. 'Αθ.1876 σ.129.)

Τοῦ Λεωνίδα τὸ σπαθί
 Κολοκοτρώνης τὸ φορεῖ,
 Τοῦρκος σὰν τὸ διῆ, λιγώνει
 Καὶ τὸ αἷμα του παγώνει.
 5 Πολεμοῦν 'ς τὰ Δολιανά,
 Κλαίν' οἱ καδέναις τὰ παιδιὰ,
 Πολεμοῦνε 'ς τὸ Βαλτέτσι,
 Πέφτουν οἱ Τοῦρκοι σὰν λελέκοι,
 Πολεμοῦνε καὶ 'ς τοῦ Λάλα
 10 Τοῦρκοι λέγαν "Αλα "Αλα.

Παραλλαγί. 1 Τῆς Λεονίδας Ρ. 3 κἄν τὸ δὲ Ρ.
 9 'ς τὴν Λάλα Ρ. 10 φωνάζουνε οἱ Τοῦρκοι 'Αλλάχ 'Αλλάχ.
 Ρ. — Ὁ Οἰκονομίδης ἀντέγραψε κατὰ γράμμα τὸ ᾄσμα ἐκ τοῦ
 Passow.

Σημείωσις. Βλ. τὴν ὑπὸ τὸ ἐπόμενον ᾄσμα σημειώσιν.

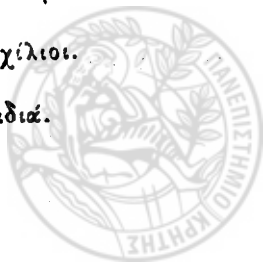
52

ΑΛΛΟ

1821

(Μ. Δελέκος, Δημ. Ἀνθολογία σ. 25—26 ἄρ. 5. — Ν. Μιχαλοπούλου
Ποιητ. Ἀνθολογία. 1885 σ. 103—104).

- Τοῦ Λεωνίδα τὸ σπαθί
Κολοκοτρώνης τὸ φορεῖ,
Τοῦρκος ἂν τὸ ἰδῆ λαβῶναι
Καὶ τὸ αἷμά του παγῶναι.
- 5 "Ὅσοι Τοῦρκοι τὸ εἶδανε
Στὰ μαῦρα ἐντυθήκανε.
«Τοῦρκοι δόστε τᾶρματά σας
Νὰ γλυτώστε τὰ παιδιὰ σας.
—Τᾶρματα δὲν τὰ δίνουμε,
- 10 Τὸ αἷμά μας τὸ χύνουμε.
—Θὰ τὰ δόστε, θὰ τὰ δόστε,
'Π' τὸ σπαθί 'μ' δὲ θὰ γλυτώστε.»
Πόλεμος μέσ' 'ς τὸ Βαλτέτσι,
Πέφτουν οἱ Τοῦρκοι σὰ λελέτσοι.
- 15 Πόλεμος μέσ' 'ς τὰ ταμπούρια,
Πέφτουν οἱ Τοῦρκοι σὰ γαϊδούρια·
Πόλεμος μέσ' 'ς τὸ Λεβίδι,
Πέφτουν Τοῦρκοι χάμου χίλιοι.
Πόλεμος 'ς τὰ Δολιανὰ,
- 20 Σκούζουν μάνναις γιὰ παιδιὰ.
'Ὁ Καπετὰν Νικηταρὰς,
Πολεμᾷει σὰν πουτσαρὰς.

- Μέσ' ἔς τοὺς κάμπους πάει κοιμάται,
Καὶ κἀνέναν δὲν φοβάται.
25 Ὁ καπετὰν Δαγρὲς Δαγρὲς
Μέσ' ἔς τὸν πόλεμο χαραῖς,
Καὶ ὁ καπετὰν Γιατράκος
Καθ' ἡμέρα κἀνὲι τράκους·
Κολοκοτρώνης μίλησε καὶ λέει τοῦ Γιατράκου.
Ἄ'Ρεσάλτα νὰ τῶν κἀνούμε, γιὰτ' ἔπιασ' ὁ χειμῶνας. *

Σημείωσις. Τοῦ ἄσματος τούτου, καθὼς καὶ τοῦ προηγουμένου τοὺς πλείστους στίχους παρέλαβεν ὁ λαὸς ἐκ τῶν τοῦ Τσοπανάκου, διορθώσας αὐτούς·

Οἱ στίχοι 1—4 τῶν δύο ἄσμάτων ἔχουσι παρὰ Τσοπανάκῳ οὕτως·

Τοῦ Λεωνίδα τὸ σπαθὶ
Νικητηρᾶς θὰ τὸ φορῆ.
Τοῦρκος νὰ τὸ δῆ λαβῶνει
θ' ἀποθάνη, δὲ γλυτώνει.

Οἱ στίχοι 7—10 τοῦ προηγουμένου καὶ 14—15 τοῦ παρόντος ἔχουσι παρὰ Τσοπανάκῳ οὕτως·

Πόλεμος μέσ' ἔςτὸ Βαλτέτσι
ποῦ πέφτ' ἄμετρο τουφέκι...
Πόλεμος ἦτον ἔς τοῦ Λάλα,
Τοῦρκοι λέγαν Ἄλα Ἄλλα.

Οἱ στίχοι 7—10 τοῦ παρόντος παρὰ Τσοπανάκῳ 319—322· στ. 21—22 παρὰ Τσοπανάκῳ 293—274.

Ὁ καπετὰν Νικηταρᾶς
καὶ καπετ' Ἀναγνωσταρᾶς.

Οἱ στ. 25—26 παρὰ Τσοπανάκῳ στ. 297—298

Κι' ὁ καπετὰν, λέγω, Νταγρὲς,
ἔς τὸν πόλεμο κἀνὲι φθοραῖς.

53

ΑΛΛΟ

1821

Γορτυνία

(Π. Παπαζαφειροπούλου, Περισυναγωγή γλωσσικής ύλης κλπ.
Πάτρ. 1887 σ. 84, ἀρ. 40).

«Τοῦ καῦμακάμη τὸ σπαθί
Κολοκοτρώνης τὸ φορεῖ,
Καί 'ς τὴ μέση του τὸ βάνει
Πέρα πῆρε σάλτο κάνει.

5 «Ἕλληνες τὰ τουφέκια σας,
Τοῦρκοι τὰ τομπελέκια σας,
Δόστε τα, Τοῦρκοι τάρματα,
Νὰ μὴ γενῆτε κάρματα.

—Τὸ αἷμά μας τὸ χύνομε
10 Τάρματα δὲν τὰ δίνομε.

—Θὰ τὰ δόστε, θὰ τὰ δόστε,
Ταῖς καντούλαις νὰ γλυτώστε».

54

ΑΛΛΟ

1821

Κορινθία

(Ἄνεκδοτον. Παρὰ τοῦ κ. Χ. Σ. Παπανικολάου, ἐκ Στομίου· διὰ τοῦ κ. Δ. Χ. Δουκίκη, καθηγητοῦ).

Κολοκοτρώνης πολεμαίε 'ς τὰ Τρίκορφα 'ς τὴν ῥάχην,

— πᾶσι τὸ αἶμα σὰν αὐλάκι

Κολοκοτρώνης φώναξε,

— κι' οὐλος ὁ κόσμος τρόμαξε

5 «Ποῦ εἶσαι, καπετὰν Γιατράκο,

κάθε ἡμέρα κάνεις τράκο!

Ποῦ εἶσαι καὶ σὺ Νικηταρά,

'πῶχουν τὰ πόδια σου φτερά·

μέσ' 'ς τοὺς κάμπους πᾶς κοιμάσαι

καὶ ἐγάδες δὲν φοβάσαι.»

Γύρισμα. Κολοκοτρῶ—βρ' ἀμάν, ἀμάν, Κολοκοτρώνεις πολεμαίε, βίαι!

Σημ. Τοὺς στίχους 5—9 παρέλαβεν ὁ λαός, ἐκ τῶν ᾠσμάτων τοῦ Τσοπανάκου, παρ' ᾧ κεῖνται οὕτω·

Γεῖά σου, καπετὰν Γιατράκο,

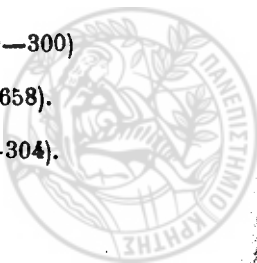
ὄλ' ἡμέρα κάμνεις τράκο... (στ. 299—300)

Ἦ ἥρωα Νικηταρά,

σὰν ἀετὸς μὲ τὰ πτερά (στ. 657—658).

Μέσ' 'ς τοὺς κάμπους ἔχωνόταν,

καὶ ἀτλήν δὲν ἐφοβόταν (στ. 303—304).

55

ΑΛΛΟ

1821

Σωποτὸν Καλαβρύτων

(Ἄνεκδοτον. Παρὰ τοῦ κ. Α. Κ. Κωνσταντινοπούλου, δημοδιδασκάλου)

«Δὲν εἶμαι ὁ Παλαιῶν Πατρῶν, δὲν εἶμαι κι' ὁ Ζαίτης·
 Ἐμὲ μὲ λένε Θωδωρή, μὲ λέν Κολοκοτρῶνη,
 Πῶχω τὰσκέρι διαλεχτὸ καὶ τοὺς καπεταναίους.
 Ποῦ 'μαι γιὰ τὴν Τροπολιτσά, νὰ πᾶ' νὰ πολεμήσω,
 5 Νὰ πάρω σκλάβους περισσοὺς, μάνναις μὲ τὰ παιδιὰ τους,
 Νὰ πάρω τὸν Κιαμίλμπεη, σείζη τ' ἄλογοῦ μου».

56

ΤΗΣ ΤΡΟΜΠΟΛΙΤΣΑΣ

1821

Γορτυνία

(Ἀνέκδοτον. Παρὰ τοῦ ἐν Δημητσάνῃ κ. Κ. Κασσιμάτη, γυμνασιάρχου.)

Τί ἔχεις καίμενε κόρακα ποῦ σκούζεις καὶ φωνάζεις;
 Νὰ μὴ διψᾷς γιὰ αἷματα νὰ μὴ πεινᾷς γιὰ λέσια;
 Ῥοβόλα κα' ἴς τὰ Τρίκορφα κι' ἀγνάντια ἴς τὸ Βαλτέτσι.
 Ἐκεὶ θὰ ἰδῆς τὰ αἷματα καὶ ἐκεὶ θὰ ἰδῆς τὰ λέσια,
 5 Πῶς πολεμᾷν οἱ Ἕλληνες μὲ τοὺς στραβαραπάδες.
 Κολοκοτρώνης φώναξε τοῦ Κόλια τοῦ Πλαπούτα:
 «Κόλια γιὰ σύχνα τὸν στρατὸ κι' οὐλα τὰ παλλικάρια
 Νὰ πάρουμ' τὴν Τρομπολιτσά τὴν ξακουσμένη χώρα».

Σημείωσις. Ἀμφίβολον ἂν τὸ ἄσμα τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὴν πρώτην πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως ἢ εἰς τινὰ τῶν ἐπανειλημμένων ἀποπειρῶν τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς κατάληψιν αὐτῆς, κατεχομένης ὑπὸ τοῦ Ἰμβρατῆ πασσᾶ, ὡς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τοῦ 5 στίχου.

57

ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΡΣΙΜΟ ΤΗΣ ΤΡΙΠΟΛΙΤΕΑΣ

1821

Fauriel, Chants popul. de la Grèce. P. 1824 τ. II, ἀριθ. 58.—"Ἄσματα διαφ. ποιητῶν Ναυπλ. 1835 σ. 37. — 'Αντ. Μανούσου, Τραγούδια ἔθνικα. 'Εν Κερκύρα, 1850, τ. Α' σ. 168—169.—Ζαμπελίου, "Ἄσμ. δημ. σ. 636.—Passow, Carm. popul. σ. 172—173 ἀρ. 233.—'Αθ. Κ. Οἰκονομίδου, Τραγούδια τοῦ 'Ολύμπου 'Αθ. 1881, σ. 35—36 ἀρ. 44. — 'Αφροδίτη ἡ φιλομειδῆς. "Ἐκδ. I', 'Αθ. 1876 σ. 114—115. — Ν. Μιχαλοπούλου, Ποιητ. ἀνθολογία 'Αθ. 1885σ. 402—403.

- "Ἦταν ἡμέρα βροχερὴ καὶ νύχτα χιονισμένη,
 "Όταν γιὰ τὴν Τριπολιτσαῖ ξεκίνησ' ὁ Κιαμίλης:
 Νύχτα σελλώνει τᾶλογο, νύχτα τὸ καλλιγώνει·
 Καὶ μέσ' ἔς τὸν δρόμο τὸν Θεὸ παρακαλεῖ καὶ λέγει:
- 5 «Θεὲ μ' ἐκεῖ τοὺς προεστοὺς, ἐκεῖ τοὺς δεσποτάδες
 Νὰ εὗρω, ἔς τὸ κεφάλι τους νὰ πάρουν τοὺς ραγιαδες,
 Νὰ μὴ σηκώσουν ἄρματα καὶ πάγουν μὲ τοὺς κλέφταις»·
 Σὰν ἔφτασ' εἶχαν οἱ Γραικοὶ τὸ κάστρο πλακωμένο,
 Τοὺς Τούρκους κλείσανε στενά, βαριά τοὺς πολεμοῦσαν·
- 10 Κολοκοτρώνης φώναξεν ἀπὸ τὸ μετερίζι:
 «Προσκύνησε Κιαμίλμπεη ἔς τοὺς Κολοκοτρωναίους,
 Νὰ σοῦ χάρισω τὴ ζωὴ, ἐσὲ καὶ τὰ παιδιὰ σου,
 'Ἐσὲ καὶ τὰ χαρέμια σου κι' ὅλη τὴ γενεὰ σου.
 —Μετὰ χάρις σας Ἕλληνες καὶ σεῖς καπετανατοί,
 15 Εὐθύς νὰ προσκυνήσωμε ἔς τοὺς Κολοκοτρωναίους»·
 Μπουλούχμπασης ἐφώναξεν ἀπάνου 'πὸ τὴν τάμπια·
 «Δὲν προσκυνοῦμεν ἀπιστοὶ σὲ σας βρωμοραγιαδες·
 "Ἐχομε κάστρα δυνατὰ καὶ βασιλιὰ ἔς τὴν πόλι,

- Ἔχομ' ἀσκέρι ξακουστό καὶ Τούρκους παλληκάρια·
 20 Ποῦ τρῶνε πέντε 'ς τὸ σπαθὶ καὶ δέκα 'ς τὸ τουφέκι,
 Καὶ δεκαπέντε 'ς τάλογο, διπλοὺς 'ς τὸ μετερίζι.
 — Τώρα νὰ διήτε, φώναξε τότε ὁ Κολοκοτρώνης,
 Νὰ διήτε ἑλληνικὰ σπαθιά καὶ κλέφτικα τουφέκια.
 Πῶς πολεμοῦν οἱ Ἕλληνες, πῶς πελεκοῦν τοὺς Τούρκους».
- 25 Τρίτη, τετράδη· θλιθερή, πέφτη φαρμακωμένη,
 Παρασκευὴ ξημέρωσε, ποτὲ νὰ μ' εἶχε φέξη,
 Ἔβαλαν οἱ Γραικοὶ βουλή τὸ κάστρο νὰ πατήσουν.
 Σὰν ἀετοὶ πηδήσανε καὶ μπήκαν σὰν πετρίταις,
 Κι' ἀδειασαν τὰ τουφέκια τους, τὴν λιανομπαταρίαν.
- 30 Κολοκοτρώνης φώναξεν ἀπ' τ' Ἄι Γιωργιοῦ τὴν πόρτα·
 «Μολάτε τὰ τουφέκια σας, σύρετε τὰ σπαθιά σας·
 Βάλετε τὴν Τουρκιὰ μπροστὰ σὰν πρόβατα 'ς τὴν μάντρα·
 Τοὺς πῆγαν καὶ τοὺς ἔκλεισαν εἰς τὴν μεγάλην τάμπια·
 Ἄπολογᾶτ' ὁ Κεχαγιας πρὸς τὸν Κολοκοτρώνη·
- 35 «Κάμε νισάφι 'ς τὴν Τουρκιὰ, κόψε, μόν' ἄφσε κι' ὄλας.
 — Τὶ τσαμπουνᾶς βρωμότουρκε; τί λὲς παλιομουρτάτη;
 Νισάφι ἔκαμες ἐσὺ 'ς τὴν ἔρημη Βοστίτσα,
 Ὅπως φαῖς τ' ἀδέρφια μας κι' ὄλους τοὺς ἐδικούς μας;»

Παραλλαγá. Στ. 1. Ἦτανε μέρα. P. 4. Καὶ εἰς τὸν δο. F. Man. 6
 Νὰ βρῶ, μὴ 'ς τὸ κεφάλι τους πάρουνε τοὺς ραϊτάδαις. Z. P. — 8. Σὰν
 ἔφτ. καὶ οἱ Γραικοὶ ἐπλάκωσαν τὸ κάστρο. F. Man. 12. Νὰ σὲ χ. F.
 Man. P. 16. Μπουλούκμπασας Man. 19. Ἔχομ' ἀνδρεῖο στράτευμα. F.
 Man. 20. Τρώγουνε F. Man. P. 24. Νὰ ἰδῆτε, σὰν τὸ θέλετε τὸ φίδι
 θὰ σᾶς φάγη Z. 32. Ἐμπρός. Man. 33. 'ς τὴν τάμπια τῆ μεγάλης.
 Z. P. 34. Ἀπιλογᾶται. Man. 35, 37. νισάφι F. Man. P. 35. πλην
 ἄφσε. Man. 36. Τὶ φλυαρεῖς. F. Man. 38. 'ς τὴν πικρὴ τῆ Βοστίτσα.
 F. Man. Z. P.

58

ΑΛΛΟ ΤΗΣ ΤΡΟΜΠΟΛΙΤΣΑΣ

1821

(Μ. Δελέκου, 'Επιδόρπιον 'Αθ. 1888 σ. 38—39).

- 'Ηταν ἡ ἡμέρα βροχερὴ καὶ ἡ νύχτα πουντιασμένη
 ποῦ κίνησ' ὁ Κιαμίλμπεης 'ς τὴν Τρομπολτσά νὰ πάη.
 Νύχτα σελλώνει τ'ἀλογο, νύχτα τὸ καλλιγώνει·
 βαίν' ἀσημένια πέταλα, καρφιά μαλαματένια,
 5 βαίνει καὶ τὰ σκαλόλουρα μὲ τὸ φιλί πλεμένα.
 'Σ τὸ δρόμον ὅπου πάγαινε 'ς τὸ θιὸ περικαλιέται·
 «Θέ μου, νὰ 'βρῶ τοὺς προεστοὺς καὶ τοὺς κοτζαμπασίδες
 νὰ πάρω τὰ κεφάλια τους 'ς τ' 'Ανάπλι νὰ τὰ στείλω».
 'Ακόμ' ὁ λόγος ἔστεκε, ἀκόμ' ὁ λόγος στέκει,
 10 κλείσαν οἱ στράταις τοῦ Μωριά, κλείσαν καὶ τὰ δερβένια,
 κλείσαν καὶ τὸν Κιαμίλμπεη μέσ' 'ς τὴν Ταραμπολίτσα(;)·
 δίχως ψωμί, δίχως νερό, δίχως κἀνα μεντάτι.
 Κολοκοτρώνης μίλησ' ἀπόξ' ἀπὸ τὴν τάπια :
 «'Εβγα, Κιαμίλ, προσκυνήσε 'ς τοὺς Κολοκοτρωναίους,
 15 νὰ σοῦ χαρίσω τὴ ζωὴ σένα καὶ τῶν παιδιῶν σου.
 —Τίγαρης εἶμαι νιόνυφη νὰ 'βγῶ νὰ προσκυνήσω ;
 Εἶμ' ὁ Κιαμίλ ὁ ξακουστός, 'ς τὸν κόσμον ξακουσμένος·
 ἤμουν κολώνα 'ς τὸ Μωριά καὶ φλάμπουρο 'στὴν Κόρθω»..
 «Κολοκοτρώνη Θεοδωρή, πρῶτέ μου καπετάνιε,
 20 μὴν ξεπατώνης τὴν Τουρκιά, τοὺς μπέηδες σκοτώνης·
 πές μας ἂν θέλῃς καὶ χασνέ, νὰ στείλωμ' ὅσα θέλῃς.
 —Δέ θέλω γὼ τ'ἀσήμια σας, μηδὲ τὸ μάλαμά σας,
 μὸν θέλω τὰ κεφάλια σας 'ς τ' 'Ανάπλι νὰ τὰ στείλω.
 Ποῦ εἶσαι, βρέ Κιαμίλμπεη καὶ σύ, μπέη Κορθιώτη ;
 25 γιὰ πᾶρ' τὰ παλληκάρια σου καὶ οὐλό σου τ'ἀσκέρι
 κ' 'έβγα νὰ πολεμήσωμε, ἂν εἶσαι παλληκάρι,
 νὰ ἰδῆς τοῦ Πάνου τὸ σπαθί, Γενναίου τὸ ταυφέκι,
 πῶς πολεμάει κατάκαμπα δίχως κἀνα μεντάτι».

ΑΛΛΟ ΤΗΣ ΤΡΟΜΠΟΛΙΤΣΑΣ

1821

Θεσσαλία. Ἅγιος Γεώργιος Νηλείας.

(Ἀνέκδοτον. Παρὰ τοῦ κ. Ν. Ῥηματισίδου, σχολάρχου)

- Τοῦ μᾶθητι τί γίνηκε φέτος τοῦ καλοκαίρι ;
 Γίνηκι ἕνας πόλιμους κ' ἕνα κακὸ σιφέρι.
 Κλείσαν οἱ στρατίς τοῦ Μουργιά, κ' οἱ στρατίς 'στὰ τερθένια,
 Κλαίγουν χουριά γιὰ ἄλουγα κὴ τὰ τζαμιὰ γι' ἀγάδες,
- 5 Κλαίει κὴ μιὰ χανούμισα, κλαίει γιὰ τὸν ὑγιό της,
 Ποῦ 'ταν 'στὴν Πόλι φλάμπουρο κ' εἰς τοῦ Μουριά κουλῶνα
 Κὴ μέσα 'ς τὴν Τριπουλιτσιαὶ πύργους θεμελιωμένους·
 Κὴ μέσα τὸν ἠκλείσανι 'στῆς Τριπουλιτσιας τοῦ κάστρου,
 Δίχους ψωμί, δίχους νιρό, δίχους κᾶνα ἱμντάτι.
- 10 Κουλουκουτρῶνης φώναξι, Κουλουκουτρῶνης λέγει :
 « Προσκύνα, βρὲ Κιαμίμπη, προσκύνα, βρὲ Κιαμίλη.
 — Δὲν προσκυνῶ ἴσας πηδιά, σένα Κουλουκουτρῶνη ».

 Κουλουκουτρῶν 'σάν ἄκουσε πολὺ τὸν βαρουφάν'κη.
 « Κάτσι κὴ φκειάσι μιὰ γραφή, βρὲ ἀδελφὲ Γιουργάκη,
- 15 Νὰ στείλου τοῦ Κιαμίμπη αὐτόνε τὸν Κιαμίλη.
 'Σάν δὲν τὸν πιάσω ζουντανὸν κουμμάτια νὰ τὸν κάνω ! »
 Τὰ μπαϊράκια βγκίνανι τὰ τρί' ἀράδ' ἀράδα.
 Τῶνα εἶνι τ' Κουλουκουτρῶν', τοῦ ἄλλου τοῦ Γιουργάκη,
 Τοῦ τρίτου τοῦ μικρότερου ἦτανε τοῦ Κουστάκη·
- 20 Κὴ πάνε κὴ σταθήκανε 'ς τῆς Τριπουλιτσιας τοῦ κάστρου·

- «Προυσκύνα, βρέ Κιαμίλμπεη, προσκύνα, βρέ Κιαμίλη.
 —Δέν προσκυνῶ βρέ σας πηδιά, σας τοὺς παληοραγιάδες,
 Ἔχου ἄρματα διαλεχτά, κὴ Τοῦρκοι παλληκαράδες,
 Ποῦ θέλουν δέκα 'ς τοῦ σπαθὶ κὴ πέντε 'ς τὸ ντουφέκι.»
- 25 Κουλουκουτρώνης γιούρντηξι τοῦ γιού του τὸν ἀρπάχνει:
 «Περικαλῶ σας, βρέ πηδιά, σένα Κουλουκουτρώνη,
 Αὐτόνε τὸν Χασάνη μου μὴν τότε τυραγνᾶτι.
 Θέλεις γρόσια σοῦ δίνου 'γώ, φλωριά μὲ τοῦ βιδούρι.
 —Τί νὰ τὰ κάμω τὰ φλουριά, τί νὰ τὰ κάμω τᾶσπρα,
- 30 Μᾶς ἦρθε γράμμ' ἀπ' τὴ Φραγκιά, κὴ γράμμ' ἀπ' τὴ Ῥουσία
 Νὰ πάρουμι τὸν τόπου μας κὴ τὴν παληὰ πατρίδα,
 Νὰ 'μπῆ παπᾶς μέσ' 'ς τᾶγια, παπᾶς νὰ λειτουργήση.»

60

ΑΛΛΟ ΤΗΣ ΤΡΟΜΠΟΛΙΤΣΑΣ

1821

(Ῥοδαὶ ἠρωϊκαὶ καὶ ἐρωτικάι ὑπὸ Ἠλία Χριστοφίδου ἐν Πειραιεῖ, 1838 σ. 7—9.—Legrand, Chanson populaires grecques. P. 1874 σ. 136.)

- «Κολοκοτρώνη Θεοδωρή, πρῶτέ μου καπετάνιε,
μὴν ξεπατώνης τὴν Τουρκιά, τοὺς μπένδες σκοτώνης·
Πές μας ἂν θέλῃς χαζινέ νὰ στείλωμ' ὅσα θέλεις».
Καὶ πίσω γράμματά στελνε καὶ πίσω γράμμα στέλνει.
- 5 «Δὲν θέλω γὼ τὸν χαζινέ, μηδὲ τὸ μάλαμά σας,
μόν' θέλω τὰ κεφάλια σας 'ς τ' Ἀνάπλι νὰ τὰ στείλω.
— Βάστα καϊμένε Θεοδωρή, καὶ σὺ Κολοκοτρώνη,
πελτὰ κ' ἔλθ' ὁ Ῥεσίτ πασιᾶς, κί αὐτὸς ὁ Ὁμερβεργιώνης,
μεντάτι νὰ μοῦ κάμουνε νὰ ἔγῳ νὰ πολεμήσω.
- 10 — Βρὲ ποῦ εἶσαι βρὲ Κιαμίλμπεη, καὶ σὺ μπέη Κορθιώτη,
Γιὰ πάρ' τὰ παλληκάρια σου καὶ οὐλό σου τάσκέρι,
κ' ἔβγα νὰ πολεμήσωμε μέσ' 'ς τ' Ἀναπλιοῦ τὴν πόρτα,
νὰ ἴδῃς τοῦ Πάνου τὸ σπαθί, Γενναίου τὸ ντουφέκι,
πῶς πολεμαίει κατάκαμπα δίχως κἀνὲν μεντάτι.»
- 15 Τρεῖς τουρκοπούλαις κάθονται εἰς τὴν ἐπάνω τάπια
ἐκλαίγανε τὸν πόνο τους καὶ τὸ παράπονό τους,
Κλαίνε τάχούρια γι' ἄλογα κ' οἱ δεμοσιαῖς γιὰ Τούρκους,
κλαίει κ' ἡ μαῦρ' ἡ μπέγghνα γιὰ τὸν Κιαμίλ ἐφέντη.

Παραλλαγαί. 8 κί αὐτὸς Ὁμὲρ βριώνης L. 10. Ποῦ εἶσαι, βρὲ K. L. 12. μέσ' τ' Ἀ. Χρ. L. 15. τάμπια L. 16 πόνον τους L. παράπο-
νόν τους L. 18 μπέghνα L.

61

ΑΛΛΟ ΤΗΣ ΤΡΟΜΠΟΛΙΤΣΑΣ

1821

(Ἀνέκδοτον. Στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον Ἀθηνῶν).

- Κλαίνε τάχουρια γι' ἄλογα καὶ τὰ τζαμιὰ γι' ἀγάδες,
 κλαίει καὶ μιὰ χανούμισα τὸν μπέη τὸν Κορφιώτη,
 ποῦ'ταν κολώνα ἔς τὸμ Μωριά, καὶ φλάμπουρο ἔς τὴν Πόλι.
 Μέσα ἔς τὴ μαύρη Τρομπολτσὰ ἐκεῖ τὸν ἀποκλείσαν,
 5 δίχως ψωμί, δίχως κρασί, δίχως κανὰ μιντάτι,
 τοῦ γέρο Γιώργου τὰ παιδιὰ, οἱ Κολοκοτρωναῖοι.
 Κολοκοτρώνης τοῦ μιλιῆ, καὶ λέει : « Προσκύνα, μπέη,
 νὰ σοῦ χαρίσω τὴ ζωὴ ἐσὲ καὶ τῶν παιδιῶν σου.
 — Μηγάρις εἶμαι νιόνυφη, γαμπρὸς νὰ προσκυνήσω ;
 10 Ἐγὼ εἶμαι ὁ Γκεμίλ μπης, ὁ πολυξακουσμένος.
 Θελὰ βαστάξω πόλεμο τώρα πεντέξη μέραις,
 ὅσο νὰ μοῦ ῥτη τὸ ψωμί, νὰ μοῦ ῥτη τὸ μεντάτι.
 Τότε νὰ ἰδῆτε πόλεμο, νὰ ἰδῆτε καὶ σεφέρι.»
 Πέφτουν τὰ βόλια σὰν βροχή, κ' οἱ μπόμπαις σὰ χαλάζι,
 15 κι' αὐτὰ τὰ λιανοντούφεκα ἄσπρατὴ μεγάλη.
 « Δὲν σ' τοῦπα, βρὲ παληότουρκα, μωρὲ παληομουρτάτη,
 νὰ προσκυνήσης μὲ καλό, μ' ὄλη τὴν ἡσυχία,
 νὰ σοῦ χαρίσω τὴ ζωὴ ἐσὲ καὶ τῶν παιδιῶν σου ;
 Καὶ τὸ σπαθὶ του τράβηξε, τοῦ πῆρε τὸ κεφάλι.

Σημείωσις. Στ. 2 Κορφιώτη ἐτραλμένον ἀντὶ τοῦ Κορπιώτη (Κορίνθιον)· ἐννοεῖ δὲ τὸν Κιαμίλ, οὗ τὸ ὄνομα ἐν τῇ παραλλαγῇ ταύτῃ παραφάρη εἰς Γκεμίλ. Στ. 6 Δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξακριβώσωμεν διατὶ οἱ Κολοκοτρωναῖοι ἀποκαλοῦνται ἐντεῦθα παιδιὰ τοῦ γέρο Γιώργου.

62

ΤΟΥ ΚΑΠΕΤΑΝ ΝΤΑΓΡΕ

22 Ἰουλίου 1821

Γορτυνέα

('Ανέκδοτον. Παρὰ τοῦ ἐν Δημητσάνῃ κ. Β. Καζάκου.)

- Θέλτε ν' ἀκοῦστε κλαίματα δάκρυα καὶ μοιριολόγια ;
 Περάστε ἀπὸ τὰ Τσιπιανά, 'ς τῆς Μαρουδιᾶς τὴν τροῦπα,
 Νὰ ἰδῆτε τὸν μαῦρο Νταγρέ, ὡχ τὸν Βλαχοκαρυώτη,
 Πῶς κλαίει καὶ πῶς χλίβεται καὶ χύνει μαῦρο δάκρυ.
- 5 Καὶ οἱ Τοῦρκοι τοῦ μιλάγανε, καὶ οἱ Τοῦρκοι τοῦ φωνάζουν:
 « Ἐλα Νταγρέ προσκύνησε καὶ δὸς καὶ τᾶρματὰ σου,
 Νὰ περπατῆς ἐλεύθερος, Τοῦρκοι μὴ σὲ πειράζουν.
 — Μουρτάτη πῶς μ' ἐπέρασες νὰ ῥθῶ νὰ προσκυνήσω ;
 Εἶμαι Νταγρὲς περίφημος, εἶμαι καὶ παλληκᾶρι.
- 10 Κ' ἐγὼ μιντάτι ἀκαρτερῶ ἀπ' τὸν Κολοκοτρῶνη
 Μαζὶ μὲ τὸ Κολιόπουλο, γιὰ νὰ μὲ λευθερώσουν. »
 Κολοκοτρῶνης ἔφτασε 'ς τὸ Μύτικα, 'ς τὴ βᾶχη
 « Βάστα Νταγρὲ τὸν πόλεμο, βάστα καὶ τὸ ντουφέκι. »
 Ἐμπρὸς γιροῦσι ἔκανε τοὺς Τοῦρκους νὰ τσακίσῃ
 Τοὺς Τοῦρκους τοὺς ἐτσάκισαν 'ς τὸ Ἄργος τοὺς ἐδιάκων.

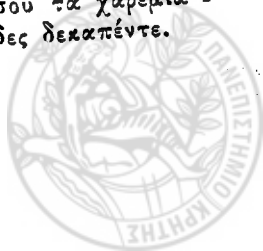
Σημείωσις. Τὸ ἄσμα τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Τοῦρκων τῆς Τριπόλεως πολιορκίαν τῆς θέσεως, ἣν κατεῖχεν ὁ Δαγρὲς, καὶ εἰς τὴν ἐπ' αὐτῇ ἀκολουθήσαν μάχην τῆς Γράνας. Τὴν ἀφήγησιν τῶν συμβάντων τούτων βλ. ἐν Διηγῆσει τ. Α' σ. 76 κ. ἐ. καὶ ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι τοῦ Φωτάκου σ. 160 κ. ἐ.

ΤΗΣ ΜΟΝΕΒΑΣΙΑΣ

1821

(Kind, Eunomia, 1827 τ. III ἀρ. 20. — Voutier, Lettres τ. 199. —
 Marcellus, Chants du peuple en Grèce P. 1851 τ. I ἀριθ 266.
 Passow, Carm. pop. 1860 σ. 170 ἀρ. 229.)

- Διαβᾶτ' ἀπ' τῆ Μονεμβασιά, ἀπ' τὸ παλιοκαστρίτσι,
 Ἐκεῖ νὰ διῆτε αἵματτα, ἐκεῖ νὰ διῆτε λέσια·
 Ποῦ βγῆκ' ὁ Κεχαγιά μπεις μ' ὄλους τοὺς Ἀρβανίταις,
 Κ' οἱ κλέφταις ὅταν τό μαθαν πολὺ τοὺς κακοφάνη·
- 5 Βάνουνε βίγλαις καὶ βιγλοῦν, βάνουν καὶ καρπούλια.
 Ἡ κάτω βίγλα φώναζε, τὸ κάτω καρπούλι:
 «Πιάστε τὸν τόπο δυνατὰ καὶ φρειάστε τὰ ταμπούρια,
 Ὁ Κεχαγιᾶς μᾶς πλάκωσε μ' ὄλους τοὺς Ἀρβανίταις»
 Πρώτη μπατάλια ποῦ πεσε τὴν ῥήχνει ὁ Κυριακούλης,
- 10 Βαρεῖ τὸν μπαῖρακτάραγα κι' αὐτὸν τὸν σιλιχτάρη,
 Παίρνει μουλάρια μὲ φλωρί, μουλάρια μὲ χρυσάφι.
 «Ποῦ ἴσαι καῖμένη Θόδωρε καὶ σὺ Κολοκοτρώνη;
 Ποῦ ξεπατώνεις τὴν Τουρκιὰ καὶ τοὺς παλιούς ἀγάδες.
- Τὶ λές σκυλι Κιαμίλ μπη καὶ σὺ μπρὲ Κιμουρτάτη;
- 15 Θὰ πιάσω σκλάβους μπένδες καὶ σκλάβους βεζιράδες,
 Θὰ πιάσω τὰ ῥετσάλια σου κι' ὄλα σου τὰ χαρέμια »
 Πιάνουν χαρέμια δεκοχτῶ καὶ μπένδες δεκαπέντε.

64

ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΛΗ

Ἰούλιος 1822

(Μ. Δελέκος ἐν Deffner's Archiv σ. 145—146 ἀρ. 1).

Τρίτη, Τετράδη χλιθερή, Πέφτη φαρμακωμένη,
 Ποῦ βάλαν οἱ Τοῦρκοι τὴ βουλή μέσ' ἔς τὸ Μωριὰ νὰ πᾶνε.
 Κολοκοτρώνης μίλησε, Κολοκοτρώνης λέει:

- «Ποῦ πᾶς, μουρτάτη Δράμαλη καὶ μπουνταλα Κονιάρη;
 5 — Πάω νὰ πατήσω τὸ Μωριὰ καὶ νὰ τὸν κάνω ζάπι.
 — Δὲν εἶν' τῆς Κόρθως ὁ ῥαγιαῖς, τοῦ Μπέλεσι τὰ γίδια,
 Ἐδῶ τὸ λένε Μαντσαβρά, ὄλο Καρυτινάκια,
 Ἐστὰ δόντια σούρνουν τὸ σπαθί, ἔς τὰ χέρια τὸ τουφέκι.»
 Πρῶτο τουφέκι π' ἀνοιξαν καὶ πιάστη τὸ σεφέρι,
 10 Ἐσπασε τὸ τουφέκι του, τὴν πάλα του τραβάει.
 Πρῶτο γιουρούσι πῶκαμε, ἐκόπη ὁ καπεζές της.
 Τὸν Ἀναγνώστη λάβωσαν, τὸν ἔβαλαν ἔς τὰ χέρια
 Καὶ τὸ κεφάλι τ' ἔπηραν. ἔς τὸ Δράμαλη τὸ πᾶνε.
 Κολοκοτρώνης μίλησε μέσ' ἔς τὸ ταμπούρι ποῦ ἦταν:
 15 «Τώρα νὰ ἰδῆς, βρωμόσκυλο, πῶς παίρνουνε κεφάλια,
 Πῶς παίρνουν τούρκικα ἄρματα, πῶς παίρνουνε πασσάδες.»
 Κ' εὐτύς γιουρούσι κάμανε, κ' εὐτύς γιουρούσι κάνουν,
 Καὶ τοὺς ἐβάλανε μπροστὰ σὰν τὰ παλαιογελάδια.

Σημ. Ὁ ἐν στ. 12 μνημονευόμενος Ἀναγνώστης εἶναι ὁ ἐν τῇ μάχῃ
 ἐκείνῃ φονευθεὶς Ἀναγνώστης Πετιμεζᾶς περὶ οὗ ἴδε Διήγησιν τ. Α',
 σ. 113.

65

ΑΛΛΟ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

Ἰούλιος 1822

Μ. Λελέκου. Δημοτικὴ ἀνθολογία σ. 23—24 ἀρ. 2. (Ν. Μιχαλοπούλου Ποιητ. Ἀνθολογία σ. 108). Μ. Λελέκος ἐν Deffner's Archiv. 146, ἀρ. 2

- Τρίτη Τετράδη χλιθερή, Πέμπτη φαρμακωμένη,
 Ποῦ βάλαν οἱ Τοῦρκοι τὴ βουλή, ἔς τοῦ Κιάτου γιὰ νὰ πᾶνε
 Τὸν κάμπο πάει ἡ καθαλλαριά, τὴ ρίζα γῆ ἀπεζούρα,
 Ἐστὴ μέση πάει ὁ Δράμαλης μὲ δύο, μὲ τρεῖς χιλιάδες.
- 5 Ὁ Θεωράκης τό μαθε—κάποιος φίλος τοῦ τό εἶπε.—
 Καὶ τὴν αὐγὴ σηκώνεται μαῦρος ἀπὸ τὸν ὕπνο,
 Παίρνει νερὸ καὶ νίβεται, μαντήλι καὶ σφογγιέται,
 Παίρνει τὸ κιάλι καὶ τηράει, τὴ Βόχα κι' ἀγναντεύει·
 Λέπει τὴ Βόχα κόκκινη καὶ τὸ γιολὸ λευκᾶτο
- 10 Λέπει μαυρίλα κι' ἔρχεται, μαῦρη σὰν καλιακούδα,
 Κι' ἀπὸ μακρὰ τὸν χαιρετάει κι' ἀπὸ κοντὰ τοῦ λέει:
 •Ποῦ πᾶς, ρὲ Βοῦδοδράμαλη, κονιαροπατημένη,
 Ποῦ σὲ πατάει ἡ Κονιαριά, ποῦ σὲ πατᾶν οἱ κλέφταις;
 — Πά' νὰ μαζώξω ζαερέ, νὰ διώξω καὶ τοὺς κλέφταις.
- 15 — Τώρα νὰ ἰδῆς τὸν πόλεμο, τὸ κλέφτικο τουφέκι,
 Πῶς πολεμάει ὁ Πετμεζᾶς κι' ὁ καπετὰν Γκολφίνος.
 Πικρὸ γιουρρῶσιν ἔκαμαν, πικρὸ, φαρμακωμένο,
 Μπροστὰ τοὺς πᾶν σὰν πρόβατα, σὰν τὰ παληογελάδια.

ΑΛΛΟ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

Ἰούλιος 1822

(M. Λελέκος ἐν Deffner's Archiv σ. 146—147 [ἀρ. 3]).

- Οἱ ἄρματωλοὶ τῆς Ῥούμελης καὶ τ' Ἀναπλιῶ οἱ ἀγάδες
 Στὸν ἅγιο Σώστη κείτονται, κορμιὰ δίχως κεφάλια.
 Ἔχουν πέτρας προσκέφαλο, τὴ μαύρη γῆς στρωσίδι
 Καὶ τ' ἀπανωσκεπάσματα τοῦ φεγγαριοῦ τὴ λάμψι·
- 5 Κατούλαις τοὺς ἐγράφανε 'πὸ μὲς' ἀπὸ τ' Ἀνάπλι.
 «Βάστα, Κιοτάγια, δυνατά, βάστα τὸν Ἄγιο Σώστη.
 Πῶς νὰ βαστάξω μοναχὸς χειμῶν' καὶ καλοκαίρι;»
 Μπροστὰ πιάνει ὁ Νικηταρᾶς μὲ αὐτοῦνο τὸ Γενναῖο
 Κι' ἀπὸ Ζερβιά ὁ Κολιόπουλος μὲ ὄλο του τ' ἀσκέρι.
- 10 Γενναῖος ἐξεσπάθωσε μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὸ χέρι,
 Ἔκοψε Τούρκους ἀρκετούς, τοῦ μούδιασε τὸ χέρι·
 Κι' ὁ Χατζῆ Χρήστος πρόβανε ἀπὸ τὸν Ἀγιαντώνη,
 Φέρνει Βουργάρους διαλεχτούς ὡς δεκοχτῶ νομάτους,
 Στὴ λάκκα ἐξάπέζεψαν καὶ παίζουν τᾶλογά τους·
- 15 Τοῦ Καραχάλιου μίλησε, τοῦ μπαραχτάρη λέει·
 «Ποῦ εἶσαι, Γεώργη μ' ἀδερφέ, καὶ σύ, βρέ μπαραχτάρη;
 Τοὺς λέπεις κείνους τοὺς Τούρκους ὀπώχουν τὸ μπαριάκι;
 Θέλω νὰ πᾶς μὲ τ' ἄτι μου, ἐδῶ νὰ μοῦ τὸ φέρης,
 Καὶ θὰ σὲ κάμω ἀδερφό, παιδί μου θὰ σὲ κάμω.
- 20 —Μετὰ χαρᾶς σου, ἀφέντη μου, καὶ σύ, βρέ καπετάνιε.»
 Καὶ τᾶλογο καβάλλησε καὶ τὰ μαλλιά του δένει·

Πρῶτο γιουρούσι πῶκανε, πήγε 'ς τὸ μπαραχτάρη,
 Μιὰ κουμπουριά τοῦ τράβηξε, τοῦ παίρνει τὸ μπαριάκι,
 'Στὴ λάκκα πήγε τό στησε, 'ς τὴ λάκκα πάει τὸ σταίνει
 25 Τοῦ 'Ρήγα τοῦ τὸ δώσανε, τοῦ 'Ρήγα Παλαμῆδη.
 Βάλαν οἱ Τοῦρκοι μιὰ φωνή, ἀλαλαγμὸ μεγάλο,
 Περικαλιῶνται 'ς τὸ Θεό, 'ς τὴν πίστι τους οἱ καϊμένοι
 Γιὰ τὸ κακὸ ποῦ πάθανε μέσα 'ς τὸν "Ἄγιο Σώστη.

Σημ. Ἄμφιβλος φαίνεται ἡμῖν ἡ γνησιότης τῶν τελευταίων στίχων
 τοῦ ᾄσματος τούτου. Στ. 15 Ἄγιαντῶνη ἔρημοκλήσιον παρὰ τὸν Ἄγιον
 Σώστην.

67

ΑΛΛΟ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

Ἰούλιος 1822

(Μ. Λελέκος ἐν Deffner's Archiv σ. 147 ἀρ. 4.—Τοῦ αὐτοῦ,
'Επιδόρπιον σελ. 39).

Οἱ μπένδες τῆς Ρούμελης, τοῦ Δράμαλη οἱ πασσάδες,
'Στὸ Δερβενάκι κείτονται κορμιὰ δίχως κεφάλια.

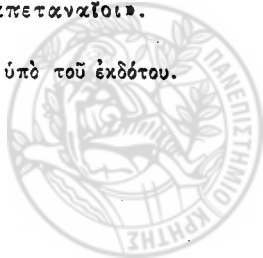
Στρωμά 'χουνε τὴ μαύρη γῆς, προσκέφαλο μιὰ πέτρα
Καὶ ἀπανωσκεπάσματα τοὺς πάγους καὶ τὰ χιόνια.

5 Κολοκοτρώνης πέρασε μὲ τοὺς καπεταναίους
Καὶ τὰ κεφάλια τήραε καὶ τὰ κορμιὰ τηράει,
Καὶ ὁ Νικήτας ἔλεγε καὶ ὁ Νικήτας λέει·
«Κορμιὰ, ποῦν' τὰ κεφάλια σας καὶ ποῦνε τάρματά σας;»
Καὶ τὰ κορμιὰ ἐτρέμανε καὶ τὰ κεφάλια λένε·

10 «Τί νὰ σοῦ εἰποῦμε, στρατηγέ, καὶ σέ, Νικηταρά μας.
Τὸ κρίμα νάχη ὁ Δράμαλης, τὰνάθεμα ὁ Σουλτάνος,
Μὰς ἔστειλε μὲς' ἔςτὸ Μωριά, τοὺς κλέφταις νὰ βαρᾶμε.
'Ἐδῶ κλέφτες δὲν ηὔραμε, εὐρήκαμε λιοντάρια,
'Στὰ δόντια σούρνουν τὸ σπαθί, ἔς τὰ χέρια τὸ τουφέκι».

15 Κ' ἕνας πασσὰς τοὺς μίλησε καὶ τοὺς περικαλάει.
«Κάντε νισάφι, στρατηγέ, καὶ σεῖς, καπετανατοί».

Σημ. Οἱ στίχοι 9—14 εἶναι παρεμβεβλημένοι ὑπὸ τοῦ ἐκδότου.

68

ΤΟΥ ΜΠΡΑΙΜΗ

1825

(Μ. Σ. Λελέκου, 'Επιδόρπιον σ. 41—42).

"Ήταν' ἡμέρα βροχερὴ καὶ ἡ νύχτα πουντιασμένη,
 ποῦ κίνησ' ὁ Μπρατμπασιας 'ς τὸ Νιόκαστρο νὰ πάη.

Κολοκτορώνης τ' ἄκουσε κὴ ἀπὸ μακρὰ τοῦ λέει:

«Ποῦ πάς, ποῦ πάς, Μπρατμπασια καὶ σὺ ρέ σερασκέρη;
 5 ἐδῶ ῥθε καὶ ὁ Δράμαλης μ' ἐξήντα δυὸ χιλιάδες,
 κανέννας δὲν ἀπόμεινε μὲ ὄλους τοὺς ἀγάδες.

— 'Εγὼ δὲν εἶμ' ὁ Δράμαλης νὰ πιῶ καὶ νὰ μεθύσω
 μένα μὲ λὲν Μπρατμπασια, ἦρθα νὰ πολεμήσω.

Ῥέ Χατζῆ Χρήστο βούργαρη, μὴν πάς μὲ τοὺς βαγιαδες.
 10 ἔλα κ' ἐδῶ προσκύνησε νὰ πάς μὲ τοὺς ἀγάδες.

— 'Εγὼ δὲν εἶμαι νιόνυφη νὰ ῥθῶ νὰ προσκυνήσω,
 μὲ μ' ἔστειλε τὸ ἔθνος μου γιὰ νὰ σὲ πολεμήσω »

69

ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΛΑΠΟΥΤΑ

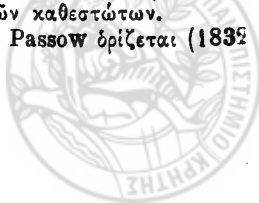
1833—1834

Dan. Sanders, Das Volksleben der Neugriechen. Mannheim, 1844
 σ. 14. ἀρ. 13.—Marcellus, Chants du peuple en Grèce. P. 1851
 τ. I. σ. 262. — Passow, σ. 201 ἀρ. 270

- Γιαννάκη τί είσαι κίτρινος καὶ τί είσαι μαραμμένος ;
 — Παιδιά σὰν μ' ἐρωτήσετε, νὰ σὰς τὸ μολογήσω
 Ἄπόψ' εἶδα ἔς τὸν ὕπνο μου, εἶδα ἔς τὸ ὄνειρό μου,
 Εἶδ' ὅτι σκόρπισ' ὁ ταῖφας καὶ μῶφυγε τ' ἀσκέρι,
 5 Καὶ πῶς μὲ πιάνουν ζωντανὸ αὐτοῖν' οἱ Βαρβαρέζοι.
 Χίλιοι τὸν πᾶν ἀπὸ μπροστὰ καὶ δυὸ χιλιάδες πίσω·
 Κ' οἱ πρόκριτοι τοῦ λέγανε, κ' οἱ πρόκριτοι τοῦ λένε·
 «Μαρτύρα τὸν Κολιόπουλο καὶ τὸν Κολοκοτρῶνη»·
 Παιδιά πῶς μ' ἐπεράσετε νὰ ψευδομαρτυρήσω;
 10 Μονάχος μου τὸ σήκωσα μὲ τὴν παλαιοκαπότα·
 Ἐἴητα παράδες τὸ σφαχτό, δυὸ γρόσια τὸ μοσκάρι
 Καὶ τρία γρόσια τᾶλογο, ποιὸς θεὸς τὸ ὑποφέρει;»

Σημείωσις. Τίς ὁ Γιαννάκης οὗτος, λέγει ὁ πρῶτος ἐκδότης τοῦ ἄσμα-
 τος Δανιὴλ Σάνδερς, ἠγγόει νὰ μοι εἴπη ὁ μονοτόμως τραγωδήσας μοι τὸ
 ἄσμα Ἕλλην.—Κατὰ τὸν κόμητα Μάρκελλον (σ. 265) ὁ Γιαννάκης ἦτο
 ὑπασπιστὴς τοῦ Κολοκοτρῶνη καὶ τοῦ Πλαπούτα (Κολιοπούλου). Ἐν
 τοῦτο εἶνὲ ἀκριβὲς ἠδύνατό τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι τὸ ἄσμα ἀναφέρεται εἰς τὸν
 ἐκ Λαγκαδιῶν τῆς Γόρτυνος Γιάννην Θεοφιλόπουλον Τσακαλόγερον, περὶ
 οὗ μάρτυρές τινες τῆς κατηγορίας κατὰ τὴν δίκην τοῦ Κολοκοτρῶνη κα-
 τέθεσαν ὅτι παρεκίνει πολλοὺς εἰς στάσιν κατὰ τῶν καθεστώτων.

Ἡ χρονολογία τοῦ ἄσματος ἐσφαλμένως παρὰ Passow ὀρίζεται (1832
 — 1833).

70

ΑΛΛΟ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

1833—1834

Γορτυνία

('Ανέκδοτον. Παρά τοῦ ἐν Δημητσάνῃ κ. Β. Καζάκου).

- Δὲν κλαῖτε χῶραις καὶ χωριά, χῶραις καὶ βιλαέτια,
 Δὲν κλαῖτε τὸ Κολιόπουλο μὲ τὸν Κολοκοτρῶνῃ!
 Οὐδὲ σὲ γάμους φαίνονται μαῖδὲ καὶ 'ς τοῦ Παλούμπα,
 Μαῖδὲ 'ς τὸ 'Αρκουδόρρεμα, 'ς τὸ δόλιο Λυμποβίτσι.
- 5 Μᾶς εἶπαν εἶναι φυλακὴ, γιὰ νὰ τοὺς θανατώσουν·
 Καὶ οὔλοι ὑπογράψανε γιὰ νὰ τοὺς θανατώσουν·
 'Ο πρόεδρος δὲν ἔγραφε γιὰ νὰ τοὺς θανατώσουν.
 Κ' ἓνας στρατιώτης Κρητικὸς μὲ λόγχη τὸν τρουπάει·
 « Ὑπόγραψε, βρὲ πρόεδρε, γιὰ νὰ τοὺς θανατώσουν.
- 10 — Δὲν ὑπογράφω, κερατὰ, γιὰ νὰ θανατωθοῦνε,
 Τί ἐλευθερώσαν τὸν ντουνιαῖ καὶ οὔλους τοὺς βαγιαδες.»
 Καὶ γλύτωσαν οἱ στρατηγοὶ καὶ δὲν τοὺς θανατώσαν.

Σημείωσις. Ἀναφέρεται εἰς τὴν δίκην τοῦ Κολοκοτρῶνῃ καὶ τοῦ Πλαπούτα καὶ τὴν ἄρνησιν τοῦ προέδρου τοῦ δικαστηρίου Πολυζωΐδου καὶ τοῦ δικαστοῦ Τερτζέτη νὰ συνυπογράψωσι τὴν ἀπόφασιν· τὰ ἐν στ. 8 κ. ἐ. περὶ ἐκβίασεως τοῦ Προέδρου ἐπλάσθησαν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ ἄρνηθέντες νὰ ὑπογράψωσι τὴν ἀπόφασιν δύο δικασταὶ ἐξηναγκάσθησαν διὰ τῆς λόγξης τῶν χωροφυλάκων νὰ καταλάβωσιν τὴν ἔδραν των καὶ νὰ μετὰσχωσι τῆς συνεδριάσεως τοῦ δικαστηρίου κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἀποφάσεως ἐκείνης ὑπὸ τοῦ γραμματέως. (Βλ. Δίκην τοῦ αἰοιδίμου Κ. Κολοκοτρῶνῃ καὶ Δ. Πλαπούτα. Ἀθ. 1843 σ. 378).

ΑΛΛΟ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

1833—1834

(Μ. Σ. Λελέκου, Ἐπιδόρπιον σ. 65 — 66).

- Ἐνα πουλάκι ἐξέβγαينه μέσα ν ἀπὸ τ' Ἀνάπλι
καὶ πάει χαμπέρια ἔστοις Φραγκιαῖς, ἔστο δόλιονε τὸν Πάικο
κι' ὁ κῦρ Κωλέτης τὸ ῥωτάει, κι' ὁ κῦρ Κωλέτης λέει :
- « Πές μας, πές μας, πουλάκι μου, κάνα καλὸ χαμπέρι.
- 5 — Τὶ νὰ σὰς πῶ, μαῦρα παιδιά, τί νὰ σὰς μολογήσω;
Ἐχτὲς προχτὲς ἐπέρασα μέσα ν ἀπὸ τ' Ἀνάπλι,
κι' ἄκουσα τὸ μουσαβερὲ καὶ μιὰ κρυφὴ κουβέντα
τὸ γέρο νὰ χαλάσωμε, ἴφτουν τὸν Κολοκοτρῶνη.
Καὶ κλείσανε τὰ μαγαζεῖα καὶ σήμαιναν οἱ καμπάναις,
- 10 κι' ὁ πρόεδρος δὲν ἔγραφε γιὰ νὰ τότε χαλάσουν. »

ΑΛΛΟ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

1833—1834

(Χρυσάλλης 'Αθ. 1864 τ. Β' σ. 668)

Ἐνα πουλάκι ἐξέβγηκε πὸ μέσα ἀπὸ τ' Ἀνάπλι
καὶ πάει τὴν Καρύταινα, καὶ πάει τὴν Λιοδώρα,
πάει τὰ χαιρετίσματα ἔς τοὺς καπεταναραίους,
ἔς τοὺς κλέφταις, ἔς τοὺς ἄρματωλοὺς καὶ ἔς τοὺς καλοὺς λεβέν-

5 Κολιόνυφη τὸ καρτερεὶ καὶ τὸ καλωρωτάει: [ταις.

«Πουλάκι, ποῦθες ἔρχεσαι καὶ ποῦ θὲ νὰ πηγαίνης;
πές μας, πές μας, πουλάκι μου, κάνά καλὸ χαμπέρι.
Γιὰ πές μας γιὰ τοὺς Ἀρχηγούς, τοὺς δυὸ φυλακωμένους.

—Τὶ νὰ σὰς πῶ, Κολιόνυφη, τὶ νὰ σὰς μολογήσω;

10 Ἐφές τὸ βράδυ ἐκίνησα ἀποξ' ἀπὸ τὸ Κιόσκι,
βουὴ ἔστ' Ἀνάπλι γίνονταν καὶ ταραχὴ μεγάλη,
γυναῖκες καὶ ἄνδρες κλαίγανε, μικροὶ μεγάλοι ἐσκούζαν,
τὸ τί κακὸ ποῦ γίνεται ἔς τοὺς δυὸ τοὺς ἀρχηγούς μας.
Οἱ Βαυαροὶ τοὺς δίκασαν θέλουνε νὰ τοὺς κόψουν·

15 στρατεύματ' ἄρματώσανε, ταῖς πόρταις ταῖς ἐκλείσαν,
ταῖς τάπιας ταῖς ἐπίάσανε, μιὰ διαταγὴ ἐβγήκε:
ἂν ἔλθῃ κανένας νὰ μπῆ ἔστ' Ἀνάπλι, νὰ θαρέσουν,
καὶ ἂν ἦναι καὶ μικρὸ παιδί πίσω νὰ τὸ γυρίσουν.
Ὁ οὐρανὸς συννέφιασε, ὁ ἥλιος ἐσκοτίσθη,

20 τ' Ἀνάπλι πηγαινόρχουνταν, τὴν καρμανιόλαν στήσαν.
Οἱ δύο κριταὶ ποῦ τ' ἄκουσαν πολὺ τοὺς κακοφάνη·

- πιάνουν και γράφουνε γραφή, τοῦ Μάσσονα τὴν στείλαν·
 Ἦ εἶν' τὸ κακὸ ποῦ γίνεται μέσ' ἔς τὸ τζαμί, ἔς τὴν κρίσι,
 δικάσανε τοὺς Ἀρχηγούς ἄδικα νὰ τοὺς κόψουν!
- 25 Ἐμεῖς δὲν ὑπογράφουμε τὸ κρῖμα ἔς τὸ λαιμό σας,
 κεφάλια χέρια κόψτε μας τὸ ἄδικο δικό σας.
 — Πουλᾶκι μου, πίσω νὰ πᾶς καὶ πάλι νὰ γυρίσης,
 νὰ πᾶς τὰ χαιρετίσματα κι' ἂν ζοῦν νὰ τοὺς φιλήσης
 κι' ἂν ἴσως καὶ τοὺς ἔκοψαν τὰ μνήματα νὰ φτιάσης,
 30 νὰ φαίνωνται ἡ Ἄκοβα, Δερβένια καὶ Χαρβάτι.»

Σημείωσις. Ὁ ἐν στ. 22 ἀναφερόμενος Μάσσονας εἶναι ὁ κατὰ τὴν
 δίκην τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Πλαπούτα ὑποστηρίξας τὴν κατηγορίαν
 Ἐπίτροπος τῆς ἐπικρατείας (Εἰσαγγελεὺς) παρὰ τῶ ἐν Ναυπλίῳ δικαστη-
 ρίῳ Ἐδουάρδος Μάσσων.

Παραλλαγαί. 4 κλέφτας—λεβέντας 5. 9. Κολιόνυμφη.

73

ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ ΓΕΡΟ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

4 Φεβρουαρίου 1843

(Θ. Γενν. Κολοκοτρώνη, Περί στρατιωτικῆς ἀνατροφῆς. σ. 64).

- Ἐνα πουλάκι ἐξέβγαينه μέσ' ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.
 Νύχτα καὶ μέρα περπατεῖ, πετάει μέρα νύχτα·
 Ἐ τὴν Κόρινθο γευματίσε καὶ ἔς τ' Ἄργος δειλινίζει,
 καὶ μέσα ἔς τὴν Τρομπολιτσά, ἔς τὴ μέση τῆς πλατείας,
 5 τὰ γράμματα ἐδιάβαζαν κ' οἱ ἠμερίδες λένε·
 Κολοκοτρώνης πέθανε ἔς τὸ γάμο τοῦ Κολίνου.
 Τὸ βράδυ ἐτρωγόπινε ἔς τοῦ βασιλιᾶ τὸν μπάλο.
 Τὸ θάνατό του γνώρισε, ποῦ θελε ν' ἀποθάνη,
 καὶ τοῦ Γενναίου μίλησε, καὶ τοῦ Κολίνου λέγει :
- 10 «Ποῦ εἶσαι, Γενναῖε στρατηγέ, Κολίνο σπουδασμένε!
 Ἐλάτε, πάρτε τὴν εὐχή, μὲ τριγυρίζει ὁ Χάρος.
 —Σώπα, πατέρα, μὴν τὸ λές, μὴ λές πῶς θὰ πεθάνης,
 κ' ἔχουμ' ὄχθρους καὶ χαίρονται καὶ φίλους καὶ λυπᾶνται.
 —Ἐλάτε, πάρτε τὴν εὐχή, καὶ νὰ εἰσθε μονοιασμένοι.
 15 Φιλῆστε καὶ τάγγόνια μου, ποῦ νὰ ἔχουν τὴν εὐχή μου!»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟΜΟΣ Α΄.

Διήγησις συμβάντων τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς σελ. 1

ΤΟΜΟΣ Β΄.

Διήγησις συμβάντων τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς • 1
Ῥητὰ τοῦ Γέρο Κολοκοτρώνη • 87
Τραγούδια τῶν Κολοκοτρωναίων • 107

